

Riga Nordic University

International scientific conference

**PHILOLOGICAL SCIENCES:
GLOBAL AND NATIONAL CONTEXTS**

March 4–5, 2026

Head of organising committee:

Romans Djakons – Dr.sc.ing., Professor, Academician, Chairman of the Board of Riga Nordic University.

Each author is responsible for content and formation of his/her materials.

The reference is mandatory in case of republishing or citation.

Philological Sciences: Global and National Contexts (March 4–5, 2026. Riga, the Republic of Latvia) : International scientific conference. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2026. 232 pages.

CONTENTS

SECTION 1. SLAVIC LANGUAGES

Algorithm of the communicative impact of advertising discourse in social networks	Kutuza N. V. 8
Neological vocabulary related to the lustration process in the modern Polish language	Minyenkova N. Ye. 12
Precedent names in texts of fantasy genre	Slobodianiuk K. M. 15
Translation strategies of the onomasticon in the translation practice of Samuil Bakachich	Stoianova D. F. 19

SECTION 2. LITERATURE

Cultural codes of poetic self-representation: the experience of Lina Kostenko	Halchuk O. V. 23
The Score of War: Music as a Structural Element of War Prose (Based on Ihor Mykhailyshyn's War Diaries)	Gerasimenko N. V., Aleksandrova S. Ya. 26
The main motives of the L. Pervomaysky's novel "Wild Honey"	Holovko L. H., Kreminska I. M. 30
The initial dramatic works of Mammad Said Ordubadi	Ibrahimli S. G. 34
Life-creativity as a Literary Category (on the Example of the Biography and Poetry of Volodymyr Zashchanskiy)	Krupka V. P., Vinnichuk A. P., Solodiuk N. V. 41
Genre model of love story in novel of Nathaliia Humitska: formula and transformation	Krupka M. A. 45
Lyubov Doluk's diary proses as a chronicle of the first years of the war	Kulinska Ya. I. 49
Love as a Space for Identity Construction in Louise Erdrich's Novel The Mighty Red	Kurylo S. M. 53
Focus on authenticity: the role of a teacher according to A. D'Avenia	Kushnir I. B. 57

Fractured time as an existential mode in the collection of poetry
“The open fracture of voice” by Kateryna Kalytko
Starostenko T. M...... 61

SECTION 3. ROMANCE, GERMANIC, AND OTHER LANGUAGES

The prosodic implementation of influence in political speeches
 (a case study of English public leaders’ war narratives)
Aleksiievets O. M...... 65

Rhythmic and Metrical Structure of William Blake’s Poem “Nurse’s Song”
 (Songs of Innocence)
Bed Ye. V. 69

Development of students’ critical thinking through analytical processing
 of English-language texts
Bilohorka L. V...... 72

Lexico-semantic and sociocultural features of Texas regional vocabulary
Vasylenko D. V...... 76

The Italian language in contemporary Europe: structural
 and institutional factors of language resilience
Horiachuk O. V. 80

The destructive phenomenon of Newspeak in the upbringing
 of East German youth (in K. Kordon’s novel “Crocodile on My Tail”)
Dubrovskaya I. B. 84

Linguistic parameters of the actualization of the category
 of opposition in modern English literary discourse
Zakrenytska L. A., Handabura O. V...... 88

Pathways to marking futurity in English
Zinchenko H. Ye...... 92

Gender Aspects of Communication in Contemporary
 English-Language Media Discourse
Kukushkin V. V...... 96

The impact of online communication on changes
 in English vocabulary and grammar
Lytvyniuk O. M., Frasyuniuk N. I. 99

Enhancing Oral Communication Skills in English
Mudrenko H. A. 103

English Proverbs of Nautical Origin
Nikulina O. L. 105

Strategies for Rendering Culture-Specific Units in Translation Petukhova O. I.	111
Contrast of word and silence at the lexico-semantic level in the poetics of René Char Ponomarenko T. O.	115
The role of language in communication and shaping the living environment: an ecological approach Stetsenko O. P.	119
The ways of simplification and complication of a simple sentence in the Modern German Language (based on the material of media discourse) Yatsenko P. I.	122
 SECTION 4. THEORY OF LITERATURE	
Literary Security Studies: an Introduction to the Field Demska-Budzuliak L. M.	126
The Generic Originality of English Military Literature from 1900 to 1939 Kyskin O. M.	130
Ukrainian Feminism at the Turn of the Century and Its Legacy in Feminist Literary Criticism Sachkovska Yu. I.	133
 SECTION 5. COMPARATIVE LITERATURE STUDIES	
Variations of the Image of the “Colonial Mother” in the Works of Ivan Nechui-Levytsky and Ivan Karpenko-Kary Shumylo V. Ye.	137
 SECTION 6. GENERAL LINGUISTICS	
Gender assignment in nouns of Hebrew origin borrowed by Ukrainian migrants in Israel Girina E. V.	141
Current systematic changes in the Ukrainian language during wartime in the context of Pan-European linguistic transformation Hurko O. V.	145
The category of politeness and the means of its realization in English discourse Savchyn N. B.	147
Hesitation pauses in oral spontaneous speech (based on examples from Ukrainian and French) Fliashko O. V.	150

SECTION 7. TRANSLATION AND INTERPRETATION STUDIES

Strategies for Translating the Modal Verbs *Must*, *Should*, and *May*
in English Business Texts

Aliseienko O. M. 154

Peculiarities of military translation in the conditions of full-scale invasion:
terminological accuracy, stress factors and communication

Antonenkova V. S. 158

Linguistic and technical dimensions of localisation (Case Study:
Video Games)

Heletka M. L. 160

Rendering the Pragmatic Functions of Negative Constructions
in Translation from English into Ukrainian

Davydenko N. I. 164

Semantic Transformations of "Avionics" and "Stealth" Concepts
in the Discourse of Hybrid Warfare and Cybersecurity

Dolhova M. V. 168

Features of translating cultural realia in the German-Ukrainian language pair

Zinchenko O. A. 171

On rendering the style of Jack London's "The Apostate" into Ukrainian

Kuzmina K. A. 173

Losses in Rendering Military Terminology in Simultaneous Interpreting

Movchan B. V., Kinzerska V. B. 177

Gender Aspects of Translating Jane Austen's Novel "Persuasion"
into Ukrainian

Ochkovska A. P. 181

Original and the translation of German literature: issues of preservation

Pryimak L. B. 185

The problem of equivalence in economic translation:
linguistic and conceptual aspects

Tsybalysta O. A., Kryvenko O. V. 188

Triad methodology of Harris–Brier–Quine in the analysis of English-language
digital protest discourse: linguistic features and translation strategies

Iakymovych M. O. 192

SECTION 8. LANGUAGE AND COMMUNICATION MEDIA

Fairytales as a form of resistance to psychological burnout
(on the example of the project "Tales of the World: Culture Out of Time"
V. I. Vernadskyi Taurida National University)

Dosenko A. K., Yuldasheva L. P. 195

Pattern Interruption as an Optimizer of the Influential Power of Headline Phraseological Units Lakomska I. V.	199
Media and National Identity in Digital Discourse Suvorova S. A.	202
Linguistic strategies for the formation of national identity in Ukrainian media in the context of globalization Shershnova O. V.	205
SECTION 9. INTERCULTURAL COMMUNICATION	
Tax terminology as a reflection of national and cultural models of thinking Okhrimenko O. A.	210
Industry specifics of intercultural communication in tourism and hotel business Pozdniakov O. V.	212
SECTION 10. EUROPEAN DIMENSIONS OF PHILOLOGICAL EDUCATION	
Methodological Foundations for the Use of Group Work in German Language Lessons Aimed at Developing Communicative Competence Golovchak N. I., Kushnirchuk O. O.	216
AI-based adaptive instructional systems for maritime English Koblik V. V., Hrynychuk H. V.	220
Philological education as a platform for the formation of European values Fediunina O. I.	224
Formation of Lingual-Social Competence of Students of the First (Bachelor's) Level of Higher Education at Ukrainian HEI by Means of the Course <i>English Fantasy: Language, Pragmatics</i> Shramko R. H., Rakhno M. Yu.	227

SECTION 1. SLAVIC LANGUAGES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-1>

ALGORITHM OF THE COMMUNICATIVE IMPACT OF ADVERTISING DISCOURSE IN SOCIAL NETWORKS

АЛГОРИТМ КОМУНІКАТИВНОГО ВПЛИВУ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ В СОЦМЕРЕЖАХ

Kutuza N. V.

*Doctor of Philological
Sciences, Professor,
Professor at the Department
of the Applied Linguistics,
Odesa I. I. Mechnikov
National University,
Odesa, Ukraine*

Кутуза Н. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри прикладної
лінгвістики,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

На сьогодні визнаним фактом є інформаційний бум, де відбувається боротьба за увагу реципієнта, не виключенням є і рекламна комунікація. Сучасною рекламою пронизані усі сфери життя соціуму, причому меншає відсоток власне інформації у рекламних повідомленнях, поступаючись емоційним елементам, що надає сугестивної насиченості цим зверненням. І якщо раніше комунікативний вплив скеровувався більше на свідомий рівень сприйняття людини й почасти на підсвідомий, то сучасний рекламний дискурс практично переважаний сугестогенними константами. Щоб чинити опір таким повідомленням, виокремлювати ці сугестогени, потрібно орієнтуватися у психології людини, її свідомості / підсвідомості, особливостях сприйняття на свідомому й несвідомому рівнях, тобто в алгоритмах комунікативного впливу, що надасть змогу виокремлювати ці сугестивні впливи, тому дослідження алгоритму комунікативного впливу рекламного дискурсу в соцмережах є вельми актуальним.

Метою нашої розвідки є розгляд алгоритму комунікативного впливу рекламного дискурсу в соцмережах. Для досягнення мети потрібно виконати низку завдань: описати специфічні риси комунікативного впливу, окреслити особливості соцмереж, увиразнити впливовий потенціал рекламного дискурсу, виявити актуальні сугестогени рекламного дискурсу в соцмережах.

Впливовим характеристикам рекламних дискурсів загалом присвячені праці багатьох українських і зарубіжних учених: А. Аакера, Р. Бартри, Дж. Бернетта, Т. Ковалевської, Дж. Майерса, В. Манакіна, С. Моріарті, Л. М'яснянкіної, Н. Непійводи, В. Різуна, У. Уеллса та ін.), проте проблемі рекламного впливу у соцмережах приділено значно менше уваги, що потребує якнайдетальнішого аналізу механізмів комунікативного впливу рекламного дискурсу в соціальних мережах.

Оскільки на сьогодні соцмережі є найдоступнішим джерелом різноманітної інформації, то їхня актуальність, а, разом із цим, і перенасиченість цієї інформацією, не викликає сумнівів, тому постає гостре питання диференціації пропонованої інформації будь-яким засобами. Вже неодноразово підкреслювалась і перевага емоційного складника рекламного дискурсу, але і дотепер досить вагомим є привертання ненавмисної уваги реципієнта для реалізації подальшого впливу. Нагадаймо, що комунікативний вплив – це «регуляція адресатом поведінки (фізичної та / або комунікативної) адресата за допомогою усіх можливих засобів комунікативного акту: мовного коду, прамови, контексту, ситуації тощо» [1]. Зазвичай у комунікації загалом і в рекламному дискурсі зокрема усі мовні рівні взаємодіють, підсилюючи впливовий ефект (див. праці Т. Ковалевської, О. В. Щербак та ін.), тому, конструюючи рекламні дискурси, намагаються обирати ефективні сугестогени, тобто саме ті елементи, які здатні впливати на реципієнтів самостійно та як константа рекламного дискурсу. На нашу думку, найпершим сугестогеном рекламного дискурсу можна кваліфікувати ай-стопер (який ще номінують і «комунікативним викликом»), котрий «виокремлюється серед інших складників рекламного звернення і слугує засобом привертання уваги адресата, базується на принципах контрасту (форми, розмірів, кольорів), незвичайності та гумористичності» [12, с. 9]. Підкреслимо, що такі сугестогени-комунікативні виклики можуть бути як вербальні, так і невербальні. Також зазначимо, що невербальні (картинка, колір, емодзі тощо) ми не будемо розглядати, а зупинимось лише на мовних сугестогенах-комунікативних викликах.

Зробивши моніторинг рекламних дискурсів соцмереж «Інстаграм» і «Фейсбук», ми виявили, що такими сугестогенами-комунікативними викликами є сугестогени, які актуалізуються переважно на графемному, лексико-семантичному, синтаксичному рівнях мови. Морфологічний і стилістичний рівні є також важливими у процесі впливу, але в аналізованих прикладах він поступається вищевказаним. Зазначимо, що існує динаміка актуальних сугестогенів і впливових засобів у рекламних дискурсах соцмереж, тому ті мовні рівні, які

залучають менше для актуалізації комунікативного впливу станом на тепер, надалі можуть отримати популярність у застосуванні. Окрім того, сугестогени-комунікативні виклики можуть виконувати й сугестивну функцію у процесі подальшої реалізації впливу, який відбувається у такий спосіб. Після того, як рекламний дискурс привернув ненавмисну увагу, вона перетворюється на навмисну увагу, рекламний дискурс зацікавлює пропозицією, й подалі змушує придбати пропонуване, де при багаторазовій трансляції у межах однієї чи декількох соцмереж відбувається ще більше закарбовування потрібної рекламної інформації, яка, у тому числі, оброблюється й неусвідомлено: «Несвідомо обробка інформації з необхідністю відбувається паралельно з усвідомленою обробкою, а не замість неї. Це є частинами однієї обробки інформації людським мозком. Усвідомлені думки є результатом таких психічних процесів, як розуміння, оцінювання і реагування, які протікають неусвідомлено» [4, с. 30]. Таким чином, прогортаючи стрічку соцмереж, людина отримує безліч інформації не тільки свідомо, але й підсвідомо.

Отже, проілюструємо на прикладах тенденцію актуалізації комунікативного впливу рекламних дискурсів соцмереж, а точніше популярні сугестогени, які виступають своєрідними ай-стоперами (комунікативними викликами).

1. Графемний рівень мови: *ЖК МЕРИДІАН. КВАРТИРА В ОДЕСІ*. У наведеному прикладі усе зафіксовано великими літерами, що не лише привертає увагу, але й «зміна шрифту графем віддзеркалює зміну інтонації та логічного наголосу, тобто виконують функції передачі емоційного стану мовця в момент мовлення» [3, с. 24].

2. Лексико-семантичний рівень мови: *Брошка «Кришталева гілка». Стильна біжутерія та аксесуари. Високий рівень сервісу та вигідні ціни у нашому інтернет-магазині*. Саме цей рівень мови вважають найвпливовішим, оскільки ми апелюємо значеннями, у людини виникають численні асоціації при сприйнятті слів, речень, текстів: «Використання слів, зміст яких конкретний, що можна подумки уявити, істотно підвищує ефект навіювання» [5, с. 177]. Відповідно насичуючи повідомлення з позитивним значенням, вкладаючи в нього певну мотивацію, можна безперешкодно впливати на реципієнтів. В аналізованому прикладі актуалізовано мотив підвищення статусу, виокремлення серед інших.

3. Синтаксичний рівень мови: *svitkomforty.com.ua. Дивани. Ліжка. Матраци; grand_scarf. Чи уявили Ви себе в такій розкішній шалі? Шарфи, хустини, шалі; Study.ua. Шкільна освіта за кордоном. Підготовка. Підбір. Зарахування*. З метою більшого привертання уваги та залучення до ознайомлення з рекламними пропозиціями залучають

також знаки оклику та питання, як іноді бувають розташовані на початку повідомлень: «Доволі розповсюдженим способом є використання у як першу фразу рекламного тексту окличного або питального речення – коли йде певне ствердження зі знаком оклику наприкінці або запитання до цільової аудиторії (запитання можуть починатися зі слів «Як», «Чому» тощо)» [6, с. 299]. Окрім того, досить популярними є використання коротких, простих речень, оскільки наразі реципієнти тяжіють до візуального сприйняття; до того ж, завдяки своїй лаконічності можуть і краще запам'ятовуватися.

Отже, в рекламному дискурсі соцмереж сугестогени-комунікативні виклики застосовуються графемному, лексико-семантичному, синтаксичному рівнях мови, що стає першим етапом у здійсненні комунікативного впливу, а також можуть одночасно виступати і сугестогенами, які й утримують увагу реципієнта для подальшого впливу. Зазначимо, що зазвичай актуалізація сугестогенів відбувається синтезовано, залучаючи якомога більше мовних рівнів з метою інтенсифікації ефекту комунікативного впливу.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. URL: <http://terminy-mizkult-komunikacii.wikidot.com>
2. Іванченко Р. Г. Реклама. Словник термінів. Київ, 1998.
3. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Вінниця, 2004.
4. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу. Київ, 2007.
5. Сугестивні технології маніпулятивного впливу / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко, В. В. Остроухов. Київ, 2011.
6. Яненко Я. В. Особливості сучасних рекламних текстів у соціальних мережах. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія і археологія»*. Київ, 2023. Вип. № 3 (9). С. 295–306.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-2>

NEOLOGICAL VOCABULARY RELATED TO THE LUSTRATION PROCESS IN THE MODERN POLISH LANGUAGE

НЕОЛОГІЧНА ЛЕКСИКА ПРОЦЕСУ ЛЮСТРАЦІЇ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ

Minyenkova N. Ye.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Oriental and Slavic Philology,
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Мінєнкова Н. Є.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри східної і слов'янської
філології,
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

Процес системної трансформації в Польщі (після 1989 року) спричинив глибокі зміни не лише в політичному устрої країни, але й у лексичному складі польської мови. Одним із найбільш емоційно насичених лексико-семантичних полів є назви пов'язані з люстрацією. Ця політична практика сприяла появі специфічного термінологічного апарату та розгалуженої мережи розмовних неологізмів, які відображають ставлення польського суспільства до подолання комуністичного минулого. Люстрації посткомунізму в політологічному, правовому аспектах активно вивчались як зарубіжними авторами (Р. Девід, Л. Стан, Н. Недельські, Х. Уещ, А. Опалінська, П. Гжеляк, Я. Воленський, П. Жачек, Я. Холінський, П. Блажек та ін.), так і вітчизняними вченими (С. Шевчук, О. Радченко, Н. Мінєнкова), разом з тим лінгвістичні дослідження даної проблеми є менш репрезентативні (А. Платек-Зибєрк, М. Ріттнер, К. Ожуг). Отже, враховуючи актуальність теми, метою цієї статті є лексико-семантичний аналіз неологізмів і неосемантизмів люстраційної практики у сучасній польській мові.

Ключовими лексемами, без яких не можливо зрозуміти процес люстрації у Польщі є: "*lustracja*" (люстрація), "*teczki*" (течки) і "*IPN*" всі вони належать до неологічної лексики. Розглянемо їх значення більш детально.

1. "*Lustracja*" має латинське походження, – слово "*lustratio*" вперше зустрічається у греко-римській міфології де означало очищення через жертвоприношення. У середньовічній Речі Посполитій "*lustracjami*" називалися періодичні описи королівських маєтків для визначення їх рентабельності (склад населення, грошові і натуральні повинності). Під час "оксамитових революцій" в країнах Центрально-Східної Європи

лексема "lustracja" набуває нового значення. Польська дослідниця Агнешка Опалінська стверджує, що вперше, термін "люстрація" у сучасному значенні, як інструмент перевірки на предмет співпраці із спеціальними службами кандидатів в депутати новообраного парламенту Чехословаччини у червні 1990 р., ужив міністр внутрішніх справ цієї країни Р. Сачер [2, с. 30]. Цей термін набуває поширення і в інших країнах Центрально-Східної Європи, де під люстраціями розумілося процес верифікації осіб, на предмет співпраці з спеціальними службами які претендували на публічні посади у новостворених державах. Дуже швидко вираз "lustracja" стає популярним і у польських медіа, хоча сам процес люстрації у Польщі мав запізнілий характер. Лексема "lustracja" у польській мові має генеалогічне споріднення з словами "lustro" (дзеркало), "ilustracja" (ілюстрація). Люстрація у політичному контексті – це ніби дзеркало, в яке змушують подивитися політика і показати суспільству своє справжнє обличчя.

Чому було обрано саме це слово, а не, наприклад, "weryfikacja" (верифікація) чи "czystka" (чистка)? На нашу думку, лексема "lustracja" мала більше позитивних асоціацій – корінь лат. *lustrare* (освітлювати) ідеально підходив до концепції "висвітлення" таємних зв'язків із минулим режимом. Крім того, польська юридична мова має певне тяжіння до латинізмів, вони активно функціонують в ній, додаючи юридичним процедурам ваги, законності та певної "історичної традиції".

Польські політичні еліти у залежності від ставлення до процесу люстрації використовували різну мову, щоб представити свої аргументи. Полеміка про люстрацію у публіцистичному дискурсі мала надзвичайне емоційне забарвлення [1, с. 23]. Прихильники люстрацій послуговувались меліоративною (позитивною) лексикою, натомість противники активно розповсюджували – пейоративну (негативну). Перші вважали люстрації моральним оновленням, шансом на викриття правди та відновлення справедливості ("moralna odnowa", prawda, sprawedliwość). Другі навпаки під люстраційними перевірками вбачали полювання на відьом ("polowanie na czarownicę"), неконтрольовану люстрацію ("dzika lustracja"), люстраційне божевільля ("lustracyjny obłąd").

2. Найважливішим джерелом для проведення люстрації була "teczka" (укр. течка) оскільки політичні режими у Центрально-Східній Європі після Другої світової війни "тримались" на службах безпеки, які створювали розгалужені системи агентів. Факти співпраці старанно фіксувались і зберігались у звичайних картонних теках. Отже, у 90-х рр. минулого століття лексема "teczka" у польській мові також набуває нового значення. Якщо раніше це слово, найчастіше використовувалось для означення предмету до перенесення речей:

картонна – шкільних; шкіряна – потрібних в праці, то в 1996 р. у "Словнику сучасної польської мови" вперше фіксується фразеологізм "*mieć na kogoś teczkę*" (укр. мати досьє на когось), що значило мати компромат, шантажувати когось. Разом із шкільною, чоловічою шкіряною, з'явилась "*tajna teczka*" – матеріали, зібрані службами безпеки щодо певної особи [4]. У лютому 2016 р. слово "*teczka*", саме в цьому значенню, було обрано ключовим словом місяця [3, с. 67]. Вибір був обумовлений тим, що дружина померлого генерала Ч. Кіщача повідомила про те, що має течку з документами про співпрацю Леха Валенси з польськими спецслужбами у 1970–1976 рр.

Польський медіа-дискурс у 90-х років ХХ ст. почав наповнюватися метафорами частиною яких була лексема "*teczka*": "*czarna teczka*" (від чорної теки, яку кандидат у президенти Стан Тимінський показував під час передвиборчої кампанії 1990 р., стверджуючи, що в ній знаходиться компромат на Леха Валенсу); тайні течки ("*tajne teczki*"), ніч течок ("*noc teczek*"), течки Кищача ("*teczka Kiszczaka*") та інші. Отже неологічне значення виразу течка стало символом "політичного скелета в шафі", що міг зруйнувати не тільки політичну кар'єру, але й життя.

3. Третім ключовим виразом який розкриває зміст люстрації є "*IPN*" (Instytut Pamięci Narodowej, укр. Інститут Національної пам'яті) – державна установа зі слідчими повноваженнями, яка вивчає новітню історію Польщі, зокрема зберігає і досліджує теки служби безпеки (SB, Służba Bezpieczeństwa). Аббревіатура IPN з'явилася у польській мові наприкінці 90-х років (закон від 1998 р.). Спочатку це був суто адміністративний неологізм. Проте через специфіку діяльності (доступ до секретних архівів спецслужб ПНР) слово швидко набуло статусу символічного неологізму. Сьогодні "*IPN*" у польському медіа-дискурсі це не просто назва установи, а синонім до понять "політичний суд", "історична справедливість" або "компромат", залежно від політичних поглядів мовця. Найвищим ступенем "освоєння" неологізму є утворення похідних слів. Від "*IPN*" повстали такі деривати:

– "іреенізація" (іпеенізація): процес надмірного втручання істориків Інституту в сучасну політику або зведення всієї історії Польщі лише до діяльності спецслужб;

– "IPN-owski" (іпеенівський): прикметник, що набув специфічного забарвлення, наприклад, "*ipeenowska teczka*" (іпеенівська папка) – це не просто архівна одиниця, а загроза репутації;

– "іреенівіес" (іпеенівець): окреслення співробітника інституту, яке часто має іронічну або негативну конотацію.

Підсумовуючи, слід зазначити, що люстраційна лексика, що активно функціє у польській мові з початку 90-х рр., це не тільки інструмент опису політичної практики системних трансформацій, що вживається

обмеженим колом спеціалістів, але частина соціального коду польського суспільства. Це також ефективна "лінгвістична зброя", що продовжує використовуватися у передвиборчих кампаніях. Люстраційний лексикон характеризується емоційним забарвленням, метафоричністю та має потужний дериваційний потенціал.

Література:

1. Мінєнкова Н. Є. Специфіка публіцистичного дискурсу з теми люстрації в Польщі в 90-х рр. XX ст. *Політикус*. Одеса, 2017. № 1. С. 21–24. URL: <http://politicus.od.ua/index.php/2017-ukr?id=15>
2. Opalińska A. Lustracja w Polsce i w Niemczech. Próba porównania / Agnieszka Opalińska. Wrocław : Oficyna Wydawnicza ATUT. Wrocławski Wydawnictwo Oświatowe, 2012. 441 s.
3. Słowa roku, słowa miesiąca, słowa dnia / Monika Kwiecień, Marek Łaziński, Jerzy Bartmiński. – Warszawa : Wydział Polonistyki, UW, 2019. 156 s.
4. Wielki słownik języka polskiego. URL: <https://wsjp.pl/haslo/podglad/9982/teczka>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-3>

PRECEDENT NAMES IN TEXTS OF FANTASY GENRE

ПРЕЦЕДЕНТНІ ІМЕНА У ТЕКСТАХ ЖАНРУ ФЕНТЕЗИ

Slobodianiuk K. M.

*Postgraduate Student at the Department
of Ukrainian philology,
Kryvyi Rih State Pedagogical University
Kryvyi Rih, Ukraine*

Слободянюк К. М.

*аспірант кафедри української
філології,
Криворізький державний
педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна*

Прецедентні імена є невіддільною частиною літератури, зокрема й текстів жанру фентезі. Дослідження цього явища дає змогу визначити особливості світогляду сучасних українських письменників, які працюють в цьому жанрі, та їхнього художнього стилю, що зумовлює актуальність цієї розвідки.

Прецедентні імена вивчали такі вітчизняні науковці як А. Берестова, І. Богданова, Ю. Великогорода, Т. Кальченко, Г. Касім, Ж. Колоїз,

Р. Луканинець, О. Михайлова, А. Петренко, М. Рослицька, Т. Соловйова та ін.

За визначеннями дослідників прецедентне ім'я – це власна чи загальна назва з оцінним, метафоричним чи узагальненим значенням, яка набула поширення та стала відомою у певній лінгво-культурній спільноті, позначає актуальні та значущі явища, предмети, осіб чи ознаки й часто відтворюється у мовленні [3, с. 31–32; 10, с. 137; 13, с. 71; 17, с. 80].

У текстах жанру фентезі прецедентні імена (ПІ) представлені досить широко (772 одиниці). За кількістю складників (за типологією А. Берестової [2, с. 6-7]) можемо поділити їх на одиничні (*Локі* [14, с. 129], *Полоцьк* [9, с. 40], *менестрель* [4, с. 240; 6, с. 103]); складені семантично зв'язані (*Холодний Яр* [7, с. 43], *Царство небесне* [15, с. 311], *Римська імперія* [1, с. 237]); складені семантично вільні з однією обов'язковою частиною (*епоха романтизму* [16, с. 296], де *романтизм* – обов'язкова частина, що може вживатися окремо; або *Юда* Іскаріот [1, с. 30], де *Юда* виступає як обов'язкова частина); парні, які уживаються завжди разом через високий ступінь їх смислової зв'язаності (*Віра, Надія і Любов* [14, с. 416]; *Хугін і Мунін* [14, с. 113]).

У сучасному українському фентезі прецедентні імена представлені різними типами одиниць. До них належать зокрема антропоніми (*Іван Купальник* [1, с. 62], *Александр Македонський* [1, с. 237], *Хмельницький* [7, с. 43], *бургомістр* [5, с. 166]); топоніми, серед яких хороніми – назви територій (*Канада* [8, с. 83], *Лівобережжя* [8, с. 20]), ойконіми – назви міст (*Єрусалим* [1, с. 243], *Чигирин* [7, с. 46], *Житомир* [8, с. 42]), *Переяслав* [9, с. 13], урбаноніми – назви внутрішньоміських топографічних об'єктів (*Хрещатик* [7, с. 145], *Володимирська гірка* [8, с. 37]), гідроніми – назви водних об'єктів (*Чорне море* [7, с. 155], *водоспад Шиніт* [8, с. 34], *Стир* [15, с. 21; 16, с. 234]); міфоніми – назви осіб, істот, предметів чи явищ з міфологій народів світу (*дракон* [1, с. 15]; *потерчата* [7, с. 89], *Дажбог* [7, с. 247; 9, с. 15], *шайтан* [8, с. 404], *грифон* [9, с. 93], *Аїд* [14, с. 25]); християноніми – назви осіб, предметів, явищ із християнства (*Останній Суд* [1, с. 28], *святий Георгій* [8, с. 418], *святий Ілля* [9, с. 207], *Магдалина* [16, с. 64]); хрононіми – назви часових періодів і дат (*Середньовіччя* [14, с. 238]); артіоніми – назви мистецьких творів («*Чарівна флейта*», «*Весілля Фігаро*» [7, с. 150], «*Орфей й Еврідіка*» *Крістофа Глюка* [14, с. 228]), та поодинокі прецедентні імена з інших категорій.

Найбільш поширеними типами прецедентних імен у творах жанру фентезі є топоніми (22,6% від усіх ПІ), християноніми (15,3%) та міфоніми (9,8%). Таку велику частку топонімів ми пов'язуємо

з особливостями авторського стилю та бажанням наблизити фентезійний текст до читача, помістити події у знайомі для реципієнта реалії, що відповідає паролній функції прецедентних феноменів.

Велика кількість християнонімів пов'язана зі значущістю цієї релігії для української культури: основними їхніми функціями у творах жанру фентезі є аксіологічна та сюжетно-композиційна. Деякі герої вітчизняного фентезі є християнами (наприклад, головний герой повісті В. Арєнєва «Пан малодобрий» і його батько; Ярема Яровий з романів П. Дерев'янка «Аркан вовків» і «Генета війни»), а християнство на різних етапах його становлення є основною релігією суспільства у повісті В. Арєнєва «Пан малодобрий», романах «Аркан вовків» і «Генета війни» П. Дерев'янка й повісті Н. Довгопол «Витязь і Вірлиця».

Значна кількість міфонімів, на наш погляд, є закономірною з огляду на жанрово-стильові особливості фентезі, серед яких дослідники виокремлюють тісний зв'язок із міфом (у широкому сенсі як типом світогляду, так і в вузчому – як легендою чи переказом) [11, с. 124; 12, с. 106; 18, с. 572; 19, с. 44]. Міфоніми виступають одним із засобів творення фантастичного у фентезійному тексті: вони дають змогу авторові лаконічно та влучно розкрити образ персонажа чи пояснити особливості функціонування магічного в художньому світі твору.

Отже, прецедентні імена в текстах жанру фентезі поділяються на одиничні, складені семантично зв'язані, складені семантично вільні з однією обов'язковою частиною та парні ПП, які вживаються разом. У фентезійних творах функціонують різні типи прецедентних імен, серед яких найпоширенішими є топоніми, християноніми та міфоніми, що виконують паролню, аксіологічну та сюжетно-композиційну функції, даючи змогу створити унікальний художній світ тексту.

Література:

1. Арєнєв В. Пан малодобрий. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 256 с.
2. Берєстова А. А. Релігійна прецедентність у мові української прози кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2016. 24 с.
3. Великорода Ю. М. Прецедентні феномени в американському медійному дискурсі (на матеріалі часописів «Time» та «Newsweek») : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2012. 219 с.
4. Грабовська І. Замок із кришталю. Замок із кришталю. Том 3. Харків : Віват, 2025. 744 с.
5. Грабовська І. Замок із кришталю. Земля крилатих. Том 2. Харків : Віват, 2023. 440 с.

6. Грабовська І. Замок із кришталю. Зірки й кістки. Том 1. Харків : Віват, 2022. 464 с.
7. Дерев'яно П. Літопис Сірого Ордену. Аркан вовків. Том 1. Львів: Видавництво Старого Лева, 2025. 520 с.
8. Дерев'яно П. Літопис Сірого Ордену. Тенета війни. Том 2. Львів : Видавництво Старого Лева, 2025. 536 с.
9. Довгопол Н. Витязь і Вірлиця. Харків : Жорж, 2023. 324 с.
10. Касім Г. Ю. Вживання національно прецедентних крилатих висловів та цитат у сучасних мас-медіа України. *Слов'янський збірник*. 2016. № 20. С. 204–218.
11. Кравченко, І. С., Кресан, О. Я. Жанр фентезі у сучасній англійській літературі. *Актуальні проблеми природничих та гуманітарних наук у дослідженнях молодих учених «Родзинка – 2018»* : XX Всеукраїнська наукова конференція молодих учених. 2018. С. 124–126.
12. Олійник С. М. Міфологеми стихій в українському фентезі. *Літературознавчі студії* : зб. наук. пр. / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т філології. Київ, 2015. Вип. 43, ч. 2. С. 105–116.
13. Петренко А. С. Прецедентні феномени в заголовках сучасних засобів масової комунікації: джерела, структура, рецепція : дис. ... канд. філол. наук : 035 Філологія. Київ, 2021. 332 с.
14. Самойленко К. В. Двоповня. Закони Невриди. Том 1. Харків : КСД, 2024. 480 с.
15. Самойленко К. В. Двоповня. Остання данина Саверу. Том 3. Харків : КСД, 2025. 992 с.
16. Самойленко К. В. Двоповня. Судні дні в Кабірії. Том 2. Харків : КСД, 2025. 440 с.
17. Соловйова Т. О. Типологія та прагматика прецедентних феноменів в українськомовному політичному дискурсі 2014–2019 рр : дис. ... канд. філол. наук. 035 Філологія. Кривий Ріг, 2022. 236 с.
18. Чонка Т. Антропологічна сутність сучасної української прози (за творчістю Яни Дубинянської). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. 2021. Випуск 1 (45). С. 571–576.
19. Pavkin D. A cognitive linguistic approach to the analysis of fantasy text characters. *Cognition, communication, discourse*. 2020. Issue № 20. Pp. 41–61.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-4>

TRANSLATION STRATEGIES OF THE ONOMASTICON IN THE TRANSLATION PRACTICE OF SAMUIL BAKASHICH

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ОНОМАСТИКОНУ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ПРАКТИЦІ САМУЇЛА БАКАЧИЧА

Stoianova D. F.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of Applied
Linguistics Department,
Odesa I. I. Mechnikov National
University
Odesa, Ukraine*

Стоянова Д. Ф.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри прикладної
лінгвістики,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

Ономастикон належить до найбільш культурно маркованих елементів тексту, оскільки власні назви не лише ідентифікують конкретний референт, а й фіксують його включеність у певну мовну, культурну і конфесійну традицію. У перекладі їх передача пов'язана не з пошуком денотативного еквівалента, а з вибором форми, яка відповідає нормативним, стилістичним і культурним моделям приймаючої книжної системи. Тому переклад онімів передбачає різні типи адаптації – графічну, фонетичну, морфологічну і культурно-нормативну.

Така варіативність форм зумовлена не лише внутрішньомовними чинниками, а й ширшим історико-культурним контекстом. Український книжний простір XVII ст. формувався в умовах конфесійної полеміки та інтенсивних контактів із латинсько-католицьким Заходом у межах Речі Посполитої [6]. Освітня система, риторичні моделі та богословська термінологія значною мірою зазнавали латинського впливу, що сприяло проникненню західних стилістичних норм і лексичних елементів у православне письменство. У мовленні авторів тієї доби, зокрема Йоаникія Галятовського як одного з найвизначніших її представників, це виявляється у поєднанні традиційної церковнослов'янської основи з елементами латинізованої книжності, що відбивається і в способах передачі власних назв [7]. Таким чином, переклад онімів у його текстах є не лише мовним, а й культурно-ідеологічним вибором, який фіксує взаємодію східнохристиянської традиції із західним інтелектуальним впливом.

Метою дослідження є виявлення та опис стратегій перекладу ономастикону в перекладацькій практиці афонського ієромонаха,

українця за походженням, Самуїла Бакачича [3], з'ясування характеру графічної, фонетичної, морфологічної та культурно-нормативної адаптації власних назв, а також визначення їх функціонального навантаження в умовах міжконфесійного та міжкультурного діалогу XVII ст.

Дослідження ґрунтується на зіставленні циклу оповідань «Чудеса Богородиці», що входить до складу книги І. Гаятовського «Казаня приданые до книги «Ключ разумѣнія» названою» (1660), та їхнього перекладу, виконаного Самуїлом Бакачичем і збереженого в його автографі, датованому другою половиною XVII ст. (Венеціанський автограф, рукопис № 297, Національна бібліотека Святого Марка у Венеція) [5]. Це дає змогу простежити особливості функціонування ономастикону в різних текстових типах та виокремити основні стратегії перекладу ономастикону, реалізовані в перекладацькій практиці Самуїла Бакачича.

Орфографічна нормалізація і семантична експлікація онімів

Орфографічне й графічне оформлення онімів у перекладі послідовно узгоджується з нормами південнослов'янської книжної традиції без зміни самого референта: *Чудо к. Прч(с)тал Бѣѡ гды с' Хр(с)толь пре(д) Иродом' оуходачи до Егѣпту, кды сѡ приближіла до Гермопѡла мѣста, котѡрое еѣтъ в' Ѳеваидѡѣ – Чѡдо ѡ. Прѣч(с)таѡ два Бѣѡ идѡуци ѡ Ирѡда сѡ Хѡмъ Гѣмъ вѡ Егѣпѣтъ. егда приближіи се кѡ Гермопѡло мѣсту еѣже еѣтъ вѡ Тиваидѡѣ*. Український текст зберігає написання *в, ѳ*, характерні для попередньої книжної традиції, сформованої внаслідок другого церковнослов'янського впливу, тоді як переклад подає фонетично адаптовані форми *Егѣпѣтъ, Тиваида*, що відповідають усталеній південнослов'янській орфографічній практиці. Водночас спостерігається й семантична експлікація розширення іменувань: скорочена форма *Прч(с)тал Бѣѡ* передається як *Прѣч(с)таѡ два Бѣѡ*, а ім'я Христа – у повнішому богословському варіанті *Хѡмъ Гѣмъ*. Таке впорядкування не змінює денотата, але приводить його написання і форму у відповідність до нормативної і конфесійно авторитетної писемної моделі.

Конфесійно зумовлена нормалізація антропонімів

Показовою є адаптація антропонімів до церковнослов'янської форми, що супроводжується відмовою від латинізованих варіантів, характерних для української книжної традиції XVII ст.: *Чудо е'. Кды приступи(л) з' вѡйсками своѣми Рѡлліѡ, по(д) мѣсто Франѣуѡко Карнѡтумъ – Чѡдо з'. егда приступи сѡ вѡйски своѣми Рѡлліѡн к мѣсту франѣуѡкому глѣѡмому Карнѡтумъ; Чудо ѡѡ. теды Лѣѡн третіи Папа Рѡмскіи – Чѡдо иѡ. Лѣѡн третіи Пѡпа Рѡмскіи*. Форми *Лео, Ролліо* в оригіналі відображають латинсько-польську традицію

і пов'язані з орієнтацією книжної культури Речі Посполитої на латину як мову богословської і освітньої комунікації, що пояснюється, зокрема, використанням західних джерел (типу *Speculum exemplorum*). Натомість у перекладі вони системно замінюються формами *Леон*, *Ролліон*, які відповідають їх грецькому першоджерелу і усталеній церковнослов'янській антропонімічній практиці. Унаслідок цього антропоніми виводяться з латинсько-західного культурного контексту і вводяться в нормативний простір православної книжності, узгоджений із мовною традицією грецьких патристичних текстів.

Нейтралізація локальної фонетичної варіантності

Послідовною є орієнтація перекладача на приведення власних назв до форм, нормативних для церковнослов'янської книжної традиції і співвіднесених із грецьким джерелом, що виявляється у заміні латинізованих, західнослов'янських і живомовних варіантів на канонічні відповідники візантійсько-православного узусу: *Чудо і. Кды в'ъз(д)жа(д) до Чръграда коне(м) пре(з) браму Босфоріу(м) – Чюдо ѓ. Егдѧ вьхождѧше на коні вь Чръгра(д) пръз' порту Босфоріумь*. Українська форма *Чариград*, характерна для української книжної традиції, що відображає фонетичні риси живої мови, замінюється на церковнослов'янську форму *Царьград*, нормативну для православного книжного дискурсу, тоді як старопольське запозичення *брама* (2, с. 244; 4, с. 48) поступається грецизму *порта* (1, с. 532), який уточнює реалію і водночас надає їй книжно-візантійського характеру. Аналогічно у фрагменті *Чудо дї. камень піёнкный до Хреты хотгль вівезти – Чюдо і. камень марморный... хотеше... ввезти до Креты* фонетично модифікована форма *Хрета*, засвоєна через польське посередництво *kreta*, замінюється на усталену книжну *Крета*, ближчу до грецького першоджерела та прийнятую переважно у західних (польська, чеська, словацька) і деяких південних слов'янських народів (хорватська, словенська). Така нейтралізація локальної варіантності і заміна форм, пов'язаних із західною мовною традицією, забезпечує включення власних назв у наддіалектну систему церковнослов'янської книжності і узгоджує текст із конфесійно маркованими нормами православного культурного простору.

Транскрипційна адаптація грецьких конфесійних назв

Чудо лі. Єдиному побо(ж)ному члѣкови обавлено было жебы постановили и целевровали сто Прч(с)тои Двы, которое греки называют: Гинопанте – Чюдо ѓ. Єдиному блѣговѣнному члѣкови ѡкровѣнно бысть да празнують празникъ Пръч(с)тоє Двы, иже грѣци оубо нарицают(т) Ипанпанти.

Варіативність форм (Гинопанте – Ипанпанти) відображає різні моделі фонетичної адаптації грецького *Ἰπαλαυτή*. Форма з протетичним *z-*

засвідчує спробу передати грецький придих і водночас демонструє вплив східнослов'янської фонетичної традиції, тоді як форма без з-тяжіє до книжного етимологічного відтворення. Показово, що перекладач застосовує стратегію транскрипційного перекладу з мовною нормалізацією, інтегруючи грецьку назву у церковнослов'янську систему без заміни її слов'янським відповідником (Стрітєння). Збереження грецької форми має не лише фонетико-графічне, а й конфесійно-стилістичне значення, оскільки підкреслює авторитетність терміна та його належність до грецької православної традиції.

Отже, переклад ономастикону у Самуїла Бакачича є системною реалізацією нормативно й конфесійно зумовлених адаптаційних стратегій. Орфографічна нормалізація, нейтралізація латинізованих і локальних варіантів, засвідчують орієнтацію перекладача на церковнослов'янську модель візантійсько-православного узусу. Власні назви в перекладі виконують не лише номінативну, а й культурно-ідентифікаційну функцію, фіксуючи мовно-конфесійний вибір доби.

Література:

1. Български етимологичен речник. / Редкол.: И. Дуриданов, М. Рачева, Т. А. Тодорова. София, "Марин Дринов", Том V (падеж – пўска). 1996. 860 с.
2. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / ред. кол. О. С. Мельничук, І. К. Білодід, В. Т. Коломієць, О. Б. Ткаченко. Київ : Наукова думка, 1982. Т. 1: А–Г. 631 с.
3. Радојчић, Ђ. Стари српски писци руске народности од краја XV до краја XVII века. *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*. Т. 5. 1960. С. 199–218.
4. Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. / відп. ред. Д.Гринчишин; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України Львів, 1996. Вип. 3 (Б–В). 252 с.
5. Узунова Д. Петият автограф на преводача Самуил Бакачич (Marc. Ms. og. 297) и преводът на цикъла «Чудеса Богородични». *Palaeobulgarica*, кн. 3, 2022. С. 53–74.
6. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII ст. У 2 кн. Книга 2. Розвинене бароко. Пізнє бароко. Київ : Либідь, 2005. 396 с.
7. Яковенко Н. У пошуках Нового неба: Життя і тексти Йоаникія Галятовського. Київ : Laugus, 2017. 329 с.

SECTION 2. LITERATUREDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-5>**CULTURAL CODES OF POETIC SELF-REPRESENTATION:
THE EXPERIENCE OF LINA KOSTENKO****КУЛЬТУРИ КОДИ ПОЕТИЧНОЇ САМОРЕПРЕЗЕНТАЦІЇ:
ДОСВІД ЛІНИ КОСТЕНКО****Halchuk O. V.**

*Doctor of Philological
Sciences, Professor,
Professor at the World Literature
Department,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan
University
Kyiv, Ukraine*

Гальчук О. В.

*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри світової
літератури,
Київський столичний університет
імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна*

The appeal to autobiographical experience and to the world literary intertext as a mode of self-presentation constitutes one of the leading authorial strategies of Ukrainian poet Lina Kostenko. At the same time, it continues a large-scale tradition of world literature, including Ukrainian literature, in which the poet enters into dialogue with the reader concerning the nature of their own individual and creative “self.” Self-reflection in Kostenko’s poetry never takes the form of narcissistic self-absorption; rather, it functions as a means of artistically comprehending personal and historical destiny. The poet belongs to the type of artist who is fundamentally open to the reader, ready to share personal experience, intimate emotions, and moral convictions. Yet this openness is almost always mediated through cultural codes – mythological and literary “masks” that enable her to speak about herself through the universal images of world culture.

Within the broad corpus of texts united by the theme “the poet about herself,” especially expressive are those in which self-identification is carried out through the topoi of world and national intertext. Thus, in the poem “*The Shadow of Sisyphus*,” the authorial intention unfolds from the ironic designation of her friends as “Sisyphuses,” climbing mountain peaks with backpacks, to a profound existential interpretation of the Sisyphus mythologeme. The stone rolled by the hero of the ancient myth appears here

as an analogue of the earthly cross – a burden borne by every thinking, responsible person. The imagined dialogue with the mythic character is combined with the introduction of the toponym “Ukraine”: «*Либонь, я знаю, що й подумав ти: / Вже краще йти до Бога пасти вівці, / ніж на Вкраїні камінь цей тягти*» [1, p. 148] (“Perhaps I know what you were thinking: Better to go tend God’s sheep / Than drag this stone in Ukraine”).

Thus, the existential motif acquires a national dimension. The poet emphasizes the historical and cultural engagement of her vocation and that of her generation. The images of friends are either concealed behind ironic masks («*мавки в шортах*» – “wood nymphs in shorts”) or named directly – «*Євген Попович, Мефістофель в кедах*» [1, p. 148] (“Yevhen Popovych, a Mephistopheles in sneakers”) – creating the effect of merging private and cultural planes. Yet the author’s self-identification ultimately occurs through identification with Sisyphus himself: «*І тінь Сізіфа, тінь моєї долі...*» [1, p. 148] (“And the shadow of Sisyphus, the shadow of my fate...”).

This is not a pose of heroic suffering but rather an ethical imperative – to continue working without expectation of immediate recognition: «*Ще крок, Сізіфе. Не чекай на оплески...*» [1, p. 148] (“One more step, Sisyphus. Do not wait for applause...”). Sisyphus’s labor emerges as a model of creative endurance and, at the same time, as a form of the artist’s inner solitude, conscious of the distance between stage and audience, between feat and its social comprehension.

If in “*The Shadow of Sisyphus*” the existential aspect of self-representation dominates (the choice of active stance, the acceptance of destiny as labor), then in the poems “*The Leitmotif of Happiness*” and “*For the Sin of Happiness at the Wrong Time*” self-definition is connected with reflection on gender identity. The lyrical heroine appears here as the “I-woman,” combining personal freedom, depth of feeling, and readiness for self-sacrifice. In “*For the Sin of Happiness at the Wrong Time*,” the image of Icarus is used to convey inner tension and fullness of experience. Calling herself a woman «*з крилами Ікара*» [1, p. 9] (“with Icarus’s wings”), the poet actualizes the myth of transgression – rising beyond measure and the inevitable fall. The parallel with the heroine is evident: she refuses the “golden mean” and rejects prudent, “safe” feelings. Love is conceived as risk, as flight above the abyss: «*Розтане віск – я в море упаду / і захлинуся морем, як тобою*» [1, p. 9] (“The wax will melt – I will fall into the sea / And drown in the sea, as in you”).

Alongside the Icarian code, the Orphic motif is implicitly discernible. Unlike Orpheus, who turned back and lost his beloved, Kostenko’s heroine does not allow herself to betray her impulse. In the beloved, she sees an equal, capable of “fatal spirals.” Thus, ancient mythologemes become

instruments for comprehending not only feminine but also creative identity, since the extremity of feeling is equated with the extremity of artistic gesture.

An important form of self-representation is also negational comparison. In *“The Leitmotif of Happiness,”* the heroine distances herself from Goethe’s Faust. Aware of the belated and costly nature of love, she does not seek to stop the moment but to fill the entire space of life with happiness: «Ох, я не Фауст. Я тільки жінка. Я не скажу: “Хвилино, спинись!”» [1, p. 57] (“Oh, I am not Faust. I am only a woman. I will not say: ‘Moment, stop!’”). Here, two models of experiencing time are contrasted: the Faustian desire to fix the peak and the Kostenko model of transforming it into an enduring inner reality. Female identity appears as the capacity not for instantaneous ecstasy but for sustained spiritual intensity.

Similarly, in the poem *“And Comfort Sings Like a Siren,”* the formula *“I am not Odysseus”* sounds. The rejection of the role of passive listener to the sirens symbolizes the refusal of comfortable complacency. The image of Odysseus correlates with that of the Colosseum as a space of open confrontation: «Життя, мабуть, – це завжди Колізей» [1, p. 159] (“Life, perhaps, is always a Colosseum”). Intertext thus becomes a field of antitheses: passivity versus activity, contemplation versus struggle, comfort versus risk. The lyrical heroine chooses the arena – that is, conscious entry into the space of trial. Here, self-definition merges with an ethical imperative: “to remain human”.

In the poem *“I Break Free Like Laocoön,”* the poet appeals to yet another ancient mythologeme – the image of the prophet who was not heard. Laocoön, strangled by serpents for attempting to warn of danger, becomes a symbol of the artist whose voice is ignored or destroyed. The image of serpents that “now embrace” actualizes the motif of transformation through pressure: from overt aggression to feigned benevolence. Here, an auto-image of the poet as prophet emerges, condemned to conflict with society.

Thus, Lina Kostenko’s recourse to world intertextuality performs several functions: self-identification through universal cultural codes; metatextual reflection on the artist’s role; ethical declaration; and the historical-national concretization of universal archetypes. The mythic and literary figures of Sisyphus, Icarus, Orpheus, Faust, Odysseus, and Laocoön become projections of the authorial “I.” The biographical and the cultural intertwine, forming a complex system of personal and artistic self-representation. In this way, Kostenko’s poetry organically enters the metatextual discourse of world literature, where speaking of oneself is always speaking about humanity as such and about the artist’s mission under conditions of historical trial.

Bibliography:

1. Костенко Ліна. Триста поезій. Вибрані вірші. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2024. 416 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-6>

**THE SCORE OF WAR:
MUSIC AS A STRUCTURAL ELEMENT OF WAR PROSE
(BASED ON IHOR MYKHAILYSHYN'S WAR DIARIES)**

**ПАРТИТУРА ВІЙНИ: МУЗИКА
ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВОЄННОЇ ПРОЗИ
(НА МАТЕРІАЛІ ВОЄННИХ ЩОДЕННИКІВ
ІГОРЯ МИХАЙЛИШИНА)**

Gerasimenko N. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Researcher at the Department
of 20th-Century Ukrainian Literature
and Modern Literary Process,
Shevchenko Institute of Literature
of the National Academy of Sciences
of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Герасименко Н. В.

*кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу української літератури XX ст.
та сучасного літературного процесу,
Інститут літератури
імені Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Aleksandrova S. Ya.

*4th-year Student at the Department
of Music Theory
R. Glier Kyiv Municipal Academy
of Music (College)
Kyiv, Ukraine*

Александрова С. Я.

*студентка IV-го курсу
відділу «Теорія музики»
Київської муніципальної академії
музики імені Р. Г. Глієра (коледж)
м. Київ, Україна*

Літературна практика засвідчує певну залежність жанрової динаміки від історичного контексту: популярність окремих жанрів актуалізується саме в переламні моменти буття – і серед таких, зокрема, й щоденник. Свій екзистенційний досвід обох етапів російсько-української війни (2014–2022, 2022 – дотепер) намагаються зафіксувати і фронтовики, і волонтери, і журналісти, і цивільні співвітчизники. Ніша вітчизняного книговидавництва поповнюється щороку сотнями нових імен і нових книжок: уже з'явився цілий пласт нової літератури. Здавалося би, такі видання – значний потенціал для

аналізу, однак ці твори нечасто стають об'єктом наукового інтересу та літературознавчих досліджень. Тож наша робота – актуальна й безсумнівно на часі.

Теоретичний фундамент нашого дослідження ґрунтується на працях закордонних і вітчизняних фахівців. Зокрема, концептуальні засади розкрито у працях Міхала Гловінського [7], Олександра Галича [1], Тетяни Черкашиної [5] (системно проаналізовано природу еґо-документів) та ін., а сучасні вектори класифікації щоденникової прози представлені в наукових студіях Марти Варикаші, Ірини Горячок, Яніни Кулінської та ін.: окремі аспекти воєнних щоденників (здебільшого його жанрово-стильові модифікації) у свої наукових розвідках досліджувала і я теж [2].

Мета цієї роботи – розглянути воєнні щоденники Ігоря Михайлишина «Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас» (2020) та «Фуга 119. У тональності полону» (2021) крізь призму інтермедіального аналізу. Особлива увага приділяється музиці як структуротвірному чиннику, а також виявленню інноваційних структурно-змістових елементів, які трансформують традиційну щоденникову форму.

Під щоденниковим жанром розуміємо його класичну дефініцію, представлену в академічних літературознавчих виданнях [6].

Одразу зазначимо, що творів, де би музика була репрезентована композиційним, структурним елементом, в українській літературі не так і багато. Серед найвідоміших – збірки «Сосячні кларнети» (1918), «У космічному оркестрі» (1921) Павла Тичини, «Ротації» (1938) Ігоря-Богдана Антонича, новела «Valse mélancolique» Ольги Кобилянської, роман «Жовтий князь» (1963) Василя Барки, а серед сучасної літератури – збірка «Літаючий голова» (1990) Віктора Неборака та роман Наталі Гурницької «Кава з кардамоном». Продовжуючи давню традицію взаємодії музики й літератури, Михайлишин у своїх щоденниках вибудовує особливу архітектоніку прози, що робить його доробок унікальним у цьому контексті. Адже музика в його текстах перестає бути суто естетичним вибором і перетворюється на екзистенційний інструмент упорядкування хаосу.

Перший щоденник бійця охоплює період від Майдану до виходу з Іловайського котла. Лейтмотивом розповіді стає музичний твір композитора Ференца Ліста «Танець смерті» (Totentanz): у візії Михайлишина цей концерт для фортепіано з оркестром стає темою боротьби добра зі злом та музичною проєкцією російсько-української війни; до згадок про цей твір автор щоденника повертається неодноразово, через певні проміжки часу, описуючи своє виконання і розуміння цього твору

(лаконічне й розгорнуте) в різних обставинах, на різних інструментах, що може свідчити про варіаційність подій.

Один із найсильніших і наскрізних образів обох щоденників – виконання Михайлишиним творів Л. Бетховена, Ф. Шопена та Ф. Ліста та ін. на фортепіано в напівзруйнованих будівлях Донбасу. Коли пальці музиканта-гранатометника торкаються клавіш, простір бойових дій трансформується: музика стає актом деокупації свідомості – вона повертає воїну його цивільне «Я», не дозволяючи розчинитися в бруді та крові. Цей вплив відчувають і побратими «Піаніста» (*позивний Михайлишина – Н.Г.*), і люди з іншого боку барикад – як-от директорка музшколи в Іловайську чи конвоїр полонених Петруха. І це ще раз засвідчує: війна постає некерованою силою, однак її можна приборкати через мистецтво. І Михайлишин загалом сприймає й описує війну як величезну подекуди фальшиву партитуру, часто розкладаючи й класифікуючи її складові, приміром, збройне протистояння чи обстріл на звуки. Зокрема, пропонує унікальну акустичну дешифровку бою, де виходи «Градів» стають для автора ритмічними акцентами, а свист мін – мелодійною лінією, що неминуче веде до фінального акорду-вибуху. Бій для нього – це екстремальне *crescendo*, де виживає той, хто здатен витримати ритм: «Розриви б'ють, як похоронний барабан. Схоже на реквієм. Спочатку високі ноти бере хор, нещодавго, на секунду-дві. Потім важкий удар барабана. Гучніше й гучніше. Крещендо наростає. Гуп-гуп-гуп» [5, с. 254].

Та попри оригінальне розкриття війни через музичні образи у першому щоденнику автор дотримується класичних вимог щоденникового жанру: записи здійснює регулярно, вони чітко датовані, оповідь веде від першої особи, у текстах зустрічаються вкраплення суржика й російської (здебільшого, це діалоги з іншими бійцями, сам наратор – українськомовний), що свідчить про бажання зафіксувати максимально правдиво події, свідком і учасником яких був автор.

Другий щоденник І. Михайлишина – «Фуга № 119» – фокусується на екстремальному досвіді перебування автора в неволі. Уже сама музична форма фуги, що закладена в назву та архітекtonіку видання, стає вичерпною метафорою простору й циклічності часу. Структура твору базується на принципі контрапункту: перша тема (теперішній час, реальність полону) та друга тема (ретроспекція подій, що передували ув'язненню) нашаровуються одна на одну. Такий поліфонічний розвиток розгортання щоденникових записів дає змогу автору посилювати емоційну напругу, бо кожна лінія доповнює іншу, створюючи тим самим цілісний текст. Окрім цього, звернення до складної музичної форми можна розглядати і почасти як інтелектуальну втечу автора зі страшної дійсності: бойовики квазіреспублік утримують своїх

бранців у підвалах, щодня піддаючи їх фізичним і психологічним катуванням, і доки полонений зводить в одне ціле складні математичні конструкції фуги, наповнюючи музичну форму літературним текстом, а чи відтворює в уяві концертну залу й програє напам'ять твори класиків, його дух залишається недосяжним для катів. Оцю повторюваність днів перебування в неволі «Піаніст» порівнює з музичною репрізою: кожна доба – це новий голос, який звучить в унісон із стражданнями побратимів. У другому щоденнику автор відступає від класичних вимог жанру: записи ведуться регулярно й від першої особи, однак лінійне датування розмивається структурою фуги, позаяк минуле й теперішнє звучить одночасно, і це є порушенням класичного канону.

Проаналізувавши «Танець смерті» та «Фуга № 119» І. Михайлишина, можна дійти таких висновків: музичний компонент в обох виданнях – це засадничий компонент, який диктує і визначає структуру щоденникового тексту (його ритм, темп, композиційну будову), стає його структурною домінантою. Автор не просто описує війну, а намагається структурувати її за законами академічної музики: від величного і трагедійного «Танцю смерті» (Totentanz) Ф. Ліста у першому щоденнику до строгої, математично вивіреної «Фуги» у другому. Для Михайлишина – професійного піаніста – музика реаліях полону стає способом зберегти лінійний час там, де ворог намагається його зупинити; стратегією виживання і «деокупації свідомості», оскільки допомагає не втратити суб'єктність і цивільне «Я» в екстремальних умовах, а також стає «опорою», що структурує хаос і відновлює зруйнований світ. Таким чином, щоденники І. Михайлишина посідають особливе місце в сучасній українській військовій літературі, демонструючи глибинну інтермедіальність, де музичні форми стають фундаментальним принципом організації документального тексту, а також засвідчують жанрову гібридність сучасного еґо-документа.

Література:

1. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи : монографія. Луганськ : Знання, 2001. 246 с.

2. Герасименко Н., Кулінська Я. Жіночий військовий щоденник: проблематика, жанрові особливості. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2024. Вип. 33. Т. 2. С. 159–165.

3. Михайлишин І. Танець смерті. Щоденник добровольця батальйону «Донбас». Харків : Фоліо, 2019. 314 с.

4. Михайлишин І. Я. Фуга 119. В тональності полону : Щоденник. Київ : ДІПА, 2021. 344.

5. Черкашина Т. Мемуарно-автобіографічна проза ХХ століття: українська візія : [монографія] / за наук. ред. О.А. Галича. Харків : Факт, 2014. 380 с.

6. Щоденник. *Літературознавчий словник-довідник* / упоряд. Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ : ВЦ «Академія», 1997. 752 с.

7. Głowiński M. Powieść a dziennik intymny w tegoż : Prace wybrane. Kraków, 1997. T. 2: Narracje literackie i nieliterackie. Pp. 65–84.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-7>

THE MAIN MOTIVES OF THE L. PERVOMAYSKY'S NOVEL “WILD HONEY”

ОСНОВНІ МОТИВИ РОМАНУ «ДИКИЙ МЕД» ЛЕОНІДА ПЕРВОМАЙСЬКОГО

Holovko L. H.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of History of Ukrainian Literature,
V. N. Karazin Kharkiv
National University
Kharkiv, Ukraine*

Головко Л. Г.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри історії української
літератури,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Kreminska I. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of History of Ukrainian Literature,
V. N. Karazin Kharkiv
National University
Kharkiv, Ukraine*

Кремінська І. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри історії української
літератури,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Роман Л. Первомайського «Дикий мед» (1963), присвячений зображенню подій Другої світової війни, належить до періоду соц-реалізму. Разом із тим твору властива ускладнена художня форма, переважно нехарактерна для поезики цього стилю. В. Агеева пише, що визначальною в цьому літературному тексті є наявність ліричного й епічного начал, «здебільшого перевага вираження над зображенням, інтелектуальна й емоційна насиченість, гострота постановки важливих філософських, етичних проблем часу» [1, с. 211].

Письменник моделює поведінку людини в різноманітних кризових ситуаціях і акцентує увагу на нюансуванні її внутрішнього світу, порушуючи в аналізованому романі морально-етичні й філософські проблеми, наприклад, почуття страху, приреченості, вибору, відповідальності тощо. Внутрішнє життя головних персонажів показано динамічним, порівняно із сюжетно-подієвим рівнем тексту, що обумовлює його насиченість ліричними мотивами. Історія воєнної фотокореспондентки Варвари Княжич розгортається за допомогою асоціацій, деталей, що повертають її в простір пам'яті, наповнений різним досвідом, у якому є зустрічі й прощання, зради й покарання, місця болю й щастя, хаосу, руйнації й любові. Так фокусування героїні на образах природного й речового світу (ведмедиця Біла Мамаша з дитинчатами на півночі й на старенькому домашньому килимку, голуб, «голос зозулі», «ластовиння на шії», дощ тощо) у пліні свідомості не випадкове: саме вони стають відправними точками її рефлексій-спогадів. Увага до концепту пам'яті є мистецькою формою ревізії травматичного досвіду. В. Іванисенко [2] відзначає властиву роману сповідальність, що пов'язується з головними персонажами – Варварою і поетом, кореспондентом Павлом Берестовським, автором записок і персоналізованим оповідачем. Наратив пам'яті (меморіальна функція), у якому поєднується колективний досвід і особисте сприйняття, оприявнює відмінності між цінностями сучасників і учасників воєнних подій.

У заголовку твору «Дикий мед» наголошено на поєднанні гіркоти й солодкості як втіленні амбівалентності буття людини. Не дарма смерть чоловіка Саші обертається для неї відчуттям «...безповоротної, безнадійної втрати», «постійної гіркоти» [3, с. 49]. Мотив гіркоти, що пов'язується із заголовковим образом, набуває психологічної семантики, уявляючи багатогранність внутрішнього життя особи [4, с. 92–93], наприклад, «гірку тривогу» [3, с. 369], «гірке й витверезуюче здивування» [3, с. 306], «гірких і бажаних слів» [3, с. 492] тощо.

Л. Первомайський, незважаючи на ідеалізацію, героїзацію й схематизм певних персонажів, патетику у висвітленні теми війни, за допомогою психологізму, ліризму, екзистенційної тональності індивідуалізує їх, показуючи неповторність світосприйняття особи. Натомість обмеженість образів-типів соціальною роллю, наприклад, Сербін, Уповайченков, Пасеків та ін., зумовлює їхню передбачувану поведінкову модель. У досліджуваному романі мотив кохання має характеротвірну функцію: показ різних історій почуття уявляє моральне обличчя персонажа, його істинну сутність (Варвара – Саша – Лажечников, Катерина Ксаверівна – Савичев – Костецький, Володя – Тоня, Оля Ненашко – лікар Ковальчук – дружина, Берестовський – Аня – Пасеків

та ін.); а також ідеологічну, що окреслює суперечність права на почуття під час війни (Варвара і Лажечников). Кохання знакує для Варвари як спокій, «неминуче щастя» [3, с. 430], вищий сенс існування, так і страх перед майбутнім і можливою втратою. Типова ситуація любовного трикутника розв'язується по-різному в стосунках персонажів, що акцентує на неповторності кожної особистості.

Зміст «сучасної балади» відображає звернення Л. Первомайського до принципів ліричної композиції: так після Розділу четвертого розташована «Остання строфа», де містяться філософські роздуми про щастя, любов, мир, майбутнє, яке для Варвари втілює онука Саша. Письменник у творі використовує композиційний прийом повтору, зокрема, епізоди зі смертельно хворим і поранилим Костецьким на трубіжських болотах, що відтерміновані в часі й розташовані з порушенням хронології подій, зустрічі із Сербіним (сцена арешту чоловіка Варвари в 1937 році й несподівана розмова з майором у 1943 році) тощо. Подекуди автор уводить мотиви, що увиразнюють сюжетну ситуацію: незахищеність фотокореспондентки під час виконання завдання зі знімкування «тигра» паралелізується до спогадів шофера Васькова про беззахисне лоша, яке заблукало мінним полем.

Семантичним вузлом ідеологічного мотивного комплексу є мілітарний міф, що доповнюється зверненням до подій 1937 року (несправедливий арешт чоловіка, утеча з дому), чим прозаїк руйнує ілюзію щасливого довоєнного життя суспільства. Важливі з погляду соцканону мотиви героїзму, жертвності, подвигу, випробування, обов'язку, стійкості, братерства народів, самозречення оприявнюються на сюжетному й вербальному рівнях. Центральний мотив роману «Дикий мед» – це боротьба проти ворога, насамперед внутрішнього, хаосу (опозиції «свій – чужий», «живий – мертвий», «добро – зло», «світло – темрява»), що зумовлює онтологічну проблематику твору й віддзеркалює поляризацію суспільства під впливом війни. Загалом для советської міфосистеми цей аспект є константним, що виявляється в низці текстів про революцію, «громадянську», «вітчизняну» й «холодну» війни, боротьбу з «куркулями», релігією, за індустріалізацію тощо, формуючи образ переможної держави, радянського народу-захисника. Така мотивіка зумовлює своєрідність концепції персонажа, що позначена й акцентуацією на пріоритеті колективу, наприклад, приналежність до «бойового колективу» й важливість його виховного значення. Водночас завдяки психологізму, показу різноманіття поведінкових моделей, наративу, у якому переплітаються різні погляди на світ від першої й третьої особи, утверджується ідея неповторності індивіда.

У літературознавстві усталеною є думка, що соцреалізм звертається до художніх засобів різних мистецьких стилів, зокрема

й неоміфологізму. Ідеологічній площині твору властива інтертекстуальність, що реалізується на рівні алюзій, мотивів, хронотопу, персонажної системи, у якій наявне апелювання до архетипів героя (воїни), батька в образах генералів Костецького, Савичева, політруків і сакралізованих радянською системою державних керманічів (Ленін, Сталін). Це, своєю чергою, зумовлює показ закритої моделі тоталітарного суспільства. Натомість міфологеми матері, землі асоціюються з Варварою Княжич (скульптура «Щаслива жінка» зятя Севи). Міфомотиви стихій (води, повітря, вогню, астральна символіка), ініціації (набуття бойового досвіду) експлікуються в структурі художнього простору, насиченого описами природи, за допомогою яких втілюється емоційний світ персонажів. Автор, звертаючись до зображення динаміки стихій, їхньої метафоризації, демонструє руйнівний вплив війни: «...небо, яке стогнало й вило од болю, падало й знову вставало...» [3, с. 408]. Простір унаслідок бойових дій деформується й зіставляється із «залізним пеклом» [3, с. 204]; образи вогню, грози, звуки битви, зброї створюють аудіальну картину хаосу. Із топосом дороги корелює мотив пошуку гармонії героїнею, долю котрої понівечено соціальними катаклізмами. Пересування фотокореспондентки пов'язані з низкою випробувань, що супроводжуються її роздумами про минуле, винних в арештах і відповідальних за злочини (мотиви сну, забуття, крил).

Отже, у романі «Дикий мед» поєднуються ідеологічні, ліричні, неоміфологічні, онтологічні мотиви, що властиві для повоєнного соцканону. Топос дороги є структуротвірним, що переплітається з мотивами втечі, лету, межі, вибору, випробування. Бачення Л. Первомайським константних у культурі образів дому, матері, землі й миру, мотивних комплексів, прозове втілення мілітарного міфу постсталінської доби перебувають ще під впливом соцреалізму з властивою йому ідеологізацією, зокрема радянської моделі пам'яті. Разом із тим увага наратора на фіксуванні унікальності існування людини, його крихкості, посилена реаліями війни, дисонувала з попереднім етапом соцреалістичної моделі українського культури [5, с. 348] й унаявнювала повноту буття.

Література:

1. Агеева В. П. Пам'ять подвигу (Українська воєнна проза 60–80-х років) / АН УРСР, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка; відп. ред. Л. М. Новиченко, ред. В. І. Горбик. Київ : Наук. думка, 1989. 269, [1] с.

2. Іванисенко В. П. Уроки творчого життя. *Первомайський Л. С. Твори в семи томах*. Київ : Дніпро, 1968. Т. 1: Поезії / упоряд. С. Е. Пархомовського; вст. ст. д-ра філол. наук В. П. Іванисенка ; ред.

кол. : С. О. Голованівський, І. Ф. Драч (голова), М. Г. Жулинський та ін.; ред. тому І. Ф. Драч. С. 5–44.

3. Первомайський Л. Дикий мед. Сучасна балада. Київ : Дніпро, 1966. 511 с.

4. Тарнашинська Л. Сюжет Доби: дискурс шістдесятництва в українській літературі ХХ століття. Київ : Академперіодика, 2013. 678 с., 4 с. іл.

5. Хархун В. П. Соцреалістичний канон в українській літературі: генеза, розвиток, модифікації: монографія. Ніжин : ТОВ «Гідромакс», 2009. 508 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-8>

THE INITIAL DRAMATIC WORKS OF MAMMAD SAID ORDUBADI

ПЕРШІ ДРАМАТИЧНІ ТВОРИ МАММЕДА САЇДА ОРДУБАДІ

Ibrahimli S. G.

PhD student

*Institute of Literature named
after Nizami Ganjavi of the National
Academy of Sciences of Azerbaijan
Baku, Azerbaijan*

Ібрагімлі С. Г.

здобувач ступеня PhD

*Інститут літератури
імені Нізамі Гянджеві Національної
академії наук Азербайджану
м. Баку, Азербайджан*

Mammad Said Ordubadi, primarily recognized in Azerbaijani literature as the founder of the historical novel genre, is also the author of several magnificent dramatic works. However, unlike his novels, the majority of his plays never reached the stage.

The primary reasons cited for this are the author's time constraints and the demanding administrative roles (such as editorships, etc.) he held during the Soviet era. According to the unwritten conventions of the theatrical milieu, the production process necessitated close collaboration between the playwright and the director, including textual revisions and a significant commitment of time to the theater.

Constantly engaged in creative pursuits while simultaneously holding positions in state affairs, Ordubadi lacked the time to frequent theater corridors. Due to these objective circumstances, many of his plays, which had the potential to win the acclaim of readers, unfortunately remained without stage production.

M. S. Ordubadi's debut play is titled “Baghi-shah”, or the “The Tehran tragedy”. The author penned this drama in 1909, and it was subsequently published in 1910 within the 14th, 15th, 17th, and 18th issues of the Sada newspaper.

In this dramatic work by M. S. Ordubadi, the narrative unfolds around three primary antagonistic figures: Mohammad Ali Shah, Amir Bahadur-i-Jang, and Colonel Liakhov. The author consolidates these three characters into a singular reactionary pole – sharing the same ignoble ideology and diametrically opposed to the interests of the people: Mohammad Ali Shah is depicted as an ignorant and profoundly cowardly monarch, utterly devoid of statesmanship. He exists in a state of perpetual trepidation, haunted by the looming prospect of the Constitutionalists (Mashrutahists) ascending to power; Amir Bahadur-i-Jang, serving as the Shah’s minister, matches the sovereign in baseness and duplicity, though he operates with a higher degree of calculated pragmatism; Colonel Liakhov, a military representative of Tsarist Russia, is portrayed as the Shah’s closest confidant and the primary executor of treasonous schemes aimed at reducing Iran to a vassal state of the Russian Empire.

The composition of the play is structured around the hypocrisy of these three archetypes, who are based on real historical figures. However, certain critics have deemed the work flawed, citing the scarcity of characters and the absence of a sharp conflict as justification. In response, M. S. Ordubadi provided a compelling rebuttal to these claims, defending the play’s conceptual and aesthetic structure.

“Firstly, the dialogues of “Baghi-shah” were originally conducted in Persian, whereas my writings are in Turkish (Azerbaijani). Secondly, my objective was to portray the vacillating disposition within the Shah’s psyche, illustrating his cowardice and the resulting intensity of his anguish. Thirdly, there is no inherent reason for the lack of numerous courtiers in the Shah’s court. However, two obstacles prevented their inclusion: first, it would have transitioned the work from the form of a theatrical piece into that of a novel or a historical chronicle; second, the pen’s inability to venture into those perilous territories” [4, s. 72–73.].

At the beginning of the 20th century, Qajar Iran was deeply entrenched in an economic and political crisis. The transformation of the country into a semi-colony by Tsarist Russia and Great Britain, coupled with the plundering of local resources, had pushed the population to the brink of famine and destitution.

This intolerable situation, particularly the strengthening of national identity in South Azerbaijan, paved the way for a massive popular movement against absolutism – the Constitutional Revolution (1905–1911). Forced to retreat under mounting public pressure, Mozaffar ad-Din Shah

signed a decree on August 5, 1906, regarding the adoption of the Constitution (Mashrutah) and the convening of the Parliament (Majlis).

However, the democratic reforms were short-lived. Following the death of Mozaffar ad-Din Shah, his son Mohammad Ali Shah ascended to the throne. Relying on his foreign patrons, he abolished the constitution in 1908 and ordered the bombardment of the parliament.

This historical ignominy has also been reflected in literature. In his play entitled “Baghi-shah” or “The Tehran tragedy”, the prominent writer M. S. Ordubadi masterfully exposed the portrait of Mohammad Ali Shah as a cruel, insidious ruler who betrayed the interests of the people.

“The inaugural dramatic work titled “Baghi-shah” or “The Tehran tragedy” (1909), depicts Iranian life and the counter-revolutionary struggle of Mohammad Ali Shah against the Constitutionalists (Mashrutekhahs). In contrast, the drama “Foggy Tabriz” presents the revolutionary forces struggle for national and popular liberation under the leadership of Sattar Khan, imbued with a profound sense of patriotism:

“People of Azerbaijan! Tear out the pages of the history of captivity! Let the voices crying out for liberty tremble the Gulistan Palaces of the bloody Qajar! Let the Qajar citadel, built upon the bones of the Azerbaijani people, be shaken to its foundations! Let the lightning bolts flashing across the horizons of foggy Tabriz illuminate the paths to freedom for the entire Azerbaijani nation!...” [2].

M. S. Ordubadi’s second play is “Yusuf and Zulaikha”. The author composed this work in 1909 under the same title. However, the play was subsequently published under the title “Sevgililər” (Lovers) in the 1927 issues (Nos. 8, 9, and 10) and the 1928 issues (Nos. 1–2 and 5–6) of the journal “Maarif işçisi” (The Education Worker).

M. S. Ordubadi authored this drama based on the themes of Surah Yusuf, one of the blessed chapters of the Holy Qur’an. In the 4th and 5th verses of Surah Yusuf, Almighty Allah states:

“Recall when Yusuf said to his father: “O my father, indeed I have seen [in a dream] eleven stars and the sun and the moon; I saw them prostrating to me”.

His father, Yaqub, replied: “O my son, do not relate your vision to your brothers or they will contrive against you a plan. Indeed Satan, to man, is a manifest enemy”” [5].

As emphasized in the Holy Qur’an, the envious brothers cast Joseph (Yusuf) into a well. Egyptian merchants discover and retrieve him, subsequently taking him to the slave market in Egypt to be sold. However, taking into account the technical difficulties of staging the scene where Joseph is cast into the well, the playwright altered the plot’s form. In the play, as the brothers intend to throw Joseph into the well, a merchant

caravan arrives, and an individual named Malik purchases Joseph from the brothers for fifty dirhams. Aziz, the vizier to the ruler of Egypt, visits the slave market with his wife, Zulaikha, to purchase a slave. Upon seeing Joseph, Zulaikha is captivated by his beauty and says to Potiphar (the Aziz of Egypt):

*Xaliq mənə verməmiş bir övlad,
Olsun ürəyim onunla bir şad.
Bu ölkədə namim itməsin ta,
Olsun evimin çıxarı bərpa.
Zira məni sevməmiş təbiət,
Övlada qoyub cahanda həsrət.
Düşməz ələ böylə bir gözəl qul,
Hər bir hərəkəti mənə məqbul [3, s. 54].*

Translated by us

*The Creator hath not granted me a biological progeny,
Whereby my heart might find its ultimate solace and joy.
Lest my lineage and renown vanish from this realm,
May the legacy of my house be restored through this ward.
For nature hath looked upon me with disfavor,
Leaving me yearning for an offspring in this ephemeral world.
Never shall one find such a noble and virtuous servant,
Whose every movement is, to my mind, most commendable.*

Thereafter, Potiphar purchased Joseph with gold and brought him to his household, after which the narrative unfolds in an increasingly dramatic fashion.

In the Holy Qur'an, it is emphasized that the wife of the Potiphar – whose name is not explicitly mentioned in the scripture but is traditionally referred to as Zulaikha by classical poets of the Muslim East – became intensely infatuated with Yusuf after he reached maturity. Exploiting a moment when the palace was vacant, she confessed her desires to him; however, as a Prophet possessed of a crystalline moral integrity, Yusuf rejected her advances.

Driven by her obsession, she attempted to force an intimate encounter and grabbed Yusuf's garment. As he struggled to flee, his shirt was torn from the back, at which point the Aziz entered. In that moment, the "demon" within Zulaikha's soul resorted to a hypocritical stratagem, falsely accusing Yusuf of attempting to violate her. Although the Aziz grew suspicious upon seeing that the shirt was torn from the rear, Yusuf was ultimately cast into prison.

However, after some time, Yusuf's expertise in oneiromancy (the interpretation of dreams) offered hope for the salvation of the Egyptian people from an impending drought. Consequently, the Sovereign of Egypt released

him from incarceration and elevated him to a high-ranking position within the court. Yusuf oversaw the construction of deep canals from the Nile River to fill massive reservoirs, ensuring that the populace was supplied with water during the seven-year drought. Simultaneously, through the irrigation of grain fields, he secured the nation's sustenance for the seven-year period.

The narrative concludes with Yusuf's reunion with his father, Prophet Yaqub (Jacob), who had lost his sight due to the profound grief of separation. Upon their meeting, Yaqub's sight was miraculously restored through the sheer joy of the reunion.

In his play "Yusuf and Zulaikha", M. S. Ordubadi likely anticipated technical difficulties in staging certain episodes and chose to omit them to ensure the work remained theatrically viable. Consequently, Yusuf is not cast into prison in the play; however, he rejects Zulaikha's declaration of love just as depicted in the original Surah. Through this portrayal, the author asserts that a human chosen by Almighty God as a Prophet possesses a spiritual stature superior even to that of the angels.

Mammad Said Ordubadi's historical drama, titled "The last days of Andalusia" or "The surrender of Granada" was composed in 1914 and published in book form by the Orujov Brothers' Printing House. The work chronicles the heroic resistance of Arab warriors against the invading Spanish military forces. It is well-documented that Arabs conquered these territories in the 8th century, subsequently facilitating the migration of a significant Muslim population to the region. However, by the end of the 15th century, Andalusia was reclaimed by the Spanish during the Reconquista.

Crucially, as the Spanish forces retook these lands, they perpetrated massacres against tens of thousands of innocent Muslims. Consequently, Muslim warriors fought against the Spanish combatants, enshrining their names in history as heroes. Ordubadi, being profoundly aware of these historical nuances, penned "The last days of Andalusia" to reflect this struggle.

Regrettably, during the Soviet era, literary critics labeled his work "Bloody years" as journalistic notes written in a nationalist spirit, while dismissing "The last days of Andalusia" as a drama with reactionary content. They asserted that the author failed to provide an accurate assessment of historical events, characterizing the core ideology of the work as "mourning for Arab occupiers".

Furthermore, Soviet critics misinterpreted the essence of the narrative: they applied a distorted ideological lens to the fact that these Arab heroes were also engaged in a Jihad against Arab caliphs. These caliphs had, for centuries, committed injustices against fellow Muslims, desecrated

the tenets of Islam, and committed acts of sexual violence against women to satisfy their own lust and ego.

Dissenting from this view, Professor Yavuz Akhundlu, a doctor of sciences in Philology and a researcher of M. S. Ordubadi's oeuvre, articulates his position as follows:

“The drama repeatedly emphasizes the legitimacy of the Spanish people's struggle for national liberation. It identifies and illustrates one of the primary catalysts for the collapse of the Arab Caliphate as their unjust and harsh treatment of the indigenous population. Furthermore, young Arabs, in their critique of the caliphal administration, boldly condemn their indulgence in hedonism and debauchery, their morally corrupt and indolent lifestyles, and the orchestration of intense palace intrigues” [1, s. 120].

Conclusion. The analysis of Mammad Said Ordubadi's dramaturgical heritage demonstrates that he was not only a master of historical novels but also a formidable playwright capable of revitalizing the socio-political and moral landscape of his era through the medium of the stage. The author's plays are distinguished by their thematic diversity and conceptual depth:

– “Baghi-shah” (The Tehran tragedy): Set against the backdrop of the Constitutional Revolution (Mashruta movement), this play prioritizes the denunciation of absolutism and the depiction of the people's collective aspiration for liberty;

– “Yusuf and Zulaikha”: By engaging with religious and philosophical themes, Ordubadi creates a literary reflection of moral purity and the struggle against carnal desires (nafs);

– “The last days of Andalusia”: In this drama, alongside themes of national heroism, he employs historical evidence to demonstrate how internal fragmentation and ethical erosion pose existential threats to statehood.

The fact that many of Ordubadi's dramatic works did not grace the stage during his lifetime was not a reflection of a lack of talent; rather, it stemmed from objective obstacles, including the author's heavy involvement in civil service and the technical constraints of the contemporary theatrical environment. Despite certain subjective biases in Soviet-era criticism, these works remain indispensable primary sources for studying the evolution of Azerbaijani dramaturgy and comprehending the richness of our classical heritage. His plays maintain their relevance for modern audiences and readers today, both for their preservation of historical reality and their promotion of universal human values.

Bibliography:

1. Axundlu, Y. Məmməd Səid Ordubadi / Y. Axundlu. Bakı : Elm və təhsil, 2002. 384 s.
2. “Dumanlı Təbriz” – Məmməd Səid Ordubadının yaradıcılığında güney mövzusu əsas yer tutur. *Şərq*. 2023, 14 fevral. S. 5.
3. Ordubadi, M.S. Əsərləri: [8 cilddə] / M. S. Ordubadi. red. M. Müştaq. Bakı : Azərənşr, 1964. C. 2. 495 s.
4. Vəzirova, F. Ədəbi qeydlər, tədqiqlər / F. Vəzirova. Bakı : Yazıçı, 1985. 187 s.
5. Yusuf surəsi 12: [elektron resurs]. URL: <https://quran.az/12>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-9>

**LIFE-CREATIVITY AS A LITERARY CATEGORY
(ON THE EXAMPLE OF THE BIOGRAPHY AND POETRY
OF VOLODYMYR ZABASHTANSKY)**

**ЖИТТЄСТВОРЧИСТЬ ЯК ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КАТЕГОРІЯ
(НА ПРИКЛАДІ БІОГРАФІЇ ТА ПОЕЗІЇ
ВОЛОДИМИРА ЗАБАШТАНСЬКОГО)**

Крупка V. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Language
Mykhailo Kotsiubynsky Vinnytsia State
Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine*

Крупка В. П.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української
літератури
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Vinnichuk A. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of the
Ukrainian Language,
Mykhailo Kotsiubynsky Vinnytsia State
Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine*

Віннічук А. П.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української
літератури,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Solodiuk N. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of the Ukrainian Language,
Mykhailo Kotsiubynsky Vinnytsia State
Pedagogical University
Vinnytsia, Ukraine*

Солодюк Н. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української
літератури,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського
м. Вінниця, Україна*

Сутність художньої свідомості реципієнта полягає в тому, що процес співпереживання нерозривно пов'язаний з процесом споглядання художньої форми в гармонії, завершеності. Читач здійснює бінарне бачення творів мистецтва, яке й складає художнє ставлення до художнього тексту. Перший план налаштовує реципієнта на художній твір як на безпосередню реальність, чим сильніша ця частина свідомості, тим яскравіша емоційна здатність читача співпереживати,

тим активніше виявляється його емпатія та співучасть у тій життєвій колізії, яку показав автор, тим очевидніше його перенесення до світу художника. Другий план за своєю функцією антонімічний першому, в результаті його дії реципієнт повинен усвідомлювати, що показаний автором пласт буття не є безпосереднім життям, це лише її образ.

Володимир Забаштанський – митець слова, який у вісімнадцять років утратив очі й руки, – у перших збірках «Наказ каменярів» (1967), 9«Віра в людину» (1971), «Моя вузькоколійка» (1973), «Син скелі» (1978) найпереконливіше творить художній образ малої батьківщини – Браїлова, що складається з дитячих спогадів автора та емоційно пережитого ставлення ліричного героя. Натомість це, безумовно, не реальне подільське містечко, а його художній топос.

Відповідно повноцінна психологічна дія поетичного твору пов'язана зі здатністю відчувати художню форму та знати специфіку мови літературного тексту. Адекватне сприйняття художнього твору виникає лише за умови одночасної дії цих планів художньої свідомості реципієнта, в результаті чого виникає ефект бачення художнього образу. Реципієнт розуміє, що це мистецтво, а інтроспекція художньої свідомості є одним із психологічних механізмів художньої свідомості як художника, так і поціновувача мистецтва, що відбивається у спогадах, мемуарах, щоденникових записах, а в цьому випадку – в ліричних творах В. Забаштанського як синтезі названих проявів.

Прикметно, що життя і творчість В. Забаштанського тісно взаємообумовлені, перша в одній з визначальних своїх фаз перетворюється на другу, стає нею, внаслідок чого додається така онтологічна категорія як життєтворчість, яка характеризується не так синтезом, як синкретичністю цих двох компонентів. Психолог Т. Титаренко з цього приводу зазначає: «Життєвий шлях є водночас і творчим шляхом тією мірою, якою кожна окрема особистість стає спроможна власною вчинковою активністю створити себе і свій мікрокосмос» [5, с. 103]. Оскільки фізичні травми призвели до мимовільної ізоляції, зв'язок митця із соціальним оточенням певною мірою порушився, і таким чином внутрішній світ потребував реалізації творчих потенцій через індивідуум поета. Життєтворчість стала смыслом активного самопізнання і самотворення поета, продукуючи справді рятівний для самої особистості пласт інтелектуально чуттєвих проявів, – що означають її як створювача, творця, деміурга власного життєвого світу.

Трагедія ще юного В. Забаштанського мала істотний вплив на формування його «внутрішньої біографії» (П. Білоус), пов'язаної з колізіями духовного світу та специфікою світоглядних моделей і творчої інтенції, внаслідок чого набувають особливого вираження особистісні мотиви, стильові домінанти та образи, які виформовують

постать ліричного героя, що повноправно функціонує в поезії як екзистенційно-мистецькій формі буття.

Значний масив творчого доробку автора містить поезії, де біографічний фактор яскраво виражений як основа для саморефлексій, що призводить до повторного, інтенсивнішого переживання життєвих реалій та внутрішніх колізій. Передусім це художні твори, де розгорнуто роздуми поета з приводу свого мистецького призначення, пошуків творчого шляху.

Життєтворчість стає не тільки зворотною активованим пізнанням особистісного начала у творчості, а й реабілітаційним актом психіки, самореалізацією автора на шляху формування власної художньої ідентичності. В. Крупка, окреслюючи творчий феномен, поета говорить: «Художні пошуки привели В. Забаштанського до оригінального індивідуально-авторського літературного стилю, що ґрунтується на єдності особистості та її художньої практики. Парадигма еволюції визначається динамікою онтологічних основ особистості, яка творить своє буття і художній світ. Художній світ поета, залишаючись естетичною реальністю, є реалізацією, безпосередністю буття автора, його біографічного, буттєвого статусу» [3, с. 6]

Тому самоздійснення В. Забаштанського як митця слова набуває еволюційного розвитку, що ґрунтуються на психологічних особливостях особистості та сублімації окремих компонентів у її творчій реалізації. Оновлення Я-ідентичності поета пройшло кілька етапів: відновлення фізичного стану, повна фрустрація, граничне буття, психологічне відновлення, самостановлення. У розвідці «Поетичний пльонтанізм Світлани Сащук: імператив животворності» про екзистенціал життя зазначено: «Діалогізуючи зі світом, лірична героїня насамперед розкриває свою сутність, здатність і спроможність досягнути все, що перебуває навколо неї, тобто зробити довершеними сенси буття, означені різними формами екзистенціалу ЖИТИ» [2, с. 115]. Жити для В. Забаштанського – значить творити.

У світлі психоаналізу його творчість однозначно можна розглядати як своєрідний психокатарсис, покликаний синтезувати процес душевного зцілення і процес створення тексту, внаслідок чого відбувається вибух креативної енергії. О. Твердовська з цього приводу зазначає: «Катарсис як емоційний стан творчої, обдарованої людини кульмінує складну трансформацію почуттів, де неприємні афекти піддаються деякому розрядженню, знищенню, перетворенню на протилежні. Нагромадження суперечливих вражень, хаос знімаються та змінюються на відчуття гармонії віднайденого рішення, набуття прекрасного» [4, с. 125].

Домінантною проблемою поетичних рефлексій В. Забаштанського виступає реабілітація ідентичності, яка полягає в інтеграції біологічних, соціальних і творчих процесів та переструктуруванні елементів ідентичності для подолання кризової ситуації. Ідентифікація дозволяє поету цілісно й неперервно еволюціонувати, тобто знаходитись у постійному розвитку, динаміці. Наприклад:

В синіх скелях поезії волею й розумом¹⁰
Я обтісю слово, мов камінь, тверде,
Серце знову по вінця наповнене грозами,
Я живу, і борюсь, і творю для людей [1, с. 4].

Літературна творчість В. Забаштанського за метою здійснюваної діяльності утворює складний симбіоз компонентів, до яких входять витіснення психічних комплексів, утеча від дійсності, самопізнання, самовираження. В основі кожного виду художньої діяльності лежить елемент зцілення, переважно короткочасне чи взагалі ілюзорне, воно є напрочуд важливим фактором у формуванні духовної цілісності творчої особистості.

Література:

1. Забаштанський В. Наказ каменярів : [лірика]. Київ : Радянський письменник, 1967. 55 с.
2. Крупка В., Віннічук А., Солодюк Н. Поетичний пльонтанізм Світлани Сашук: імператив животворності. *Мистецтво в культурі сучасності : теорія та практика навчання*. 2025. № 5. Т. 2. С. 112–118.
3. Крупка В. Поезія Володимира Забаштанського (проблеми творчої еволюції) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 ; Київс. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2010. 19 с.
4. Твердовська О. Розвиток творчої особистості в контексті сучасної освіти *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2014. Вип. 2. С. 123–128.
5. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості : у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 376 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-10>

GENRE MODEL OF LOVE STORY IN NOVEL OF NATHALIA HURNITSKA: FORMULA AND TRANSFORMATION

ЖАНРОВА МОДЕЛЬ ЛЮБОВНОГО РОМАНУ НАТАЛІЇ ГУРНИЦЬКОЇ: ФОРМУЛА Й ТРАНСФОРМАЦІЯ

Krupka M. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian and Foreign Literature,
Rivne State University
for the Humanities
Rivne, Ukraine*

Крупка М. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української
та зарубіжної літератури,
Рівненський державний гуманітарний
університет
м. Рівне, Україна*

Твір Наталії Гурницької «Мелодія кави в тональності сподівання» презентує жанр любовного роману в сучасному культурному просторі і є зразком формульної літератури з яскраво вираженими трьома ознаками: стандартизацією, ескапізмом та розважальністю. Як відомо, одним із фундаментальних принципів масової літератури є серійність, що, власне, і демонструє підхід авторки. Роман «Мелодія кави в тональності сподівання» – продовження попереднього твору «Мелодія кави у тональності кардамону». Обидва прозові зразки відповідають жанровій схемі любовного роману.

У основі масової літератури, за спостереженням Джона Кавелті, лежить формула – «це структура наративних та драматичних конвенцій, які використовуються у великій кількості творів» [3, с. 5]. Для любовного роману такими складовими є образ наївної, доброї та вродливої дівчини, а сюжетом – кохання до багатого чоловіка. Джон Кавелті назвав таку жанрову структуру «формулою Попелюшки» (Cinderella formula) [3, с. 42]. Наталія Гурницька побудувала за цією схемою свій перший роман «Мелодія кави у тональності кардамону»: головна героїня Анна проходить своєрідний шлях ініціації, здобувши не лише соціальний статус, матеріальне благополуччя, а й здійснивши мрію багатьох коханок, – стала законною дружиною бажаного чоловіка. Проте, письменниця відходить від класичного стандарту любовного роману і моделює не щасливий кінець, а трагічну розв'язку – після декількох років подружнього життя раптово помирає Адам, і Анна залишається молодою вдовою із чотирма дітьми. Варто зауважити, що сентиментальний дискурс роману розгорнутий впродовж розвитку всієї дії, проте свого апогею він досягає у фіналі:

похоронивши чоловіка, Анна дізнається про вагітність. Такий сюжетний хід додає інтриги, зацікавлює читача і проковує його купувати наступну книгу, щоб дізнатися про подальшу долю героїні, тобто реалізується стратегія масової літератури – орієнтація на споживача.

Наступна книга серії продовжує історію Анни: фінальна частина попередньої, звістка про вагітність, запускає сюжетіку «Мелодії кави в тональності сподівання». Беззаперечно, що обидва твори за жанровою природою – любовні романи, проте другий текст опирається на формулу «Памели»: дівчина і небезпечний спокусник [3, с. 42].

Сталість конструкції любовного роману передбачає акцентування типових гендерних ролей як нормативних, відтак материнський код стає визначальним для Анни після смерті чоловіка й дозволяє перебороти депресію та суїцидальні настрої, «крихітне дитя всередині й рятувало Анну від цілковитої втрати бажання жити» [1, с. 11]. Однією із характерних рис саме жіночого письма є увага до тілесності, зокрема до специфічного статевого стану. У романі натуралістично, з фізіологічними деталями Наталія Гурницька зображає переживання героїнею вагітності та пологів, апелюючи до досвіду читачок та співвіднесеності з героїнею. Народження хлопчика, про якого мріяв покійний чоловік, примирило Анну з реальністю, і вона знайшла життєві сенси у материнстві та доглядовій праці – узвичаєних гендерних ролевих моделях.

Обов'язковою складовою любовного роману є метаморфоза – перетворення героїні на іншу, що символізує готовність жінки до змін у житті. Цей мотив у творі реалізується через символіку нового вбрання. Анна понад два роки дотримувалася традиції трауру і не знімала чорного одягу, оскільки саме він відповідав її настрою. У романі детально виписано сцену самопізнання жінки, пов'язану з переодяганням в нову лавандову сукню: «Із дзеркальної поверхні на неї дивилася цілком інша жінка» [1, с. 77]. Відображення вражає героїню: вона бачить не невинну дівчинку, якою була дотепер, а зваблиту жінку. Це нарцистичне відкриття додає життєвої впевненості, водночас пробуджує жаль, адже зі смертю коханого її сексуальність не затребувана.

Традиційним для жіночого побутування є закритий простір дому, що символізує стабільність та затишок. Образ дороги асоціюється зі змінами: Анна переїжджає на літо з численною родиною зі Львова у сільський маєток, і цей рух додає динаміки сюжету й започатковує нову любовну лінію.

У дослідженні Софії Філоненко йдеться про те, що у любовному романі традиційною зав'язкою сюжету виступає ситуація, в якій жінка скривджена й безпорадна, – мотив «дівчини в біді» (*Damsel in distress*), відомий ще з лицарських романів [2, с. 263]. Ця формула релевантна

і для «Мелодії кави в тональності сподівання»: Анна потрапляє в аварію, карета перекидається, і мандрівники виявляються заблокованими всередині. На допомогу їм приходить пан Тадеуш. Далі авторка моделює ще один стереотипний хід масової літератури – персонаж бачить жінку у максимально двозначній ситуації: визволяючись із перекинутої карети, Анна опиняється в обіймах чоловіка, «примудрилася налетіти на незнайомця так, що майже обхопила його ногами» [1, с. 144], і ця пікантна сцена запускає механізм зближення героїв. На відміну від любовної історії з Адамом, де переважала психологічна близькість, у стосунках з Тадеушем на перше місце виходить сексуальність, що акцентується уже при першій зустрічі через тілесну реакцію: «Тіло, яке знало лише одного чоловіка, раптом перестало коритися розуму та переконанням» [1, с. 147].

Акцент у романі робиться на почуттях і переживаннях персонажів. Через описи внутрішніх монологів любовні наміри Тадеуша зрозумілі читачу: спокусити жінку та зробити своєю коханкою, випередивши інших претендентів. Еротична одержимість та дух суперництва визначають усі подальші кроки у досягненні мети: любовні листи, несподівані візити у масток, вистежування у безлюдних місцях, сексуальні домагання.

Натомість позиція Анни у ставленні до Тадеуша неоднозначна. Так, авторка додає інтриги, зображуючи чоловіка як молодшу на двадцять років копію Адама. Зовнішня подібність до коханого, виокремлює його серед решти залицяльників, і Анна підсвідомо екстраполює свої почуття до одного чоловіка на іншого. Дія роману фактично переноситься у внутрішній світ персонажки, що конфліктує сама з собою, борючись із власною сексуальністю, яку гранично активізувала нав'язлива увага Тадеуша. Саморефлексія героїні показує читачеві складні моральні дилеми, через які проходить жінка. Насамперед, йдеться про випробування вірності. Адже Анна досі любить померлого чоловіка і вважає, що стосунки з іншим – це зрада подружнього кохання.

Проте, типово для цього жанру, визначальними у любовному конфлікті є зовнішні перешкоди. У творі таку роль відіграють соціальні стереотипи. Проїшовши шлях від коханки до дружини, Анна здобула важливий досвід комунікації і зрозуміла, що найбільше у шляхетному товаристві цінується репутація. Провокаційна поведінка унеможлиблює соціальну реалізацію жінки і має негативні наслідки не лише для неї, але і для всієї родини.

Масова література відтворює традиційні гендерні моделі з чітким розподіленням рольових функцій. Хоча Анна успішно керує великим господарством, розпоряджається сімейним бізнесом, дає раду з численними слугами, проте почувається некомфортно: «Втомилася бути

сильною та мужньою, втомилася покладатися лише на себе» [1, с. 183], і прагне «жіночого щастя», щоб поряд був чоловік, що перебере на себе всі клопоти та проблеми.

Неодмінним персонажем любовного роману, що увиразнює його казковий підтекст, є образ доброго помічника, який рятує героїв у складних життєвих обставинах. У творі цю роль виконує подруга Анни – Геля. Лист, у якому вона розповідає про Тадеуша, посилює підозри Анни про залицяльника як людину «з подвійним дном»: одружений чоловік, батько двох дітей.

Залучення мотиву любовного трикутника є формульною характеристикою цього жанру. Зазвичай він додає інтриги та створює ситуацію суперництва, проте Наталія Гурницька використовує цей прийом у зворотній перспективі: постать дружини («Мила, затишна, кругленька і приємна жінка /.../ Таких жінок тисячами зустрічаєш на вулицях міста» [1, с. 246]) увиразнює психологічну характеристику Тадеуша як пересічного закомплексованого чоловіка, та розкриває справжні наміри щодо Анни: за рахунок коханки-красуні він прагнув самоствердитися.

Хоча фінал відходить від звичної для жанру ситуації поєднання партнерів, проте має оптимістичне наповнення. З'ясувавши правду, Анна не розчарувалася, а вийшла з любовного випробування набагато сильнішою: позбавилася обтяжливих стосунків з Тадеушем, остаточно прийняла втрату Адама, примирилася з нею, і водночас відкрила для себе життєву перспективу.

Отже, твір Наталії Гурницької «Мелодія кави в тональності сподівання» відповідає формулі любовного роману, оскільки в основі сюжету лежить історія кохання, що реалізується через мотиви метаморфози, «дівчини в біді», випробування вірності, доброго помічника, любовного трикутника тощо.

Література:

1. Гурницька Н. Мелодія кави в тональності сподівання. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2025. 256 с.

2. Філоненко С. Масова література в Україні: дискурс / гендер / жанр. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 432 с.

3. Cawelti John G. Adventure, Mystery and Romance. Formula Stories as Art and Popular Culture. University of Chicago Press, 1976. 344 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-11>

LYUBOV DOLUK'S DIARY PROSES AS A CHRONICLE OF THE FIRST YEARS OF THE WAR

ЩОДЕННИКОВА ПРОЗА ЛЮБОВІ ДОЛИК ЯК ХРОНІКА ПЕРШИХ РОКІВ ВІЙНИ

Kulinska Ya. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Language Studies,
Bogomolets National Medical
University
Kyiv, Ukraine*

Кулінська Я. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри мовної підготовки,
Національний медичний університету
імені О. О. Богомольця
м. Київ, Україна*

У часи радикальних змін і тяжких випробувань традиційно зростає інтерес суспільства до документальних жанрів, і російсько-українська війна не є винятком. Багато співвітчизників прагнуть зафіксувати свій екстремальний досвід: служба у війську, життя в окупації, повсякдення в тилу, однак під російськими обстрілами. Сучасна українська література стрімко збагачується сотнями нових авторів і видань.

У масиві новітньої воєнної прози дедалі вагомішого значення набувають тексти, написані жінками, зокрема в жанрі еґо-документалістики. Від початку повномасштабного вторгнення саме вони сформували жіночий наратив, що репрезентує жіночий погляд на війну та збагачує сучасну мілітарну літературу новими сенсами. Серед найвідоміших: «Лютий лютий 2022» Дар'ї Бурої та Євгенії Подобної (2022), «Київська симфонія – 22» Ірен Роздобудько (2022), «Форпост "Охтирка"» Євгенії Подобної (2023), «Київ. Жінки. Війна» Міли Іванцової (2023), «Полон» Валерії «Нави» Суботіної (2024) та багато ін.

Та попри чималу кількість жіночих воєнних щоденників, їх не вивчають системно, тому окреме дослідження є виправданим і актуальним.

Теоретичну основу дослідження становлять праці як іноземних науковців, зокрема Міхала Гловінського [7], Марії Голашевської [8], так і вітчизняних літературознавців Олександра Галича [1], Тетяни Черкашиної [6], Катерини Танчин [5]. Новітні підходи до класифікації щоденникового жанру пропонують Марта Варикаша, Ірина Горячок, Анна Ільків.

Мета цієї роботи полягає у цілісному дослідженні щоденника «Псалми Любові» (2025) української письменниці Любові Долик, зокрема, вирізненні його головних концептів, аналізі змістового наповнення та осмисленні специфіки жіночого письма в контексті жанрової теорії.

Одразу зауважимо: видання «Псалми Любові» Л. Долик є унікальним за своєю природою. Це не традиційна белетристика, а документальне свідчення, щоденник перших трьох років війни; авторка веда його постійно, фіксуючи події загальнонаціонального, локального та приватного рівнів, що так докорінно трансформували життя українського суспільства.

Хронологічні межі «Псалмів...» охоплюють період від 24 лютого 2022 року до 26 січня 2025 року. Наративна структура щоденника Л. Долик вибудована на принципі дихотомії двох взаємопов'язаних площин – суспільно-політичної та приватної. Перша репрезентує фіксацію воєнних подій, їхній вплив на життя держави в цілому та суспільну реакцію в умовах постійної загрози. Друга – зосереджена здебільшого на екзистенційних трансформаціях: переосмисленні родинних стосунків, морально-ціннісних категорій, суспільного/власного життя авторки «до» та «після» 24 лютого 2022 року. Воєнна реальність у тексті окреслюється через конкретні деталі: присутність на вулицях військових і техніки, а в місті – вимушених переселенців, трагічні наслідки ракетних атак («...я бачила, як маленький срібний предмет летить небом. Як він падає ...» [4, с.146]) тощо. Після фіксації подій авторка міркує й аналізує їхню суспільну вагу, вписуючи тим самим власні рефлексії в ширший контекст осмислення сьогодення. Зазначимо, що оцей приватний сегмент навіть ширший, аніж суспільно-політичний, і є багатовимірним, адже охоплює і професійну самореалізацію письменниці (у державній установі та письменницьку діяльність), і родинний простір, де авторка одночасно є дружиною/мамою/бабусею, а також засвідчує її громадянську позицію. Особливу роль відіграє інтертекстуальний та комунікативний пласти записів – численні згадки про друзів, колег, спільні поїздки на фестивалі, участь в презентаціях книжок (своїх і колег по письменницькому цеху), прочитані твори та їхній аналіз тощо. Любов до слова й інтелектуальна рецепція світу письменниці постають у щоденникових записах як стратегії збереження внутрішнього опору новим реаліям, як спосіб зберегти цілісність власного «Я» посеред хаосу війни. Згадується у нотатках і волонтерська праця авторки: плетіння маскувальних сіток для фронту, поетичні виступи перед захисниками тощо. Значна частина записів присвячена родинному побуту в умовах війни: переживання за рідних під час повітряних тривог, приготування їжі зі світлом ліхтарика

через блекаути унаслідок російських обстрілів, робота на землі як спосіб психологічного відновлення та ін.

Тема війна в щоденнику Л. Долик пронизує абсолютно всі її записи і постає через екзистенційну рецепцію буденності, де вона розчинена у кольористиці одягу, метафориці природних явищ та тілесних відчуттях. Діаристка зазначає нову дійсність прямо: «...війна, війна довкола, війна в усіх-усіх проявах буття...» [4, с.272] або асоціативно: «Вечір стрімко падає на місто, як уламки підбитої російської ракети» [4, с.70]. Окрім цього, явище війни в «Псалмах...» концептуалізується і як причина переформатування ціннісних орієнтирів мільйонів українців, й авторки зокрема, віднині це особливе поняття, що назавжди увиразнило справжню вагу людського життя: «Я навчилася цінувати себе й своє життя. І любов до рідних, дорогих мені людей у мене тепер у дії, а не лише в словах» [4, с. 207].

Структурно щоденник Л. Долик вибудований за принципом лінійної хронології, це створює ефект документальної достовірності та безпосередньої присутності реципієнтів. Сьогодніні записи органічно доповнюються ретроспективними екскурсами письменниці – здебільшого, це спогади про дитинство чи епізоди з родинного життя. Ці звернення в минуле створюють виразний смисловий контраст із подіями 2022–2025 рр. і допомагають авторці не лише розкрити причинно-наслідкові зв'язки сучасних катаклізмів через призму історичної тяглості, а й виконують тут психотерапевтичну функцію. Така реконструкція родової пам'яті постає як пошук опертя у власному корінні, намагання стабілізувати внутрішній стан, перетворити приватну історію на джерело духовної стійкості. Такі ретроспективні екскурси додають авторській розповіді ще й емоційної амплітуди.

Окремо звернімо увагу, що текст «Псалмів...» вирізняється особливим ліризмом та поетизацією. Вірші, яким так ясно помережані щоденні записи діаристки, органічно взаємодіють з основним текстом, і той часто набуває ритмізованого звучання. Серед поезій домінує громадянська лірика, де образ України постає не абстрактною категорією, а живою людиною, яка страждає, бореться і потребує підтримки й захисту. Наскрізним у творах є мотив любові – до Батьківщини, родини, ближнього, – що перетворює патріотизм у візі письменниці на акт жертвовного служіння та здатність долати випробування через глибоку віру. Окрему увагу приділено авторським роздумам над соціальною місією митця в часи суспільних потрясень і зламів, відповідальності та його духовній силі, потребі бути духовним поводитирем для народу.

Щоденникова проза «Псалмів...» Л. Долик сприймається як світла і рефлексивна, у деяких нотатках наближаючись до молитовних

звернень – до Бога, неба або внутрішнього світла. Одна з цільних її тем-одкровенень – переосмислення віри. На початках авторка переживає внутрішній протест і навіть подумки конфліктує зі Всевишнім, однак поступово приходить до прийняття: «Уперше з початком війни стала казати «Дякую». Мала страшну претензію до Бога...» [3, с. 249]. З часом біль і шок від випробування війною трансформується у молитву, а фіксація подій – у духовний досвід. Записи письменниці еволюціонують від хроніки пережитого до синтезу особистого та національного; а в подальших нотатках віра стає основою стійкості та суспільного єднання.

Підсумовуючи, зазначимо: авторський щоденник «Псалми Любові» Л. Долик репрезентує унікальний досвід цивільної авторки, яка неочікувано для себе опинилася у новій воєнній реальності; щоденні нотатки письменниці – це синтез відлунь загальнонаціональних подій з інтимними переживаннями родинного і особистого життя. Авторка дотримується основних жанрових вимог: усі записи точно датовані, розміщені за хронологічним принципом, відверта й щира оповідь ведеться від першої особи. Разом із тим у тексті є ретроспективні вкраплення, які, на нашу думку, є не так порушенням жанрового канону, як радше свідченням сучасної трансформації щоденника та розширення його можливостей.

Література:

1. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть: специфіка, генеза, перспективи : монографія. Луганськ : Знання, 2001. 246 с.
2. Герасименко Н., Кулінська Я. Жіночий воєнний щоденник: проблематика, жанрові особливост. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород, 2024. Вип. 33. Т. 2. С. 159–165.
3. Долик Л. Нотатки на полях війни/Вічність трива цей день. *Художні хроніки війни*. Тернопіль : Джура, 2023. С. 242–266.
4. Долик Л. Псалми любові. Тернопіль : Джура, 2025. 352 с
5. Танчин К. Щоденник як форма самовираження письменника : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06. Тернопіль, 2005. 20 с.
6. Черкашина Т. Мемуарно-автобіографічна проза ХХ століття: українська візія : [монографія] / за наук. ред. О. А. Галича. Харків : Факт, 2014. 380 с.
7. Głowiński M. Powieść a dziennik intymny w teogoż : *Prace wybrane*. Kraków, 1997. Т. 2: Narracje literackie i nieliterackie. Pp. 65–84.
8. Gołaszewska M. Poetyka factuit: Szkic o pogranicza estetyki i teorii literatury. Wrocław ; Warszawa ; Kraków ; Gdańsk ; Łódź : Zakład

Narodowy imienia Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1984. 68 s.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-12>

LOVE AS A SPACE FOR IDENTITY CONSTRUCTION IN LOUISE ERDRICH'S NOVEL THE MIGHTY RED

ЛЮБОВ ЯК ПРОСТІР КОНСТРУЮВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ Л. ЕРДРІЧ «THE MIGHTY RED»

Kurylo S. M

*Postgraduate Student at the Department
of World Literature,
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Курило С. М.

*аспірантка кафедри світової
літератури,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Економічна криза 2008 року увійшла в історію не лише як крах фінансових індексів, а як радикальний антропологічний злам. У романі американської письменниці Л. Ердріч «*The Mighty Red*» (2024) фінансова катастрофа постає не просто тлом, а структурним чинником, який визначає, що і як відчують персонажі, якими словами вони говорять про кохання, на що сподіваються і що втрачають. Коли стан прекарності – постійної матеріальної загрози – стає нормою буття, приватна сфера перестає бути автономним сховищем. Любов, кохання, шлюб та інтимність перетворюються на зони, де суб'єкт намагається віднайти втрачену онтологічну опору. Наукова проблема полягає в тому, щоб дослідити, як саме економічна прекарність трансформує почуття, перетворюючи кохання на інструмент стабілізації ідентичності. Любов функціонує як механізм наративного самозбереження: спосіб утримати відчуття безперервності «я» тоді, коли соціальні структури (земля, родина, професія) втрачають стабілізуючу функцію. Така інтерпретація спирається на концепцію наративної ідентичності П. Рікера, відповідно до якої суб'єкт існує як історія, що постійно переоповідається [5, с. 162]. У «*The Mighty Red*» ця історія руйнується економічною кризою: минуле втрачає цінність, майбутнє блокується економічною нестабільністю, а теперішнє редукується до режиму виживання. Кохання в такій ситуації стає спробою сконструювати мінімальну зв'язність там, де соціальна реальність її більше не

гарантує. Залучення концепції «жорстокого оптимізму» Л. Берланта дозволяє пояснити, чому емоційні прив'язаності персонажів має саморуйнівний характер [1]. Об'єкт бажання – партнер, шлюб, уявлення про «нормальне життя» – обіцяє стабільність, але фактично відтворює ту саму структуру залежності, що й економічна система. Додатковий вимір аналізу забезпечує соціологія емоцій С. Іллуз, яка показує, що романтичне кохання глибоко інтегроване в ринкову логіку [3]. У романі Л. Ердріч ця інтеграція стає майже буквальним сюжетним механізмом: інтимні стосунки розгортаються в ситуації боргу, ризику та розрахунку. Вибір партнера, шлюбні рішення й навіть емоційні зв'язки співвідносяться з економічною перспективою: стабілізація господарства, збереженням землі, мінімізацією втрат.

Отже, мета статті полягає в тому, щоб показати, як у романі «*The Mighty Red*» любов та її різновиди функціонують як простір конструювання ідентичності в умовах фінансової нестабільності.

Л. Ердріч вибудовує роман навколо базового образу: долина Ред-Рівер – це промислова зона, а не аграрна спільнота. «*On a mild autumn night in the Red River Valley of North Dakota, Crystal pulled herself up behind the wheel of an International side-dump, steered out of the sugar processing plant, and started her haul.*» [2]. Використання слова «processing» принципове: і буряки, і люди є об'єктами переробки, а не суб'єктами дії. Це фіксує те, що П. Рікер описує як умову, за якої нарративна ідентичність втрачає опору: суб'єкт не може переоповісти себе як діяча, якщо він сам є матеріалом [5, с. 35–36].

Наслідком цього є злиття тіла з працею. Це процес, описаний Л. Ердріч через образ Крістал: «*Crystal wore canvas gloves and swung her hoe from the left, like a sickle, letting the bright sharp edge do the work, keeping a regular pace. She wore a two-piece swimsuit, a pre-bikini, so that she wouldn't get a farmer tan. Though here she was – technically, a farmer. And she liked the work. The only thing wrong with the job was how her feet sweat. Otherwise she could have walked for years in the fatal sunshine, over the poisoned earth, occasionally blessed by the acid rain, chemically altered by an occasional crop duster*» [2]. Тіло перестає бути межею між людиною і середовищем. Крістал «невіддільна від бруду» – це не метафора виснаження, а опис стану, коли рікерівська ірсеїті (самість як стабільний центр ідентичності) розмивається до невпізнаності. Праця на полі не просто виснажує – вона здійснює те, що С. Іллуз назвала б «емоційним вилученням»: людина позбавляється ресурсу суб'єктивності, потрібного для того, щоб будувати та підтримувати значимі стосунки [3, с. 278]. Саме в цьому контексті браку суб'єктності кохання з'являється як компенсаторна стратегія. Воно з'являється не тому, що персонажі «потребують любові» в загальному сенсі, а тому, що всі інші

способи підтримувати ідентичність обмежені фінансовим боргом, виснаженням або соціальною невидимістю.

Гарі, колишня зірка місцевого футболу, шукає в коханні те, чого не може забезпечити соціальна структура: відчуття безпеки, душевного спокою, цілісності та глибокого емоційного зв'язку. Погляд його коханої Кісмет тут виконує функцію, яку П. Рікер приписує наративному підтвердженню: він робить суб'єкта «справжнім», дає тривалість і зв'язність [5, с. 278]. Але це означає, що Гарі потребує від кохання того, що кохання не може йому дати стабільно, адже воно залежить від іншої людини, яка сама перебуває в кризовому стані.

Берлантівська логіка «жорстокого оптимізму» є очевидною: шлюб є щитом від реальності: *«Also there, the first wedding cake, the much anticipated famous wedding cake, barely fitting into a large white van. It had been delivered on a pallet by the baker and her terrified husband. The cake had wobbled, but not broken. It was a castle, story after story of frosted towers, a fairy palace of sweetness.»* [2]. Л. Берлант пише, що «жорстокий оптимізм» виникає тоді, коли суб'єкт покладає надію на ілюзію, яка сама є продуктом системи і відповідно цю надію унеможлиблює [1, с. 2].

Кісмет це інтуїтивно розуміє, і саме тому її досвід кохання інший. Вона відчуває не так його захист, як «стирання» ідентичності: *«The fields would suddenly be so dry that this dust would fill Kismet's nose, her mouth, her lungs. If she stayed here, eventually it would stop up her guts. She would be composed of dust, her brain an eggshell full of dust, dust her thoughts. She would serve the Geists her whole life and then at last she would be dead, contributing her atoms to the dust, the giant fields of it that stretched to the horizon.»* Пряма згадка про обслуговування, порівняння із пилом – це не просто образи. Є. Іллуз показує, що в капіталістичному суспільстві жіноча емоційна заангажованість в шлюб структурно нагадує борговий контракт: вона постійна, рідко визнається і накопичується як зобов'язання [3, с. 193].

Показово, що навіть її симпатія до Х'юго – почуття, що існують поза межами шлюбного контракту, – не дає звільнення. Л. Ердрич характеризує його так: *«His lips were soft and full like a woman's and his eyes were muddy hazel brown, completely vulnerable. So young. Nothing could be done about the fact that he was only a homeschooled kid, no matter what he said, and she was a recently graduated senior taking on the cross of womanhood before her time»* [2]. Л. Берлант стверджує, що «жорстокий оптимізм» не зникає від усвідомлення, що суб'єкт продовжує прагнути об'єкта, навіть розуміючи, що він не заповнить порожнечу [1, с. 24]. Кохання у Кісмет конструює ідентичність навколо дефіциту,

а не навколо повноти, і в цьому сенсі воно є не альтернативою до кризи, а її внутрішньою формою.

Як висновок, роман демонструє, що любов і її різновиди в умовах прекарності набувають компенсаторної функції не через психологічну слабкість персонажів, а через дефіцит її в інших сферах: коли всі соціальні інститути підтвердження ідентичності (земля, праця, репутація) зруйновані, єдиним доступним простором для рікерівської наративної зв'язності залишається інтимна сфера. Шлюб і кохання обіцяють захист від ринкової логіки, але самі організовані за її принципами. Є. Іллуз назвала б це «романтичним капіталізмом» – станом, коли емоційне інвестування і фінансове вже неможливо розрізнити не лише структурно, але й у суб'єктивному досвіді персонажів.

Таким чином, «The Mighty Red» Л.Ердріч є текстом про те, що криза не залишає нейтральних зон. Кохання не є притулком від економічної кризи: воно є однією з форм, у яких економіка організує суб'єктивний досвід. Цей висновок релевантний для ширшої дискусії про те, чи можлива взагалі автономна інтимна сфера в умовах пізнього капіталізму.

Література:

1. Berlant L. *Cruel Optimism*. Durham: Duke University Press, 2011.
2. Erdrich, L. *The Mighty Red*. Harper Collins, 2024. <https://books.google.ca/books?id=5tv8EAAAQBAJ>
3. Illouz E. *Consuming the Romantic Utopia: Love and the Cultural Contradictions of Capitalism*. Berkeley : University of California Press, 1997.
5. Ricoeur P. *Oneself as Another*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-13>

**FOCUS ON AUTHENTICITY:
THE ROLE OF A TEACHER ACCORDING TO A. D'AVENIA**

**ОРІЄНТИР НА СПРАВЖНІСТЬ:
РОЛЬ ВЧИТЕЛЯ ЗА А. Д'АВЕНІА**

Kushnir I. B.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of World Literature,
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Кушнір І. Б.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри світової
літератури,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

У дослідженні запропоновано нову перспективу аналізу роману сучасного італійського письменника А. д'Авенія “Біла як молоко, червона, як кров” (2010) із акцентом на роль вчителя, що допомагає подолати випробування у житті підлітка Лео. Цей роман є одним із репрезентативних творів сучасної італійської прози для юнацтва та охоплює коло важливих проблем підлітковості (кохання, дружба, смерть, пошук себе), що змотивувало нас до його дослідження. Проте, звичайно, він не є винятково обмежений аудиторією підлітків, а й спрямований до батьків, вчителів, дорослих загалом, змінюючи кут зору на проблеми підлітка ХХІ ст. Актуальність полягає у відкритті для українських читачів, дослідників-літературознавців та педагогів одного із важливих романів, що входять у корпус текстів літератури, що показують наскільки важлива взаємодія вчителя та учня. Звідси мета – проаналізувати роль вчителя у процесі формування особистості підлітка на прикладі Мрійника та Лео. Завданнями бачимо вказати на проблемні стосунки підлітка із батьками; проблеми кохання та смерті, що спричиняють підліткову травму та шляхи подолання завдяки вчителю.

Науковим підґрунтям для дослідження стала концептуалізація домінанти *радість* у монографії Р. Кохан [1], а також розвідки, присвячені термінології літератури про дитинство, напрацювання наратології та метамодернізму (Л. Мацевко-Бекерська, М. Славова, Г. Качак, Е. Огар та ін.) [3], аналізу того, як підліток долає кризу екзистенційної самотності (А. Тичініна, Н. Нікоряк) [2].

Школа, де навчається Лео, є полюсом білого не-буття підлітка: “Стіни мають два кольори – білий і коричневий, як у собакати, але

немає нічого солодкого в школі: лише дзвоник наприкінці дня, який, коли дзвонить, здається, хоче крикнути тобі: ти викинув ще один ранок у цих двоколірних стінах. Біжи! У виняткових випадках школа буває корисною: коли вона мене дивує. Зневірююсь і тону в білих думках. Я запитую себе, куди я йду, що я роблю, чи принесу користь у майбутньому, чи ... Але, на щастя, школа – це майданчик, де найбільше людей, які перебувають у такому ж стані, як і я” [4, с. 14]. Школа сприймається підлітком як зоопарк із невмирущим видом – вчителі. Уся родина Лео здобула освіту, хіба що їхня такса Термінатор не навчалася у ліцеї (іронічно констатує Лео), проте це його жодним чином не мотивує вчитися: “*Відкриває розум, розширює горизонти, структурує мислення, робить тебе гучним...*” (курсивом Лео цитує слова своїх батьків. – *І. К.*) І зранку до ночі розбиває твої яйця. Так воно і є. Немає жодної причини, щоб ходити в таку школу. <...> Щось на кшталт походу до зоопарку: вчителі, захищений вид, який, як ти сподіваєшся, назавжди вимре...” [4, с. 22]. Оскільки нема зацікавлення, то й Лео не старається вчитися, перекладаючи відповідальність за це на своїх вчителів: “. І ще жодному вчителеві не вдалося переконати мене в тому, що воно того варте. Якщо той, хто присвячує цьому своє життя, не може цього зробити, то чому це повинен робити я?” [6; с. 23]. Так нарощуючи білість, письменник передає екзистенційну нудьгу та бездіяльність персонажа, що, проте, прагне вирватися із цього стану. Його “наставник” втілює бунтаря та посереднього учня: ““Я не знаю, чому я це зробив, не знаю, чому мені це сподобалося, і не знаю, чому я зроблю це знову”: моя життєва філософія полягає в цих світлих словах Барта Сімпсона” [4, с. 16].

Поруч із негативним сприйняттям школи як втілення сірості та нецікавості, письменник створює позитивний образ вчителя як наставника і друга, що є важливим компонентом освітнього процесу. Вважаємо надзвичайно вдалою таку художню знахідку А. д’Авенія, бо у величезному інформаційному потоці нашого часу у більшості випадків ця професія висміюється і знецінюється. “Нешастя – фіолетове, бо фіолетовий – це колір мертвих. Ми чекали на вчительку на заміну, потворну, як смерть, у своїй бездоганній фіолетовій сукні, щоб обсіпати її мокрими від слини кульками” [4, с. 16], а натомість з’являється спокійний і цікавий вчитель: “Заходить молодий чоловік. Піджак і сорочка. Пунктуальний. Очі занадто чорні, як на мене. Окуляри теж чорні, на занадто довгому носі. Сумка повна книжок. Він часто повторює, що любить те, що вивчає. Ще бракувало нам тільки того, хто у це вірить. Вони найгірші!” [4, с. 16]. Спочатку кольоровою характеристикою вчителя стає чорний: “Він має чорне волосся. Чорні очі. Чорний піджак. Коротше кажучи, виглядає як Зірка

Смерті з “Зоряних війн” [4, с. 18]. Лео артикулює традиційно зневажливе сприйняття будь-якого вчителя учнями на основі стереотипу: “З іншого боку, вчителька на заміні – просто чорна пляма в безнадійно білому дні” [4, с. 17]. У цю нішу Лео вписує свою вчительку: “Чорт, що за нещастя ця Арджентьєрі! Вона прискіплива і зануда до смерті, одержима тим, хто сказав, що не можна двічі скупатися в одній річці” [4, с. 18].

На відміну від звичних нецікавих уроків, вчитель на заміні формує позитивну мотивацію учнів, розповідаючи, як оповідь діда посприяла вибору його професії. Так, у словесній дуелі із підлітками він перемагає: історія про Мохаммеда із “Тисячі та однієї ночі”, що, мандруючи і пізнаючи нове, шукав скарб, який був у нього вдома, а він не відразу це зрозумів, змушує замислитися учнів над їхніми виборами-скарбами. Конкретний приклад із життя працює краще будь-якої теорії, звідси усвідомлення свободи вибору у житті, вміння мріяти і бути собою: ““Не бійся мріяти, навіть якщо інші з тебе сміятимуться”, – так казав мені мій дідусь, – “ти перестанеш бути собою”” [4, с. 20].

Лео дуже імпонує віра вчителя у нього: “У цьому класі, можливо, є наступний Данте або Мікеланджело... Можливо, це будеш ти!” [4, с. 21]. Так із категорії вчителів-невдах новий вчитель отримує “підвищення” і довіру, що відображене у прізвиську “Мрійник”. Лео зацікавлений, і як результат – він читає його блог, де знаходимо інтермедіальний перегук із фільмом “Спілка мертвих поетів” (1989) П. Віра, що розповідає історію вчителя, котрий любов’ю до поезії та своїм прикладом надихає учнів на пошук власного шляху в житті. Цитата із фільму стає життєвим кредо Лео: “Вихоплювати красу, де б вона не була, і дарувати її іншим навколо себе. Для цього я є у світі” [4, с. 23].

Вчитель дає слушну пораду Лео як знайти мрію: “Читай, дивися, цікався... і все це з великим драйвом, пристрасстю та дослідженням. У цьому є відповідь на те, що є твоя мрія” [4, с. 52]. Так підліток відкриває для себе, що у його житті є задля чого і задля кого жити: “Я намагаюся застосувати метод Мрійника: відштовхуватися від того, що я вже знаю. Я люблю музику. Я люблю Ніко. Я люблю Беатріче, я люблю Сільвію, я люблю свій мопед, я люблю свою мрію, яку я ще не знаю. Я люблю тата і маму, коли вони не розлучаються” [4, с. 52]. Лео відзначає для себе, що його буття наповнене любов’ю, про яку він і не здогадувався раніше. Лео знає, що не потрібні ніякі оцінки, щоб змусити вчитися: “Він посміхається і його очі сяють. Він вірить у нас. Можливо, він не зовсім невдаха” [4, с. 67]. Припускаємо, що образ вчителя ймовірно має автобіографічну складову, оскільки А. д’Авенія працював у ліцеї. Написання Лео книги про про складний червоно-

білий період виконує терапевтичну функцію: “Червона ручка. Червона, як кров. Червоне, як любов, чорнило чистих сторінок життя. <...> Білизна цих сторінок більше не лякає мене, і я завдячую цим Беатріче: вона, біла, як молоко, червона, як кров” [4, с. 249], бо з досвіду Лео знає, що у житті “Потрібен білий. Так само, як і червоний” [4, с. 251].

Батьки займають пасивну позицію очкування, вважають, що це все мине, а вчитель найшвидше приходить на допомогу і веде Лео поїсти разом морозива (виявляється, що вчителі теж їдять морозиво, робить іронічний висновок Лео). За викличною бунтарською поведінкою всередині підлітка страх показати свою раниму сутність. Вчитель каже, що плакати і помилятися – це теж частина людської сутності. Лео усвідомив, що: “Мені вже краще. Мені, хто, зіткнувшись з помилкою, хотів би, щоб у житті була кнопка перемотування назад. Натомість життя не має цієї кнопки. <...> Але якимось чином я тепер менше боюся” [4, с. 148]. Так вчитель навчає його страждати, помилятися, вставати та йти вперед. Він повертає підлітку віру у себе: “Іноді достатньо слова того, хто в тебе вірить, щоб повернути тебе у світ” [4, с. 150]. Завдяки Беатріче Лео зрозумів, що не треба загубити в житті жодного дня: “Я думав, що у мене є все, а у мене не було нічого, на відміну від Беатріче, у якої не було нічого, але вона мала все” [4, с. 231].

Як висновок, руйнівними компонентами світу підлітковості у романі є буття-у-школі та буття-у-сім’ї, коли панує непорозуміння між батьками і Лео (“Який сенс описувати колір сліпому? Мама не розуміє” [4, с. 31]). Констатуємо категоричність сприйняття світу підлітком через два головні кольори (опозиція *біле* (не-життя, нудьга у школі, смерть) – *червоне* (життя і кохання)). Зазначимо важливість формування позитивного образу вчителя (Мрійник), що виступає як друг, наставник і навіть набирає функції батька. Він навчає Лео надихатися мрією, йти до неї попри все, мотивує діяти і бути активним; Мрійник втілює важливість дорослого поруч із підлітком. Вчитель своєю підтримкою допомагає подолати травматизм смерті Беатріче та віднайти силу жити і пізнавати світ підлітку Лео. Отож, роман А. д’Авенія “Біла як молоко, червона, як кров” виконує важливу дидактичну функцію: вчить підлітка віднайти сенси-“кольори” життя.

Література:

1. Кохан Р. “Як воно: “отримати в подарунок увесь світ?”: Поетологічне розгадування РАДІСНОЇ головоломки. Одеса : Гельветика, 2020. 320 с.

2. Тичініна А., Нікоряк Н. Екзистенціали самотності в романі Д. Овенс “Там, де співають раки”. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Філологія*. 2024., Вип. 2 (12). С. 89–94.
3. Огар Е. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки. Львів, 2003. 160 с.
4. D’Avenia A. Bianca come il latte, rossa come il sangue. Mondadori, 2010. 255 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-14>

**FRACTURED TIME AS AN EXISTENTIAL MODE
IN THE COLLECTION OF POETRY “THE OPEN FRACTURE
OF VOICE” BY KATERYNA KALYTKO**

**РОЗРВАНИЙ ЧАС ЯК МОДУС ІСНУВАННЯ
У ПОЕТИЧНІЙ ЗБІРЦІ КАТЕРИНИ КАЛИТКО
«ВІДКРИТИЙ ПЕРЕЛОМ ГОЛОСУ»**

Starostenko T. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the English
Philology Department, a Postdoctoral
Student at the Professor Leonid
Ushkalov’s Ukrainian Literature
and Journalism Department,
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Старостенко Т. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології,
докторантка кафедри української
літератури та журналістики
імені професора Леоніда Ушкалова,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

На думку Г.Е. Лессінга висловлену у “*Laocoön: An Essay on the Limits of Painting and Poetry*” поезія це «дія в часі» “*articulated sounds in time*” [1, с. 101]. Кожен літературний рід має свої особливості організації часу й простору. У класичній драмі вони підпорядковані сценічним вимогам. Це означає, що час обмежений діалогами, простір – сценою, а структура твору чітко фіксована. У прозі хронотоп максимально гнучкий. Автор вільно змінює епохи, локації та перспективи; час може бути лінійним чи розширюватися за рахунок повернення в минуле. Деталізований, багатоплановий простір дозволяє охопити численні події та персонажів. У поезії час і простір найбільш

суб'єктивні. Час стискається до миті чи асоціації, простір стає метафоричним. Важливіший внутрішній стан, ніж реальні координати. Ритм і образність творять особливу реальність, де панують емоції, а не хронологія. Василь Федорук вважає, що «час – це одна з основних форм існування світу, виникнення, становлення, розвитку і руйнування всіх явищ буття, то як категорія він пов'язаний зі зміною етапів життя природи, людини, розвитку людської свідомості. Тому сприйняття тривалості часу переплітається зі співвідношенням причин і наслідків, минулого, сьогодення і майбутнього, а також із суб'єктивним переживанням людиною часових етапів та їхньою інтерпретацією в різних типах свідомості, зокрема у свідомості творчій» [3, с. 57–65].

В українській поезії «антропологічної катастрофи», «зламу ідентичності та континуальності», яка виникає після бар'єру 24.02.2022, час стає потоком свідомості. Використовуються характерні модерні та постмодерні практики монтажу, нелінійності, фрагментарності, симультанності. У збірці Катерини Калитко голос, що в принципі уособлює поезію, є «зламаним». Звертаючись до платонівсько-пфогоріанської теорії сфер і гармонії чисел, війна – це дисонанс, числова невідповідність, що порушує міру, гармонію.

Незважаючи на те, що хронотоп у воєнному тексті є поняттям структурним, прив'язуючи пейзажні, портретні й дійові характеристики до певної локації, він водночас набуває екзистенційного виміру. Простір стає місцем граничного досвіду, коли окопи, руїни, блокпости перетворюються на координати травми та виживання. Час розпадається на «до» і «після», втрачає лінійність, підпорядковується логіці спогадів і тривоги. Таким чином, хронотоп воєнної літератури – це не лише рамка для подій, а форма вираження зламаної досвіду, де географія стає психологією, а хронологія – емоційною картографією.

В українському художньому дискурсі час і простір вивчається в теоретичному аспекті в рамках поетикальних студій: Приходько Л.А. «Художній час і простір у поезії» (автореферат дисертації, 2004 р.); Андрущенко Л.А. «Простір і час у поезії» (стаття, 1999 р.); Копистянська Н., Григораш Н. «Напрями вивчення часу і простору в літературознавстві слов'янського світу» (стаття, 2003). Більш предметно хронотопічний вимір вивчається в окремих жанрах (Іванова А.О. «Відтворення художнього часу й простору в літературному тексті (на матеріалі україномовних перекладів романів жахів)» (стаття, 2018 р.)), або індивідуальних хронотопах (Гонюк О. Хронотоп міста в романі С. Жадана «Інтернат» (стаття, 2020). Хронотоп війни розглядається в англійських закордонних публікаціях: Hikmat Khalaf Hussein AL Hussein, Nazan Tutaş «*Representations of Threshold Chronotope in Jessie Pope's Selected War Poems*» (стаття, 2024). Роботи

Катерини Калитко досліджуються з точки зору авторського стилю: Юрченко І. «Індивідуально-авторське слово в системі художнього ідіостилу Катерини Калитко (на матеріаліповісті «М.істерія»)» (стаття, 2013). Ізольовано з позиції хронотопу війни розглядається інша робота письменниці: Гонюк В.О., Сидоренко О.Ю. «Концептосфера хронотопу війни в книзі Катерини Калитко «Земля загублених, або маленькі страшні казки»» (стаття, 2021). Таким чином, тексти періоду повномасштабні, що засвідчують зсуви методів зображення дійсності та модифікацію екзистенційних цінностей, залишаються поза увагою.

Мета дослідження – проаналізувати особливості художньої репрезентації часу як модусу існування в поетичній збірці Катерини Калитко «Відкритий перелом голосу», визначивши специфіку часового кодування повоєнного тексту періоду повномасштабного вторгнення та засобів поетичного вираження травматичного досвіду через категорії розірваності, фрагментарності й екзистенційного виміру часопростору.

Час у збірці Катерини Калитко «Відкритий перелом голосу» (2024) існує як травматичний розрив. Минуле виринає уривками, як ностальгичний спогад про ціле: «Відчайдушине, бездонне літо – такого ще не було» [2, с. 22]. Минуле незворотнє: «І час назад нікого не віддасть» [2, с. 24]. Калитко використовує прийом симультанності, коли різні часові плани існують одночасно. «Він веде одночасно крізь війну і любов, // наосліп, // тривкою стежкою потемнілої мови» [2, с. 10]. Війна й любов, теперішнє й архетипне існують паралельно, без чіткої межі. Воєнний час розтягується у вічних стихіях: «Три дні вітрів і молода вода. // Що з нами ще не сталося, що буде?» [2, с. 8]. Мить може набувати онтологічної ваги через символічні дії: «Він вкладає до рота ніж. // Вкладає до рота квітку. // Вкладає до рота сіль. // Вкладає до рота річку» [2, с. 10]. Повторюваність дії створює ефект ритуалу, де час зупиняється, а кожен жест набуває сакрального значення – ніж (загроза), квітка (краса), сіль (біль), річка (плинність) стають символами екзистенційного досвіду, сконденсованого в одній миті. Нерідко авторська символіка зав'язана на часі, живе у ньому. Так, *дзвони*, *вітер* символізують циклічність, зв'язок із традицією, але водночас свідчать про вже згаданий вище розрив із минулим, адже їхній звук тепер резонує з травмою [2, с. 33, 50]. Вітер – символ плинності часу, неможливості зупинити зміни. *Річка/вода*, «*ота ріка, якою він іде*» [2, с. 24] також виступають традиційним символом часу, який тут тече всередині тіла, стає частиною фізіології травми.

Монтажний принцип проявляється в різкому зіставленні образів: «*Пальці смерті щодня і холодніші, й довші. // Мало є гіркішого за похорони у дощ*» [2, с. 22], коли конкретика смерті зіштовхується з метафізичним болем, створюючи ефект емоційного шоку.

Природний цикл доби втрачає свою заспокійливу передбачуваність і набуває загрозливих рис: «*Нині вертаємось у гарячий вир за вікном. // Почерк змінився, наче розтїкся ридма. // Ще один особистий порохунок з війною, // зерна великої втрати, гостре і прикре*» [2, с. 20]. Повторюваність («вертаємось») не дає спокою – це травматичне повернення до болю, де кожен цикл поглиблює втрату. Час втрачає свою звиклу лінійність: «*І час літає і танцює в кутку кімнати, // ти стоїш проти світла, тонко і голо*» [2, с. 67]. Він перестає бути послідовним, він «танцює», втрачає стабільність, стає тілесним і майже видимим.

У всіх наведених віршах час функціонує як розірваний, травматичний модус існування. Калитко використовує потік свідомості, фрагментарність, симультанність і циклічну розщепленість, щоб передати досвід життя у стані перманентної кризи. Минуле стає недосяжним ідеалом, теперішнє – нестерпним, а майбутнє – порожнім або ілюзорним. Час втрачає лінійність і перетворюється на емоційну карту травми.

Література:

1. Лессінг Г. Е. Laocoön: An Essay on the Limits of Painting and Poetry. London: Blackwood and Sons. URL: <https://dbooks.bodleian.ox.ac.uk/books/PDFs/N10734133.pdf> (accessed 7 February 2026).
2. Калитко К. Відкритий перелом голосу. Харків: Віват, 2024. 128 с.
3. Федорук В. Категорії часу та простору в мистецтві живопису: теоретичні аспекти. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2023. Вип. 23. С. 57–65. URL: https://lnam.edu.ua/files/Academy/pauka/visnyk/pdf_visnyk/23/10.PDF (дата звернення: 04.02.2026).
4. Timaeus. The Dialogues of Plato. 1892. Volume III: Plato. Oxford University Press: Alice and Books. URL: <https://www.aliceandbooks.com/book/timaeus/plato/822> (accessed 1 February 2026).

SECTION 3. ROMANCE, GERMANIC, AND OTHER LANGUAGES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-15>

THE PROSODIC IMPLEMENTATION OF INFLUENCE IN POLITICAL SPEECHES (A CASE STUDY OF ENGLISH PUBLIC LEADERS' WAR NARRATIVES)

ПРОСОДИЧНЕ ВТІЛЕННЯ ВПЛИВУ В ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВАХ (НА ПРИКЛАДІ НАРАТИВІВ ВІЙНИ АНГЛІЙСЬКИХ ДЕРЖАВНИХ ЛІДЕРІВ)

Aleksievets O. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Germanic Philology,
Kyiv National Linguistic University,
Kyiv, Ukraine*

Алексієвєць О. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської
філології
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

The modern stage in the development of phonetics and phonology is characterised by extensive theoretical and experimental research conducted within cognitive-discursive, communicative-pragmatic, and functional-energetic frameworks. Considerable attention is focused on investigating the prosodic actualisation of various discourse types and genres, as well as on examining intonational means and speech organisation as key determinants in the realisation of persuasive influence.

Although contemporary approaches to discourse analysis have enabled a more comprehensive exploration of its multifaceted nature, one of the most pressing and yet insufficiently addressed issues concerns the optimal organisation of political communication through linguistic resources, especially intonation, as a crucial instrument in the actualisation of rhetorical impact within political discourse.

In the current context of heightened dynamism and turbulence, political discourse attracts particular attention from social scientists and linguists because it seeks to fulfil the fundamental purpose of political communication. Speech plays a pivotal role in shaping a politician's public image and authority, as well as the level of trust they command among the

public [1, c. 8–9]. Against the backdrop of war, it is paramount to examine how politicians represent their state's interests in the international arena. Understanding which rhetorical strategies foster effective engagement with the democratic world not only shapes the international community's response but also enables politicians to advance their objectives.

It is important to point out that a political speech is interpreted as a carefully prepared oral address delivered in public with the aim of persuading the audience of the importance of particular political views, actions or positions; as a text that outlines the political situation and defines the prospects for political change; and as a highly politicised presentation containing both positive and negative evaluations, functioning as “an effective means of recognising and demonstrating leadership” and involving attempts to persuade and lead people [2, c. 14]. Such a speech is effective because it uses various strategies, tactics, and persuasive techniques, and because the speaker can skilfully interpret facts, implement expressive and emotive language, and use paralinguistic features of communication. Ultimately, a political speech serves as an effective means of influencing the audience and shaping their attitudes [3, c. 60–69].

The primary objective of a political speech is to persuade the audience. To achieve this goal there are certain technologies, that are understood as a clear sequence of the speaker's communicative actions, which, taking into account extralinguistic factors of communication, should lead to a certain quite specific result of influence [4, p. 30]. Speakers consider socio-cultural and historical factors, as well as the professional background, education, gender, age, and regional origins of their listeners.

It should also be noted that in political discourse, prosody plays a crucial role in enabling speakers to emphasise the emotional content of their message, draw attention to key points, and enhance the persuasive impact of their speech. As a system of suprasegmental components of the sound structure of the language, it is expressed in melody, tempo, pausation, voice timbre, loudness, stress, and rhythm, which are considered in terms of physical and perceptual characteristics. Prosody is one of the most vivid ways to influence the audience that corresponds to a specific situation of communication and the speaker's image [5, p. 14]. Prosodic features also contribute to the expression of tone and the interpretation of meaning.

Prosodic features play a significant role in political discourse. They enhance the emotional dimension of a message, strengthen its persuasive force and draw attention to the fundamental ideas. Prosody contributes to the expression of tonal and semantic nuances, and can convey diverse meanings. Through variations in pitch and loudness, prosody can attract subconscious attention, reinforce meanings expressed by lexical and syntactic means, or function as an independent carrier of meaning [6, c. 17].

In political speeches, prosody performs several important functions. Firstly, it creates an emotional effect; variations in intonation can indicate determination, indignation, sympathy, or confidence. Secondly, it highlights important messages, as strategic pauses and shifts in tempo draw attention to key arguments. Finally, rhythm and tempo facilitate audience engagement and information retention, making central concepts more memorable and influential.

The prosodic characteristics of political speech reflect various semantic, rhetorical, and situational contexts that can influence speech [4]. When analysing a corpus of political discourse from the period of the Russian-Ukrainian war, prosodic features deliberately aimed at exerting influence are examined both independently and in interaction with lexical and grammatical means. The primary prosodic characteristics of politicians' speech for implementing influence include the actualisation of utterances within short intonational groups; words highlighted by logical and semantic stress; extended tonal ranges; falling terminal tones; of varying pitch levels, often shifting to an emotionally charged word; varied tempo combined with increased loudness; perceptual pauses to emphasise the significant word; clarity of rhythmic organisation. The interplay of melodic, dynamic, and temporal prosodic parameters serves to focus the audience's attention to the speech and its pragmatic objectives.

Among many politicians, British Prime Minister Keir Starmer consistently demonstrates his support for Ukraine. His speaking style is generally calm and balanced, with clear reasoning and an emphasis on the importance of his political position, which conveys reliability and authority. He rarely employs sharp changes in intonation, reflecting his preference for careful analysis and informed decision-making. On the basis of the carried out auditory analysis, the typical features of the prosodic implementation of influence in Keir Starmer's speech on 24 February 2025, delivered at a meeting of world leaders commemorating the third anniversary of the full-scale invasion of Ukraine [7], include:

- short intonation groups and the low falling tone accompanied by slow tempo, normal loudness, and a regular and well-organised rhythm add persuasiveness and confidence: *we have been 'full of 'admi_ration^ξ for the in_credible re_sponse^ξ of the U_krainian people.*||;
- word accentuation and checked scales with an ascending pitch movement on the first stressed syllable, the mid falling tone which is intensified by an internal non-boundary pause before the nucleus accompanied by decelerated tempo: *This is a 'time for^ξ unity.*||; *Because ,russia's e'conomy 'is 'in^ξ trouble...*||;

- mid falling tones shifted onto significant words, in the combination with decelerated tempo: *In this \crucial ,moment| as \talks be₁gin| – we must 'work to'gether to \shape the ,outcome.||*

- broken descending stepping scales combined with the low or high falling tones: *...it's \right| that we 'mark this ↑grim 'anni'versary³ to \,gether.||; in oppo'sition to ↑russia's 'bar`baric in₁vasion;*

- low falling tone accompanied by decelerated tempo and normal loudness helps the speaker sound confident and categorical: *For 'three ,years| we have been u \nited|.*

To conclude, prosody constitutes a fundamental component in shaping linguistic influence within political communication. Key prosodic features that underpin the realisation of political speech as a genre of English-language political discourse include melody, stress patterns, rhythm, pauses, tempo, and loudness. The strategic combination of these features significantly enhances the persuasive and communicative impact of political speeches on the audience.

Bibliography:

1. Алексієвць О. М. Взаємодія мовних засобів формування довіри у політичному дискурсі. *Advanced Linguistics*. 2025. Вип. 16. С. 8–15. DOI: <https://doi.org/10.20535/2025.16.344115>

2. Снитко О. Сугестивний потенціал політичних промов лідерів держав. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2021. № 42. С. 8–27. DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2021.42.8-27>

3. Калита А. А. Клименюк О. В., Тараненко Л. І. Маніпуляція в мовленнєвій комунікації. Київ, 2024.

4. Taranenko L. Interplay of language means conveying subliminal potential of public addresses (a case study of Volodymyr Zelensky's political address). *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : зб. Матеріалів VI Круглого столу з міжнар. участю, 21 квіт. 2023 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2023. С. 28–32.

5. Alexiyevets O. Prosody of the viewpoint in political discourse. *Lege Artis*. 2017. Vol. 2, no. 1. P. 4–41. DOI: 10.1515/lart-2017-0001

6. Алексієвць О. Риторика політичного дискурсу періоду війни: просодична організація. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : зб. матеріалів VII Круглого столу з міжнар. участю, 26 квіт. 2024 р. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2024. С. 16–18.

7. The Mirror. IN FULL: Keir Starmer speech at Support Ukraine 2025 Summit, 2025. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=6CtlvosYnxc> (date of access: 15.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-16>

RHYTHMIC AND METRICAL STRUCTURE OF WILLIAM BLAKE'S POEM "NURSE'S SONG" (SONGS OF INNOCENCE)

РИТМОМЕТРИЧНА СТРУКТУРА ВІРША ВІЛЬЯМА БЛЕЙКА «NURSE'S SONG» (ЗІ ЗБІРКИ «SONGS OF INNOCENCE»)

Bed Ye. V.

*Postgraduate Student at the Department
of English Language
for Non-Philological Specialities,
Oles Honchar Dnipro
National University
Dnipro, Ukraine*

Бедь Є. В.

*аспірант кафедри англійської мови
для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Творчість Вільяма Блейка привертає увагу дослідників передусім у контексті її філософської символіки, міфопоетичної системи, релігійних візій та соціальної критики. Водночас версифікаційна організація його поезії нерідко залишається поза межами аналізу або розглядається як вторинний формальний компонент. Така дослідницька оптика не завжди враховує, що ритмометрична структура вірша є важливим чинником смислотворення та інтонаційної динаміки тексту. Показовим у цьому аспекті є вірш «*Nurse's Song*» зі збірки «*Songs of Innocence*» [1, с. 15], у якому варіативність метричних моделей безпосередньо пов'язана з композиційною побудовою діалогу та зміною мовленнєвих ролей. Метою цих тез є аналіз метричної організації твору з урахуванням її функціонального навантаження та участі у формуванні поетичного змісту.

Вірш структуровано у чотири катрени з римуванням парних рядків за схемою **АВСВ**, що супроводжується окситонною клаузулою. Як і в інших текстах збірки, метрична організація поезії відзначається варіативністю: у межах цього твору поєднано анапест, амфібрахій та ямб.

Початковий рядок («*When the voices of children are heard on the green*») є найдовшим у строфі й реалізує схему UU_ | UU_ | UU_ | UU_, що відповідає акаталектичному анапестичному тетраметру. Непарні рядки катрена («*And laughing is heard on the hill*», «*And every thing else is still*») демонструють ідентичну метричну модель – U_U | U_U | U_, яку доцільно інтерпретувати як каталектичний амфібрахічний триметр. Третій рядок («*My heart is at rest within my breast*») містить внутрішню риму (*rest – breast*), що зумовлює припущення про наявність цезури

після іменника «*rest*». За такого членування ритмічна схема набуває вигляду, яку можна тлумачити як поєднання одностопного ямба й анапеста з подальшим акаталектичним ямбічним диметром. Водночас перший сегмент цього рядка допустимо розглядати як гіперкаталектичний одностопний хоріямб, у якому надлишковий склад реалізовано присвійним займенником «*my*», а наголос падає на значущі для смислу лексеми «*heart*» і «*rest*».

Заклик няньки припинити гру та дитячі контраргументи на користь її продовження репрезентовано у другій і третій строфах, які доцільно аналізувати спільно, оскільки в них повторюються ключові версифікаційні та ритмічні моделі. Початковий імператив («*Then come home my children the sun is gone down*») реалізує схему U₋ | U₋U₋ | U₋U₋ | U₋, що відповідає каталектичному амфібрахічному тетраметру. Далі («*And the dews of night arise*») анакруза, перпрезентована єднальним сполучником «*and*», створює надлишковий склад щодо базової ямбічної структури: U₋ | UU₋ || U₋ | U₋, яку можна інтерпретувати як гіперкаталектичний ямбічний триметр. Ідентичну метричну організацію має відповідний рядок наступного катрена («*And we cannot go to sleep*»). Третій рядок другого катрена («*Come come leave off play, and let us away*») містить внутрішнє римування (*play* – *away*), що дає підстави припускати наявність цезури, яка розмежовує синтагматичні частини рядка та формує схему U₋ | UU₋ || U₋ | UU₋. Таку організацію тлумачимо як дворазове поєднання одностопного ямба й анапеста. Аналогічну ритмічну модель реалізують непарні рядки наступної строфи («*No no let us play, for it is yet day*», «*Besides in the sky, the little birds fly*»). Четвертий рядок третього катрена («*Till the morning appears in the skies*») і відповідний йому рядок наступної строфи («*And the hills are all covered with sheep*») вибудовано за схемою UU₋ | UU₋ | UU₋, що відповідає акаталектичному анапестичному триметру.

Непарні рядки четвертого катрена збігаються за кількістю складів і локалізацією наголосів, однак їхній метричний характер інтерпретуємо по-різному. У першому з них («*Well well go & play till the light fades away*») внутрішнє римування природно спонукає до павзування, тож припущення про цезуру видається виправданим. Вона модифікує ритмічну схему до U₋ | UU₋ || UU₋ | UU₋, яку трактуємо як поєднання одностопного ямба з анапестом, за яким слідує анапестичний диметр. Така ритмічна організація уповільнює мовлення й водночас розтягує часову перспективу – саме так, як у моменті дозволу няньки, коли гра ще може тривати. Натомість у третьому рядку («*The little ones leaped & shouted & laughed*») подібної звукової симетрії не спостерігаємо, а отже, підстав для введення цезури немає. Рядок звучить цілісно і природно вкладається в модель каталектичного

амфібрахічного триметра. Його безперервний ритм відтворює вже не мовленнєвий акт дозволу, а наслідок ухваленого рішення – вибухову, неконтрольовану радість дитячого руху й голосу. Парні рядки строфи («*And then go home to bed*», «*And all the hills echoed*») повертають читача до стабільної ритмічної основи акаталектичного ямбічного триметра. Ця метрична регулярність ніби замикає епізод, поєднуючи імпульсивну динаміку гри з відлунням упорядкованого світу дорослого мовлення.

Висновкуємо, версифікаційна організація «Nurse's Song» виявляє системну ритмічну варіативність, у межах якої чергування анапеста, амфібрахія та ямба не є випадковим, а підпорядковане логіці зміни мовленнєвих ролей і емоційної тональності. Внутрішні рими та цезури виконують функцію інтонаційного маркування переломних моментів діалогу, тоді як стабілізація ямбічної основи в завершальних рядках створює ефект композиційного замикання.

Література:

1. The Complete Poetry & Prose of William Blake / ed. by D. V. Erdman. New York : Anchor Books, 1988. 1018 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-17>

**DEVELOPMENT OF STUDENTS' CRITICAL THINKING
THROUGH ANALYTICAL PROCESSING
OF ENGLISH-LANGUAGE TEXTS**

**РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ
ШЛЯХОМ АНАЛІТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ
АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ**

Bilohorka L. V.

*Lecturer at the Department of Foreign
Languages, Information
and Communication Technologies,
West Ukrainian National University
Ternopil, Ukraine*

Білогорка Л. В.

*викладач кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних
технологій,
Західноукраїнський національний
університет
м. Тернопіль, Україна*

Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується активним упровадженням технологій критичного мислення як однієї з провідних педагогічних стратегій, що забезпечує переорієнтацію освітнього процесу з репродуктивного засвоєння знань на формування самостійного, усвідомленого та рефлексивного мислення студентів. У цьому зв'язку зазначена технологія передбачає створення дидактичних умов, за яких здобувачі освіти здійснюють аналіз, інтерпретацію, зіставлення та оцінювання інформації, що, відповідно, сприяє розвитку інтелектуальної автономії [1, с. 92].

Продовжуючи зазначене, зауважимо, що критичне читання перебуває в тісному взаємозв'язку з критичним мисленням і за своїми сутнісними характеристиками репрезентує мисленнєву діяльність, що реалізується безпосередньо під час читання. З огляду на це, воно передбачає активну позицію суб'єкта навчання, здатність формулювати запитання до тексту, оцінювати достовірність наведених фактів, розмежовувати фактичну інформацію та авторську інтерпретацію [1, с. 92].

Водночас критичне мислення корелює зі здатністю до абстрагування та свідомого оперування лексико-граматичними, морфологічними й синтаксичними категоріями. Так, у процесі продукування англomовного мовлення студент здійснює обґрунтований вибір часових форм дієслова відповідно до контексту, коректно застосовує інфінітивні, дієприкметникові та герундіальні конструкції, дотримується нормативного порядку слів у реченні. При цьому така діяльність ґрунтується на аналітичному осмисленні та функціональному

використанні правил. Окрім зазначеного, важливим є своєчасне оцінювання комунікативної ситуації, аналіз адекватності власної вербальної поведінки та внесення корективів з урахуванням правил словотворення і словозміни, а також принципів поєднання лексичних одиниць у рамках синтаксичних конструкцій задля формування змістовно цілісних і логічно завершених висловлень [2, с. 116].

Узагальнюючи викладене, аналітичне опрацювання англомовних текстів постає дієвим інструментом формування окреслених умінь, оскільки орієнтує студентів на виявлення структурних моделей, граматичних закономірностей і функціонально-семантичних зв'язків. Відтак, забезпечується усвідомлення мовних явищ у їх системній взаємодії, що зумовлює трансформацію до рефлексивного рівня володіння мовою. Як наслідок, формується здатність аргументовано добирати мовні засоби відповідно до комунікативного наміру та професійного контексту.

Зрештою, розвиток критичного мислення шляхом текстового аналізу зумовлює інтеграцію мовної та когнітивної складових навчання. При цьому студенти встановлюють логіку викладу, виокремлюють важливі аргументи, оцінюють переконливість доказової бази. У підсумковому вимірі наведене сприяє формуванню навичок доказового мислення, необхідних для здійснення професійної комунікації англійською мовою в академічному та фаховому середовищі.

Разом з тим, інтеграція критичного мислення з вивченням англійської мови для спеціальних цілей формує готовність студентів до ефективного функціонування в професійному середовищі [3]. З огляду на це, окреслений інструмент сприяє розвитку здатності до самостійного аналізу іншомовних джерел, аргументованого представлення власної позиції та прийняття зважених рішень у ситуаціях фахової комунікації, що визначає його методичну доцільність у системі сучасної вищої освіти.

З метою практичного осмислення зазначених положень доцільно звернутися до матеріалів сучасної англомовної публіцистики. Так, у статті “The Guardian view on toddlers and screens: more reasons to be fearful of big tech” [4] порушено проблему раннього впливу цифрових технологій на розвиток дітей у контексті державного регулювання. Передусім наголошується, що “The first UK government guidance on young children’s use of tablets, smartphones and other screens ... cannot come soon enough”, підкреслюючи запізнілість нормативної реакції на зростання цифрового споживання серед наймолодших. На підтвердження своєї позиції наведено результати дослідження Department for Education (Children of the 2020s), які засвідчують, що 98% дворічних дітей щоденно використовують екрани

понад дві години. Разом із тим у тексті акцентовано увагу на методологічну обережність: “Correlation must not be mistaken for causation”, що вказує на необхідність критичної інтерпретації статистичних даних.

Продовжуючи виклад практичного матеріалу, зауважимо розширення проблематики через залучення результатів опитування Kindred Squared і позиції освітянської спільноти. Зокрема, 37% чотирирічних дітей у 2025 році демонстрували відсутність базових навичок самообслуговування (порівняно з 33% два роки раніше), що інтерпретується як тривожна тенденція. Попри це, автори уникають спрощених пояснень, визнаючи вплив соціально-економічних чинників, серед яких вартість життя та скорочення місцевих сервісів раннього розвитку. Отже, текст репрезентує складний механізм до аналізу проблеми, створюючи основу для формування в студентів уміння зіставляти різні причинні змінні та уникати одновимірних висновків.

У напрямку педагогічного застосування аналітичне опрацювання цього матеріалу дає змогу сформувати навички розмежування фактів, оцінних суджень і політичних позицій. Так, наприклад, порівняння рекомендацій WHO щодо повної відмови від екранів для дітей до двох років із позиціями британських політиків стосовно вікових обмежень у соціальних мережах актуалізує питання адекватності регуляторних механізмів. Унаслідок такого зіставлення розвивається здатність до структурного членування аргументації та виявлення раціональних розривів між окремими аспектами проблеми (дошкільний вік, підлітки, AI-контент).

Натомість для забезпечення рівноваги інтерпретацій доцільно розглянути інший дискурсивний вектор. У статті “Reading and writing can lower dementia risk by almost 40%, study finds” [5] репрезентовано аксіологічно відмінний інструмент, зосереджений на позитивному впливі інтелектуально стимулювальної діяльності. Зокрема, дослідники стверджують, що когнітивне здоров’я у пізньому віці “strongly influenced” by lifelong exposure to intellectually stimulating environments, а участь у читанні, письмі та вивченні мов асоціюється зі зниженням ризику хвороби Альцгеймера на 38% і МСІ на 36%. Водночас підкреслено асоціативний характер виявлених зв’язків, що відповідає принципам академічної доброчесності.

Додаткової переконливості результатам надає емпірична база дослідження (1939 учасників, середній вік 80 років, восьмирічне спостереження), яка створює підстави для статистично обґрунтованих висновків. Показово, що розвиток хвороби Альцгеймера у групі з найвищим рівнем когнітивного збагачення відтерміновано більш ніж на п’ять років (94 роки проти 88). Разом із тим автор визнає обмеження,

зокрема ретроспективність самооцінювання досвіду, демонструючи зразок коректної наукової аргументації.

Узагальнюючи викладене, зауважимо, що аналітичне опрацювання англомовних публіцистичних і науково-популярних текстів із кількісними показниками, цитатами експертів та застереженнями щодо інтерпретації даних забезпечує розвиток умінь критичної оцінки джерел, виявлення методологічних обмежень і логічної структури аргументації. Своєю чергою, наведене сприяє формуванню здатності до доказового мислення, рефлексивного аналізу та свідомого використання інформації у професійному й академічному середовищі.

Література:

1. Нестеренко Н., Драгінда О. Читання художніх творів як засіб формування умінь критичного мислення студентів-філологів ЗВО. *ARS LINGUODIDACTICAE*. 2022. № 9. С. 81–101. DOI: <https://doi.org/10.17721/2663-0303.2022.1.06>

2. Пальчикова О. О. Критичне мислення як чинник навчання граматики англійської мови. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2025. № 3. С. 113–119. DOI: <https://doi.org/10.31654/2663-4902-2025-PP-3-113-119>

3. Голуб Т. П., Назаренко О. І., Жигжитова Л. М., Коваленко О. О. Основні компоненти розвитку критичного мислення у навчанні англійської мови для професійного спілкування через читання. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2025. Випуск 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15332553>

4. The Guardian view on toddlers and screens: more reasons to be fearful of big tech. Editorial. Thu 22 Jan 2026 18.44 GMT. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2026/jan/22/the-guardian-view-on-toddlers-and-screens-more-reasons-to-be-fearful-of-big-tech>

5. Gregory Andrew. Reading and writing can lower dementia risk by almost 40%, study finds. Wed 11 Feb 2026 21.00 GMT. URL: <https://www.theguardian.com/society/2026/feb/11/reading-writing-lower-dementia-risk-study-finds>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-18>

LEXICO-SEMANTIC AND SOCIOCULTURAL FEATURES OF TEXAS REGIONAL VOCABULARY

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ВОКАБУЛЯРУ ТЕХАСУ

Vasylenko D. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of English Phonetics, Spoken
and Written English,
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Василенко Д. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри фонетики і
практики англійської мови,
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

Texan English (TXE) represents one of the most complex array of regional varieties in the United States. Shaped by Southern migration, Western expansion, Spanish-English contact, African American speech traditions, and modern urbanization, the dialects' mapping of Texas reflects layered historical and sociocultural diversity. This paper examines phonological, grammatical and lexical variation across East, Central, West, and South Texas. The linguistic roots of Texan English begin in the 19th century, when Anglo settlers migrated from the southeastern United States into the territory formerly governed by Mexico and later incorporated into the United States. These settlers brought Southern American English features, including vowel shifts and distinct grammatical constructions. Texas reveals its heterogeneity in a range of accents and dialects, including African-American Vernacular (black), Tejano (Spanish-influenced) and Cajun in the far southeastern corner of the state [1.]. Additionally, German and Czech immigrants established communities in Central Texas, contributing lexical borrowings and subtle phonological influences [4.]. Enslaved Africans and their descendants introduced features associated with African American speech varieties, many of which later became central to African American Vernacular English (AAVE) [5.]. As a result of the complex settlement pattern, however, the South Midland/Southern dialect division that divided areas to the east was blurred in Texas. Throughout the history of the state, South Midland lexical items (e.g., *green bean* and *chigger*) and phonological features (e.g., constricted *postvocalic r* in words like *forty* and *intrusive r* in words like *warsh*) have coexisted and competed with Southern words (e.g., *snap bean* and *redbug*)

and pronunciations (“*r-lessness*” in words like *forty* and *four*), although Southern features were and still are strongest in east Texas. [7, p.39]. In south, south central, and west Texas, a substantial number of Spanish loanwords gained general currency such as *frijoles* “pinto beans”, *olla* “a clay pot,” *arroyo* “dry creek bed,” and *remuda* “a band of saddle horses” *resaca* “body of water” , *mesa* “high, flat land” *morral* “feed bag,” *pilon* “an extra gift accompanying a purchase” *mesa* “dry plateau,” *mott* “clump of trees,” *chaparral* “thicket,” *hackamore* “rope halter”. Several others are probably widely known, though very rarely used outside of the Southwest, especially those terms related to cattle raising, ranches and rodeos such as *toro* for bull , *lariat* for rope with a noose, *hacienda* for the main ranch house. Likewise, cowboy stories and movies have probably spread *vaquero* (= cowhand) and *reata* (= lariat, lasso) into many other parts of the United States. The term “*dally*” (to wrap a rope around a saddlehorn) is said to come from the Spanish *da le vuelta*, which means “give it a turn.” The same is probably true of *chaparral*, which is a common thicket-forming shrub or shrubby tree that grows in this wide open region. Though these terms may be familiar in many other parts of the country, they remain genuine usages primarily only in the Southwest. [3, p.229]. The massive influx of Hispanics into the new territory increased the importance of Mexican American culture in the development of a distinct Texas culture adding much to the dialect mix. Many features of Southern American English never became as widespread there so that hallmarks of Southern English like the quasi-modal *fixin’ to* (as in *I can’t talk to you now; I’m fixin’ to leave*), the “*fixin’*” also refers to food in Texas, garnishes and side dishes in particular. If you order a burger or barbecue plate with all the *fixin’s*, you’ll get onions, pickles, peppers, and any number of sides or sauces piled on the plate. Multiple modals like *might could* (as in *I can’t go today, but I might could go tomorrow*), and traditional pronunciations like the upgliding diphthong in *dog* (often rendered in dialect literature as *dawg*) have always been restricted in their occurrence in south and south central Texas, although they occurred extensively elsewhere. Other trademarks of Southern English also occur extensively throughout most of the state, with south and south central Texas sometimes being exceptions. These include both stereotypical phonological features such as the *pen/pin* merger (both words sound like the latter) and the loss of the offglide of *i* in words like *ride* and *right* (so that they sound like *rahd* and *raht*), and also grammatical features like *y’all*, *fixin to*, and *perfective done* (as in *I’ve done finished that*). In addition, a number of lexical items seem to have originated or have their greatest currency in Texas (e.g., *tank* ‘stock pond’, *maverick* ‘stray or unbranded calf’, *doggie* ‘calf’, and *roughneck* ‘oil field worker’), while at least one traditional pronunciation, the use of *ar*

in words like horse and for (this makes *lord* sound like *lard*), occurs only in Texas, Utah and a few other places. [1,7, p.40] . In Texas as a whole, the South Midland and Southern terms *sook!* (call to cows), *French harp* "harmonica," *barn lot* "barnyard," *you-all* "you" (pi.), *Christmas gift!* "Merry Christmas!" (corn) *shucks*, *light bread* "wheat bread," *pulley bone* "wishbone," and *tow sack* "burlap bag" are most prevalent; and the Southern terms, *carry* "to escort," *snap beans* "green beans," *chitlins* "fried intestines of swine," *tote* "to carry," *croker sack* "burlap bag," and low "to moo" are strongly represented. The commercial term *cottage cheese* is now quite common. [6, p.52] .

The recent influences of French on American English vocabulary are largely from the bayou country of southwestern Louisiana, where French is still spoken by half a million people. This area, settled originally by displaced French settlers (called Acadians) from Nova Scotia in the eighteenth century, abounds with French borrowings. Atwood's The Regional Vocabulary of Texas points out that many French words are in common use in parts of Louisiana and Texas today, particularly in the rural areas. Among these words are *banquette* "sidewalk," *lagniappe* "extra gift with a purchase" *cush-cush* (a corn meal preparation) *pirogue* (boat used on a river) *armoire* (wardrobe with drawers) *bayou* "running stream" *praline* (pecan candy) *la!* (command to a cow to make her stand still) Thus, from Louisiana, Texas has the terms *jambalaya* "rice stew," . *Shinnery* (= land covered with scrub oak), for example, emigrated from Louisiana and is the anglicized version of Louisiana French *cheniere*, ultimately from French *chene* which means oak. [3, p.232] . Reflecting the settlement of this area that was dominated by Anglo-Americans, the German influence is proportionately less prominent than the Spanish influence in South Texas. Of the 11 isoglosses 4 are of German origin: *clook*, *smearcase*, *kochcase*, and *cook cheese*. None of these, however, are unique to Central Texas, but are also found in the other German settlement areas of the United States, especially in Pennsylvania and other parts of the North. The Germans brought with them their word for a broody hen, die Glucke or Klucke (*Gluuk* in Pennsylvania German), which was adopted into English as *clook*. In Texas the high back vowel /u/ of the original German word is apparently retained, while in the Inland North, where the term is still current, it is usually *cluck* with the central vowel /a/, the difference in pronunciations probably indicative of independent borrowings. *smearcase* (= cottage cheese) is first recorded in American English in Pennsylvania, where English borrowed the German word *Schmierkase* (literally "smearing cheese") and from whence it spread throughout most of the Lower North. At about the same time, but independently, the Germans brought their word to Central Texas. They also brought *kochcase*, which refers to a *soft cheese*

similar to cottage cheese but which is cooked and poured into containers. The anglicized version is the calque *cook cheese*. Similarly, *sugan* testifies to the distant Scotch-Irish heritage of northwestern Texas. A *sugan* is a coarse blanket or comfort, often made of scraps of material patched together. [3, p. 230–232]

To conclude, The Lone Star State speech is defined as a multilayered dialect continuum shaped by Southern heritage, Western settlement, sustained Spanish-English contact code-switching, African American speech traditions, and modern urban transformation. Its linguistic landscape mirrors the state's demographic complexity – dynamic, hybrid, and socially meaningful. Texan English (TXE) serves as a significant factor in the genesis of the Southwest, as well as in the definition of the West as a whole, both in the popular mind and in certain aspects of Western speech. Texanisms are the markers of the unique identity, belonging, and regional pride. To study Texas speech is to study Texas history itself – one vowel, one phrase, and one “y’all” at a time.

Bibliography:

1. Atwood, E. B. *The Regional Vocabulary of Texas*. Austin : University of Texas Press. 1980. 292 p.
2. Colloff, P. "Drawl or Nothin'." *Do you speak American?*". pbs.org. 2019.
3. Craig M. Carver *American Regional Dialects A Word Geography*. The University of Michigan Press 2002. 344p.
4. Ewers, J. C. *The German influence on Texas English*. University of Texas Press. 1968
5. Green, L. J. *African American English: A linguistic introduction*. Cambridge University Press. 2002.
6. Reed C .E. *Dialects of American English*. 1977. 148 p.
- 7 . Wolfram, W., & Ward, B. *American voices: how dialects differ from coast to coast*. Blackwell Publishing. 2006. 284 p.
8. Shuy R. W. *Discovering American Dialects* Michigan State University. Illinois. 1967. 80 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-19>

**THE ITALIAN LANGUAGE IN CONTEMPORARY EUROPE:
STRUCTURAL AND INSTITUTIONAL FACTORS
OF LANGUAGE RESILIENCE**

**ІТАЛІЙСЬКА МОВА В СУЧАСНІЙ ЄВРОПІ:
СТРУКТУРНІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ЧИННИКИ
МОВНОЇ СТІЙКОСТІ**

Horiachuk O. V.

*Head of the Center
for Italian Language and Culture,
Assistant Lecturer at the Department
of Foreign Languages, Faculty
of International Relations,
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Горячук О. В.

*завідувачка Центру італійської мови
і культури,
асистентка кафедри іноземних мов
факультету міжнародних відносин,
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

У сучасному європейському просторі в умовах інтеграційних процесів і цифрової трансформації посилюється значення мови як чинника культурної ідентичності. Для національних мов, що не мають глобального статусу, важливим є збереження їхньої ідентифікаційної функції в умовах міжнародної конкуренції. Італійська мова в цьому контексті дає змогу простежити механізми мовної стійкості: не будучи мовою глобального домінування, вона поєднує культурний авторитет із міцними інституційними позиціями.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням конкуренції між мовами в глобалізованому середовищі та потребою осмислення механізмів збереження національних мов. Новизна полягає у побудові моделі стійкості, що поєднує внутрішню структурну організацію, інституційні механізми та адаптацію до цифрового середовища.

Метою роботи є визначення структурних та інституційних передумов, що забезпечують стійкість італійської мови в умовах глобалізації та цифрової трансформації.

Дослідження ґрунтується на теоретико-аналітичному підході, який передбачає аналіз наукових концепцій і нормативних документів із подальшим узагальненням результатів.

У цій роботі мовна стійкість трактується як результат взаємодії історично-культурних, інституційних і комунікативних чинників, що забезпечують збереження функціональної спроможності мови в сучасному європейському просторі.

Теоретичну основу аналізу становлять концепції, у межах яких мову розглядають як чинник конструювання національної ідентичності та як символічний ресурс, що підтримує її суспільну позицію [6, 7].

Італійський контекст дає змогу простежити, як культурна традиція та інституційна підтримка в історичній перспективі визначили модель функціонування національної мови.

У формуванні загальнонаціонального стандарту вирішальну роль відіграла літературна традиція Італії, яка в процесі тривалого розвитку поступово утвердилася як спільна нормативна основа [8, с. 262–299, 438–452]. Упродовж століть вона слугувала зразком письмового вжитку, а згодом стала орієнтиром ширшої комунікативної практики. Її поширення та кодифікація створили підґрунтя для інтеграції регіональних спільнот у межах єдиного культурного простору, а в період національної консолідації мовна єдність набула виразного державницького значення. Закріплення кодифікованої форми в системі освіти та державного управління надало їй інституційної стабільності та визначило її як основний засіб офіційного й публічного спілкування.

На цій основі сформувався сучасна мовна конфігурація Італії, у межах якої кодифікований різновид (*italiano standard*) співіснує з регіональними мовами та діалектами. Загальнонаціональна форма використовується в державній та публічній сферах, тоді як локальні різновиди зберігають значення маркерів територіальної та культурної ідентичності [2, 4]. Такий функціональний розподіл створює умови для збереження цілісності мовної системи попри внутрішню варіативність. У межах запропонованої рамки ця історично сформована взаємодія загальнонаціональної форми та регіональних різновидів може розглядатися як внутрішній механізм мовної стійкості.

Іншим внутрішнім чинником стійкості є здатність нормативної моделі трансформуватися під впливом цифрових форматів комунікації. Розширення письмового вжитку та активізація повсякденного онлайн-спілкування змінюють співвідношення усного й писемного, впливаючи на процеси кодифікації. За спостереженнями Дж. Антонеллі, сучасна італійська мова переживає процес неостандартизації – поступового оновлення нормативної моделі, що поєднує кодифіковану форму з елементами живого мовлення [1, с. 20–23]. Активізація запозичень, поява змішаних реєстрів і зміна письмових практик відображають динамічний характер системи та її адаптацію до нових комунікативних умов. Такі процеси засвідчують її гнучкість і здатність реагувати на трансформації середовища. У цьому сенсі оновлення стандарту виступає проявом його адаптивності та чинником збереження стійкості.

Механізми стійкості не обмежуються внутрішніми ресурсами, а залежать і від умов функціонування мови в міжнародному просторі.

Д. Крістал підкреслює, що структурні властивості мови не є вирішальним чинником її глобального статусу; ключову роль відіграє політична та економічна сила її носіїв [3, с. 3–7]. Домінування англійської як *lingua franca* формує ієрархію мовних позицій і спричиняє асиметричний розподіл функцій у міжнародній комунікації. За таких умов національні мови, зокрема італійська, зберігають ідентифікаційне значення, хоча їхня роль у глобальному спілкуванні залишається відносно обмеженою.

У межах європейського простору ця глобальна асиметрія частково компенсується закріпленням у праві ЄС принципом рівності офіційних мов. Статус італійської як однієї з офіційних мов Європейського Союзу передбачає її використання в законодавчій, адміністративній та офіційній комунікації й інституційно гарантує можливість застосування в діяльності Союзу [5]. Такий механізм не усуває глобальної мовної ієрархії, проте підтримує функціональну спроможність італійської мови в європейському публічному просторі.

Поряд із нормативно-правовими механізмами важливу роль у забезпеченні мовної стійкості відіграють інструменти гуманітарної політики. Одним із таких механізмів є діяльність Італійських інститутів культури (*Istituti Italiani di Cultura*), а також реалізація програм культурної дипломатії, зокрема мовних і освітніх ініціатив, що координуються Міністерством закордонних справ і міжнародного співробітництва Італії [9]. Ці заходи спрямовані на підтримання присутності італійської мови в міжнародному освітньому та суспільному середовищі, забезпечуючи її функціонування поза межами національного простору. Історично сформований культурний престиж італійської мови в європейській літературній традиції, гуманітарній думці, мистецтві, кінематографії, а також у сферах моди, дизайну й гастрономії посилює ефективність таких інструментів, зміцнюючи її символічну значущість та позицію в європейському інтелектуальному просторі.

Проведений аналіз дозволяє розглядати модель мовної стійкості як результат взаємодії внутрішньої організації системи та інституційних умов її функціонування. Дослідження італійського контексту показує, що стійкість національної мови в сучасній Європі визначається не масштабом її глобального поширення, а здатністю поєднувати нормативну легітимність, інституційну присутність у наднаціональних структурах і адаптацію до цифрових форматів комунікації. Запропонована рамка може слугувати основою для подальших емпіричних досліджень функціонування мови в умовах цифрової комунікації, а також аналізу мовної політики Італії та інституційних механізмів підтримки національних мов у межах Європейського Союзу.

Література:

1. Antonelli G. *Lingua. Modernità italiana: cultura, lingua e letteratura dagli anni Settanta a oggi* / a cura di A. Afribo, E. Zinato. Roma : Carocci, 2011. P. 15–52.
2. Berruto G. *Sociolinguistica dell'italiano contemporaneo*. Roma ; Bari : Laterza, 2017. 277 p.
3. Crystal D. *English as a Global Language*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 228 p.
4. De Mauro T. Italiano e dialetti oggi. *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*. 2009. Vol. 38, No 1. P. 7–25.
5. European Union. Council Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community (1958, as amended). Luxembourg : Publications Office of the European Union. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:01958R0001-20130701> (дата звернення: 14.02.2026).
6. Joseph J. E. *Language and Identity: National, Ethnic, Religious*. Basingstoke; New York : Palgrave Macmillan, 2004. 268 p. DOI: 10.1057/9780230503427.
7. Kramsch C. *Language as Symbolic Power*. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. 238 p.
8. Marazzini C. *La lingua italiana. Profilo storico*. Bologna : Il Mulino, 2002. 553 p.
9. Ministero degli Affari Esteri e della Cooperazione Internazionale (MAECI). *La promozione della lingua e cultura italiana all'estero*. Roma, 2023. Режим доступу: <https://www.esteri.it> (дата звернення: 14.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-20>

**THE DESTRUCTIVE PHENOMENON OF NEWSPEAK
IN THE UPBRINGING OF EAST GERMAN YOUTH
(IN K. KORDON'S NOVEL "CROCODILE ON MY TAIL").**

**ДЕСТРУКТИВНИЙ ФЕНОМЕН НОВОМОВИ У ВИХОВАННІ
МОЛОДІ СХІДНОЇ НІМЕЧЧИНИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ
КЛАУСА КОРДОНА «КРОКОДИЛ НА ШІЙ»)**

Dubrovskia I. B.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of German Philology,
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Дубровська І. Б.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської
філології,
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

Незважаючи на численну кількість праць, присвячених аналізу лексичних і фразеологічних одиниць німецької мови колишньої НДР, вивчення цього мовного феномена не втратило своєї *актуальності*, особливо на тлі останніх політичних подій в Україні [5]. Мови двох тоталітарних держав, які існували в недалекому минулому, – націонал соціалістичної та комуністичної – досліджували М.Мантеніюгі, С. Дуїб, В.Клемперер, М. Гловінські, С. Шрертер та багато інших мовознавців. У науковій літературі мова комуністичного тоталітаризму має низку синонімів: новомова, антимова, мова Совдепії, дерев'яна мова, суконна мова, мова конвою, квазімова, енкратичний соціолект, новояз [5, 11].

У романі Клауса Кордона "Крокодил на шиї" автор ділиться з читачами автобіографічними спогадами про життя в колишній НДР. Спочатку з власної волі головний герой Манфред Ленц обирає життя в НДР, пізніше, однак, вирішує втекти з цієї «демократичної» країни [7, с. 760, 767]. Втеча завершується невдало. Манфред Ленц заарештований поліцією Штгазі і опиняється у в'язниці, засуджений до трьох років. Більша частина роману присвячена роздумам героя про своє дитинство, життя в НДР, аналіз своїх вчинків.

По-різному можна інтерпретувати і назву роману "Krokodil im Nacken". ("Крокодил на шиї"). Метафоричним зоонімом *крокодил* автор називає своє минуле, яке не дає йому спокою. Головний герой Манні пройшов різні ступені "соціалістичного" виховання у дитячому будинку, школі, народній армії, змінив різні професії, і, нарешті, зайняв своє місце в житті, зробивши успішну кар'єру в прибутковому бізнесі.

“Крокодил” у романі може розумітись і як прообраз біблійного Левафана, страшної деспотичної системи комунізму, яка знищила мільйони людських душ. Ця система була нав’язана війнами-«переможцями» багатьом країнам Східної Європи після Другої світової війни і міцно сиділа на їх шії майже півстоліття, висмоктуючи всі життєві соки і поступово доводячи народи і країни до зубожіння і руїнації.

Аналізуючи мову роману, увагу привертають численні історизми, напр., *Stasi-Mann* [7, с. 50], *Ostmark* [7, с. 145], *Ministerium für Staatssicherheit* [7, с. 14], *Kalter Krieg* [7, с. 591], “*VEB “- Schild-und-Schwert der Partei”* [7, с. 80], з аббревіатурою *FDJ (FDJ-Schuljahr* [7, с. 587], *FDJ-Leitung*, *FDJ-Schulung* [7, с. 589]).

До іншої частини новомовної лексики належать так звані “соціалістичні інтернаціоналізми”, переважно російського походження, напр., *Kollektiv*, *Brigade (der sozialistischen Arbeit)*, *Brigadier* [7, с. 594]. В.Клемперер та Ф.С. Вайскопф підкреслювали насиченість мови НДР механічними перекладами з російської лексики партійного жаргону. Ядро цієї лексики утворювали так звані ідеологеми, пов’язані жорсткими структурними відношеннями оцінності [3, с. 11]. У романі К. Кордона вживаються часто словосполучення, в яких одна з лексичних одиниць є інтернаціоналізмом-ідеологемою, в той час як весь вираз можна охарактеризувати як соціалістичний історизм, напр., *Die sozialistischen Gesetzhüter* [7, с. 49], *sozialistische Position* [7, с. 552], *antisozialistische Tendenzen* [7, с. 553]. Стрижневим словом багатьох дериватів є ідеологеми, напр., *Genosse(n)*, *Volk*, *Klasse (n)*, *Kampf*, (*bulgarische Genossen* [7, с. 80], *Nationale Volksarmee* [7, с. 280], *Klassenkampf* [7, с. 82, 324], *Kampfreserve* [7, с. 321], *Kampfgruppe* [7, с. 322], *Kampfauftrag* [7, с. 323].

Слова *Volk*, *Kampf* почали вживатись задовго до часів тоталітарних режимів. Особливо популярним було слово «*Volk*» – *Volk ohne Raum*, *Volk und Vaterland*» у промовах ідеологів третього рейху. Це слово в тоталітарних державах набуває значення відчуженості, певного кліше для проголошення стадності: бути як всі, не виокремлюватись з колективу.

Використовуючи типову для часів НДР лексику, автор утворює персональні деривати, напр., *Honecker Stasi-Leute*, *Stasi-Deutsch* [7, с. 85]. Авторська перифраза, напр., *dieser Genosse-im Namen des Volkes=суддя* [7, с. 667], метонімічний вислів *Volkspolizistenhose* [7, с. 12] набувають в тексті роману іронічного відтінку.

У новомові НДР знаходить своє відображення і специфічна модель світу, яка полягає в дихотомічному розмежуванні понять та значень: на добро і зло, на друзів/товаришів та ворогів. До ворогів уряд колишньої НДР прираховував країни Заходу. У романі К. Кордона

можна зустріти безліч виразів для характеристики цих запеклих ворогів нового устрою: *der amerikanische Klassenfeind* [7, с. 149], *imperialistische Agressoren* [7, с. 505], *Aufnahme von staatsfeindlichen Verbindungen* [7, с. 16, 83]. Слова *amerikanisch*, *westlich* стають синонімами до прикметника *feindlich-negativ*, набуваючи пейоративної оцінності, напр., *westliche Propaganda* [7, с.83], *westliche Ausbeutergesellschaft* [7, с.324]. Офіцер Штазі докоряє на допиті головному герою: „*Sie haben zu viele amerikanische Filme gesehen.*“ [7, с. 17]. Неоднозначною є семантика слова «фашист» в новомові і у К. Кордона. Воно стає синонімом громадянина демократичних країн Європи та Америки. Така спотворена модель розуміння історії призвела, можливо, до того, що «антифашистська НДР» перейняла як лексику, так і ідеологію гітлерівської диктатури.

Позитивну конотацію в новомові набули слова з прикметником *sozialistisch* (= щось ідеальне, бажане, синонім *fortschrittlich*, *progressiv*, напр. *sozialistische Ethik*; *sozialistisches Moral*). Отже, окрім розмежування значень і понять для новомови було характерним також надавання лексичним одиницям певної оцінності. Прагнення до однозначності, уникнення варіативності, постійне і часте повторювання цих одиниць призводило, за свідченням О. Калиновської, до втрати денотативного значення слова, смислової порожнечі. Квазіуточнювальні прикметники у складі певних словосполучень (напр., *sozialistisches Moral*) призводили до втрати універсального значення слів «совість», «мораль», «честь», «демократія» [2].

Для новомови є типовим вживання евфемізмів, метою яких є замаскувати справжню номінативну сутність слова. Наприклад у К. Кордона евфемізмом *antifaschistischer Schutzwall* позначено аж ніяк не стіну, призначену для захиста громадян від зовнішніх ворогів [7, с. 317], а Берлінський Мур, що надовго поділив країну.

Сидячі у тюрмі Манні згадує повоєнне дитинство та ставлення до „визволителів“. „*Kamen die Russen zur Mutter, verlangten sie Wodka*“, „*sie wollten nur zerstören*“ [7, с. 92–93]. Слово *Russen/росіяни* набуває в романі негативної конотації. Особливо болючими є спогади героя про псевдореферендум в НДР в 1949 році, який, на думку героя, був проведений з більшою брехнею і зухвалістю, аніж вибори за часи Гітлера: „*Es gab die ersten Wahlen und tags darauf viel Gelächter: 99,7% Prozent Ja-Stimmen für die von der SED beherrschte Einheitsliste der Nationalen Front?*“ [7, с. 149].

Привиди комунізму, омріяні співвітчизниками К. Марксом і Ф. Енгельсом, примандрували і в саму Німеччини. Ось, неначе у фільмі, перед очима Манні виникають спогади про фестиваль молоді і студентів у східному секторі: молоді люди несуть портрети Маркса,

Енгельса, Леніна, Мао-дзе-Дуна, Ульбріхта, Гротевольа та інших «святих» [7, с. 150]. Нові диктатори прийшли на місце старих – у дитячому садку дітям читають книжку про ведмедика, якого відвідав і пригостив тістечком Вальтер Ульбріхт.

Ретроспективний екскурс в минуле подається зі спогадів вже дорослого Манні, який згадує про інші визначні події з історії НДР. Це 1953 рік – рік смерті Сталіна і, водночас, повстання в НДР 17 червня. Для одних громадян НДР Сталін залишився іконою НДР-режиму „*Vater aller Werktätigen und besten Freunde des deutschen Volkes*“, а для інших – найбільшим диктатором і злочинцем: «*Na, endlich – der Oberverbrecher ist tot!*» [7, с. 172].

Ось перед нами епізод повстання 1953 року. Громадяни НДР піднімають чорно-червоний-золотавий прапор замість червоного. Деякі кричать, стискаючи кулаки: „*Russen weg! Das ist unsere Sache!*“ „*Solange die bei uns stationiert, wird sich ja doch nichts ändern*“ [7, с. 177].

Головних героїв роману Кордона Манні та Ханну, нарешті, визволяють з тюрми НДР, точніше, викупають західнонімецькі родичі. Незважаючи на щасливий кінець у читача залишається присмак гіркоти і болю. За зіпсоване людське життя, за безглуздість, за втрачені ілюзії. Роман К. Кордона є свідченням є і уроком для історії.

Література:

1. Гловінський Міхал. Новомова : 12 польських есеїв. К : Критика, 2001. С. 163.
2. Калиновська О. В. Лексична сполучуваність у мові тоталітарного режиму. *Наукові записки*. Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2003. Т. 22. Ч. 1: Гуманітарні науки. С. 22–26.
3. Клемперер В. Язык Третьего рейха. *Записная книжка филолога*. DOI: lib.aldebaran.ru/author/klemperer_viktor/klemperer_viktor_iti_yazyk_tretego_reiha_zapisnaya_knizhka_filologa/klemperer
4. Масенко Л. Т. Мова радянського тоталітаризму : монографія / НАН України. Інститут української мови. Київ : ТОВ "Видавництво "КЛІО", 2017. 240 с.
5. Dhouib S. Formen des Sprechens Modi des Schweigens Sprache und Diktatur. *Velbrück Wissenschaft* 2018. 472 s.
6. Kordon K. Krokodil im Nacken. Weinheim : Verlag Beltz & Gelberg, 2002. 796 s.
7. Manteniotti M. Verwendung und Missbrauch der Sprache im Totalitarismus. Sprachkritik in „Oryx“ und „Crake“ von Margaret Atwood und „1984“ von G.Orwell Taschenbuch. 20. September 2017. GRIN Verlag. 72 s.

8. Schroeter S. Die Sprache der DDR im Spiegel der Literatur. Walter de Gruyter : Berlin. New York 1994. 242 s.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-21>

**LINGUISTIC PARAMETERS OF THE ACTUALIZATION
OF THE CATEGORY OF OPPOSITION IN MODERN ENGLISH
LITERARY DISCOURSE**

**ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ АКТУАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ
ПРОТИЛЕЖНОСТІ В СУЧАСНОМУ ХУДОЖНЬОМУ
АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ**

Zakrenytska L. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages,
Khmelnysky Humanitarian
Pedagogical Academy
Khmelnysky, Ukraine*

Закреницька Л. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницька гуманітарно
педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Handabura O. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages,
Khmelnysky Humanitarian
Pedagogical Academy
Khmelnysky, Ukraine*

Гандабура О. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов,
Хмельницька гуманітарно
педагогічна академія
м. Хмельницький, Україна*

Одним із напрямів сучасної лінгвістики є дослідження складних семантичних категорій, серед яких центральною є категорія протилежності. Окрім лексико-граматичного аспекту, в сучасному англійському художньому дискурсі ця категорія функціонує як фундаментальний механізм, що організовує художню реальність, втілює авторські концепти та скеровує читачку інтерпретацію.

Аналізувати протилежність можна на рівні слова, словосполучення, пропозиції, надфразової єдності тощо. На лексичному рівні відношення протилежності актуалізуються за допомогою мовної універсалії – антонімії. Загальномовні антоніми є парами слів, відношення

протилежності між якими зрозумілі й поза контекстом (наприклад, будувати – руйнувати), тоді як контекстуальні (авторські) опозити є потенційно антонімічними одиницями, що набувають контрастності лише у спеціально організованому контексті як результат індивідуального творення. У художньому дискурсі контекстуальні антоніми виконують низку важливих функцій: вони створюють різке й несподіване зіткнення реалій, забезпечують яскраві зіставлення та сприяють увиразненню авторської думки.

Вчені виокремлюють антонімію як різновид контрасту і зазначають, що саме антоніми є основними маркерами цієї категорії. Особливого значення у створенні контрасту набувають асоціативні антоніми, які виникають внаслідок ситуативно обумовленого залучення периферійних компонентів семантики до формування відношень протилежності. Асоціативна або okazionalna антонімія трактується як результат смислового притягнення за принципом протилежності слів, що використовуються мовцем у новому значенні, яке не збігається із загальновідомим [3, с. 11]. Для пояснення контекстуального протиставлення таких одиниць залучають асоціативні зв'язки, фонову та екстралінгвістичну інформацію.

В художньому дискурсі лексичні опозити активно використовують для “створення смислової напруги, акцентування ідейних протиставлень та розкриття внутрішніх психологічних станів головних героїв” [4].

Найменшою смисловою одиницею протиставлення та маркером потенціалу контрастних зв'язків в художньому прозовому тексті вважають контрастему. Процедура аналізу контрастем, що визначає її структурно-семантичну основу, включає такі етапи: а) виокремлення її смислових компонентів; б) визначення контрастних ознак; в) встановлення контрастних зв'язків; г) фіксація узагальненого компонента (інваріанта) контрастем та її диференційних компонентів.

У романі «Ліла» Мерілін Робінсон майстерно використовує різноманітні способи вираження категорії протилежності. Зокрема, ми простежуємо регулярне використання антонімічних пар із виразними семантичними протиставленнями: “*He was a big, silvery old man, and he took each one of those little babies in his arms as gently as could be*” [5, с. 155].

Формальними маркерами антонімічних відношень між англомовними однокореневими лексичними одиницями виступають заперечні префікси та суфікси, що експлікують протилежну семантику контрастивів на морфемному рівні: *unhappy, immortal, disloyal, unfaithful, unreachable, unbaptized, helpless, useless, endless, harmless*. Такий тип

дериваційного контрасту є досить поширеним у досліджуваному художньому творі.

Слід зауважити, що контекстуальна антонімія є досить поширеним явищем в аналізованому художньому тексті. Для ілюстрації розглянемо такий приклад.

“Now and then there were noises, some small thing happened and disappeared, no one would ever know what it was” [5, с. 20].

У цьому реченні категорія протилежності актуалізується через дискурсивні та семантичні параметри:

– Опозиція “буття ↔ небуття”: пара дієслів “*happened*” (трапилося) та “*disappeared*” (зникло) утворює контекстуальну антонімію, яка виражає динаміку появи явища та його миттєву елімінацію.

– Гносеологічний контраст “подія ↔ незнання”: протиставлення між фактом об’єктивної реальності (“*some small thing happened*”) та неможливістю її пізнання суб’єктом (“*no one would ever know*”).

“Things got worse, and pretty soon he was cross as a snake. Arthur and his boys took off, thinking they could do better on their own” [5, с. 90].

Аналіз наведеного уривку свідчить, що категорія протилежності виступає інструментом оцінної характеристики та моделювання сюжетного конфлікту:

– Градуальна антонімія (worse ↔ better): Це репрезентативний приклад лексичної антонімії на рівні вищого ступеня порівняння прикметників. Опозиція “*got worse*” (стало гірше) та “*do better*” (впоратися краще) позначає два протилежних вектори розвитку ситуації: деградацію стосунків та прагнення до покращення умов життя.

– Опозиція “єдність ↔ відокремленість”: контекстуальний контраст між спільною діяльністю, що призводить до негативного результату (“*things got worse*”), та інтенцією діяти автономно (“*on their own*”) акцентує увагу на соціальній роз’єднаності персонажів та їхній неспроможності до консолідації.

На основі антонімів побудовані такі стилістичні фігури, як антитеза, амфітеза, діатеза, акротеза та антифразис [1]. Ключовою серед них є антитеза – мовний зворот, що характеризується симетричною будовою і підкресленим зіставленням протилежних понять, явищ або образів для посилення враження. В основі антитези лежить антонімічна пара (загальнономовна або контекстуальна), що дозволяє авторові створити виразний та об’ємний образ.

Як лексико-синтаксична модель, антитеза підсилює повідомлення та виконує важливі стилістичні функції, будучи невід’ємною частиною інформаційного змісту тексту. П. С. Дудик описує антитезу як вислів, у

якому протиставляються думки, риси характеру або поведінка особи з метою акцентування уваги на мовленому [2, с. 165].

У лінгвістиці виділяють два види антитези: проста та складна. Перший вид антитези ґрунтується на мовних антонімах у межах одного речення. Компоненти часто представлені однією частиною мови та є однорідними членами речення [27, с. 67], наприклад, “*A letter makes ordinary things seem important*” [5, с. 127]. Тут опозиція побудована на антонімічній парі *ordinary* (звичайний) – *important* (важливий), що підкреслює зміну сприйняття реальності під впливом листа.

Складна антитеза є системою протиставлень або рядом односпрямованих антонімічних пар, що поєднуються з іншими стилістичними засобами. Складну антитезу (синтез оксиморона та порівняння) ми простежуємо на такому прикладі: “*Your dear weariness and ugliness as beautiful as light!*” [5, с. 228]. Тут антитезні пари *weariness/ugliness* протиставляються *beautiful/light*. Автор зіставляє категорії, які зазвичай сприймаються як взаємовиключні.

Іншим прикладом складної антитези є логіко-граматична: “*...It’s not the Mississippi, but it never begins and it never ends*” [5, с. 70]. В її основі лежить бінарна опозиція *begins – ends*, поєднання паралелізму із подвійним запереченням (*never... and never*), що підсилює ефект нескінченності.

Отже, категорія протилежності в художньому дискурсі реалізується як ієрархічна система, де лексичний рівень (антоніми) слугує фундаментом для розгортання складних синтаксичних моделей – простої та складної антитези. Особливістю твору є використання контекстуальної антонімії для передачі внутрішніх суперечностей героїні. Таким чином, контраст у романі «Ліла» виступає важливим інструментом організації художньої реальності М. Робінсон.

Література:

1. Гриня Н. О. Лінгвопрагматичні особливості контрасту в англійськомовному художньому прозовому дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2016. 20 с.
2. Дудик П. С. Стилістика укр. мови : навч посібник. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2005. 353 с.
3. Мовчан Д. В. Семантичний та функціонально-прагматичний аспекти антонімії іменників сучасної німецької мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Херсон, 2012. 20 с.
4. Юлдашева Л. Антоніми як основні маркери контрасту. *Актуальні проблеми лінгвістики. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2025. Вип. 2 (105). С. 272–280.

5. Robinson M. *Lila: a novel*. New York : Farrar, Straus and Giroux, 2014. 272 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-22>

PATHWAYS TO MARKING FUTURITY IN ENGLISH

ШЛЯХИ ПОЗНАЧЕННЯ ФУТУРАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Zinchenko H. Ye.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Head of the Department of Phonetics
and Practice of the English Language,
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Зінченко Г. Є.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри фонетики
і практики англійської мови,
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

The conceptual notion of locating actions or states in time seems to be relevant to any human (= natural) language and presupposes an inventory of linguistic means to mark this location. These include lexicon units for expressing time location and measurement, i.e. time adverbials *tomorrow, later, usually*; lexically composite structures with time clauses, e.g. *a week after she called*; and a set of grammaticalised expressions represented by tense forms specific to a certain language. The exponents that signal the time when a predicated event takes place are referred to as tense markers [4, pp. 7–10; 6, p. 591]. Traditional grammars associate the category of tense with the verb, while some more recent interpretations assign tense to the whole sentence or, logically, the whole proposition. Still, regarding tense as a verb category remains topical, with new supporting arguments revealed [4, p. 12].

Situations are normally encoded by a predicate and located by tense in relation to some other event or time, e.g. a moment of speech. This relativity allows to identify tense as a deictic category with at least three potential relative orderings. One event may be past, simultaneous, or subsequent to another event, and this is marked by specific tense affixes of the verb or auxiliaries. Tense can be seen as a relation between time points or time spans or, alternatively, as a relation between two events or situations. The latter view somewhat blurs the temporal reference, making the event duration less relevant [6, pp. 591–596].

A language at different stages of its development produced different inventories of features and syntactic projections. In the Minimalist framework of generative grammar, the finite T (tense) head, or Infl (inflection), is defined as the locus of tense features (past / non-past) and of agreement features (person, number). It is also the place for pure modals to merge into the derivation [3, p. 49]. English modals developed from verbs to T (Infl) heads in Middle and Early Modern English, which means that modality entered the English T (Infl system) during these periods. Prior to this change, the pre-modals (preterite-present verbs) were verbs whose modal meaning was fully lexical, not grammatical, so they merged externally in *v*. This recategorisation is analysed as a gradual series of events and involves the demise of grammatical properties typical for lexical verbs (licensing objects, present / past correspondence) [3, pp. 50–56; 5, pp.1–2].

The grammatical features of pre-modals were restructured as inflectional elements inserted in T (Infl). Analysing the use of present to denote future meanings in Old English is quite puzzling due to the ambiguity of present / future interpretation of the structures, which is not always clearly derived from the contexts. Old English present tense was "merely non-past, not contrastively non-modal or non-future", so it frequently allowed future interpretations. In Early Modern English, modality has become a "contrastive feature of the English tense – mood – aspect system". The present simple tense is analysed as contrastively non-modal; hence, it cannot be used with T (Infl) including modality [5, pp. 3–7].

Old English present forms had a wider range of futurity meanings than they do in Early Modern English, where future is categorically expressed by modals with faded modal semantics. Middle English is regarded a transitional period between Old English marked by absence of modality and Early Modern English characterised by modality with a fully contrastive role. At this intermediate stage, modals optionally marked futurity, while present forms display the full range of future meanings. Old English does not possess modality in T (Infl) system; in Early Modern English, it becomes an integral part of T (Infl) "spelled out by modals" as a result of marking present forms as contrastively non-modal. Before the development of modality as the contrastive feature and the modal verbs as a morpho-syntactically distinct class of inflectional elements in English, there was no grammatical contrast between present and future-reference clauses, so present was used for both. Middle English is a period of competition, after which modality becomes fully contrastive in Early Modern English and determines the use of grammaticalised modals in clauses with future-time reference [5, pp. 8–10].

English has innovated the periphrastic future and further on, its derived subcategories, such as future perfect and future continuous [8, p. 293].

Alongside their designated future meaning, tense morphemes in various languages, including English, may indicate an array of other meanings that are not strictly temporal. Among those are "desire, intention, obligation, necessity, imminence, habitual, general truth, characteristic behaviour, command, polite request, supposition" [2, p. 109]. If viewed diachronically, these meanings pose a question of their emergence: are they the traces of older, practically extinct meanings or are they more recent derivations? Future morphemes express prediction by which a proposition is expected to be true in time succeeding the speech moment. In British English, verbs denoting desire (*will*), obligation (*shall*), and movement (*be going to*) are common lexical sources of future markers. These three primary semantic notions gradually develop into a new sense of prediction [1, pp. 30–37; 2, pp. 109–112; 7, pp. 12–13].

Since desire and obligation are psychological and motivational states based on personal wishes or social principles and commitments, the corresponding verbs originally license a willful and animate agent; movement verbs, in their turn, require a subject capable of movement. As the original lexical meanings are fading, the verbs begin to allow a wider scope of subjects. Still, the original senses are preserved in certain contexts adding shades to the core meaning of future. In other words, future morphemes partially retain the original lexical meaning of the verb they develop from; they do not create a secondary meaning from the future [2, p. 112].

Will in English is a future marker developed from a verb (OE form *willan*) that took an infinitival complement and expressed volition, a slightly weaker sense of willingness, sometimes in combination with intention or prediction. When inanimate subjects appear in Middle English structures, it signals the semantic shift of *will* from pure volition to more dominant prediction and the loss of modal meaning / flavour. The verb *shall* (OE form *sculan*) with original meaning "owe" combined with bare infinitives in Old English structures to express obligation and necessity. In Middle English, *shall* increasingly occurs with first-person subjects and denotes intention, gradually approaching the sense of prediction. Eventually, *shall* becomes restricted to first-person predications but expands its use to inanimate, non-agent subjects to mark future reference. Present-day English preserves modal nuances of *shall* and *will* traceable to their primary lexical meanings: obligation, addressee's volition and intention for *shall*; desire, willingness and intention for *will* [1, p. 39–40; 2, pp. 114–115].

The original meaning of the structure *to be going to* is directly and quite obviously traced to the sense of progressive movement in time and space toward a goal with marking the direction by means of *to*. In Early Modern English, the notion of movement toward the goal transformed into a more figurative sense and led to the loss of location change designation. Present-

day use of *to be going to* is described as making predictions on the basis of present indicators that something will happen [1, p.41; 2, pp. 116–117]. Having the common function of encoding future reference with a possible modal or motional flavour, *shall*, *will*, and *to be going to* are semantically and, hence, pragmatically, differentiated on the basis of their original, old lexical meanings [2, pp. 118].

All the above-described changes contribute to the overview of the theory of the overall analytic shift of the English language and grammaticalisation of once fully lexical units, which had a fundamental impact on the diachronic transformation of typological features of English.

Bibliography:

1. Bondarenko V. V., Botsman A.V., Karpova K. S. Development of Germanic analytical future tense forms: mechanism of oscillation asymptote equilibrium. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*. 2025. № 51. P. 24–48. DOI: <https://doi.org/10.17721/APULTP.2025.51.24-48>

2. Bybee J. L., Pagliuca W. The evolution of future meaning. *Papers from the 7th International Conference on Historical Linguistics* / ed. by A. G. Ramat, O. Carruba & G. Bernini, 1987. P. 109–122.

3. Castillo, C. The Status of English Modals Prior to Their Recategorization as T and the Trigger for Their Recategorization. *Anglica. An International Journal of English Studies*. 2022. № 31(2). P. 49–76. DOI: <https://doi.org/10.7311/0860-5734.31.2.03>.

4. Comrie, B. *Tense*. Cambridge : Cambridge University Press, 1985. 139 p.

5. Cowper E., Hall D. C., Bjorkman B., Tollan R., Banerjee N. There's no future in Old English. *Proceedings of the 2015 annual conference of the Canadian Linguistic Association*. 2015. P. 1–14. URL: <https://cla-acl.ca/actes/actes-2015-proceedings.html> (access date: 26.02.2026).

6. Eide K. M. Tense and Aspect in Germanic Languages. *The Cambridge Handbook of Germanic Linguistics* / Ed. by M. T. Putnam, B. R. Page. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. P. 591–614.

7. Hock H. H., Joseph B. D. *Language History, Language Change, and Language Relationship. An Introduction to Historical and Comparative Linguistics*. 2nd rev. ed. Berlin: Mouton de Gruyter, 2009. 588 p.

8. Vennemann, T. On gain and loss of verbal categories in language contact: Old English vs. Old High German. John Benjamins Publishing Company, 2013. P. 289–312. URL: https://www.academia.edu/6582531/On_gain_and_loss_of_verbal_categories_in_language_contact_Old_English_vs_Old_High_German (access date: 20.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-23>

GENDER ASPECTS OF COMMUNICATION IN CONTEMPORARY ENGLISH-LANGUAGE MEDIA DISCOURSE

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ КОМУНІКАЦІЇ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Kukushkin V. V.

*andidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of English Philology and Foreign
Language Teaching Methods,
V. N. Karazin Kharkiv National
University
Kharkiv, Ukraine*

Кукушкін В. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та методики викладання
іноземної мови,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Гендерні дослідження в мовознавстві вивчають, як мовні засоби відображають і водночас конструюють соціальні ролі чоловіків і жінок у різних сферах комунікації. У зв'язку з цим важливим постає аналіз медіадискурсу, оскільки саме в ньому вербальні практики істотно впливають на формування та закріплення уявлень про гендерні норми й моделі поведінки.

У теоретичному вимірі зазначена проблематика конкретизується в рамках гендерної лінгвістики як напряму сучасного мовознавства. При цьому гендер відображає взаємодію біологічних і соціокультурних чинників у процесі комунікації [1, с. 182].

З огляду на зазначені теоретичні засади, особливої актуальності набуває аналіз гендерних аспектів комунікації в сучасному англомовному медіадискурсі, оскільки медіа віддзеркалюють соціальні уявлення й активно їх продукують. Так, в інформаційних повідомленнях про жінок-політичних нерідко акцентується увага зовнішній вигляд або сімейний статус (*female candidate and mother of two*), натомість у матеріалах про чоловіків-політиків домінують характеристики професійної компетентності та лідерства (*strong leader, experienced strategist*). Відтак, спостерігається асиметрія репрезентації, що зумовлює різні когнітивні рамки сприйняття та впливає на формування громадської думки.

Подібні тенденції простежуються й у рекламному дискурсі. Зокрема, у дослідженні [2] доведено, що значна частина англомовних рекламних кампаній відтворює традиційні стереотипи: жінки репрезентуються переважно в контекстах краси, турботи та сімейних

цінностей, водночас чоловіки позиціонуються як активні, рішучі та домінантні суб'єкти соціальної дії [2, с. 193].

У площині мовленнєвої поведінки гендерні відмінності також виявляють системний характер. Дослідження [3] засвідчують, що стратегії комунікації значною мірою зумовлюються соціокультурними очікуваннями та функціональною роллю суб'єкта мовлення. Жінки частіше обирають кооперативний стиль, використовують пом'якшувальні конструкції, уникають відкритої конфронтації, при цьому чоловіки демонструють прямотинійність, змагальність і прагнення до домінування [3, с. 102].

Крім того, зазначені відмінності проявляються і в невербальному вимірі. Жінки активніше застосовують зоровий контакт, посмішку та жести, що підтримують конструктивний тон взаємодії, а чоловіки частіше використовують рухи, спрямовані на підкреслення сили та авторитету. Наприклад, у теледебатах жінки-політики нерідко супроводжують висловлювання м'якими інтонаційними сигналами, тоді як чоловіки вдаються до демонстративних жестів для акцентування позиції.

Зазначені теоретичні положення знаходять конкретизацію в аналізі журналістських текстів. Так, у статті Енн Мак-Елвой (Anne McElvoy) “Here’s a key task for the new boss at the BBC: solve the mystery of all the disappearing women” (12.02.2026), опублікованій на платформі The Guardian, здійснюється критичне осмислення кадрової політики BBC в контексті гендерного представництва [4]. У першому абзаці після двокрапки наголошено на можливості призначення жінки на посаду генерального директора (“the possibility again arises that it could be a woman”), що створює враження відкритості до рівноваги Проте твердження про те, що інституції “needs a lot more than a woman... at the helm”, вказує на обмеженість символічних змін.

Далі аналіз ґрунтується на даних внутрішнього звіту, де зафіксовано “a grave problem with dwindling numbers of “older women” presenters” [4]. Порівняння з чоловіками старшого віку, які залишаються авторитетними медіафігурами, демонструє різні критерії оцінювання професійної тривалості. Відтак, віковий чинник функціонує як гендерно диференційований маркер, у рамках якого чоловіча зрілість асоціюється з досвідом, натомість жіноча – з поступовим витісненням із публічної сфери.

Аналіз тексту Мак-Елвой також виявляє функціонування формально нейтральних, але фактично селективних управлінських формул. Зокрема, аргумент “We need to refresh the coverage” позиціонується як стратегія оновлення. Проте, як іронічно зауважено, “the programme’s solid bloke has survived the “refresh”... while the women have been

refreshed out” [4]. Таким чином, лексема “refresh” набуває евфемістичного характеру, маскуючи гендерно нерівномірні наслідки кадрових рішень. Аналогічно вислів “Your name will be at the table” створює ілюзію інклюзії за відсутності реального доступу до процесу ухвалення рішень.

Водночас авторка окреслює феномен “double bind”: побоювання жінок бути сприйнятими як “whingers” поєднується з ризиком інтерпретації мовчання як згоди. Отже, така комунікативна пастка ускладнює відкриту артикуляцію дискримінаційних практик і сприяє їх нормалізації. Порівняння з голлівудським скетчем “Last Fuckable Day” (за участі Tina Fey та інших акторок) підкреслює універсальність проблеми “sell-by date” для жінок у публічній сфері.

Таким чином, результати проведеного аналізу засвідчують, що гендерні аспекти комунікації в сучасному англомовному медіадискурсі мають комплексний характер. Насамперед встановлено, що мовні засоби активно конструюють соціальні ролі чоловіків і жінок, формуючи стійкі когнітивні моделі їх сприйняття. При цьому в інформаційному та рекламному сегментах простежується асиметрія репрезентації, яка відтворює традиційні стереотипи щодо професійної компетентності, лідерства, сімейних ролей і соціальної активності. Крім того, гендерна диференціація виявляється на рівні мовленнєвих стратегій і невербальної поведінки, що зумовлено соціокультурними очікуваннями та функціональними ролями суб’єктів комунікації. Аналіз журналістського матеріалу дозволив конкретизувати механізми інституціоналізації нерівності, зокрема через використання евфемістичних управлінських формул, селективних кадрових практик і феномену “double bind”, які маскують структурний характер дискримінації.

Література:

1. Chulanova H. Gender asymmetry in modern mass media english. *Філологічні трактати*. 2023. Том 15, № 1. С. 175–182. DOI: [https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2023.15\(1\)-17](https://www.doi.org/10.21272/Ftrk.2023.15(1)-17)
2. Поліщук М. І. Гендерні стереотипи в англомовному рекламному дискурсі. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2025. Том 36 (75) № 1, частина 1. С. 190–195. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.1/31>
3. Гулян Б. І., Сеньків Ю. З., Дудишин Т. С. Гендерні аспекти вживання мовних конструкцій в англійській мові. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2025. Том 36 (75), № 2, частина 1. С. 98–103. DOI: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.2.1/15>

4. McElvoy Anne. Here's a key task for the new boss at the BBC: solve the mystery of all the disappearing women. Thu 12 Feb 2026 10.41 GMT. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2026/feb/12/bbc-women-female-presenters>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-24>

THE IMPACT OF ONLINE COMMUNICATION ON CHANGES IN ENGLISH VOCABULARY AND GRAMMAR

ВПЛИВ ВІРТУАЛЬНОГО МОВНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФОРМУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛЕКСИКИ ТА ГРАМАТИКИ

Lytvyniuk O. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the English
Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko
National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine*

Литвинюк О. М.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри
англійської мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Frasyniuk N. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Senior Lecturer at the English
Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohiienko
National University
Kamianets-Podilskyi, Ukraine*

Фрасинюк Н. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
старший викладач кафедри
англійської мови,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

The present article examines the phenomenon of the virtual language environment and provides an in-depth analysis of the influence of social media on contemporary English vocabulary and grammar [5]. In the twenty-first century, digital technologies have fundamentally transformed patterns of human interaction, giving rise to new modes of communication that transcend geographical and cultural boundaries. Social media platforms such as TikTok and Instagram have developed into dynamic communicative ecosystems where language is not only used but continuously created, modified, and disseminated [4]. Within these spaces, linguistic innovation occurs at an unprecedented speed, reflecting the technological, social, and cultural shifts characteristic of the digital era.

The concept of a virtual language environment refers to a digitally mediated communicative space in which linguistic norms are shaped by immediacy, interactivity, multimodality, and global accessibility. Unlike traditional forms of written communication, online discourse combines elements of spoken and written language, often resulting in hybrid structures that challenge established grammatical conventions. Emojis, hashtags, memes, audiovisual components, and algorithm-driven visibility further contribute to the transformation of language practices. In such conditions, users become active participants in linguistic change rather than passive recipients of normative standards.

The relevance of this research lies in the rapid and large-scale transformation of contemporary English under the influence of social media. Internet neologisms, abbreviations, slang expressions, and non-standard grammatical constructions increasingly penetrate offline communication, advertising discourse, popular culture, and even academic contexts, as emphasized by numerous scholars [1; 4]. These developments necessitate a systematic investigation of the mechanisms governing linguistic innovation in digital environments. Furthermore, they raise important questions regarding language standardization, the preservation of grammatical norms, and the adaptation of English language teaching methodologies to current communicative realities.

The object of the study is the language used by English-speaking users on social media platforms. The subject of the research comprises lexical and grammatical innovations emerging in digital communication and their role in shaping contemporary youth language.

The aim of the study is to analyze the ways in which social media influence the formation, adaptation, and dissemination of new lexical units and grammatical forms in English, as well as to identify the dominant tendencies underlying these processes.

The empirical foundation of the research consists of 300 units of English-language content collected from TikTok and Instagram, alongside the results of a survey conducted among 100 adolescents aged 13–18. The combined qualitative and quantitative analysis enables the identification of recurrent lexical and grammatical patterns, as well as the evaluation of young users' attitudes toward digital language practices. The findings support the hypothesis that social media function as a linguistic "laboratory," where experimentation, creativity, and communicative efficiency drive continuous language modification.

One of the most prominent tendencies observed in online discourse is grammatical simplification. This tendency manifests particularly in verb morphology, agreement patterns, and syntactic reduction. Frequently encountered examples include forms such as "I haven't drank coffee yet"

instead of the grammatically normative “I haven’t drunk coffee yet,” or “She go to school” in place of “She goes to school.” The elliptical construction “I can’t even” illustrates the omission of syntactic completion for expressive effect. Such structures reflect a prioritization of speed, emotional immediacy, and conversational tone over strict adherence to prescriptive norms. Through constant repetition in highly visible digital spaces, these forms become normalized within informal communication and may influence broader language practices .

Another significant grammatical feature of online discourse is syntactic economy. Users frequently omit auxiliary verbs, articles, and subjects, as in “He funny,” “I saw cat,” or “Going out now.” Double negatives such as “I don’t know nothing” also appear with considerable frequency. While traditionally classified as errors, in digital communication these constructions often function as stylistic devices that enhance emotional intensity or mimic spoken language. The preference for brevity is further reinforced by platform constraints, character limits, and the rapid pace of interaction, all of which encourage linguistic compression and reduced structural complexity.

Substantial changes are likewise evident in the lexical system of modern English. Social media serve as powerful generators and accelerators of neologisms that capture emerging social realities and cultural trends. Among the lexical items identified in the study are aestheticianing (acting as an aesthetician without professional certification), brainrot (an obsessive interest in a show or meme), cap and no cap (markers of falsehood and truth), and gaslighting (psychological manipulation causing someone to doubt their perception of reality). These neologisms arise from the need to describe experiences specific to digital culture, such as online fandoms, influencer practices, and meme-based communication. Their rapid circulation demonstrates the collective and participatory nature of lexical innovation in virtual environments.

In addition to neologisms, the widespread use of abbreviations and acronyms represents a defining characteristic of digital discourse. Units such as BRB (Be Right Back), BFFR (Be For Freaking Real), FYI (For Your Information), and TMI (Too Much Information) function as tools of linguistic economy and efficiency. They enable users to maintain a high tempo of interaction while conveying nuanced meanings. Notably, many of these abbreviations have transcended digital boundaries and entered spoken language, illustrating the permeability between online and offline communicative spheres.

Internet slang and informal expressions also contribute significantly to the expressive richness of contemporary English. Lexical units such as vibe check, flex, simp, stan, and ghosting allow speakers to articulate

attitudes, social dynamics, and interpersonal relationships in concise yet culturally resonant ways [4; 5]. These expressions often serve as markers of generational identity and group affiliation, reinforcing solidarity within specific online communities. The performative aspect of language use on social media – where communication is frequently public and audience-oriented – further amplifies the symbolic value of such lexical choices.

The survey results reveal that adolescents not only recognize but actively incorporate internet-derived vocabulary and non-standard grammatical forms into their everyday communication. Respondents reported that social media encourage a communicative style characterized by brevity, emotional expressiveness, creativity, and a heightened awareness of social identity. Many participants perceive digital language not as incorrect but as contextually appropriate and reflective of modern communicative norms. These findings confirm the profound influence of online environments on the linguistic behavior of young people and highlight the necessity of re-evaluating traditional attitudes toward language change .

In summary, the lexical and grammatical transformations observed in contemporary English under the influence of internet culture demonstrate the dynamic and adaptive nature of language. Social media platforms act as catalysts for linguistic innovation, facilitating rapid experimentation and widespread dissemination of new forms. Understanding these processes is essential for linguists, educators, and discourse analysts, as the virtual language environment increasingly shapes the evolution of English in both digital and real-world contexts.

Bibliography:

1. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 272 p.
2. Crystal D. *Internet Linguistics: A Student Guide*. London : Routledge, 2011. 179 p.
3. McCulloch G. *Because Internet: Understanding the New Rules of Language*. New York : Riverhead Books, 2019. 336 p.
4. Aleksic A. *Algospeak: How Social Media Is Transforming the Future of Language*. New York : Alfred A. Knopf, 2025. 304 p.
5. Rahman O. S., Nurjanah S., Hidayat D. *Semantic Shift of English Internet Slangs Used in Social Media: Morphosemantic Analysis*. *Research and Innovation in Language Learning*. 2022. Vol. 5, № 1. P. 1–15.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-25>

ENHANCING ORAL COMMUNICATION SKILLS IN ENGLISH

ПОКРАЩЕННЯ НАВИЧОК УСНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Mudrenko H. A.

*Lecturer at the Department
of the English Language
for Non-Philological Specialties,
Oles Honchar Dnipro
National University
Dnipro, Ukraine*

Мудренко Г. А.

*викладач кафедри англійської мови
для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

In the context of globalization and increasing international mobility, proficiency in English has become an essential prerequisite for effective participation in academic, professional, and social domains. Nevertheless, mastery of grammatical structures and lexical knowledge alone does not necessarily result in communicative competence. Consequently, spoken English occupies a central position in language education, as it enables learners to engage successfully in real-life communicative situations ranging from everyday interactions to professional communication.

Language input for the development of oral skills may be obtained from a wide range of sources. Reading texts accompanied by comprehension tasks frequently stimulate subsequent spoken production and encourage creative language use. When appropriately selected and systematically prepared, visual materials such as picture sequences, graphs, charts, and diagrams provide learners with meaningful contexts for communicative interaction [2, p. 12]. In addition, the use of non-verbal video materials can contribute significantly to the development of oral proficiency. During viewing activities, learners are encouraged to describe visual content and reproduce the body language of the characters, thereby integrating verbal and non-verbal modes of communication. Such practices facilitate the development of natural communicative behaviour and enhance learners' ability to participate in both brief and extended spoken exchanges.

Task-oriented, speech-promoting activities play a crucial role in fostering communicative competence by providing learners with a clear communicative purpose. A number of instructional activities have proven particularly effective in eliciting spoken interaction. For instance, educational television programmes, such as those produced by Discovery Channel, may be adapted to the proficiency level of specific learner groups

and used either as input for interaction or as a stimulus for productive oral tasks. Audio-recorded dialogues or short spoken passages may serve as models for role-play activities following listening comprehension. Furthermore, jigsaw listening tasks can be implemented by dividing a recorded text into several segments, assigning each segment to different learner groups, and engaging students in information-gap activities supported by comprehension worksheets.

Learner motivation can be enhanced through the integration of informative and content-rich materials into classroom instruction. Exposure to authentic spoken discourse featuring a variety of accents, intonation patterns, and speech rhythms increases learners' interest and awareness of real-world language use. While listening, students are guided to observe strategies employed by speakers to initiate, sustain, and conclude conversational exchanges. Subsequent role-play and dialogue practice contribute to the development of interactional competence and the refinement of oral communication skills [1, p. 67].

Despite their importance, discussion skills remain insufficiently developed in many ESP classrooms. This deficiency may be attributed to factors such as limited instructional time, learners' varying levels of language proficiency, and large class sizes. Under such constraints, structured communicative tasks, including guided discussions, dialogues, and role-playing activities, can offer learners opportunities to use the target language with greater confidence. For discussions to be effective, learners must perceive a genuine purpose for participation, as personal involvement is a key determinant of successful oral interaction.

Prior to engaging in discussion activities, learners should be provided with adequate content input. Vocabulary brainstorming activities may function as an effective preparatory stage. Students can be assigned specific roles and guided through predetermined phases of discussion to ensure balanced participation. The use of language prompts and conversation starters, such as expressions for stating opinions, making suggestions, or presenting relevant information – facilitates realistic communication. This guided approach enhances learners' sense of security and helps prevent communication breakdowns [3, p. 403]. Moreover, involving learners in the selection of discussion topics, as well as in peer observation and evaluation, promotes learner autonomy and reflective practice.

In designing instructional activities, it is essential to consider language skills as interdependent rather than isolated components. In authentic communicative contexts, multiple macro-skills are employed simultaneously, and classroom tasks should reflect this reality. Effective interactive activities therefore engage learners in using English for a range

of communicative purposes relevant to real-world, academic, and professional environments.

Bibliography:

1. Brown, D. Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy. White Plains, Addison: Welsey Longman. San Francisco : San Francisco University. 2001. 347 p.

2. Kostritskaya S. I. Developing ESP students' speaking abilities. *Інноваційні технології у теорії та практиці викладання іноземних мов*. Дніпропетровськ, 2004. P. 12–13.

3. Rossiter, M. J. Perceptions of L2 fluency by native and non-native speakers of English. *Canadian Modern Language Review*. 2009, 65(3). P. 395–412.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-26>

ENGLISH PROVERBS OF NAUTICAL ORIGIN

АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я МОРСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ

Nikulina O. L.

*Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor,
Head of the English Department,
National University "Odessa Maritime
Academy"
Odessa, Ukraine*

Нікуліна О. Л.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри англійської мови,
Національний університет «Одеська
морська академія»
м. Одеса, Україна*

Proverb is defined as the wisdom of the people, concentrated in a metaphoric saying in contemporary English lexicography. Compare: 'a brief familiar maxim of folk wisdom, usually compressed in form' [3, p. 804]; 'a short, well-known, supposedly wise saying' [2, p. 1058]. Proverbs root back to professional crafts and/or everyday routine situations. Here we shall investigate the proverbs originated in the nautical domain. Proverbs are usually of metaphoric origin, but during our research we singled out several groups that can be united by common creatria.

The first group of proverbs embrace the names of the *objects on board*. These names are the specific nautical terms that were originally used as nautical slang but later historically they entered the common English language in metaphoric sayings. The majority of native English speakers

may not know the nautical background of these expressions but they know and widely use them in contemporary proverbs.

One of such picturesque proverbs is: ***Between the devil and the deep blue sea*** – nowadays the expression means ‘*facing two choices, both of which are unpleasant*’ [2, p. 348]; ‘in a dilemma, faced with two choices, which are both unwelcome’ [3, p. 262], in other words to be in trouble. Compare with Ukrainian ‘між двома вогнями’. Historically the expression was used on boats where the *devil* was the name given to a seam between two planks which had to be repacked with oakum to prevent it from leaking. The *devil seam* was the most difficult to handle because it lay next to the keel, so the seaman, who repacked it would have to hang from a rope, suspended between this seam and the deep sea. Another explanation is that it was the outside seam of the deck planks next to the scuppers. This would have made it the longest seam and the most difficult to do due to the spray coming over the side. In bad weather a man knocked over by a sea would be washed into the scuppers to find him literally *between the devil seam and the deep sea*. [1, pp. 8–9].

No room to swing a cat – another interesting expression which is used by English speakers nowadays. It means a *confined space, a room, a house* or any other area which is too small to do something spacious in it. The question is, why a cat and no other animal. The answer lies in the nautical origin of this expression. ‘*Cat*’ is the sailors’ abbreviation for the ‘*cat-o’-nine-tails*’, a nine-lashed whip to punish sailors for any guilt or fault. The punishment was conducted on deck in the space between the poop and the deck, quite a restricted area, so the boatswain who conducted the punishment, should have got enough skill to perform the execution. [5, p. 24]. In contemporary English the expression is metaphoric and has nothing to do with punishment.

Catch a packet – today this proverb means ‘get into serious trouble’ [2, p. 948]. Originally it comes from a nautical expression ‘*packet ship*’ – a fast vessel that plied regularly between one port and another; ‘a boat sailing a regular route carrying passengers, mail and packages’ [3, p. 720]; ‘a boat that carries mail and passengers at regular time between the places’ [2, p. 948]. The name goes back to the 16th century when State Letters and Dispatches were known as ‘the packet’ and their carriage we entrusted to these fast ships. The term ‘*to catch a packet*’ with its meaning of landing in trouble, might come from the American-owned North Atlantic packets of the mid-19th century which had a reputation amongst seamen as being particularly hard ships. In all events a trip in a packet ship must have been a miserable experience since their hulls were not ‘sea kindly’ and to make good time they had to be driven hard. This would have meant wet and uncomfortable conditions for the travelers [1, p. 18].

Rats from a sinking ship – in contemporary English the proverb means ‘to escape the unpleasant, problematic or risky situation very quickly’; ‘to walk out on a project because it seems doomed’ [1, p. 65]. This expression is also of nautical origin. Sailors believed that the sight of rats coming out of the ship’s holds was a portent of disaster. The rats frequently inhabited the bilge which was the first place to be flooded should the vessel be foundering. On the other hand, the sailors being superstitious, believed that rats had a sixth sense and would leave the ship in port feeling the coming disaster. The vivid historic example of this dates back to 1923 at the San Francisco Navy Yard where the seamen saw the rats leaving the *USS Young*. The following day in an unprecedented disaster the *Young* along with six more destroyers piled up on the rocks on passage to San Diego [1, p. 65].

In the second group we included the proverbs whose metaphoric essence is prevailing: ***To chew the fat*** – in contemporary English this proverb means ‘to have a long conversation about many subjects’ [2, p.206]. The origin dates back to the nautical slang. In the days when brine was added to barrels of meat for preservation it had a hardening effect on the fat. It was still edible but it took considerable chewing, so ‘*to chew the fat*’ has come to mean ‘to talk endlessly’ [1, p. 19].

Flogging a dead horse – now the proverb means ‘to waste time or effort by returning to a subject or argument which has already been settled’ [2, p. 491]; ‘to waste one’s efforts trying to stir up enthusiasm for something people have lost interest in’ [3, p.361]. Originally it derives from a nautical term ‘*dead horse*’ which meant the first month at sea. The seamen would have been usually paid for their first month and the money was spent very quickly. So, it seemed to them, with the money all gone, that the first month was spent working for nothing. To mark the end of the ‘*dead horse*’ month the crew would make an effigy of a horse and parade it around the decks (on passenger ships money would be collected), then with great noise and celebration the horse would be hoisted to the end of the yard, cut down and dropped into the sea. No doubt there was an established understanding of beating a dead animal to work, but to ship’s officers ‘*flogging a dead horse*’ described the difficulty of getting the crew to do any extra work during the first month at sea [1, p. 34].

Out of the blue – today the proverb means ‘unexpectedly’ [2, p. 121]; ‘without any warning’ [3, p. 105]. The expression comes from the nautical English where it means the unexpected storm coming shortly after the clear blue sky that never warned of any trouble.

Under the weather – this common saying in contemporary English means ‘to be slightly ill’ [2, p. 1485]; ‘feeling slightly ill’ [3, p. 1115]. Originally on board a boat the expression meant ‘to feel seasick or to be

adversely affected by bad weather' [1, p. 90]. The term correctly sounded like '*under the weather bow*', which is a gloomy prospect. The weather bow is the side upon which all the rotten weather is blowing.

The third group of proverbs that we investigated here is connected with some prominent people or events that historically paid tribute to marine business development.

To turn a blind eye – this proverb in modern English means 'to pretend not to see or notice, especially something illegal' [2, p. 118]. *Turning a blind eye* stems from the famous incident during the battle of Copenhagen when Admiral Nelson, as second in command, complained he could not see the flag signal from his superior who ordered him to break off the bombardment. He had deliberately placed the telescope to his blind eye, and proceeded to ignore the order, with glorious results. [1, p. 11–12].

Another interesting expression in today's colloquial English is '***all shipshape and Bristol fashion***' which means 'to have things well organized, in proper order, ready for instance use'. The reference is to the methodical way in which a ship and her rigging were equipped, organized and handled. Such a ship and her crew were said to be '*shipshape*' [4, p. 148]

For centuries Bristol was the major port on the English west coast and shipping here was the best regulated and most organized in the country. Hence it used to mean in tip top order, everything neat and tidy [1, p. 74]. In the fourth group we included some typically nautical nouns which were so widely used that they entered many proverbs. In the era of the sailing fleet the safety of navigation depended on the seamen's capability of managing the sails, and the wind could be a good helper when sailors mastered tackling the sails or destroyer when they could not manage all right. That's why the noun *wind* very often appears as a part of common nautical sayings. Here we shall consider several proverbs containing the word '*wind*'.

Take the wind out of someone's sails – in everyday English this proverb means 'to take away someone's confidence or advantage, especially by saying or doing something unexpected' [2, p. 1502]; 'to frustrate someone by saying what he was about to say, giving the reasons he was about to give' [3, p. 1126]. 'put a sudden and surprising end to someone's overconfidence' [4, p. 183]. The expression originates from the nautical meaning of 'to sail to the windward of a sailing vessel' [3, p. 1126].

Whistling for a wind – in general English the proverb means 'to hope for the impossible'. It was the sailor's superstition that he could call up the desired wind by whistling, a belief still current amongst some yachtsmen. Yet whistling on ships has been either forbidden or discouraged for many years for different reasons. Firstly, the sound of a whistle could be confused with orders piped on the boatswain's call (or whistle), it could also be a signal of commencement of a mutiny on board, and because it is generally

believed that whistling brings to much *wind*, and hence a storm [1, p. 94–95]. It is interesting that *whistling* is considered an unlucky sign in different areas of human activities, thus actors and stage hands avoid whistling backstage. In some cultures, whistling at home is considered bad luck, because it sweeps the money away from the owners.

Before the wind – very fast, from nautical ‘with the wind astern’; ***close to the wind*** – very close to indecency, close to breaking the law, from nautical ‘with the wind almost directly to the bow; [3, p. 1126]; ***in the teeth of the wind, in the wind’s eye*** – against the strength of, in spite of opposition from [2, p. 1359], from nautical ‘with the wind directly on the bow of the boat’ [3, p. 1126].

Another very frequently found ingredient of the contemporary English proverbs is ‘*boat*’, which definitely relates to the nautical domain.

Burning your boats – ‘destroy all means of going back, so that one must go forward’ [2, p. 157]. Historically the term dates back to the times of Spanish conquistador Herman Cortez, who, having reached the shores of Mexico, found his men in no mood to go traipsing off to Yucatan jungle. To drive home the purpose of their mission he had the ship’s boats drawn up on the beach and burnt. Then, with no alternative but to move forward, the conquest of central America could begin. [1, p. 14].

Miss the boat – today the proverb means ‘to lose a good chance, especially by being too slow’ [2, p. 850]; ‘to fail to make advantage of an opportunity’ [3, p.639]. the nautical origin of the expression lies in ‘*missing the liberty boat*’, which carried the sailors returning from the shore leave out to their ships for free. Hence the meaning ‘*to miss the opportunity*’. [1, p 53].

In the same boat – running the same risks or sharing the same misfortunes [3, p. 106]; in the same unpleasant situation, facing the same danger [2, p. 1166]; the connection with nautical meaning is obvious and transparent.

Push the boat out – to make a special effort to make something enjoyable, especially by spending more money than usual [2, p. 1069]. The original nautical expression meant to pay for a round of drinks. Now more widely understood as to celebrate and not trouble about expense [1, p. 63].

Rock the boat – to spoil the good and comfortable situation that exists [2, p. 1137]; from the obvious nautical meaning of spoiling the comfort of sailing by rocking the boat, thus provoking a dangerous situation.

In the study presented above we figured out three main groups of contemporary English proverbs of nautical origin: 1. Objects on board. 2. Pure metaphors. 3. Proverbs connected with prominent people or events. 4. Frequent nautical nouns.

Bibliography:

1. Beavis B., Mc.Gloskey R. G., Salty Dog Talk. The Nautical Origin of Everyday Expressions. London : Sheridan House ; New York : Granada, 1983, 96 p.
2. Dictionary of English Language and Culture. Longman, London Group, UK, 1992. 1528 p.
3. The Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. Lexicon Publications, Inc. USA, NY, 1993, 1149 p.
4. Jeans P.D. An Ocean of Words. A Dictionary of Nautical Words and Phrases. Toronto, Ontario : Carol Publishing Group, 1998, 180 p.
5. Nikulina O. L. Nautical Origin of Contemporary English Colloquialisms. Collective Monograph, Vol.2., Wroclawek, Poland, 2021, pp. 120-139.
6. Nikulina O. L. Origin and Etymology of Marine Superstitions. *Нова філологія*. Запорізький національний університет. Збірник наукових праць № 80, том 2, 2020. Pp. 83–87.
7. Nikulina O. L. Metaphoric Transformation of Historical Nautical Terms into Contemporary English Colloquialisms. Philological Science and Education: Transformation and Developing Vectors : collective monograph. Vol. 2., Venice, Italy, 2021. Pp. 17–41.
8. Nikulina O. L. Marine Origin of Contemporary English Idioms. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. серія «Філологія. Журналістика»*. Том 32 (71). № 2. 2021. Київ, 2021. С. 177–184.
9. Nikulina O. L. English Idioms Containing the Meaning of 'Colour'. *Закарпатські філологічні студії*. № 40. Том 2. Видавничий дім «Гельветика» 2025. С. 113–118.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-27>

STRATEGIES FOR RENDERING CULTURE-SPECIFIC UNITS IN TRANSLATION

СТРАТЕГІЇ ВІДТВОРЕННЯ КУЛЬТУРНО МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ У ПЕРЕКЛАДІ

Petukhova O. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Intercultural Communication
in Creative Industries,
Kharkiv State Academy of Design
and Arts
Kharkiv, Ukraine*

Петухова О. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжкультурної
комунікації в креативних індустріях,
Харківська державна академія
дизайну і мистецтв
м. Харків, Україна*

Проблема відтворення культурно маркованих одиниць у перекладі належить до важливих у сучасному перекладознавстві, тому що пов'язана з необхідністю забезпечення міжкультурної адекватності тексту. З огляду на це, актуальність дослідження зумовлена потребою обґрунтування та систематизації стратегій, що уможливають збереження національно-культурної специфіки оригіналу в умовах іншомовної рецепції.

У ході окресленої проблематики адекватний вибір перекладацької стратегії зумовлюється сукупністю контекстуальних параметрів, зокрема жанровою специфікою тексту, прагматичною настановою висловлювання, рівнем підготовки цільової аудиторії та комунікативною метою перекладу. Відповідно, перекладацьке рішення не може бути універсалізованим, оскільки воно визначається функціональним призначенням тексту та характером культурно маркованих одиниць. Відтак, переклад інтерпретується як форма міжкультурного діалогу, у рамках якого перекладач виконує медіативну функцію, забезпечуючи адаптацію національно специфічних елементів без редукації їх змістового та культурного навантаження [1, с. 53].

Розвиваючи зазначене положення, у контексті відтворення культурно маркованих одиниць важливою є стратегія збереження культурної специфіки, що передбачає максимальне наближення перекладу до оригіналу шляхом транскрипції, транслітерації або калькування. Так, зокрема, передача української реалії «*гетьман*» в англомовному перекладі як “*hetman*” із подальшим коментарем дозволяє зберегти

історико-культурну унікальність поняття. Натомість, стратегія адаптації орієнтована на інтеграцію культурно специфічного елемента у систему приймаючої культури, наприклад, переклад слова «кобзар» через описову конструкцію “*a traditional Ukrainian bard*” полегшує сприйняття адресатом, однак частково модифікує семантичний обсяг поняття.

Поряд із цим, ефективне відтворення культурно маркованих одиниць передбачає поєднання різних перекладацьких прийомів у рамках комплексної стратегії. Зокрема, описовий переклад, експлікація або введення приміток є виправданими у випадках, коли реалія не має прямого відповідника в мові перекладу. Наприклад, англійське “*Thanksgiving*” може бути передано як свято Подяки (національне свято у США) з коротким поясненням, що забезпечує адекватне розуміння культурного контексту.

Важливою також є проблема перекладу у контексті збереження культурно-історичної своєрідності оригіналу, що є визначальним принципом перекладацької діяльності під час роботи з текстами, які репрезентують певну історичну епоху або відображають архаїчні мовні форми та традиції [2, с. 64].

У прикладному вимірі зазначені положення конкретизуються під час перекладу суспільно-політичних реалій з англійської мови українською, що постає як лінгвокультурний процес і передбачає урахування структурних особливостей політичних і соціальних інституцій, специфіки їх функціонування, а також конотативного потенціалу відповідних одиниць у медійному дискурсі. З огляду на це, такі реалії репрезентують номінативний зміст, а також ідеологічні, історичні та прагматичні компоненти, що ускладнює їх адекватне відтворення в іншомовному середовищі. У цьому аспекті варто виділити п'ять провідних перекладацьких трансформацій, а саме транскрипцію, калькування, описовий переклад, лексичну заміну та переклад із адаптацією, кожна з яких актуалізує окремі аспекти передачі змісту, зокрема точність, доступність і культурну релевантність [3, с. 63].

Застосування транскрипції є доцільним у випадках, коли необхідно зберегти формальну та інституційну специфіку поняття. Зокрема, передача “*Brexit*” як «*Брекзит*» забезпечує впізнаваність терміна в міжнародному політичному просторі та фіксує його як унікальний історико-політичний феномен. Своєю чергою, калькування дозволяє відтворити структурну модель вихідної одиниці, наприклад, переклад “*shadow cabinet*” через «*тіньовий кабінет*», що відображає інституційний зміст поняття в межах британської парламентської традиції.

Трансформація від теоретичних узагальнень до емпіричного матеріалу уможливує конкретизацію окреслених стратегій на прикладі

медійного дискурсу. У цьому аспекті як приклад наведемо публікацію «Netflix купує Warner Bros. Discovery: що вразило Голлівуд», що представлена на платформі Економічної правди [4], у якій зазначено: «Компанія Netflix оголосила про плани придбати студію та стрімінговий бізнес Warner Bros. Discovery. В угоді активи оцінюють у 82,7 млрд доларів, включаючи борги». Передусім цей фрагмент ілюструє стратегію прямого інформативного відтворення економічно маркованих одиниць із мінімальною трансформацією. Оскільки номінації Netflix та Warner Bros. Discovery функціонують як глобально впізнавані бренди, перекладач зберігає їхню форму без адаптаційних змін. Крім того, словосполучення «стрімінговий бізнес» постає результатом часткового калькування англ. “streaming business”, що відображає процес термінологічної інтеграції. Відтак, на лексико-семантичному рівні спостерігається поєднання буквального перекладу й елементів адаптації, спрямованих на забезпечення нормативності тексту перекладу.

Разом із тим наступний фрагмент ускладнює перекладацьке завдання: «Очікується, що угода з оплатою готівкою та акціями буде укладена після того, як Warner Bros. Discovery завершить раніше оголошені плани щодо відокремлення свого кабельного бізнесу» [4]. В оригіналі подано: “The acquisition is expected to close after Warner Bros. Discovery carves out its cable unit” [5]. Порівняння вихідного й перекладного текстів засвідчує, що застосовано трансформаційну стратегію експлікації. Зокрема, ідіоматичний вираз “carves out its cable unit” метафорично позначає реструктуризацію, тоді як у перекладі використано нейтралізовану конструкцію «завершить ... плани щодо відокремлення». Таким чином, образність оригіналу зменшується, натомість посилюється логічна визначеність формулювання. У результаті реалізується семантична конкретизація, зорієнтована на відповідність українським нормам економічного стилю.

Надалі розвиток аргументації потребує звернення до іншого прикладу: «Netflix вже є найбільшим у світі платним стрімінговим сервісом, що має понад 300 мільйонів передплатників. Злиття з активами Warner Bros. Discovery створить колосальну компанію, яка матиме більший вплив на власників кінотеатрів та профспілки розважальної індустрії» [4]. Оригінальний текст містить формулювання: “Bulking up with Warner Bros. Discovery assets would create a colossus with greater leverage...” [5]. У цьому контексті простежується поєднання калькування зі стилістичною модифікацією. З одного боку, метафора “colossus” трансформується в атрибутивну модель «колосальна компанія», що дещо знижує експресивність. З іншого боку, одиниця “greater leverage” узагальнюється як «більший вплив», що

спрощує складний економічний термін. Відтак, перекладач уживає семантичне згладжування, спрямоване на досягнення зрозумілості для реципієнта.

Отже, проведене дослідження засвідчило, що відтворення культурно маркованих одиниць у перекладі зумовлюється сукупністю жанрових, прагматичних і соціокультурних чинників, а відтак потребує варіативного поєднання стратегій збереження та адаптації, спрямованих на забезпечення міжкультурної адекватності тексту.

Література:

1. Kylyvnyk V. V., Lebed I. B., Kushnir A. S. Reproduction of culturally marked units in english translation. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2025. № 1(214). С. 54–58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-214.1-6>

2. Куліш В., Гарах О. Труднощі перекладу культурно маркованої лексики. *Молодий вчений*. 2020. № 12(88). С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-12-88-14>

3. Григорян Н., Першина Л. Стратегії та перекладацькі трансформації суспільно-політичних реалій з англійської мови українською. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*. 2025. Випуск 102. С. 59–65. DOI: <https://doi.org/10.26565/2786-5312-2025-102-07>

4. Муравський Андрій. Netflix купує Warner Bros. Discovery: що вразило Голлівуд. *Економічна правда*. 5 грудня 2025, 15:05. URL: <https://pravda.com.ua/biznes/netflix-kupuye-warner-bros-discovery-shcho-vrazilo-gollivud-815077/>

5. Barnes Brooks, Hirsch Lauren, Sperling Nicole. Netflix to Buy Warner Bros. in \$83 Billion Deal to Create a Streaming Giant. *The New York Times*. Listen to this article 6:43 min. URL: https://www.nytimes.com/2025/12/05/business/warner-brothers-discovery-netflix.html?smid=nytcore-android-share&fbclid=IwY2xjawOfs11leHRuA2FlbQIXMABicmlkETFrRHFqMUFGTkxHZThYaGIzc3J0YwZhcHBfaWQQMjIyMDM5MTc4ODIwMDg5MgABHqvWL8r51yohICfXqOn1cTRT9HNdObDGdAXIifMCQcDRnTJqz9HRpq4W-_E4_aem_KhtHOiOmGoe0cK7rJlkoVQ

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-28>

**CONTRAST OF WORD AND SILENCE
AT THE LEXICO-SEMANTIC LEVEL IN THE POETICS
OF RENÉ CHAR**

**КОНТРАСТ СЛОВА І МОВЧАННЯ НА ЛЕКСИКО-
СЕМАНТИЧНОМУ РІВНІ В ПОЕТИЦІ РЕНЕ ШАРА**

Ponomarenko T. O.

*Postgraduate Student at the Department
of English Philology and
Linguodidactics,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Пономаренко Т. О.

*аспірант кафедри англійської
філології та лінгводидактики,
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Поняття контрасту має тривалу традицію осмислення в гуманітарному знанні й сягає ще античної філософської думки. Уже в працях Аристотеля протиставлення розглядалося як один із базових способів пізнання й аргументації, що забезпечує виявлення сутнісних ознак явищ через зіставлення протилежного. У цьому контексті контраст постає не лише як риторичний прийом, а як когнітивний механізм упорядкування досвіду, заснований на розрізненні й диференціації. Подальший розвиток ідеї протиставлення пов'язаний із діалектичною традицією, зокрема з філософією Гегеля, у якій напруження між протилежними початками розглядається як рушійний принцип мислення та смислотворення. У лінгвістиці ХХ століття контраст осмислюється насамперед у межах структурного та функціонального підходів як форма організації мовної системи. У сучасних дослідженнях лінгвістики контраст розглядається як явище, пов'язане з виділенням відмінностей між мовними або смисловими одиницями. Р. Якобсон розробив концепцію функцій мови, серед яких поетична акцентує увагу на формі мовлення як значущому смислотвірному елементі. Завдяки цьому виділяються формальні відмінності, паралелізми та структурні опозиції у тексті, що забезпечує помітність протилежностей і, таким чином, сприяє створенню смислової динаміки у літературному мовленні [3]. У когнітивній перспективі Р. Ленгекер пояснює, що значення мовного виразу формується через профілювання та фокосування уваги на певних елементах концептуальної структури, тоді як інші елементи залишаються фоновими або імпліцитними. У цьому сенсі контраст у тексті можна розглядати як результат когнітивного виділення

важливих елементів проти периферійних, що підкреслює смислові відмінності і допомагає організувати сприйняття повідомлення [4].

У сучасних дослідженнях тексту контраст осмислюється також як текстотвірна та прагматично значуща категорія. Як наголошує Н. О. Гриня, контраст є «семантико-функціональною основою художнього тексту, що реалізується через динамічне протиставлення двох змістово-логічних та структурно-стилістичних планів викладу» [1, с. 87–90].

У цьому контексті контрастна опозиція мовчання / слово може бути осмислена як асиметричне лінгвістичне протиставлення, елементи якого належать до різних планів мовної репрезентації: слово функціонує як експліцитна, формально виражена одиниця, тоді як мовчання постає як результат редукції мовних засобів, що, однак, не нівелює його семантичної та прагматичної значущості. Такий підхід дозволяє трактувати мовчання не як позамовний феномен, а як структурно марковану складову поетичного тексту.

Поетичний дискурс створює особливо сприятливі умови для реалізації зазначеного контрасту, оскільки орієнтований на економію мовних засобів, ущільнення значення та активну роль імпліцитного смислу. Саме тому поетика Рене Шар становить репрезентативний матеріал для аналізу контрасту мовчання / слово як когнітивний домінант. У його текстах мовчання вербалізується через лексичну селекцію, синтаксичну фрагментацію та прагматичну неповноту висловлювання, тоді як слово виконує функцію точкової актуалізації смислу, позначаючи межі його вербалізації. З огляду на це, дослідження контрасту мовчання / слово в поезії Р. Шара доцільно здійснювати в лінгвістичному й лінгвокогнітивному ключі, зосереджуючись на конкретних мовних засобах його репрезентації та на тих когнітивних ефектах, які вони породжують у процесі інтерпретації поетичного тексту.

У творах Р.Шара слово і мовчання виступають як полярні одиниці, через які письменник передає складність внутрішнього світу людини, її почуттів, пам'яті та процес творення. Слово у Р.Шара функціонує як дія, прояв емоцій і носій пам'яті, тоді як мовчання відкриває простір прихованого, внутрішнього усвідомлення. Контраст між цими двома полюсами не лише структурно організовує текст, а й створює глибоку емоційну та смислову напругу, яка дозволяє читачеві відчутти внутрішню динаміку героя.

Метафори й порівняння у творах Р.Шара часто підкреслюють цю полярність: слово оживляє і діє, мовчання зосереджує на прихованому і незвіданому. Наприклад, метафора зору замість голосу у рядку *«Les yeux seuls sont encore capables de pousser un cri»* показує,

як мовчання набуває фізичної форми, а слово переживається через дію. Утвердження сили слова через жіночий голос описано так: «*La Verbe de la femme donne naissance à l'inespéré mieux que n'importe quelle aurore*», де слово стає джерелом народження нового, а тиша залишає простір очікування. Протиставлення слова і холодного, статичного мовчання підкреслюється у рядку «*Parole, orage, glace et sang finiront par former un givre commun*», де активне слово протиставлене нерухомості й пасивності.

Р.Шар активно використовує повтори та паралелізм для посилення контрасту: «*Le souvenir est sans force contre la mémoire. Le bonheur ne monte plus*» демонструє протиставлення сили слова (пам'ять) і безсилля мовчання. Повтор у рядках «*Amer avenir, amer avenir, bal parmi les rosiers...*» підкреслює значущість слова, тоді як мовчання стає виразом глухоти часу. Або, як у рядках «*Nous devons surmonter notre rage et notre dégoût, nous devons les faire partager...*», активне слово протиставляється пасивності мовчання емоцій.

Контраст між словом і мовчанням у Р.Шара також проявляється через протилежні значення та образи: «*L'acquiescement éclaire le visage. Le refus lui donne la beauté*», деслово (підтвердження) протиставляється мовчанню (відмові). У рядку «*Les cendres du froid sont dans le feu qui chante le refus*» мовчання уявне як «*cendres du froid*», тоді як слово оживає у «*feu qui chante*». Мовчання часу протиставлене активній присутності слова в рядку «*L'éternité n'est guère plus longue que la vie*». Р.Шар використовує інверсію та синтаксичний контраст: слово проявляється через активні дії, тоді як мовчання передається пасивністю або відсутністю подій. Наприклад, «*Fidèles et démesurément vulnérables, nous opposons la conscience de l'événement au gratuit*» або «*Être du bond. N'être pas du festin, son épilogue*» демонструють різницю між активною позицією та станом мовчання. Номінація і субстантивізація роблять мовчання символічним і містичним. Ангел у «*Intelligence avec l'ange, notre primordial souci*» уособлює непереврене мовчання, тоді як слово поета «*Le poète, conservateur des infinis visages du vivant*» оживляє світ, залишаючи мовчання світу статичним. Внутрішня боротьба між мовчанням і висловленням показана у рядку «*Inexorable étrangeté ! D'une vie mal défendue, rouler jusqu'aux des vifs du bonheur*».

Через стислість і еліпсис Р.Шар підкреслює вагу слова через паузу: «*Le silence du matin. L'appréhension des couleurs. La chance de l'épervier*» чи «*J'écris brièvement. Je ne puis guère m'absenter longtemps*» демонструють, як мовчання надає слову значущості. Мовчання часто зображене як фізичне або обмежувальне явище: «*Nous sommes pareils à ces crapauds qui dans l'austère nuit des marais s'appellent et ne se voient*».

pas» або «*Nous sommes pareils à ces poissons retenus vifs dans la glace des lacs de montagne*» показують, як тиша стає пасткою, обмежуючи можливість сказати слово. Живе слово і дія протиставлені мертвій красі мовчання у рядку «*La fleur tracée, la fleur hideuse, tourne ses pétales noirs dans la chair folle du soleil*».

На лексико-семантичному рівні Р.Шар формує чіткі опозиції: слово / мовчання, життя / смерть, свобода / обмеження. Слово відображає зовнішній світ і формує соціальні, етичні та емоційні дії, тоді як мовчання відкриває простір для містичного, прихованого осмислення. Інфінітиви та номінації надають слову характер дії, а мовчання стає інструментом філософського роздуму («*Être stoïque, c'est se figer...*», «*Être le familier de ce qui ne se produira pas...*»). Повторення, паралелізм і метафори дозволяють передати ритм і емоційну динаміку: слово створює рух, мовчання підтримує паузу і внутрішню напруженість.

Таким чином, у творах Р. Шара слово та мовчання не просто протиставлені, а взаємодіють, формуючи багатшарову систему смислів. Слово оживляє, активує і впливає на світ, тоді як мовчання створює внутрішній простір для рефлексії, містичного переживання та відчуття невисловленого. Завдяки опозиціям, повтору, паралелізму, номінаціям і метафорам поет передає динаміку внутрішнього світу героя та складність поетичного дискурсу

Література:

1. Гриня Н. О. Контраст як семантико-функціональна категорія тексту (на матеріалі лексикографічних джерел та лінгвістичних учень). *Вісник Львівського університету. Серія : Іноземні мови*. 2012. Вип. 19. С. 87–91.
2. Char R. *Fureur et mystère*. Paris : Gallimard, 1967. 224 p.
3. Jakobson R. *Linguistics and Poetics. Style in Language* / ed. T. Sebeok. Cambridge : Massachusetts Institute of Technology Press, 1960. P. 350–377.
4. Langacker R. W. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2008. 562 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-29>

**THE ROLE OF LANGUAGE IN COMMUNICATION
AND SHAPING THE LIVING ENVIRONMENT:
AN ECOLOGICAL APPROACH**

**РОЛЬ МОВИ В КОМУНІКАЦІЇ ТА ФОРМУВАННІ
СЕРЕДОВИЩА ІСНУВАННЯ: ЕКОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД**

Stetsenko O. P.

*Postgraduate Student at the Department
of Germanic Philology,
Sumy State University
Sumy, Ukraine*

Стеценко О. П.

*здобувач ступеня доктора філософії
кафедри германської філології,
Сумський державний університет
м. Суми, Україна*

Language and the environment we live in are inseparable and closely interrelated. Our environment (natural, social, cultural, etc.) influences our language system, and the way we communicate about our living environment mirrors and defines the way we live on the planet. Angelov A. G. [2] defines the natural environment as a localized geographical ecosystem consisting of living and non-living matter. The scientist points out that in the semiotic paradigm developed by Jacob Johann von Uexküll, humankind occupies a dominant position. Jacob Johann von Uexküll is also known for introducing the term “Umwelt,” which is not restricted to the biological and ecological senses of the environment but also encompasses, in particular, the worldview as a space of information exchange between living organisms [2, p. 159].

Within the “humankind-nature-society” system, according to the anthropocentric worldview, humankind occupies the pinnacle in the hierarchy. In other words, nature is nothing more than an entity for human cognitive inquiry. When conducting research, humans prioritize their own interests over other facets of the universe. However, in our view, the anthropocentric paradigm, both in linguistic research and in our interactions with nature, i.e., granting humans an exclusively prominent, pivotal position, is a pursuit of (albeit illusory) control, freedom, order, and a desire to establish “their own game rules” for phenomena, the principles and regulations of which are not yet within the scope of human consciousness. In contrast to anthropocentrism, a new, evolutionarily anticipated approach, ecocentrism, has emerged. The fundamentally opposite principles of ecocentrism consider the development of humans and society as being an integral part of the course of evolution, where people are merely a fraction of the whole and are governed by the laws of ecological irreversible limits and survival

of the fittest [1, p. 109]. Discourse serves this purpose: ecological discourse, which has emerged from paradigm shifts, the “ecological turn.” The focus is not only on the environment that sustains our biological existence, but also on the milieu essential to the spiritual and moral development of a human being. Civilization’s mission is to become an integral part of nature [3, p. 15].

The ecological perspective promotes the cultivation of a holistic worldview, while allowing for a certain degree of autonomy among its various elements. Thus, a vision of language as a kind of linguistic code has taken shape, one that is not isolated from other components of reality, which facilitates a better understanding of the dynamic changes within the very structure of language [4]. Language is fully integrated and adapted to the sociocultural ecosystem and its components. A. Bastardas-Boada uses the term “sociocultural ecosystem” to describe it, and metaphorically reinterprets language as a living organism within it [4].

The ecological approach seeks to restore language to its proper place and social role as a socio-integrated activity, encouraging moral responsibility and being dialogical at its core. Searching for meaning as the goal of speech activity aims to make the speaker aware of values, in particular caring for oneself and others, and the environment we live in [5, p. 93].

Human attitudes towards the environment and the study of moral and philosophical aspects within the framework of sustainable development are relevant research topics at both the social and language levels. Scholars distinguish between the discursive approach within ecolinguistic researches (Diskursanalyse an die Ökolinquistik) and the approach of ecocriticism (ökologische Sprachkritik). The study of the moral aspect and the relationship between language and moral norms is presented in the latter approach. The aim of this approach is to investigate whether linguistic structures and means influence the way people live [6, p. 21]. N. Kovalyk states that the priority goal of research on environmental issues and nature conservation activities, including ecolinguistic studies, is to resolve conflicts that arise within the “humankind-nature-society” system [1, p. 108].

Therefore, we consider the ecological approach to language promising for linguists, as it helps us better understand the patterns of portrayal of environmental issues and reveal the linguistic mechanisms that manipulate people’s perceptions of climate change and the challenges we face in the wake of anthropogenic impacts.

Bibliography:

1. Ковалик Н. Методологія фреймового моделювання субдискурсу екології та природних ресурсів. *Лінгвістичні студії*. 2017. Вип. 33. С. 108–113.

2. Angelov A. G. New paradigm, new horizons: from sociolinguistics to ecolinguistics. *New paradigms in english studies: language, linguistics, literature and culture in higher education* : Selected papers from the conference, Sofia, 25–27 November 2016. Sofia, 2017. P. 154–166.

3. Banevych M. Linguistic description genesis of environmental discourse. *Humanities science current issues*. 2024. Vol. 3, no. 76. P. 14–19. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/76-3-3> (date of access: 10.01.2026).

4. Bastardas-Boada A. The ecological perspective: Benefits and risks for sociolinguistics and language policy and planning. *Colourful green ideas* : Papers from the conference “30 years of language and ecology”, Graz, 2000 / ed. by A. Fill et al. Bern, 2002. P. 77–88.

5. Hodges B. H. Righting language: a view from ecological psychology. *Language Sciences*. 2014. Vol. 41. P. 93–103. URL: <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2013.08.010> (date of access: 08.02.2026).

6. Natur, Umwelt, Nachhaltigkeit / ed. by A. Mattfeldt, C. Schwegler, B. Wanning. De Gruyter, 2021. URL: <https://doi.org/10.1515/9783110740479> (date of access: 04.12.2025).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-30>

**THE WAYS OF SIMPLIFICATION AND COMPLICATION
OF A SIMPLE SENTENCE IN THE MODERN GERMAN
LANGUAGE (BASED ON THE MATERIAL
OF MEDIA DISCOURSE)**

**СПОСОБИ СПРОЩЕННЯ ТА УСКЛАДНЕННЯ ПРОСТОГО
РЕЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ
(НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ)**

Yatsenko P. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of German Philology, Translation
and World Literature,
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Яценко П. І.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології,
перекладу та світової літератури,
Запорізький національний
університет
м. Запоріжжя, Україна*

Сучасний світ, деталізований, різнобарвний та складний, зажди був і лишається об'єктом дослідження науковців. Особливо цікавим для людства є актуальні питання, проблеми та події сучасності, що детально фіксуються на сторінках часописів та газет, отже, у публіцистичному дискурсу. Серед особливостей останнього є не тільки щільна презентація важливої інформації, отже скорочення певних зайвих елементів висловлення, а й детальне зображення подій, тобто, ускладнення реченневих конструкцій.

Актуальність цього дослідження полягає у тому, що вивчення трансформацій, котрим підлягає просте речення у публіцистиці під час свого формування під впливом процесів спрощення та ускладнення, лишається одним з провідних завдань сучасності. Метою цієї розвідки є виявлення особливостей синтаксичних процесів спрощення та ускладнення у простому реченні публіцистичного дискурсу. Відповідно до цього поставленими завданнями є встановлення частотності ускладнення та спрощення речення, а також, їхніх особливостей у проаналізованій вибірці. Об'єктом цієї наукової розвідки стали прості речення сучасної німецької мови, а предметом – процеси спрощення та ускладнення цього виду речення. Матеріалом роботи слугували 400 простих речень, вибрані з німецьких часописів («Der Spiegel» 2025 р. (3 часописи) та «Die Zeit. Wissen» 2025 р. (1 часопис)).

Будучи базовою одиницею синтаксису, *просте речення* розуміється як реченневий конструкт, що обов'язково містить суб'єктно-

предикатну основу та може поширюватися другорядними членами речення (додатком, означенням, обставинами) [4, с. 154; 5, с. 405]. Переважна більшість проаналізованих простих речень це конструкти з мінімум одним другорядним членом речення (96%), лише 4% речень утворені виключно підметом та присудком (1): (1) *Mathematik ist eindeutiger* [Die Zeit. Wissen, 2025, s. 16]. Однак, просте речення може поширюватися не тільки другорядними членами, воно може змінюватися (спрощуватися та ускладнюватися) різноманітно. У нашому матеріалі виявлені такі процеси спрощення: парцеляція та редукція, та процеси ускладнення: включення, до якого належить аппозиція, парантеза та відокремлення інфінітивних і партиципних зворотів (пор. з класифікацією синтаксичних процесів у складносурядному реченні [1, с. 16-24] та у підрядно-сурядному поліномі [2, с. 294–300; 3, с. 242–249]).

Під впливом когнітивних чинників та бажання мовця щільно упакувати кластери інформації у речення, додавши якомога більше важливих деталей, просте речення часто підлягає ускладненню: (2) *Für mehr als zehn Milliarden Dollar zieht Meta, der Mutterkonzern von Facebook, hier seit einigen Monaten sein weltweit größtes Rechenzentrum hoch.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 9]; (3) *Um seine Missetat zu vertuschen, versucht er anschließend, den Scheinwerfer mit Glas und Zuckersirup zu reparieren.* [Die Zeit. Wissen. 03, 2025, S.10]; (4) *Keine Viertelstunde von Metas gigantischer Baustelle im US-Bezirk Richland Parish entfernt wartet an einer Tankstelle eine Frau namens Donna Collins.* 62. [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 12]. Так, у (2) назва компанії «Meta» уточнюється аппозицією, де додається фактична інформація «*der Mutterkonzern von Facebook*» до попереднього іменника «*Meta*», у (4) комою відокремлено парантезу, де міститься вік людини, що також вводить додатковий прошарок інформації, уточнюючи ситуацію в цілому. Інфінітивний зворот у (3) вводить мету подальшої дії головного речення, а партиципний зворот у (4) містить деталі щодо відстані між певними об'єктами. Цікавим є той факт, що, на відміну від маленьких, доволі часто вживаних, аппозиції та парантези, більші за своїм розміром уточнення, особливо у формі партиципних зворотів, використовуються лише спорадично (у 9% проаналізованих простих речень).

Крім цих можливостей частим є розширене представлення певних членів речення, серед яких виділяються розгалужені означення (5) та додавання однорідних членів речення (6): (5) *Manche stellen sich eine höhere künstliche Intelligenz als superschlauen Assistenten oder Coach für alle Lebensfragen vor.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 10]; (6) *Macrons Wahl im Mai 2017 pulverisierte die etablierten Parteien Frankreichs, die Sozialisten und die konservativen Republikaner.* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 6]. Так,

у (5) міститься уточнення загально вживаного поняття «штучний інтелект» означенням порівняльного ступеня, а у (6) представлено низку додатків, що пояснюють ситуацію.

У проаналізованому матеріалі процеси ускладнення (95%) значно домінують над процесами спрощення простого речення (1%), що пояснюється основної рисою публіцистичного дискурсу – дуже детально передавати події і явища оточуючого світу. Враховуючи здібності людини сприймати інформацію у певному об'ємі, у простому реченні розгалуженої структури помічені процеси спрощення реченнєвого холоніму, які починають функціонувати при необхідності скоротити речення чи акцентувати певні його частини.

Серед виявлених видів спрощення, притаманних простому реченню публіцистики, слід назвати еліпсис (7) та парцеляцію (8, 9): (7) *Las Vegas, Mitte August*. [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 9]; (8) *Es gibt nichts zu sehen. Nichts zu sehen?* [Spiegel, Nr. 37, 2025, S. 9]; (9) *Ist Merz ihnen zu rechts? Oder zu links?* [Spiegel, Nr. 20, 2025, S. 10]. Так, у (7) проявляється цікава характеристика публіцистичного тексту – телеграфний стиль, при якому лишається виключно нова та актуальна інформація, у той час, коли все вже відоме і зайве прибирається. У (8) парцелюється елемент «*Nichts zu sehen?*», що є, майже, повним повтором останнього фрагменту речення, однак з іншою іллокуцією, це вже не констатація факту, а риторичне питання задля привертання уваги читача. У (9) парцелюванню підлягає антонім до частини головного речення – «*zu rechts*» – «*Oder zu links?*».

Отже, синтаксичні процеси, що виникають під час формування простого речення, розділяються на дві групи: процеси спрощення та процеси ускладнення реченнєвого холоніму. Спрощення речення функціонує як додатковий другорядний механізм, що починає діяти у разі перенавантаження речення чи при необхідності акцентування певного кластеру інформації, задля чого фрагмент може вилучатися (еліпсация) чи відсікатися, формуючи нове висловлення (парцеляція). Ускладнення простого речення у публіцистики часто залучається для розширення та деталізації представленої ситуації, тому проявляється у низці видозмін речення (включення, відокремлення, уточнення однорідними членами речення тощо).

Вже у першому наближенні до об'єкта аналізу стає очевидним, що дослідження особливостей простого речення у публіцистичному дискурсі є актуальним питанням сучасної лінгвістики, а наведені міркування можуть дати поштовх до нових розвідок у *перспективі*, де особливої вагомості набуває аналіз синтаксичних процесів спрощення та ускладнення простого речення у науковому, художньому, офіційно-діловому дискурсі, а також порівняльний аналіз простого

речення німецької мови у вказаних дискурсах. Крім того, цікавим видається порівняльний аналіз синтаксичних процесів у простих реченнях в різних германських мовах, наприклад, в німецькій та англійській.

Література:

1. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові. Запоріжжя, 2002. 292 с.
2. Яценко П. І. Спрощення синтаксичної структури підрядно-сурядного полінома у сучасній німецькій мові (на матеріалі наукового дискурсу). *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 20. С. 294–300.
3. Яценко П. І. Ускладнення синтаксичної структури підрядно-сурядного полінома у сучасній німецькій мові (на матеріалі наукового дискурсу). *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 21. С. 242–249.
4. Einführung in die germanistische Linguistik: Lehrbuch / J. Meibauer und andere. [3. Aufl.]. Stuttgart, Weimar, 2015. 372 s.
5. Eisenberg P. Grundriss der deutschen Grammatik. Der Satz. [5. Aufl.]. Berlin, 2020. 584 s.

Перелік ілюстративних джерел:

1. Der Spiegel. Berlin, 2025. Vol. 20. 122 s.
2. Der Spiegel. Berlin, 2025. Vol. 24. 122 s.
3. Der Spiegel. Berlin, 2025. Vol. 37. 122 s.
4. Die Zeit. Wissen. Hamburg, 2025. Vol. 03. 106 s.

SECTION 4. THEORY OF LITERATURE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-31>

LITERARY SECURITY STUDIES: AN INTRODUCTION TO THE FIELD

ЛІТЕРАТУРНІ СТУДІЇ БЕЗПЕКИ: ВСТУП ДО НАПРЯМУ

Demska-Budzuliak L. M.

*Doctor of Philological Sciences, Senior
Research Fellow,
Professor at the Department of the
History and Theory of State and Law,
National Academy
of the Security Service of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Демська-Будзуляк Л. М.

*доктор філологічних наук, старший
науковий співробітник,
професор кафедри історії і теорії
держави та права,
Національна академія
Служби безпеки України
м. Київ, Україна*

Безпеку життя, самореалізації, індивіда чи громадянської спільноти зазвичай розглядаємо як природне невід’ємне право людини. Відносимо її до фундаментальних цінностей. Сприймати безпеку як щось, що маємо само собою, те, що нам належить і є недоторканим помилково. Водночас, як показує історичний досвід, безпека завжди загрожена і потребує постійних дій та свідомого відповідального підходу для її підтримання.

Безпека – це складне структурне утворення. Вона реалізується через усвідомлення викликів і загроз та стратегії запобігання небезпек. Усвідомлена безпека надає людині, нації й державі суб’єктності, можливості самому розпоряджатися своє долею. Така тріада не є випадковою, принаймні у демократичних спільнотах. Людина – це безумовна цінність з природними правами й обов’язками захищати ці права. Народ – носій влади, яку він делегує владі, й за дії якої несе відповідальність. Держава – це система інституцій, які гарантують окремій людині захист її прав й відповідає за неї. Центральною цінністю тріади «людина – нація – держава» виступає безпека. Головним інструментом її забезпечення є індивідуальна, колективна й інституційна відповідальність.

Загрози, з якими стикається людство початку XXI століття чи не найбільше зумовлені втратою усвідомлення цінності власної безпеки. Люди схильні делегувати її забезпечення лише спеціальним

органам чи інституціями. У підсумку, людина втрачає власну суб'єктивність, перетворюючись в об'єкти впливу ворога. Масштабна глобалізація лише посилює катастрофічність такого стану, адже дозволяє досить швидко масштабувати і мультиплікувати різноманітні загрози. Ланцюг простий і зрозуміли: втрата індивідуальної безпеки, підриває безпеку громадянського суспільства, держави, регіону, і, як показують події в Україні, – усього світу. Не дивно, що безпека усе частіше опиняється у центрі різноманітним громадських дискусій, державних інституцій, спеціальних академічних студій, зокрема Security Studies, які набувають значного розвитку останнім часом.

Початок безпекових студій припадає на другу половину ХХ століття. Вони виникають у контексті міжнародної політики, і фокусуються на питаннях війни та миру. Поштовхом до нової хвилі активного розвитку безпекових студій в сучасному науковому дискурсі вважають терористичну атаку 9 вересня 2001 року. Ми всі раптом опинилися у світі, де здійснено глобальний замах на безпеку як фундаментальну цінність людини, народу, держави. Без відчуття і гарантованої безпеки людина втрачає свою особистість, народ опиняється перед загрозою геноциду, а незалежна держава приречена на смерть. Важко не погодитися з В. Ліпканом, що: «На сучасному етапі розвитку формування поліполярного світу парадигма безпеки набула системного характеру, тому, що безпека стає найголовнішою не лише потребою, а й цінністю людини та навколишнього середовища, умовою подальшого існування антропо-соціо-культурного середовища» [1, 11].

На початках безпекові студії присвячували свою увагу винятково мілітарному сегменту. Проте російське вторгнення у Грузії у 2009 році, а потім в Україну в 2014 році, актуалізували поняття гібридної війни базованої на інструментах когнітивного впливу. Як стверджують дослідники: «Сучасна війна – це війна у мізках і за мізки. Це війна за когнітивний та комунікативний контроль, за владу над свідомістю людей, їхніми емоціями, мисленням, розумом і, відповідно над їхньою поведінкою. Це боротьба за домінування певних уявлень про світ та події в соціальному й індивідуальному доквіллі і одночасне руйнування протилежних, «ворожих» опіній та думок» [2, 20]. Це війна за реальність у наших головах. Той, хто панує у сферах сприйняття реальності, той спроможний маніпулювати людським простором і поведінкою.

На сьогодні маємо два центральні напрями безпекових студій. Перший, традиційний, який лежить у площині міжнародної політики, сфокусований на концепції військового захисту миру за для підтримки глобальної безпеки. Другий, нетрадиційний, належить до сфери гуманітарної політики, зосереджується на безпеці людини. У жодному разі,

вони не суперечать між собою, лише пропонують різні інструменти досягнення глобальної безпеки. Пропри те, що обидва напрями працюють на одну ціль, актуальним для обох виступає питання, кого слід вважати гарантом безпеки у сучасному світі? Тобто, хто у підсумку, несе відповідальність за глобальну безпеку: держава чи окрема особистість?

Автори безпекового звіту Великобританії у травні 2016 року стверджують: «Складність сучасних криз починає перевищувати наше розуміння їх природи. Питання “Що приносить безпеку?” і так досить складне, але питання “Що приносить безпеку у світі, який ми маємо зараз?” є справжньою проблемою. Ефективні відповіді можна знайти лише в різноманітній розмові багатьох голосів, що звучать з різних точок зору» [4, 9]. Такі голоси можуть звучати як у часі, так і в просторі. Завжди будуть засвідчувати особистий чи історичний досвід. Література, як й усе мистецтво загалом, також може бути джерелом голосу.

Виклики гібридної війни стали головним поштовхом до появи дослідницького напрямку «Літературні студії безпеки». Розуміння цінності безпеки людини, суспільства і держави потребує формуванні безпекової свідомості усіх без винятку громадян і спільнот політичної нації. Протистояти у сучасний тотальній війні, де лєвова частка загроз перебуває у когнітивній сфері, можна лише у два способи: 1) протидіяти дезінформації й пропаганді шляхом її демістифікації; 2) через системне формування в громадян критичного мислення і безпекової свідомості: «Сучасні безпекові стратегії – невід’ємні від проблем інтерпретації і розуміння реальності, тобто з необхідності включати питання смислу» [2, 20]. Літературні тексти якнайкраще надаються до освоєння практик критичного аналізу дійсності.

Безпекову свідомість не зводимо винятково до здатності розрізнати безпеку й небезпеку. Це поняття значно ширшого масштабу. Передбачає не лише формування здатності критично мислити й верифікувати виклики й загрози безпеки, але й розуміти джерела й передумови появи небезпеки, ризику й важливість проактивної дії. Формування критичного мислення якнайбільше відбувається у гуманітарній сфері, у площі практик культурного, історичного чи літературного аналізу. Дослідницький напрям літературні студії безпеки спирається на критичний аналіз літературних текстів різних часів, особливо художніх текстів та есеїстики ХХ ст., з погляду репрезентації та культурно-історичного осмислення феноменів безпеки й небезпеки на рівні людини, суспільства, держави.

Загальну рамку дослідницького напрямку визначаємо так: літературні студії безпеки – це міждисциплінарний напрям, що досліджує,

у який спосіб тексти репрезентують й осмислюють безпеку як культурно-історичний феномен. Практики напряму аналізують символічні й ідеологічні, нарративні й семантичні моделі безпеки, уявлення про загрозу, захист, ризики, порядок і вразливість, які формують колективний досвід та культурну пам'ять. Методологічно напрям спирається на критичні студії безпеки – теорії ризиків, сек'юритизації, студії війни та миру, критичні безпекові студії, та літературознавчі методи, передовсім дискурс-аналіз, студії пам'яті, культурні студії.

Літературний досвід здатний по-новому, з незвичної перспективи, освітити ситуації, що можуть виступати застереженням людству перед потенційними загрозами й небезпеками: тоталітарні репресії, геноциди, колабораціонізм, інформаційні війни, генетичні експерименти, виклики штучного інтелекту тощо. Усе це було, або має усі підстави щоб стати причинами численних убивств. Розповіді про їхні джерела й мотиви, спроможні запобігати повторенням катастроф, адже: «[...] мистецтво, літературне та кіновізуальне, існує для того, щоб помічати це і передавати жах, перспективу ще гіршого, що нас очікує» [3, 22].

Мета напряму полягає у кількох завданнях: 1) формувати безпекову свідомість громадян за допомогою практик критичного читання та мислення; 2) виробляти уміння встановлювати зв'язки між фактами, явищами та безпековими процесами; 3) з'ясовувати як трактування явища безпеки різними політичними спільнотами вплинуло на їхню історичну долю. У просторі творення безпекових стратегій поєднуються література і безпека. Література/практики критичного аналізу текстів – це інструмент формування критичного мислення і системи цінностей особистості, і безпека – як базова цінність суспільства. Суспільство стійке до пропаганди, з усталеною системою універсальних цінностей, із усвідомленою важливістю дбати на щодень про безпеку країни і громадянина, є гарантом стійкості і захищеного майбутнього держави, регіону, усього світу.

Література:

1. Ліпкан В. Безпекознавство. Київ, 2003. 208 с.
2. Парахонський Б., Яворська Г. Онтологія війни і миру. Безпека. Стратегія. Смысл. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
3. Gearon L. F. Editorial: Literature and Security. *Text Matters: A Journal of Literature, Theory and Culture*. 2020. No. 11. P. 17–34. DOI: 10.18778/2083-2931.11.02
4. Rethinking Security: A discussion paper / Ammerdown Group. May, 2016. 83 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-32>

**THE GENERIC ORIGINALITY OF ENGLISH
MILITARY LITERATURE FROM 1900 TO 1939**

**ЖАНРОВА СВОЄРІДНІСТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ
ВІЙСЬКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ 1900 – 1939 РОКІВ**

Kyskin O. M.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of English Philology and Foreign
Literature,
Izmail State University of Humanities
Izmail, Ukraine*

Кискін О. М.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та зарубіжної літератури,
Ізмаїльський державний
гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Україна*

Literature written in English on the subject of war is an exceptional cultural phenomenon, expressing the extraordinary importance of both artistic and public opinion. In the 20th century, English war literature demonstrates a gradual demythologization of war and a shift in focus from a collective approach to individual trauma, in contrast to previous human history, when military themes were predominantly used to consolidate and glorify the country.

Researchers identify four stages in the development of the genre in 20th-century English military prose. These are the beginning of patriotic traditions before the start of the First World War (1900–1914), the crisis genre and the creation of anti-war aesthetics (1914–1939), the documentary turn and the normalisation of military experience (1939–1960), and the deconstruction and boom of memory after the end of the Cold War (1960–2000). The relationship between documentary and artistic fiction, the evolution of narrative strategies, and changing ideological attitudes distinguish each of these periods.

The beginning of the 20th century was marked by the dominance of imperial philosophy in English military prose. The books of Henry Rider Haggard (1856–1925), Joseph Rudyard Kipling (1865–1936), and George William Buchanan (1854–1924) tell of the noble mission of the British Empire, in which military conflict promotes the courage and unity of the nation. The genre specificity of this period is determined by the predominance of adventure novels with elements of melodrama, where personal heroism is harmoniously combined with universal victory.

Nevertheless, in previous years, differences of opinion regarding imperial military actions had begun to emerge. The early works of John

Galsworthy (1867–1933), such as «The Forsyte Saga» (1906–1921), show the destruction of Victorian principles and the gradual collapse of imperial optimism. The military theme is mainly a backdrop to the novel's narrative, with John Galsworthy emphasising the depiction of generational conflict and the crisis of the patriarchal family, anticipating the popularity of the psychological novel genre in the last decade of the 20th century.

The First World War became a catalyst for radical genre transformation. The «lost generation» of English writers – Wilfred Edward Salter Owen (1893–1918), Siegfried Sassoon (1886–1967), Robert Graves (1895–1985), and Edmund Blunden (1896–1974) – created a new poetics of war literature based on the contrast between personal experience in the trenches and official militaristic rhetoric.

Several main trends define the genre diversity of interwar military prose (1918–1939):

The memoirs of E. Blunden, «Undertones of War» (1928), and R. Graves «Good-Bye to All That» (1929) blur the boundaries between documentary chronicle and fiction, forming the genre of autobiographical prose confirmed by facts. English writers used a fragmentary composition in their memoirs to imitate the psychological perception of traumatic experiences, abandoning the traditional plot structure. R. Graves testifies: **«London seemed unrealistically itself. Despite the number of uniforms in the streets, the general indifference and ignorance about the war surprised me»** [4, p. 142].

It should also be noted that a distinctive feature of this literary period was the continuation of the tradition of satirical interpretation of war in the tradition of Jonathan Swift, which manifested itself in the work of Z. Sassoon. The technique of ridiculing the realities of war in his autobiographical novel «Memoirs of an Infantry Officer» (1930) was significantly influenced by E. M. Remarque's «All Quiet on the Western Front» (German: *Im Westen nichts Neues*, 1929). The sharp and merciless mockery of war in the German writer's novel, translated into English in the same year as «All Quiet on the Western Front», breaks with familiar stereotypes, revealing hidden meanings and contradictions. Z. Sassoon's ironic and grotesque description of the absurdity of the military bureaucracy can be considered a particularly successful and innovative find.

The growing popularity of the psychological novel genre in interwar literature was mentioned above. The realities of the First World War (1914–1918) significantly undermined and debunked all pre-war narratives. This contributed to the emergence of the lyrical-documentary novel and modernist psychological realism, focusing attention not on battle scenes, but on the deeply traumatised psyche of the soldier. Richard Aldington's (real name Edward Godfrey Aldington; 1892–1962) novel «Death

of a Hero» (1929) is a good illustration of this genre specificity. The work is an attempt to combine a naturalistic narrative style with elements of psychoanalytic reflection. Aldington's genre innovation lies in shifting the emphasis from external events to an understanding of the internal disintegration of the personality caused by the impact of war. As critic Kay Dick notes, «**Death of a Hero** is a very angry novel; **virulent** is perhaps a better epithet... There is nothing that Aldington does not paint in **infernal colours**. One has the impression of reading the **testimony of a madman**» [2].

The authoritative collection *Edinburgh Companion to 20th Century* [7]. *Military Literature* points to the emergence of English military poetry between 1918 and 1939, when trench warfare demanded new forms of expression. Rhetoric extolling heroism and patriotism gradually gave way to so-called 'trench poetry,' which became the main genre for covering military events. A characteristic manifestation of the attributes of this genre can be traced in the works of frontline poets Wilfred Owen and Siegfried Sassoon. Their literary work, based on the syntactic and figurative principles of romanticism, semantically undermines the traditional perception of heroic death. In his famous poem «*Dulce et Decorum Est*», Wilfred Owen describes a gas attack with naturalistic precision: «If you could hear, at every jolt, the blood / Come gargling from the froth-corrupted lungs, / Obscene as cancer, bitter as the cud / Of vile, incurable sores on innocent tongues» [5].

The undoubted influence of Wilfred Owen's poetry was felt by his younger colleague Siegfried Sassoon, who met the then already famous «trench poet» in a hospital near Edinburgh. In his poem «*Suicide in the Trenches*», he succinctly captures the tragedy of a generation: «I knew a simple soldier boy / Who grinned at life in empty joy, / Slept soundly through the lonesome dark, / And whistled early with the lark» [3].

Thus, based on the results of this study, we can conclude that the genre specificity of English military literature from 1900 to 1939 is determined by the process of gradual demythologisation of war and the shift in focus from collective heroism to individual trauma. The evolution of the military literature genre demonstrates a transition from patriotic melodrama to psychological realism, from documentary chronicle to metafictional play, from the monologue of imperial discourse to the polyphony of postcolonial voices.

The current state of this genre is characterised by its combination with other forms of cultural representation – cinema, computer games, electronic archives. However, the written form has its own uniqueness as a tool for narrative reflection and moral evaluation of war experiences. Areas for further study include research into the gender dimensions of war literature, examination of the 'visual shift' in contemporary war prose, and analysis of transmedia methods of memory formation.

Bibliography:

1. Aldington R. *Death of a Hero*. London: Chatto & Windus, 1929. URL: <https://archive.org/details/deathofheronovel0000rich/page/n15/mode/2up>
2. Aldington R. *Death of a Hero*. London: Hogarth Press, 1984. P. vii.
3. *All poetry Suicide In The Trenches* by Siegfried Sassoon. URL: <https://allpoetry.com/Suicide-In-The-Trenches>
4. Graves R. *Goodbye to All That*. London: Jonathan Cape, 1929. URL: <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.209039/page/n221/mode/2up>
5. Poetry Foundation *Poems & Poets Dulce et Decorum Est* by Wilfred Owen. URL: <https://www.poetryfoundation.org/poems/46560/dulce-et-decorum-est>
6. Sherry V. *The Great War and the Language of Modernism*. Oxford : Oxford University Press, 2003.
7. *The Edinburgh Companion to Twentieth-Century British and American War Literature*. URL: <https://archive.org/details/edinburghcompani0000unse>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-33>

**UKRAINIAN FEMINISM AT THE TURN OF THE CENTURY
AND ITS LEGACY IN FEMINIST LITERARY CRITICISM****УКРАЇНСЬКИЙ ФЕМІНІЗМ НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ
ТА ЙОГО СПАДЩИНА У ФЕМІНІСТИЧНІЙ
ЛІТЕРАТУРНІЙ КРИТИЦІ****Sachkovska Yu. I.**

*Assistant Lecturer at the Department of
Translation Theory and Practice,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National
Pedagogical University
Ternopil, Ukraine*

Сачковська Ю. І.

*асистент кафедри теорії і практики
перекладу,
Тернопільський національний
педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Nataliya Kobrynska, the founder of the Society of Ukrainian Women [3], once stated: “Through literature, I came to understand women in society – so I wanted to lead others as well.” This formulation is highly symptomatic for the early stage of Ukrainian feminism, as it explicitly links literary creativity with social awareness and collective emancipation. Her short story “For a Crust of Bread” (1884) presents the figure of an independent woman

who assumes responsibility not only for her own survival, but also for her position within the social structure. What is particularly striking is that this literary articulation of female autonomy appears several decades before Virginia Woolf's well-known reflection on the necessity of a woman's economic independence and private space for creative work, published only in 1929. Such temporal precedence invites a reconsideration of the established Western-centered chronology of feminist thought and highlights the originality of Ukrainian women's writing at the turn of the century.

The literary activity of Nataliya Kobrynska was highly appreciated by Ivan Franko, which reveals another distinctive feature of Ukrainian feminism in this period – namely, the presence of intellectual support from male writers and critics. This phenomenon complicates simplified oppositions between “male” and “female” literary traditions and suggests a more dialogic cultural environment, in which feminist ideas could circulate within broader intellectual networks. In this sense, Ukrainian feminism emerged not as a marginal discourse but as an integral part of the national literary process.

Olha Kobylianska, one of the members of the Society of Ukrainian Women, further developed these ideas in her literary and public activity. She actively advocated gender equality and promoted educational initiatives aimed primarily at middle-class women. Her life credo, expressed in the phrase “to be one's own goal,” reflects a radical rethinking of female subjectivity. In her literary works, Kobylianska constructs a system of oppositions that foregrounds a strong female figure in contrast to a weak or internally conflicted male character, whose vulnerability is often portrayed as a consequence of patriarchal social structures. Together with Nataliya Kobrynska, as well as Lesya Ukrainka, Olena Pchilka, Kateryna Hrushevska, and Yevheniia Yaroshynska, she represents a cohort of Ukrainian women writers whose primary concern was the development of female spiritual autonomy and the right to a dignified life beyond the restrictive framework of the so-called “four K” – Kinder, Küche, Kirche, Kleider.

The emergence of these literary voices coincided with the end of the nineteenth and the beginning of the twentieth century, a period commonly associated with the “first wave” of feminism in Western Europe. However, the Ukrainian feminist movement developed under specific historical conditions, as the territory of Ukraine was divided between neighboring empires. As a result, feminist ideas were inseparably intertwined with the national liberation struggle. Literature in this context performed a dual function: it transmitted social and cultural ideals, stereotypes, and myths, while simultaneously reflecting political realities, often in metaphorical or symbolic form. This interaction between gender discourse and national

identity constitutes an important theoretical dimension for contemporary feminist literary criticism.

A crucial stage in the development of Ukrainian feminist literary thought is associated with the work of Solomiia Pavlychko – a writer, literary critic, translator, and public intellectual. Her collection “Feminism” (1968/2002) became one of the most influential texts in Ukrainian feminist criticism. Pavlychko explicitly articulated the problem of women’s self-awareness, social inequality, and the systematic exclusion of women’s voices from literary history. She emphasized that the feminine tradition in Ukrainian literature – from Marko Vovchok to Lina Kostenko – had never been studied as a coherent phenomenon, thus calling for a revision of the national literary canon. Given the specific historical trajectory of Ukraine, shaped by imperial domination and cultural suppression, Pavlychko argued for the necessity of developing an independent periodization of Ukrainian women’s writing [2].

One of her key theoretical insights lies in the assertion that all literary texts may be subjected to feminist reading. Such an approach presupposes a deconstructivist analysis of female reception, aimed at uncovering latent meanings, embedded codes, and symbolic structures that have traditionally remained marginalized or silenced. This methodological stance closely aligns with the core principles of modern feminist literary criticism, which focuses on the reconstruction of lost or forbidden female experience and the exploration of women’s worldview as a distinct cultural and symbolic system [1].

As contemporary feminist scholars emphasize, “Feminism came to signal that women’s lives matter; then feminist criticism came to evidence that women’s writings about women’s lives matter” [4, p. 468]. Another important task of feminist criticism is the revision of literary history with the aim of restoring unjustly forgotten women writers to the canon. Despite significant progress in this area, Ukrainian women’s literature remains insufficiently explored, particularly in terms of its theoretical conceptualization and international reception. The unique historical, cultural, and ideological background of Ukrainian feminist writing calls for further interdisciplinary research that integrates feminist literary criticism with broader theoretical frameworks concerned with representation, cultural memory, and the ecology of women’s experience.

Bibliography:

1. Barry, P. *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory*. Manchester ; New York : Manchester University Press, 2002.
2. Pavlychko, S. *Feminism : a collection*. Kyiv : Osnovy Publishing House, 2002. 322 p.

3. Merzová, R. Ukrainian Literature by Women Within the Context of Colonialism and Post-Colonialism. *Idil Journal of Art and Language*. 2017. Vol. 6, no. 29. Pp. 247–261. DOI: 10.7816/idil-06-29-02.

4. Rezigue, F., Reguig Mouro, H., Wassila. Women's Writing and the Feminine Discourse: Gynesis, Gynocriticism, and Beyond. *L'écriture des femmes et le discours féminin : Genèse, gynocritique et au-delà*. 2022. P. 468.

SECTION 5. COMPARATIVE LITERATURE STUDIESDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-34>**VARIATIONS OF THE IMAGE OF THE
“COLONIAL MOTHER” IN THE WORKS
OF IVAN NECHUI-LEVYTSKY AND IVAN KARPENKO-KARY****ВАРІАЦІЇ ОБРАЗУ «КОЛОНІАЛЬНОЇ МАТЕРІ» У ТВОРЧОСТІ
ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО ТА ІВАНА КАРПЕНКА-КАРОГО****Shumylo V. Ye.***Master's Student,
National University
of “Kyiv-Mohyla Academy”
Kyiv, Ukraine***Шумило В. Є.***магістрантка,
Національний університет
«Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

Коли говоримо про жінку в рамках постколоніальних студій, то неминуче згадуємо тезу Оксани Забужко про «подвійну маргіналізацію»: жінка колонізованого народу всліджена двічі – як представниця своєї колонізованої культури і як представниця своєї статі [2]. Ще один аспект стосується материнства, оскільки воно накладає певні обов'язки та обмеження вже в контексті соціального інституту сім'ї. У такому разі є сенс міркувати про умовну «потрійну маргіналізацію», коли жінка стає вслідженою ще й у межах власної родини.

Друга половина XIX століття – період, коли українські землі розділені між двома імперіями. Незважаючи на те, що Іван Нечуй-Левицький та Іван Карпенко-Карий належать до спільного культурно-історичного простору – Наддніпрянської України під владою Російської імперії – письменники конструюють у своїй творчості два цілковито розбіжні образи «колоніальної матері». Зрештою метою роботи є проаналізувати варіації образу «колоніальної матері» в повістях «Дві московки» й «Бурлачка» Івана Нечуя-Левицького та драмах «Сто тисяч» і «Хазяїн» Івана Карпенка-Карого.

На поняття «колоніальної матері» натрапляємо в праці Тамари Гундорової «Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми». Беручи за об'єкт свого дослідження роман Агатангела Кримського «Андрій Лаговський», авторка вивчає згадане поняття в тісному зв'язку з «колоніальним ресентиментом» і «колоніальною істерією».

Дослідниця фіксує, що серцевина «колоніального ресентименту» – ненормальні стосунки протагоніста з матір'ю та генеральською родиною, де «колоніальна матір» не охороняє сина від себе самого, а, навпаки, стає причиною його «істерії», оскільки вказує на «колоніалізований статус»; а генеральша тимчасом служить заміником матері, уособлюючи імперську метропольну великодушність [1, с. 66-67].

Інакші спостереження виринають за аналізу постаті матері у творах Івана Нечуя-Левицького: матір у письменника фактично завжди має нерозривний зв'язок із «матір'ю-природою», а «матір-природа» – це українська флора, земля, поля, коріння, дім. Відтак Василь, вертаючись із москалів, вертається передусім у простір, із яким пов'язано найтепліші спогади. Ба більше, на відміну від роману «Андрій Лаговський», основний фокус Івана Нечуя-Левицького – не на синові, а на матері. Як пише Максим Тарнавський, найбільше вражає в Нечуєвій прозі переважно жіноча фокалізація і загалом та увага, із якою автор описує прагнення жінок до особистого щастя. Водночас чоловіки в письменника часто постають як розпечені діти – слабкі та боягузливі (приміром, пани-знайомі Ястшембського з повісті «Бурлачка»). Що більше чоловікові приділено уваги, то більш імовірно, що він буде або комічним персонажем, або ідеалізованим героєм – наприклад, як шляхтич-чиншовик Михалчевський («Бурлачка») [5, с. 242–243].

Із цих міркувань випливає, як формулює це М. Тарнавський, образ «незмінно оптимістичної» матері, якою є зокрема Хомиха з повісті «Дві московки». Щойно її син прибуває зі служби, вона настільки радіє, що не сильно й переймається тими мордуваннями, котрі Василеві довелося пережити в москалях. Ба навіть, Хомиха фактично відразу починає марити сценами, де милується хазяйновитою невісткою та гоїдає на руках онучат [5, с. 231–232]. Уведення автором таких – здавалось, не зовсім доцільних – мріянь і підтверджує його намір показати право жінки перейматися особистим щастям. Виринає тут також і мотив другого народження, тісно пов'язаний із родинним щастям: Хомиха починає не лише мріяти про сімейну ідилію, а й пригадувати свою безтурботну молодість, ніби вона «вдруге народилась на світ».

Утім, аспект пошуку власної втіхи зумовлює собою і часте змалювання «мандрівок» у письменника, які подеколи мають міфологічний або релігійний підтекст: ходіння на прощу, мотиви блудного сина (доньки), утеча тощо. Здебільшого жінка вже не вертається колишньою, її шлях певною мірою – містеріальний, де вона крізь страждання ніби відкриває для себе новий сенс існування. Показовою тут є репліка Василини до коханого Михалчевського: *«Коли б ти знав, я оце неначе десь блукала усе по якихсь пуцах та нетрях і, як упала тобі на груди, то неначе знов вернулаь додому, до рідної матері»* [4, с. 352–353].

У повісті «Дві московки» бачимо й мотив невдячних дітей, реалізований у фігурі егоїстичного сина Ганни, що його українська ідентичність в середовищі москалів поступово стає заміщеною ідентичністю колонізатора. Коли син приїжджає до матері й промовляє: *«Я приїхав, матушко, оглядіти своє наслідство. (...) Доглядайте, мамо, хати, поправляйте застройки...»* [4, с. 67], – це звучить почасти як зазіхання імперії на буквально загарбання української землі, доглянутої чужими руками, политої потом і кров'ю.

У повісті «Бурлачка» постать молоді матері Василини тісно пов'язана з темою покритки. Іван Нечуй-Левицький показує, як суспільство (від молоді до літніх людей) украй негативно ставиться до покриток (їх, мовляв, треба прибивати ланцюгами в церкві). Також одним із центральних у повісті є мотив дітовбивства, у якому наявні й посттравматичні симптоми: Василина, кинувши власне дитя в річку, згодом починає боятися будь-якого зорового й аудитивного втілення води. Що мотив покритки, що мотив дітовбивства можуть апелювати до поеми «Катерина» Тараса Шевченка – дуже впливового автора для Івана Нечуя-Левицького. Сама матір Василини зображена дуже наївною, безтурботною та «незмінно оптимістичною»: коли євреї увозять Василину працювати на панських буряках, матір найбільше хвилює не те, що її доньку скривдять, а те, що дитина вирушить у дорогу голодна.

У драматургії Івана Карпенка-Карого зосередження на фігурі матері значно менше, ніж на героях-чоловіках. Тенденційними в автора є негативні висловлювання членів сім'ї щодо матері. Найчастіше подібні репліки стосуються неосвіченості, дурості жінки: *«Ніколи ти не догадаєшся, все тобі треба в рот покласти»* [3, с. 369]. Іншою рисою матері тут є її пасивність, нерухомість: *«Я не знаю, дочко, я до економії не мішаюсь»* [3, с. 368]. Жінка-матір ніби перебуває в певному вакуумі, де може лише емоційно реагувати на події, проте жодним способом не має змоги втрутитися в них діями.

Також Іван Карпенко-Карий репрезентує проблему фізичного й психологічного насилля над жінкою з боку її чоловіка. Автор удається тут до відтворення ситуацій «на межі», коли чоловік от-от замахується рукою, аж раптом йому щось перешкоджає: приміром, як тільки Герасим хоче побити Параску, раптово на сцені з'являється третя особа (кум Савка), і Герасим цієї миті починає показово лащитися до жінки або демонстративно її цілувати (своєрідна метаморфоза жесту та наміру).

Звертаємо увагу й на символічний вибір імені: Марія («Хазяїн»), Параска («Сто тисяч»), Палажка («Мартин Боруля»). Марія, вочевидь, асоціюється з Дівою Марією. Водночас якщо пригадаємо цикл оповідань Івана Нечуя-Левицького «Не можна бабі Парасці вдержатися

на селі» і «Благословіть бабі Палажці скоропостижно вмерти», то побачимо в них фактично однакову ретроспективну низку подій, проте з ракурсу різних «свідок» – Параски та Палажки. Це спричиняє певне злиття героїнь, їхнє взаємовіддзеркалення, адже поведінка й манера мислення сільських жінок майже ототожнена. Недарма й імена ризняться всього двома літерами. Звідси – підстава провести паралель із Параскою та Палажкою в Івана Карпенка-Карого, оскільки героїні драм також мало чим відрізняються. Драматург, мабуть, навмисне підбирає найпоширеніші жіночі імена для своїх матерів, аби не перенаситити їх занадто індивідуальною характеристикою та акцентувати саме на їхній сімейній ролі.

Отже, висновуємо, що відносна «активність» «колоніальної матері» в Івана Нечуя-Левицького контрастує надзвичайній пасивності в Івана Карпенка-Карого: у першому випадку жінка, хоч і крадькома, проте наважується мріяти про власну втіху (Хомиха); вона тікає від пана, самотужки приймає важке рішення й згодом терпить муки (Василина). Така «активність» підкріплена й переважно жіночою фокалізацією. Натомість у творах Івана Карпенка-Карого героїні ніби перебувають у певному вакуумі, де не мають право втручатися в події вчинками. Тут убачаємо і яскравіші маркери «колонізованого»: знерухомлення, вимушена пасивність, мовчання, заборона прямої участі в подіях, гіперболізована дурість та наївність, потерпання від насилля.

Література:

1. Гундорова Т. Транзитна культура. Симптоми постколоніальної травми. Статті та есеї. Київ : Грані-Т, 2013. 546 с.
2. Забужко О. Жінка-автор у колоніальній культурі, або знадоба до української гендерної міфології // Забужко О. Хроніки від Фортінбраса: Вибрана есеїстика 90-х. Київ : Факт, 1999. URL: <https://exlibris.org.ua/zabuzko/r05.html> (дата звернення 27.02.2026).
3. Карпенко-Карий І. К. Драматичні твори / вступ. ст., упоряд. і приміт. Р. Я. Пилипчука; ред. С. Д. Зубков. Київ : Наукова думка, 1989. 608 с. : портр. (Б-ка укр. літ. Дожовт. укр. літ.).
4. Нечуй-Левицький І. С. Твори в двох томах / передм. Н. Є. Крутикової; прим. М. С. Грицюти. Київ : Дніпро, 1977. Т. 1. 519 с., іл.
5. Тарнавський М. Нечуваний Нечуй. Реалізм в українській літературі ; авториз. пер. з англ. Я. Стріхи. Київ : Лаурис ; Торонто: Наук. т-во ім. Тараса Шевченка в Канаді, 2018. 288 с.

SECTION 6. GENERAL LINGUISTICSDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-35>**GENDER ASSIGNMENT IN NOUNS OF HEBREW ORIGIN
BORROWED BY UKRAINIAN MIGRANTS IN ISRAEL****НАБУТТЯ КАТЕГОРІЇ РОДУ ІМЕННИКАМИ,
ЩО БУЛИ ЗАПОЗИЧЕНІ З ІВРИТУ УКРАЇНСЬКИМИ
ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМИ В ІЗРАЇЛІ****Girina E. V.**

*Postgraduate Student at the department
of theory and practice of the English
language and foreign literature,
H. S. Skovoroda Kharkiv National
Pedagogical University
Kharkiv, Ukraine*

Гіріна Е. В.

*аспірант кафедри теорії і практики
англійської мови та зарубіжної
літератури,
Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Лексичне запозичення є процесом, що відбувається в українській мові безперервно. З інших мов переймаються терміни, сленгові елементи, назви нових технологій тощо. Водночас найбільш важливою є роль запозичення в тих варіантах української мови, якими послуговуються в діаспорі. Дослідження мовлення українців, що проживають за межами нашої країни, постає особливо актуальним під час масової хвилі вимушеної міграції, яку спостерігаємо під сучасну пору. Отже, феномен запозичення закономірно опиняється у фокусі сучасного вітчизняного мовознавства. Зокрема, на увагу заслуговує процес засвоєння запозичених лексем системою вживаної в Ізраїлі української мови, який і розглядаємо тут.

Не викликає сумніву те, що серед усіх лексем частіше за все запозичуються іменники [5, р. 36]. За входження до мови-реципієнта парадигма цих елементів змінюється і підпорядковується правилам нової для них граматичної системи. В українській мові, яка спостерігається в Ізраїлі, частиною цього процесу є набуття запозиченими іменниками категорії роду. Чинниками, що можуть мати вплив на цю категоризацію, є рід слова в мові-донорі, рід еквівалента в мові-реципієнті, фонологічна форма слова й, у релевантних випадках, фізіологічна стать референта [7, р. 190].

Велика увага в наукових джерелах була приділена адаптації запозичень з англійської мови. Так, Л. Прийма встановила, що рід англіцизмів в українській мові може визначатися за кінцевими фонемами основи, за родом родового поняття, за родом нативного еквівалента або за фізіологічною статтю [3, с. 156]. Однак пам'ятаємо, що англійська мова не має граматичної категорії роду, яка може мати додатковий вплив на відповідну категоризацію в українській. Водночас запозичення з мов, яким категорія граматичного роду притаманна, також демонструють перевагу фонетичного критерію над критерієм роду в мові-донорі. Наприклад, французькі іменники чоловічого роду з основою, що закінчується на м'який приголосний, набули в українській мові жіночого роду за аналогією з нативними іменниками третьої відміни [1, с. 135]. І навпаки, німецькі іменники середнього й жіночого роду із закінченням на приголосний були сприйняті як іменники чоловічого роду в українській мові [2, с. 47].

В івриті наявні два граматичних роди: чоловічий і жіночий. Переважна більшість іменників жіночого роду закінчується або звуком *[a]* при позначенні його на письмі літерою *א* (гей), або звуком *[m]* при позначенні його літерою *מ* (тав). Всі інші слова зазвичай належать до чоловічого роду. Винятки з цього правила існують, але їх відносно небагато [6, р. 7–8]. Важливо зазначити, що лексема, яка належить до жіночого роду, має одночасно задовольняти і фонетичному, і графічному критеріям. Існує велика кількість слів чоловічого роду, що закінчуються звуками *[a]* і *[m]*, які позначаються іншими літерами. І навпаки, нерідко зустрічаються слова чоловічого роду, які закінчуються літерою *א*, яка вимовляється іншим звуком.

Матеріалом цієї розвідки слугує текстове спілкування в групі “ЮНЬ | Ізраїль | Українці в Ізраїлі” соціальної мережі Телеграм. За результатами аналізу повідомлень учасників групи виокремлюємо 130 іменників, запозичених з івриту та релевантних для цього дослідження. До переліку елементів, що аналізуються, не входять наступні одиниці: сполучені конструкції (сміхут); іменники, до яких при запозиченні був доданий український афікс; іменники, які мають нативні українські омоніми; іменники, що використовуються в нашому матеріалі лише у формі множини. Рід лексем у мові-донорі (івриті) визначаємо за допомогою словника [4]. Родову категоризацію запозичень у мові-реципієнті (українській) встановлюємо за формою слів, узгоджених з ними (дієслів у формі минулого часу, прикметників, займенників). За відсутності таких слів для визначення роду аналізуємо закінчення в непрямих відмінках. У випадку невикористання лексеми в непрямих відмінках мусимо констатувати неможливість встановлення родової належності.

71 іменник з нашого переліку належить в івриті до чоловічого роду, причому родову належність 19 з них в українській мові неможливо визначити. 51 елемент набув чоловічого роду. Йдеться здебільшого про слова, що закінчуються на твердий приголосний (47 елементів), як-от *то́фес* (טופס) ‘бланк’ і *мерка́з* (מרכז) ‘центр’. Два елементи закінчуються звуком [e], а саме *морé* (מורה) ‘вчитель’ й *олé* (עולה) ‘репатріант’. У випадку цих лексем родову належність вірогідно обумовив семантичний критерій, адже вони позначають людей чоловічої статі. Один елемент закінчується м’яким приголосним (*іку́ль* (עיקול) ‘арешт майна’), ще один – голосним [i] (*ка́нтри* (קנטרי) ‘спортивний центр’).

Цікавим є випадок слова *шиму́а* (שמוא) ‘слухання (здебільшого при звільненні)’. З одного боку, в івриті це слово належить до чоловічого роду. З іншого, його фонетична форма притаманна іменникам жіночого роду в українській мові. Така суперечність призвела до того, що *шимуа* – це єдина лексема в нашому матеріалі, родову належність якої різні мовці сприймають неоднаково. Деякі з них орієнтуються на рід в івриті:

Я звільнився місяць тому, відпрацював належне і з 1 числа не був на роботі. Але промониторив все на світі з цього питання. Від належного шимуа до порядку отримання піцуїм. Звертайся.

Інші беруть за основу фонетичну форму й зараховують це слово до жіночого роду:

Розмови про Україну не є причиною для звільнення. У вас була шимуа? Шо казали?

59 іменників з переліку мають у мові-донорі жіночий рід, причому для 23 з них неможливо встановити родову належність у мові-реципієнті. 30 одиниць, які закінчуються звуком [a], набули категорії жіночого роду. Тут маємо такі лексеми, як *міштарá* (משטרה) ‘поліція’, *тлунá* (תלונה) ‘скарга’ й *авталá* (אבטלה) ‘безробіття’. Усі 6 елементів на [m], стосовно яких можна визначити родову належність в українській мові, набули чоловічого роду. Тут маємо слова *масай́т* (משאית) ‘вантажівка’, *паргі́т* (פרגית) ‘курча’, *мако́лет* (מכולת) ‘невелика крамниця’, *раке́вет* (רכבת) ‘потяг’, *метроні́т* (מטרופיט) ‘зчленований автобус, що рухається окремою смугою’ і *шаба́т* (שבת) ‘субота’.

Отже, на родову категоризацію запозичень з іврити у вживаній в Ізраїлі українській мові впливає насамперед фонетична форма слова. У випадку відсутності збігу між родом у мові-донорі та родом, на який вказує фонетична форма, мовці зважають саме на другий критерій, як демонструємо на прикладі слів жіночого роду на [m]. Водночас не можна стверджувати, що рід в івриті не має жодного впливу на родову категоризацію в українській мові. Попри фонетичну форму іменника

шимуа, частина мовців все ж відносить його до чоловічого роду вслід за родовою належністю в івриті. Безсумнівно, на набуття лексемами категорії роду в релевантних випадках впливає також семантичний критерій. Не спостерігаються слова чоловічого роду, які б позначали особу жіночої статі, або слова жіночого роду на позначення осіб чоловічої статі. Ба більше, вірогідно, що існують додаткові чинники, що обумовлюють зарахування іменників до певного граматичного роду, які зможуть бути виявлені за результатами аналізу більшої кількості елементів.

Література:

1. Емельянова Е. С. Морфологічна адаптація галліцизмів у сучасній українській сільськогосподарській термінології. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 82(1). С. 134–136.
2. Підлужина І. А. Шляхи пристосування німецьких лексичних запозичень зі сфери побуту до системи сучасної української мови на різних рівнях. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2021. № 32. С. 44–48.
3. Прийма Л. Ю. Граматичне освоєння англійських запозичень в українській мові початку ХХІ століття : дис. ... д-ра філософії : 035. Полтава, 2023. 354 с.
4. Choueka Y. *Rav-Milim: a comprehensive dictionary of modern Hebrew*. Tel Aviv, 1997. 1955 p.
5. Field F. *Linguistic Borrowing in Bilingual Contexts*. Amsterdam, Philadelphia, 2002. 252 p.
6. Lewis G. *Modern Hebrew: An Essential Grammar*. London, New York, 2016. 348 p.
7. Matras Y. *Language Contact*. Cambridge, 2020. 410 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-36>

**CURRENT SYSTEMATIC CHANGES IN THE UKRAINIAN
LANGUAGE DURING WARTIME IN THE CONTEXT
OF PAN-EUROPEAN LINGUISTIC TRANSFORMATION**

**АКТУАЛЬНІ СИСТЕМНІ ЗМІНИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ
ВОЄННОЇ ДОБИ НА ТЛІ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИХ
ЛІНГВАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

Hurko O. V.

*Doctor of Philological Sciences,
Professor,
Head of the Department of English
for Non-Philological Specialities,
Oles Honchar Dnipro
National University
Dnipro, Ukraine*

Гурко О. В.

*докторка філологічних наук,
професорка,
завідувачка кафедри англійської мови
для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

В умовах повномасштабної війни українська мова зазнає неабияких змін, які охоплюють лексичний, семантичний, комунікативний та соціолінгвістичний рівні. Ці трансформації зумовлені не лише внутрішніми потребами суспільства в умовах кризи, а й відбивають ширші загальноєвропейські лінгвальні тенденції, пов'язані з глобалізацією, цифровізацією та переосмисленням мовної ідентичності. Зважаючи на це, в межах нашої наукової розвідки плануємо окреслити ключові вектори актуальних модифікацій, що формують нову мовну реальність воєнного часу в Україні.

Серед ключових трансформацій, що характеризують новітній стан української мови воєнної доби, виокремлюємо такі напрями: 1) **соціолінгвістичні зрушення**; 2) **системні мовні перетворення**; 3) **цифровізаційні впливи**; 4) **комунікаційні зміни**; 5) **лінгвальні процеси в межах європейського контексту**.

Далі поетапно схарактеризуємо окреслені вищі трансформаційні аспекти. *До маркерів соціолінгвістичних зрушень* зараховуємо, поперше, появу нових соціальних комунікативних доменів на кшталт телеграм-каналів та волонтерських платформ, які мають на меті оперативно інформувати, самоорганізувати координацію допомоги та швидко мобілізувати ресурси (лексеми: *донат, збір, волонтер, потреба, запит, закрили*); по-друге, зростання рівня мовної самосвідомості і як наслідок українська мова дедалі виразніше постає символом

спротиву та національної ідентичності (лексеми: *мовний престиж, політична маркованість, лінгвістичний суверенітет*).

Щодо системних мовних перетворень, то фіксуємо здебільшого зміну лексичної системи української мови через активне оновлення словника за допомогою військової, патріотичної та ідеологічно маркованої лексики (*пункт незламності, аналітик бойових систем, оператор автономних платформ, військовий персонал, рашист, кіборг, сили оборони, дрон-камікадзе, форпост*).

Цифровізаційні впливи спричинені зміщенням меж між усною та писемною формою комунікації, а також трансформацією мовних норм і жанрових особливостей публічного мовлення. Неабиякого поштовху в умовах сьодення набувають новітні цифрові жанри (*блоги, сторіс, чати, коментарі*), які продукують унікальні стилістичні формати, у яких поєднано мемну лексику (*жесть, треиш*), англіцизми (*дропнути, зафоловити, репостити, залогінітись, чекпоінт*), емодзі (☹️ 🇺🇦 🏠 🌐 ⚡️ 👁️ 💬 🗨️ 🛡️) та соціокультурні алюзії (*чмоня* як символ приниження ворога, *мінуснути* як позначення знищення ворожої техніки або сили), що активно інтегруються до повсякденної комунікації.

Комунікаційні зміни в українському просторі переважно представлені новими формулами мовної етикетності на зразок **Привіт усім! Доброго вечора, ми з України! Слава ЗСУ! Разом до Перемоги! Все буде Україна! Тримаємось. Працюємо. Віримо. Тримаємо стрій!** Зазначені вислови виконують функцію маркерів національної єдності, громадянської солідарності та психологічної підтримки, а також віддзеркалюють прагнення до самоідентифікації в умовах війни та інформаційного протистояння.

У межах сучасного європейського контексту спостерігаємо активізацію **лінгвальних процесів**, що зумовлені цифровізацією, глобалізацією, зміною соціальних парадигм і політичних реалій. Серед ключових тенденцій – англізація лексики (**deadline, zoom call, briefing, donation, fundraising, task force, logistics hub**), постгендерні модифікації мовних структур (*жіночий подвиг – чоловіча відвага, братерство по зброї – бойова спільнота, справжній чоловічий характер – професійна витримка, сестринська допомога – мережа взаємодітримки, сильна стать – особи, здатні до спротиву*), розвиток мультимодальних жанрів комунікації (*соціальні мережі, мем чи мультимодальний жанр, інфографіка, відеоконтент, подкаст, цифрова наукова комунікація*) та мовна деколонізація (*братні народи – сусідні держави, інтеграційні процеси – політика імперського впливу, конфлікт – війна, спільна історія – асиметричне минуле, ополченці – незаконні збройні формування, криза в регіоні – збройна*

агресія, місцева самооборона – окупаційні адміністративно-військові структури). Ці процеси не лише змінюють структуру національних мов, а й формують нові моделі ідентичності, соціальної взаємодії та культурної пам'яті.

Отже, мовні трансформації воєнного часу доцільно репрезентувати не лише як процес лексичного збагачення, а й як глибинну модифікацію мовної картини світу, адже українська мова в цих умовах виявляє високий рівень адаптивності, гнучкості, поєднаної з опором асиміляційним впливам, що здебільшого посилює її ідентифікаційний потенціал. На наше переконання, досвід мовних змін в Україні може слугувати підґрунтям для зіставних постконфліктних лінгвістичних студій у Європі. Перспективу подальших студій вбачаємо в аналізі термінології високотехнологійної війни.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-37>

THE CATEGORY OF POLITENESS AND THE MEANS OF ITS REALIZATION IN ENGLISH DISCOURSE

КАТЕГОРІЯ ВВІЧЛИВОСТІ ТА ЗАСОБИ ЇЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПРОСТОРІ

Savchyn N. B.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Philology and Translation,
Ivano-Frankivsk National Technical
University of Oil and Gas
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Савчин Н. Б.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та
перекладу,
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу
м. Івано-Франківськ, Україна*

Незважаючи на те, що категорія ввічливості, як лінгвістичне явище уже давно належить до кола основних проблем мовознавства, водночас, зацікавленість у комунікативно-прагматичних характеристиках та вербальних і невербальних засобах її актуалізації в англійському просторі, все ще є предметом дискусії. Проте існує значна кількість досліджень даної категорії в іноземній мові, дотепер ще немає загальноприйнятого визначення. Дослідники по-різному трактують засоби її вираження, що свідчить про складність та багатовимірність цього явища.

Т. ван Дейк розглядає ввічливість як допоміжну роль у будь-якому дискурсі, яка стосується соціальних умов і прагматичних правил. Вона є когнітивно зумовленою та релевантною лише тією мірою, якою учасники комунікації знають ці правила та здатні співвідносити власні інтерпретації подій із соціальними характеристиками контексту [4, с. 132].

Дж. Ліч підкреслює, що «ввічливість спрямована на мінімізацію вираження неввічливих намірів та максимізацію ввічливих, що забезпечує гармонійність комунікації»[3]. П. Браун і С. Левінсон виділяють стратегії «позитивної та негативної ввічливості, які відображають прагнення мовця підтримати «обличчя» співрозмовника» [2]. Сучасні дослідження (наприклад, у сфері міжкультурної комунікації та онлайн-дискурсу) показують, що «ввічливість трансформується залежно від соціальних і технологічних умов, але залишається ключовим чинником ефективної взаємодії» [1].

Оскільки, категорія ввічливості є однією з ключових у прагматичній лінгвістиці, адже вона визначає характер міжособистісної комунікації та відображає культурні норми суспільства, в англійському просторі ввічливість виступає не лише як мовна стратегія, але й як соціальний маркер, що забезпечує гармонійність взаємодії між комунікантами. Таким чином вона реалізується в англійській мові через різноманітні мовні та позамовні засоби, що забезпечують ефективність комунікації та підтримку соціальної гармонії.

На лексичному рівні найбільш поширеними є формули ввічливості (*please, thank you, excuse me, sorry*), які виконують функцію маркерів соціальної коректності. Вони часто супроводжуються інтенсифікаторами (*very much, kindly*), що підсилюють позитивний ефект.

На синтаксичному – ввічливість часто реалізується через мовні та модальні конструкції: *Could you possibly...* – використання модального дієслова *could* у поєднанні з прислівником *possibly* створює максимально делікатне прохання, яке знімає тиск із співрозмовника. *Would you mind...* – конструкція апелює до особистих меж адресата, демонструючи повагу до його комфорту. Це прохання звучить як перевірка готовності виконати дію, а не як наказ. *I was wondering if...* – форма минулого часу (*was wondering*) додає непрямой форми та м'якості, перетворюючи прохання на роздуми мовця, що знижує категоричність висловлювання. Такі структури пом'якшують імперативність висловлювання та створюють ефект непрямого мовленнєвого акту.

Категорія ввічливості реалізується також за допомогою дискурсивних засобів. До них належать: використання евфемізмів (*passed away* замість *died*). Використання евфемізмів дозволяє уникнути прямого й потенційно травматичного висловлювання. Це демонструє чутливість

мовця до емоційного стану співрозмовника та підтримує соціальну гармонію; непрямі мовленнєві акти: замість прямого наказу (*Close the window!*) використовується запитання чи пропозиція (*Could you close the window?*). Така стратегія зменшує категоричність висловлювання, перетворюючи його на прохання, що підвищує рівень ввічливості. Стратегії пом'якшення (*just a moment, if it's not too much trouble*): ці вирази вводять додаткові елементи, які знижують імперативність прохання. Вони створюють ефект «зменшення тиску» на адресата, показуючи, що мовець враховує його можливості та комфорт.

Таким чином, дискурсивні засоби допомагають уникати конфліктних ситуацій та підтримувати позитивний тон комунікації.

З точки зору соціокультурного аспекту, у британському варіанті англійської мови спостерігається тенденція до більшої формалізації та частого використання непрямих стратегій. Американський варіант, навпаки, характеризується прагматичністю та більшою прямоотою, хоча форми ввічливості залишаються обов'язковими.

У порівнянні з українською мовою, в якій поширені звертання (*будь ласка, перепрошую, дякую*), мають прямі відповідники в англійській. Проте англійська мова частіше використовує синтаксичні засоби для пом'якшення, тоді як українська тяжіє до лексичних форм.

Отже, категорія ввічливості в англомовному просторі реалізується через багатий спектр лексичних, синтаксичних та дискурсивних засобів. Вона відображає не лише мовні норми, але й культурні цінності, що формують специфіку комунікативної поведінки носіїв англійської мови. Таким чином, ввічливість у англійській мові постає не лише як мовна стратегія, але й як культурно зумовлений механізм підтримання соціальної гармонії, що має універсальне значення для міжособистісної та міжкультурної комунікації. Перспективним напрямом подальших досліджень є аналіз трансформації стратегій ввічливості в умовах цифрової комунікації, де традиційні мовні засоби поєднуються з новими формами невербальної взаємодії (емодзі, реакції, скорочені формули).

Література:

1. Васильєва О. О. Ввічливість в англомовному науковому дискурсі: проблема визначення. *Збірник наукових статей. Серія «Філологія»*. Київ : КДЛУ, 2000. № 4. С. 20–26.
2. Brown P., Levinson S. C. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 345 p.
3. Leech, G. N. *The Pragmatics of Politeness*. Oxford : Oxford University Press, 2014. 343 p.

4. Van Dijk T. A. Discourse and Context: A Sociocognitive Approach. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 283 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-38>

**HESITATION PAUSES IN ORAL SPONTANEOUS SPEECH
(BASED ON EXAMPLES FROM UKRAINIAN AND FRENCH)**

**ПАУЗИ ХЕЗИТАЦІЇ В УСНОМУ СПОНТАННОМУ МОВЛЕННІ
(НА ПРИКЛАДАХ УКРАЇНСЬКОЇ І ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ)**

Fliashko O. V.

*Bachelor Student at the Educational
and Scientific Institute of Philology,
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Фляшко О. В.

*студентка бакалаврату Навчально-
наукового інституту філології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Звуковий лад мови – це її справжнє звукове «обличчя» [8, с. 67], що забезпечує комунікативну спроможність соціуму, знаходить свою динамічну реалізацію в живому мовленнєвому потоці. Дослідженням цієї фундаментальної структури займається фонетика, яка постає як «крос-галузева ділянка мовознавства» [10], оскільки вона інтегрує лінгвістичні та когнітивні вектори пізнання.

У центрі уваги постає усне спонтанне мовлення як складний когнітивно-комунікативний процес. Його невід’ємним атрибутом є паузи хезитації – природні маркери мислення мовців, темпоральні перерви або заповнені вокалізовані сегменти, котрі спричинені труднощами у процесі продукування думки.

Хезитація (*грец. hesitation – коливання, затинання*) – різновид паузи, викликаний обдумуванням можливих варіантів продовження мовлення, пошуком потрібного елемента мовного коду, перебудовою структури повідомлення в процесах вербалізації тощо [9, с. 342]. На відміну від комунікативно релевантних пауз, що слугують засобом організації та прагматичного увиразнення висловлювання, паузи хезитації не мають безпосередньої комунікативної настанови. Натомість вони репрезентують механізми внутрішнього мовленнєвого планування думок і зовнішні прояви когнітивної обробки інформації в умовах «онлайн продукування» мовлення. Вони пов’язані з емоційним ставленням мовця до повідомлення, з пошуком синонімічних засобів

вираження думок, з самовиправленням, з перебудовою синтаксичних структур, з пригадуванням тощо [11, с. 284].

Частотність пауз хезитації насамперед зумовлена екстралінгвальними чинниками: комунікативною ситуацією, рівнем складності дискусії, індивідуально-психологічними характеристиками мовця (темпераментом, ступенем загальної ерудиції, рівнем професійної компетентності та обізнаності в обговорюваній темі, «звичкою»). Важливо, що «... часті або надмірні за тривалістю паузи провокують у реципієнтів замішання, роздратованість, почуття тривоги, а як наслідок – якість комунікації значно знижується» [12, с. 47].

Феномен паузації роздумів (хезитації) виявляється у так званих «заповнених» (*Filled Pauses, FP*) і «незаповнених» (*Unfilled Pauses, UP*) паузах, зокрема в «автоматизмах» (*automatisms*) [1;7], повторюваннях (*Repeats, R*), «фальш-стартах» (*False Starts, FS*) [6, с. 24].

Автоматизми (*automatisms*) [1;7] позначають вислови, які мають сталу структуру, і є так званими «філерами», «філерними словами» (*filler words*, від англ. fill – заповнювати), які слугують для підтримки безперервності мовлення і надання додаткового часу мовцю на формулювання, пригадування думки й уникненню «незаповнених пауз» (*unfilled, silent pauses*). Відповідно до функцій найпоширенішими прикладами автоматизмів можуть слугувати: укр. 1) апелятивні, метатекстові коментарі (*бачите (бачте), розумієте, знаєте, слухайте, уявіть собі, повірте*), 2) десемантизовані модальні (*насправді, чесно кажучи, як на мене, якщо чесно, [мені] здається, звичайно, на мою думку*), 3) дискурсивно-організаційні (*отже, відповідно, таким чином, наприклад, врешті-решт, одним словом, коротше кажучи*); фр. 1) *appellatifs (tu vois / vous voyez, tu sais / vous savez, imagine / imaginez, tu comprends / vous comprenez, écoutez / écoutez, regarde / regardez, crois-moi / croyez-moi, imagine / imaginez)*, 2) *modaux désémantisés (en fait, franchement, à mon avis, pour être honnête, il me semble, évidemment, bien sûr, selon moi, personnellement)*, 3) *des connecteurs logiques (donc, alors, ainsi, par conséquent, enfin, bref, en effet)*.

Повтори (*Repeats, R*) подібні до «автоматизмів». Вони можуть бути представлені: 1) одним, рідше двома-трьома елементами (окремими словами, словосполученнями або короткими фразами): укр. (*добре-добре, якби ж якби ж, ага-ага, так-так, ну от ну от, тину того*); фр. (*c'est ça, comme ça, c'est comme ça, bon ben, voilà voilà, mais*); 2) повторюваними фрагментами слів (складами, звуками, звукосполученнями): укр. (*ну-ну, от-от, мг-мг, так-так*); фр. (*alor-r-rs, ben, bah, bof, hein, pff, eu, euh, em, eh, oe, n*) [2;3], 3) прологанціями (*prolongations*) (слово вимовляється понад його «нормальну» довжину)

[4, с. 246; 5]: укр. (e-e-e, a-a-a, м-м-м, ем-м-м, ну-у-у, взагалі-і-і, дуж-е-е-е, насправд-і-і-і, ц-е-е-е, н-у-у-у, спол. і-і-і); франц. (je-e-e « je », bon-n-n « bon », oui-i-i « oui », voilà-à-à « voilà », e-e-et « et », très-è-ès « très »).

«Фальш-старт» (*False Starts, FS*) [6, с. 24] – висловлювання, у яких мовець 1) або обриває фразу без її завершення (*Non-Retraced FS*): укр. («я хотіла би спочатку розповісти про [...]», «це питання стосується [...]», «ми маємо обговорити важливі [...]», «дозвольте мені звернути увагу на [...]»); франц. («*je voudrais d'abord vous parler de [...]*», «*permettez-moi d'attirer votre attention sur [...]*», «*cette question concerne [...]*», «*nous devons discuter des aspects importants [...]*»); 2) або продовжує корекцію вже вжитого слова чи фрази (*Retraced FS*): укр. («дозвольте спочатку сказати про [...], але спершу хочу подякувати [...]», «ми маємо обговорити важливі аспекти [...], проте, перш за все, дякую [...]»); франц. («*cette question concerne tout le monde [...], bien qu'avant tout il faut souligner [...]*», «*je souhaiterais attirer votre attention sur [...], mais laissez-moi d'abord exprimer ma gratitude [...]*»).

Отже, пауза хезитації має амбівалентний функційний статус у структурі усного спонтанного мовлення. З одного боку, вона може виконувати конструктивну роль, забезпечуючи мовцеві додатковий часовий ресурс для когнітивного планування, коригування подальшого висловлювання, а також опосередковано сприяти підтриманню комунікативної взаємодії з аудиторією. З іншого боку, надмірна хезитація здатна порушувати цілісність сприйняття повідомлення, знижувати його інформативну щільність та ускладнювати процес декодування змісту. Зіставний аналіз хезитаційних явищ в українській і французьких мовах засвідчує їхню універсальну природу, що підтверджує когнітивну зумовленість механізмів спонтанного мовлення незалежно від лінгвокультурного середовища.

Література:

1. Blanken G., Marini V. Where do lexical speech automatism come from?. *Journal of neurolinguistics*. 1997. Vol. 10, no. 1. P. 19–31. URL: [https://doi.org/10.1016/s0911-6044\(97\)00001-8](https://doi.org/10.1016/s0911-6044(97)00001-8) (date of access: 16.02.2026).
2. Campione E. & Véronis J. (2004), « Pauses et hésitations en français spontané », Actes des XXVe Journées d'Étude sur la Parole – JEP 2004, Fès (Maroc), 109–112.
3. Candea M. Contribution à l'étude des pauses silencieuses et des phénomènes dits "d'hésitation" en français oral spontané : étude sur un corpus de textes en classe de français. 2000. URL: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00290143> (date of access: 16.02.2026).

4. Clark H. H. Pauses and Hesitations: Psycholinguistic Approach. In: Keith Brown, (Editor-in-Chief) *Encyclopedia of Language & Linguistics, Second Edition*. 2006. Volume 9, pp. 244–248. Oxford : Elsevier.

5. Corley M., Stewart O. W. Hesitation Disfluencies in Spontaneous Speech: The Meaning of um. *Language and Linguistics Compass*. 2008. Vol. 2, no. 4. P. 589–602. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1749-818x.2008.00068.x> (date of access: 16.02.2026).

6. Howard Maclay & Charles E. Osgood (1959) Hesitation Phenomena in Spontaneous English Speech, *WORD*, 15:1, P. 19–44. DOI: 10.1080/00437956.1959.11659682

7. Sidtis D. V. L. When novel sentences spoken or heard for the first time in the history of the universe are not enough1: toward a dual-process model of language. *International Journal of Language & Communication Disorders*. 2004. Vol. 39, no. 1. P. 1–44. URL: <https://doi.org/10.1080/13682820310001601080> (date of access: 16.02.2026).

8. Бас-Кононенко О. В. Проблеми української фонетичної термінології (артикуляційний аспект). *Українська мова*. № 4(92). С. 66–78. URL: <https://doi.org/10.15407/ukrmoiva2024.04.066> (дата звернення: 16.02.2026).

9. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ : Акад., 2004. 342 с.

10. Іщенко О. С. Експериментальна фонетика у світлі сучасних комп'ютерних технологій. Інтелектуальні системи та прикладна лінгвістика. *Інтелектуальні системи та прикладна лінгвістика* : матеріали I Всеукраїнської наук.-практ. конф. (15–16 березня 2012 р.). Харків, 2012. С. 16–17.

11. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підруч. для студ. класич., пед. і лінгвіст. ун-тів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька [та ін.] ; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

12. Пасинок В. Г. Основи культури мовлення : навч. посібник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2011. 228 с.

SECTION 8. TRANSLATION AND INTERPRETATION STUDIES

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-39>

STRATEGIES FOR TRANSLATING THE MODAL VERBS *MUST*, *SHOULD*, AND *MAY* IN ENGLISH BUSINESS TEXTS

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ МОДАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ *MUST*, *SHOULD*, *MAY* В АНГЛОМОВНИХ БІЗНЕС-ТЕКСТАХ

Aliseienko O. M.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of the English Language for Non-
Philological Specialties,
Oles Honchar Dnipro National
University
Dnipro, Ukraine*

Алісеєнко О. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови
для нефілологічних спеціальностей,
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Modal verbs play a crucial role in English business discourse, where they express obligation, recommendation, permission, and degree of authority. Their translation poses challenges due to differences in modal systems, pragmatic conventions, and genre expectations across languages. Translation of modal verbs causes a significant difficulty both in General English context and in Business English textual environment. Therefore, it is vitally important to distinguish translation strategies for the modal verbs *must*, *should*, and *may* in business texts, focusing on functional equivalence and pragmatic adaptation [3, p. 459].

Business communication relies on linguistic precision combined with pragmatic flexibility. Modal verbs are central to expressing obligation, permission, and recommendation in contracts, policies, reports, and business correspondence. However, direct equivalents across languages rarely preserve the same pragmatic force. Translators must therefore apply functional and context-sensitive strategies [5, p. 18].

The key strategies for translating the modal verbs *must*, *should*, and *may* in English business texts should be analyzed and the peculiarities connected to genre, communicative intent, and degree of obligation have to be outlined to prevent possible misunderstanding, ambiguity and incorrect interpretation.

Modality expresses a speaker's attitude toward a proposition, including necessity, obligation, probability, and permission. To begin with, the most commonly used modal verb by the non-native speakers is definitely **MUST** which is the strongest modal verb in Ukrainian meaning – *мусити*, having as well weaker meanings such as *повинен*, *треба*. The translator may sometimes choose the Ukrainian lexical equivalent of **must** under the influence of the traditionally established usage of a modal meaning in his native tongue. The meaning of necessity, obligation following from a prescription or rule, may often be expressed in Ukrainian through strict logical word order or via some other finite verbs with the intensifying adverb, as can be observed in the following sentences: *I mustn't take the money. Я ніколи не візьму цих грошей.*

The modal verb **must** when used with the perfect infinitive usually expresses actions supposed to have taken or not taken place but of which the speaker is mostly informed. The meaning of thus expressed action is usually rendered into Ukrainian with the help of the modal adverbs or particles **можливо**, **мабуть**, **напевно**, **певне**: *She must not have followed the advice... Вона не повинна була виконувати цю пораду...*

The necessity to use modal equivalents cannot be underestimated. In business discourse, the modal constructions **have to** and **be to** express obligation but differ in source and pragmatic force. **Have to** typically indicates externally imposed necessity arising from rules, procedures, or circumstances, and is common in business communication that explains requirements or operational constraints (e.g., **All employees have to complete compliance training**). It sounds practical and situation-driven rather than authoritative. In contrast, **be to** conveys formal, pre-established obligation, scheduled action, or official instruction, and is frequently used in contracts, policies, and formal announcements (e.g., **The report is to be submitted by 15 March**). This construction carries a more institutional and regulatory tone. For translators, the distinction is important: **have to** often reflects contextual necessity, while **be to** signals prescribed duty or formally arranged action within a regulated business framework.

In business discourse **should** often express recommendation, advice or soft obligation. It occupies a middle position between strong obligation (**must**, **have to**) and weak possibility (**may**), allowing companies to guide behavior while maintaining a polite and non-coercive tone (e.g., *Managers should review quarterly results before approval*). This makes **should** especially frequent in corporate guidelines, policy documents, and professional correspondence, where preserving diplomatic balance is important. Pragmatically, **should** often signals desirable action or standard procedure, not legally binding duty. For translators and interpreters, it is essential to preserve this moderated force, since over-strengthening it into

strict obligation or weakening it into mere possibility can distort the communicative intent of the business message.

SHOULD express moral obligation, desirability, and advisability. Its meaning in Ukrainian is mostly very close to that of the stative **треба** or modal verb **слід, потрібно** – e.g. *What do you think he should do? І що, по-твоєму, йому слід\треба робити; regret, grief, sorrow – *I shouldn't have said that – Мені не слід\не треба було цього казати; advice\recommendation *You shouldn't have consulted me. – Тобі не треба\не слід було радитися зі мною.***

The modal verb **MAY\MIGHT** with its lexical equivalents *to be permitted\to be allowed* has also some peculiarities of use and expression of meaning. When the modal verb expresses permission it is usually translated into Ukrainian as a stative **можна**: *Now may I go? – То що, можна мені йти? At the hospital they told me I might wait. – У шпиталі сказали, що мені можна почекати.* The meanings of permission expressed by the modal verb **may\might** can equally be conveyed by the Ukrainian verbs **дозволяти, не заперечувати**: e.g. *May I speak now? – Тепер дозволяєте\можна мені говорити? May I offer you some fruit? – Можна запропонувати вам/Не заперечуватимете проти фруктів?* [1, с.348].

When the verb **may\might** expresses possibility or probability, assumption, uncertainty, advice, etc., it is usually translated into Ukrainian with the help of the polysemantic verb **могти**: *I think I may remind him of a time he prefers to forget. – Я могтиму\матиму змогу, думаю, пригадати йому той час, про який він воліє не згадувати.*

May\might in subjunctive form – **б, ще\ше й, хай**. *Let's wait a little more, she might return in a couple of minutes. – Зачекаймо трохи, вона ще може (може ще й) прийде за кілька хвилин. May they live a long life. – Хай їм щастить. [2, с.295].*

The modal verb **may\might** followed by a perfect infinitive often expresses supposition, desire, uncertainty, probability, etc., of actions which might not have been carried out. When isolated from a contextual environment, the construction of **may\might** with the perfect infinitive may be treated as polysemantic and consequently offered different interpretations in Ukrainian:

She may have forgotten, you know; or got the evening mixed.

- Знаєте, вона мабуть забула чи сплутала вечір
- Вона певне забула або сплутала вечір
- Можливо, вона забула чи сплутала вечір
- Цілком імовірно, що вона забула чи сплутала вечір
- Знаєте, а може вона забула чи сплутала вечір

Negative sentences:

The aircraft might not have been downed in the action

- a) Літак може й не збито в тім бою
- b) Літак мабуть не збито в тім бою
- c) Цілком імовірно, що літак не був збитий у тому бою
- d) Навряд чи літак був збитий у тому бою
- e) Може літака й не збили в тому бою

Typical translation errors in rendering modal verbs in business texts often arise from insufficient pragmatic and genre analysis. One frequent problem is **literal equivalence**, where modal verbs are treated as direct one-to-one matches across languages without considering their functional load in context. This approach ignores differences in regulatory force, politeness strategy, and discourse convention. Another common issue is **obligation distortion**, when a strong modal such as **must** is translated as a mere recommendation, which weakens the legal or procedural force of the statement. The opposite tendency – **over-formalization** – also occurs, when a moderate modal like **should** is rendered as a strict obligation, thereby increasing the level of coerciveness beyond the author’s intent. Translators also frequently misinterpret **meanings of** may, translating expressions of permission as probability or vice versa, which leads to semantic and legal ambiguity. Finally, errors often result from **genre neglect**: different types of business texts require different modal strength. Contract and policy languages typically demand a higher degree of explicit obligation than email or advisory communication, and the translation must reflect this variation in modal force [4, p. 174].

The translation of *must*, *should*, and *may* in business texts requires a functional approach rather than direct lexical substitution. Key determining factors include:

- document genre;
- regulatory vs advisory function;
- degree of obligation;
- pragmatic intent.

Thus, effective translation strategies include modulation, grammatical transformation, and pragmatic adaptation. Modal verbs should be interpreted as discourse tools, not merely grammatical units.

Bibliography:

1. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2008. 512 с.
2. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Київ, 2017. 448 с.
3. Biber, D., Johansson, S., Leech, G., Conrad, S., & Finegan, E. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Longman. 1999.

4. Palmer, F. R. *Mood and Modality* (2nd ed.). Cambridge University Press. 2001. 236 p.
5. Trosborg, A. *Text Typology and Translation*. John Benjamins, 1997. 21 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-40>

**PECULIARITIES OF MILITARY TRANSLATION
IN THE CONDITIONS OF FULL-SCALE INVASION:
TERMINOLOGICAL ACCURACY, STRESS FACTORS
AND COMMUNICATION**

**ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ В УМОВАХ
ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ: ТЕРМІНОЛОГІЧНА
ТОЧНІСТЬ, СТРЕСОВІ ЧИННИКИ ТА КОМУНІКАЦІЯ**

Antonenkova V. S.

*Full-time Student, Master's Degree
Candidate,
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Антоненкова В. С.

*слухач-итантний, здобувач
освітнього рівня "магістр",
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

З початку повномасштабного вторгнення збройних сил російської федерації в Україну значно зросла допомога від країн-партнерів, що зумовило потребу в комунікації з представниками збройних сил інших держав та зростання необхідності у військових перекладачах здатних здійснити адекватний переклад. Також це підкреслило важливість військового перекладу як спеціалізованої міжмовної та міжкультурної комунікації, що охоплює переклад військової термінології, документації, брифінгів, матеріалів навчань та усне мовлення під час міжнародної співпраці. Військовий переклад не зводиться лише до лексичної передачі текстів, а передбачає термінологічну адекватність та здатність передавати інформацію з мінімальною зміною сенсу, особливо в під час міжнародних навчань. Саме такі вимоги відрізняють його від політичного або технічного перекладів. [1, с. 2] Важливо також відзначити, що військовий переклад як окремий вид перекладацької діяльності має власні специфічні прийоми [2, с. 3], які забезпечують відповідність термінів та комунікативних актів у різних мовних парах.

Термінологічна точність перекладу військових текстів є ключовою, оскільки військова лексика включає широкий спектр понять, що вимагає глибокого розуміння як вихідної, так і цільової мов [3, с. 5]. Дослідження в цій сфері свідчать про активне використання трансформацій, таких як калькування, коли речення “Logistics support units ensure uninterrupted supply chains to the frontline.” буде перекладатися як “Підрозділи логістичного забезпечення надають безперервне постачання на лінію фронту”, де точно і без змін передано суть речення. **Або ж конкретизація: “The reconnaissance team reported critical information”, що перекладається як “Розвідувальна група надала важливу інформацію про розташування противника, чисельність його особового складу та озброєння.”**, де додано деталі, яких не було в оригіналі, але вони важливі для контексту. Також модифікація структури речення: **“Before dawn, the engineering units completed the fortification of defensive positions”**. Перекладом цього речення буде: “Інженерні підрозділи завершили укріплення оборонних позицій до світанку”. В цьому випадку початок речення перенесено, щоб адаптувати часовий контекст до української мови.

У сучасних умовах війни перекладачі беруть участь у: нарадах (брифінгах), аналізі проведених дій (after action review) [4, с. 3], здійснюють переклад посібників, документації, навчальних матеріалів, тощо. У таких комунікаційних ситуаціях швидкість та точність перекладу є критично важливими. Перекладач повинен не лише передати зміст, але й вже під час перекладу усвідомлювати його наслідки для подальшої діяльності військовослужбовців. Це вимагає наявності фахівця не лише мовної компетенції, широкого словникового запасу, знання військової термінології та всебічного розуміння контексту. У таких обставинах стандартні асоціації перекладацької діяльності можуть давати змогу лише частково впоратися з завданням, оскільки перекладач часто перебуває у складному психологічному стані, що впливає на когнітивні процеси.

Таким чином, військовий переклад стає не просто видом перекладацької діяльності, а компонентом стратегічної комунікації, що вимагає високої термінологічної компетентності, розуміння технічних та оперативних контекстів, швидкого та точного прийняття рішень у процесі перекладу, психологічної стійкості під тиском часу та емоційного навантаження.

Перспективи подальших досліджень включають розроблення методичних рекомендацій для підготовки військових перекладачів, створення баз сучасної військової термінології, а також моделювання психолінгвістичних стратегій адаптації перекладача до умов високих стресових навантажень.

Література:

1. Рябокiнь Н. О., Пашко С. В. Особливостi перекладу англомовної вiйськової термiнологiї на українську. *Науковi записки*. URL: [https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/315?utm_source=\(дата доступу: 24.02.2026\)](https://journals.cusu.in.ua/index.php/philology/article/view/315?utm_source=(дата%20доступу%3A%2024.02.2026)).
2. Udovichenko H., Chvanova B. Ways to Cover the Difficulties of Translating Military Terminology. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. URL: (https://www.moderntechno.de/index.php/meit/article/view/meit37-03-051?utm_source=) (дата доступу: 24.02.2026).
3. Литвинська Т. Ю. Особливостi перекладу вiйськової термiнологiї. *Науковi перспективи*. 2024. URL: (https://elar-kingu.kyiv.ua/items/32406924-99ef-4fc4-8a93-005d65d01039?utm_source=) (дата доступу: 24.02.2026).
4. Жукова А., Сергiєнко Т., Шоптенко В. Iсторичнi передумови та розвиток вiйськового перекладу: вiд витокiв до сучасних пiдходiв URL:https://www.oipjournal.org/index.php/oip/article/view/498?utm_source= (дата доступу: 24.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-41>

LINGUISTIC AND TECHNICAL DIMENSIONS OF LOCALISATION (CASE STUDY: VIDEO GAMES)

ЛIНГВIСТИЧНИЙ I ТЕХНIЧНИЙ ВИМИРИ ЛОКАЛIЗАЦIЇ (НА МАТЕРIАЛI ВIДЕОIГОР)

Heletka M. L.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Applied Linguistics,
National Aerospace University
"Kharkiv Aviation Institute"
Kharkiv, Ukraine*

Гелетка М. Л.

*кандидат фiлологiчних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної
лiнгвiстики,
Нацiональний аерокосмiчний
унiверситет «Харкiвський авiацiйний
iнститут»
м. Харкiв, Україна*

Стрiмкий розвиток цифрових технологiй i глобалiзацiя iгрової iндустрiї зумовили необхіднiсть якiсної локалiзацiї програмних продуктiв, зокрема вiдеоiгор. В умовах зростання попиту на україномовний контент особливої актуальностi набуває дослідження локалiзацiї як комплексного перекладацького та технiчного процесу.

Локалізація виходить за межі традиційного перекладу, оскільки передбачає адаптацію не лише текстового наповнення, а й культурних, прагматичних, графічних та аудіовізуальних компонентів гри.

У сучасному перекладознавстві локалізацію розглядають як багатовимірний процес адаптації цифрового продукту до потреб конкретної мовної та культурної спільноти [5, с. 40]. За визначенням Е. Урена, локалізація є процесом трансформації програмного забезпечення з урахуванням мовних і культурних особливостей цільового ринку [12, с. 20]. Отже, локалізація поєднує переклад, редагування, тестування, технічну інтеграцію та контроль якості.

Особливу увагу в межах дослідження приділено локалізації відеоігор як специфічному різновиду програмних продуктів. Відеогра є інтерактивним середовищем, у якому користувач взаємодіє з віртуальним світом через систему текстових, аудіовізуальних і графічних елементів. Саме тому локалізація ігор охоплює переклад інтерфейсу, діалогів, субтитрів, описів предметів, системних повідомлень, а також адаптацію графіки, шрифтів, формату дат, валют і навіть гумору.

Лінгвістичний аспект локалізації передбачає дотримання норм української літературної мови, унормування термінології, уникнення калькування та міжмовної інтерференції. Зокрема, переклад англійського дієслова *click* може варіюватися між «клацати», «натиснути» та калькованим «клікати». Вибір відповідника залежить від контексту, стилістичної доцільності та традицій галузі [1]. Надмірне використання транскрипції (наприклад, «чіт-код» замість «оманливий код») зумовлене прагненням зберегти професійний жаргон геймерської спільноти, проте потребує зваженого підходу.

У процесі локалізації важливим є баланс між стратегіями доместикації та форенізації. За Л. Венуті, доместикація передбачає максимальне наближення тексту до культури реципієнта, тоді як форенізація зберігає елементи чужої культури [13, с. 87]. У локалізації відеоігор доместикація часто проявляється в адаптації жаргтів, фразеологізмів та культурних реалій до українського контексту. Наприклад, у локалізованих версіях сучасних рольових ігор використовуються українські фольклорні елементи або розмовні вислови, що створює ефект природності мовлення персонажів.

Водночас у низці ігор зберігаються оригінальні назви, вигадані топоніми та імена персонажів, що сприяє збереженню атмосфери ігрового світу. Такий підхід є прикладом форенізації, коли «чужість» виступає художнім прийомом і не усувається перекладачем.

Окремою проблемою є використання машинного перекладу без належного редагування. Неправильна інтерпретація полісемічних одиниць може призвести до семантичних викривлень (наприклад,

переклад *credits* як «кредити» замість «титри»). Отже, автоматизований переклад потребує обов'язкової постредакції фахівцем.

Технічний аспект локалізації охоплює інтернаціоналізацію програмного коду, винесення текстових ресурсів у окремі файли (JSON, XML), підтримку Unicode, адаптацію інтерфейсу до змін довжини тексту та особливостей граматики української мови. Складність становить оброблення змінних, відмінкових форм і категорії числа, що потребує впровадження спеціальних алгоритмів підстановки.

Важливим етапом є локалізаційне тестування, яке дозволяє виявити помилки відображення тексту, некоректні переноси, порушення функціональності інтерфейсу та змістові неточності. Для забезпечення узгодженості термінології використовують CAT-інструменти й системи керування перекладами (TMS), які містять пам'ять перекладів і глосарії [2].

Значну роль відіграє й локалізація аудіовізуального контенту: субтитрування, дубляж, синхронізація звуку з анімацією персонажів. Ці процеси потребують міждисциплінарної співпраці перекладачів, редакторів, звукорежисерів і програмістів.

З огляду на специфіку галузі, перекладач-локалізатор повинен володіти не лише високим рівнем мовної компетентності, а й технічними знаннями щодо структури ігрових рушіїв, принципів роботи з ресурсними файлами та змінними. Важливими є також навички міжкультурної комунікації, розуміння сучасного сленгу, тенденцій масової культури та змін у правописі.

Українізація відеоігор як складова локалізаційних процесів сприяє зміцненню позицій української мови в цифровому просторі. Після 2014 року спостерігається суттєве зростання кількості проєктів з українською локалізацією, що свідчить про підвищення попиту та формування професійної школи геймерського перекладу [6].

Отже, локалізація відеоігор є комплексним багаторівневим процесом, який поєднує лінгвістичний, культурний і технічний виміри. Якісна локалізація забезпечує функціональну еквівалентність продукту, підвищує його конкурентоспроможність і сприяє формуванню позитивного користувачького досвіду. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні теоретичної моделі локалізації як окремого жанру перекладу та в аналізі української комп'ютерної терміносистеми в умовах глобалізації цифрового простору.

Література:

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/ukrajinizacija> (дата звернення: 01.09.2025).
2. Bowker L. *Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction*. University of Ottawa Press, 2002. 185 p.

3. Esselink B. *A Practical Guide to Localization*. Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, 2000. 488 p.
4. Jiménez-Crespo M. A. *Translation and Web Localization*. Routledge, 2013. 240 p.
5. Alonso E., Jiménez-Crespo M. A. Elisa Alonso interviews Miguel A. Jiménez-Crespo on translation and localisation. *The Journal of Specialised Translation*. 2025. 44.
6. Українська у відеоіграх. URL: <https://speka.media/ukrayinska-u-videoigrah-koli-personazi-zagovoryat-solovynoyu-9d5lov> (дата звернення: 08.06.2025).
7. Онищенко Ю. К. Локалізація програмних продуктів у англо-українському перекладі : автореф. дис... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2009. 19 с.
8. House J. Text and Context in Translation. *Journal of Pragmatics*. 2006. Vol. 38. P. 338–358.
9. Myskja K. Foreignisation and resistance: Lawrence Venuti and his critics. *Nordic Journal of English Studies*. 2013. 12 (2). P. 1–23.
10. Uren E., Howard R., Perinotti T. *Software Localization: An Introduction*. New York : VNR Computer Library, 1993. 256 p.
11. Venuti L. *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. New York : Routledge, 2008. 344 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-42>

**RENDERING THE PRAGMATIC FUNCTIONS OF NEGATIVE
CONSTRUCTIONS IN TRANSLATION FROM ENGLISH
INTO UKRAINIAN**

**ВІДТВОРЕННЯ ПРАГМАТИЧНИХ ФУНКЦІЙ ЗАПЕРЕЧНИХ
КОНСТРУКЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ
УКРАЇНСЬКОЮ**

Davydenko N. I.

*Associate Professor at the Department
of Theory and Practice of Translation,
Public Joint Stock Company affiliate
«Private High Education Institution
«Zaporizhzhia Institute of Economics
and Information Technologies»
in the city of Kryvyi Rih,
Kryvyi Rih, Ukraine*

Давиденко Н. І.

*доцент кафедри теорії та практики
перекладу,
Відокремлений підрозділ приватного
акціонерного товариства
«Приватний вищий навчальний
заклад «Запорізький інститут
економіки та інформаційних
технологій» у м. Кривий Ріг
м. Кривий Ріг, Україна*

У сучасному соціолінгвістичному дискурсі особливу увагу привертає питання взаємозв'язку між психологічним станом індивіда та мовленнєвою поведінкою, яку він реалізує у процесі комунікації. Збільшення частотності вживання заперечних конструкцій у сучасному англomовному та українomовному дискурсах може розглядатися не лише як формально-граматичне явище, а й як індикатор глибинних когнітивно-психологічних процесів, зумовлених кризовими соціально-історичними обставинами. У періоди воєнних конфліктів, політичної турбулентності чи економічної нестабільності мовлення індивідів набуває виразнішого полемічного та реактивного характеру, що знаходить відображення у підвищеній концентрації заперечних структур.

З'ясовано, що заперечення як універсальна мовна категорія виконує не лише граматичну чи семантичну функцію, але й має виразне психологічне навантаження, тому що стає інструментом когнітивної реструктуризації досвіду: через нього індивід прагне відновити внутрішню цілісність, позначити межу неприйняттого та зберегти нормативну систему координат. З когнітивної точки зору, заперечення є складною операцією, що передбачає актуалізацію певного пропозиційного змісту з подальшим його скасуванням або модифікацією.

У художньому кінодискурсі ця тенденція набуває особливої виразності. Кінематографічний текст, будучи синкретичним утворенням, поєднує вербальний, аудіальний та візуальний коди, однак саме мовний компонент часто акумулює емоційно-психологічну напругу персонажів. Збільшення частотності заперечних реплік може свідчити про внутрішній конфлікт героя, його неприйняття ситуації, відчуття безсилля або прагнення заперечити нав'язану соціальну реальність. У даній розвідці це відстежено на прикладі перекладу англomовного фільму «*The Apprentice: The Trump Story*» режисера Алі Аббасі, і який вперше був представлений на Каннському кінофестивалі 20 травня 2024 року.

У перекладацькому аспекті відтворення заперечних конструкцій породжує низку проблем, оскільки англійська та українська мови демонструють різні моделі репрезентації заперечення. Основна відмінність між англійською та українською моделями полягає у принципі конкордантності. У сучасній англійській граматичній традиції стандартна англійська класифікується як мова без негативної конкордантності (*negative non-concord*), тобто така, де в межах одного речення допускається лише один маркер, що виражає семантичне заперечення [4]. В українській мові, навпаки, функціонує негативна конкордантність – узгодження кількох заперечних елементів, що не нейтралізують, а підсилюють негативність [2, с. 317]. Отже, у лінгвістичній перспективі заперечення є універсальною, але типологічно варіативною категорією. Таким чином, система заперечення в сучасній англійській мові виявляє багаторівневу організацію, що допомагає репрезентувати різноманітні прагматичні функції.

У контексті дослідження заперечення фільм *The Apprentice: The Trump Story* надає багатий матеріал для спостереження над різними типами негативних конструкцій – від стандартних граматичних до складних прагматичних та риторичних форм. Заперечення у цьому фільмі виконує не лише функцію спростування твердження, а й є засобом самовираження, конфронтації, захисту або влади. Через нього розкривається психологія героїв, формується тон конфлікту та емоційна напруга. Мова фільму – гнучка, багаторівнева, із чітко вираженою соціолінгвістичною стратифікацією. Герої з вищого соціального прошарку користуються формальною англійською, з чітко структурованими синтаксичними побудовами: *I do not accept defeat*. «Я не приймаю поразки». Дослівний переклад вислову підкреслює категоричність і рішучість мовця. Натомість у сценах неформального спілкування або конфлікту використовуються короткі емоційні репліки, у яких заперечення стає засобом вираження домінування чи роздратування: *You don't get it, do you?* – «Ти нічого не розумієш, правда?».

Використання при перекладі конкретизації *don't get* – «не розумієш», та додавання заперечного займенника «нічого», сприяє експресивній інтенсифікації висловлювання. Таке заперечення не лише заперечує факт, а й створює прагматичний тиск – воно змушує співрозмовника виправдовуватись. Інколи заперечення стає засобом емоційного самоствердження: *You'll never win if you hesitate. – I'm not hesitating, Roy. I'm calculating.* – «Ти ніколи не виграєш, якщо сумніваєшся. – Я не сумніваюся, Рою. Я розраховую». Дослівний переклад реплік демонструє антонімічну структуру висловлювання на рівні прагматики: англійська форма *not hesitating* не лише спростовує попереднє твердження, а й створює контраст, логічно перетворюючи заперечення у твердження: *calculating*. Заперечення готовності до поступок є характерною рисою мовлення головного героя. У конфліктній сцені він говорить: *I'm not backing down.* – «Я не відступаю». При перекладі має місце трансформація заміни стилістичного регістру, тому що фразове дієслово *backing down* належить до нейтрально-розмовного шару лексики, притаманного усному мовленню та неформальній комунікації. У конфліктних ситуаціях така форма звучить емоційно, динамічно й менш офіційно. Однак дієслово «відступити» належить до стилістично нейтральної або навіть книжної лексики, особливо у формі майбутнього часу. Воно не має тієї розмовної фразеологічної забарвленості, яку створює *back down*.

Виявлено також негативні конструкції, спрямовані на зняття відповідальності. У сцені напруженого обговорення Дональд Трамп зазначає: *I'm not responsible for their mistakes.* – «Я не відповідаю за їхні помилки». При перекладі застосовано граматичну трансформацію заміни частини мови: прикметник *not responsible* відтворено дієсловом «не відповідаю».

Негативні конструкції у фільмі репрезентують також і соціальну дистанцію: *You don't negotiate with weakness.* – «Зі слабкістю не ведуть переговорів». Заперечення у даному випадку є виразом ідеології сили, воно визначає моральний кодекс персонажа. Для Трампа така мова стає зразком – у подальшому він переймає її, але модифікує під власний стиль. В оригіналі формально реалізовано особову двоскладну структуру з підметом *you*, який виконує функцію так званого *generic you*. Отже, граматично це особове речення, але семантично – це узагальнене твердження нормативного характеру. У перекладі дія виражена формою третьої особи множини без експліцитного підмета. Такий тип речення є типовим засобом передачі загальних норм, правил або аксіоматичних тверджень в українській мові. Формально воно залишається двоскладним (із граматично невираженим підметом),

проте синтаксично функціонує як узагальнено-особове, тобто застосовано трансформацію заміни типу речення.

У момент протистояння один із персонажів використовує інтенсивне неконкордантне заперечення: *You don't know nothing about how this works!* «Ти нічого не знаєш про те, як це працює!» Хоча така форма заперечення у формальній граматиці вважається помилковою, її використання у фільмі передає емоційне напруження та вказує на соціолектне забарвлення мови персонажа. Транспозиція, застосована у перекладі, допомагає зберегти природність звучання у цільовій мові.

Отже дослідження різновидів заперечних конструкцій – експліцитних, імпліцитних, часткових, повних, предикативних та непередикативних – дозволяє простежити, яким чином переклад відтворює або трансформує психологічну напругу, закладену в оригінальному тексті.

Література:

1. Карабан В. І. Теорія і практика перекладу з англійської мови на українську. Вінниця : Нова книга, 2018. 456 с.
2. Українська граMATика : у 2 т. Т. 2 : Синтаксис. Київ : НАН України, Інститут української мови, 2012.
3. Фільм: URL: <http://www>. Учень. Історія Трампа (The Apprentice) (дата звернення 15.01.26).
4. Cambridge Dictionary URL: <http://www>. Negation: two negatives – English Grammar Today – Cambridge Dictionary (дата звернення 26.02.26).
5. Film The Apprentice: The Trump Story URL. <https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=The+Apprentice%3a+The+Trump+Story> (дата звернення 15.01.26)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-43>

**SEMANTIC TRANSFORMATIONS OF "AVIONICS"
AND "STEALTH" CONCEPTS IN THE DISCOURSE
OF HYBRID WARFARE AND CYBERSECURITY**

**СЕМАНТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНЦЕПТІВ «АВІОНІКА»
ТА «СТЕЛС» У ДИСКУРСІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ
ТА КІБЕРБЕЗПЕКИ**

Dolhova M. V.

*Student at the Department
of Applied Linguistics,
National Aerospace University
"Kharkiv Aviation Institute"
Kharkiv, Ukraine*

Levin Ye. D.

*Senior Lecturer at the Department
of Foreign Languages,
National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute»
Kharkiv, Ukraine*

Долгова М. В.

*студентка кафедри
прикладної лінгвістики
Національний аерокосмічний
університет «Харківський авіаційний
інститут»,
м. Харків, Україна*

Левін Є. Д.

*старший викладач кафедри
іноземних мов,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний
інститут»
м. Харків, Україна*

The language diversity of modern media has undergone a significant change as a result of the convergence of military aviation technology and contemporary information warfare. "Avionics" (aviation electronics) and "Stealth" (low-observable technology) are two of the most semantically fluid concepts. These words have moved from the closed-off hangars of aerospace engineering to the fore of journalistic discourse on cyberwarfare, hybrid threats, and clandestine political influence. By examining how the technical accuracy of electronic warfare has been adapted to explain the unseen mechanics of contemporary international conflict, this study investigates the semantic expansion of these ideas.

In its primary technical sense, avionics encompasses the electronic systems used on aircraft, including communications, navigation, the display and management of multiple systems, and the hundreds of systems that are fitted to aircraft to perform individual functions [1, p. 216]. However, in modern publicistic discourse, the term has undergone a process of "functional abstraction." According to J. C. Sager, terms that move from specialized domains into general discourse often undergo "de-terminologization," where the focus shifts from the physical hardware to the

systemic role the technology plays [2, p. 58]. In journalism, "avionics" is now frequently used as a metaphor for the "nervous system" of state governance or critical infrastructure. Publicists describe the "institutional avionics" of a country to characterize the underlying digital and bureaucratic systems that keep a state operational under pressure.

The metaphorical power of aviation electronics is further amplified when integrated with the concept of stealth. Originally, stealth refers to a combination of technologies (geometry, radar-absorbent materials) that significantly reduce the radar cross-section of an aircraft [3, p. 45]. In the specialized discourse of aeronautics, stealth is a physical property. Yet, in modern media, "stealth" has been semantically transformed into a descriptor for non-kinetic warfare. According to G. Lakoff's theory of conceptual metaphor, we understand complex social phenomena by mapping them onto physical technologies [4, p. 112]. Consequently, journalists speak of "stealth maneuvers" in diplomacy or "stealth incursions" in cyberspace. Here, the term loses its connection to radar waves but retains its core pragmatic meaning: the ability to operate within an opponent's territory without detection.

A significant transformation is observed in the discourse surrounding cybersecurity. Publicists often frame cyber-attacks as "stealth avionics breaches" of the modern state. This terminological hybridity reflects the reality that modern warfare is increasingly electronic. As B. Hatim and J. Munday suggest, the choice of such specialized metaphors is a deliberate framing device used to communicate the high stakes of digital conflict to a general audience [5, p. 87]. By using aviation-derived lexis, journalists evoke the image of a "pilotless" state losing control over its flight path due to invisible interference.

The transformation of these terms is particularly evident in investigative reporting on "influence operations." The term stealth is repurposed to describe the hidden nature of propaganda. Much like a stealth bomber bypasses air defenses, "stealth propaganda" bypasses the critical defenses of the public mind. This shift reflects R. M. Entman's theory of framing, where a technical term defines a problem – undetectable interference – and implies a need for better "radar" or societal awareness [6, p. 52]. The "stealth" concept thus migrates from a military advantage to a societal threat.

From a sociolinguistic perspective, the popularity of these terms in Ukrainian and international media reflects a modern reality where the boundaries between "frontline" and "rear" are blurred. As F. S. Batsevych emphasizes, the communicative success of such terms in publicistic style depends on their ability to act as "cognitive bridges" between specialized military science and the everyday experience of a society under threat [7, c. 145]. Terms like "stealth inflation" or "political avionics" allow

the public to conceptualize invisible forces through a lens of high-tech precision.

Furthermore, the "avionics" metaphor is often used to describe the failure of international organizations. Publicists may write that the "diplomatic avionics" of the UN or OSCE have "malfunctioned," suggesting that while the "airframe" of the organization remains, the internal systems of communication and navigation no longer work. This usage is a form of "domestication" [8, p. 29], making the complex and alien nature of international failure understandable through a familiar technological analogy.

In conclusion, the remarkable adaptability of the English and Ukrainian languages is demonstrated by the semantic transformation of "avionics" and "stealth" from aerospace specifications into symbols of systematic functionality and covert aggression. These terms now offer the conceptual tools for understanding the complexities of 21st-century hybrid warfare, rather than just describing how an F-35 evades radar. The development of these ideas demonstrates how the "language of the sky" has evolved into the language of our digital, political, and invisible reality.

Bibliography:

1. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.
2. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. Amsterdam : John Benjamins, 1990. 254 p.
3. Newmark P. A Textbook of Translation. New York : Prentice-Hall International, 1988. 292 p.
4. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago : University of Chicago Press, 2003. 272 p.
5. Hatim B., Munday J. Translation: An Advanced Resource Book. Routledge, 2004. 373 p.
6. Entman R. M. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*. 1993. Vol. 43(4). P. 51–58.
7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. Київ: Академія, 2004. 344 с.
8. Venuti L. The Translator's Invisibility. A History of Translation. New York : Routledge, 2008. 344 p.
9. Crystal D. English as a Global Language. Cambridge University Press, 2003. 212 p.
10. Академічний тлумачний словник української мови (СУМ). URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 25.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-44>

FEATURES OF TRANSLATING CULTURAL REALIA IN THE GERMAN–UKRAINIAN LANGUAGE PAIR

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КУЛЬТУРНИХ РЕАЛІЙ У НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ ПАРІ

Zinchenko O. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Germanic Philology,
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Зінченко О. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської
філології,
Київський національний лінгвістичний
університет
м. Київ, Україна*

Сучасне перекладознавство розглядає переклад як складний процес міжмовної та міжкультурної комунікації, у межах якого формується вторинний текст, здатний функціонувати в іншому мовному та культурному середовищі. Перекладач виступає медіатором між культурами, забезпечуючи не лише лінгвістичну відповідність, а й відтворення концептуальних та ціннісних структур оригіналу. Особливої уваги в цьому контексті потребують культурні реалії – лексичні одиниці з виразним національно-культурним компонентом значення.

Культурні реалії відображають специфіку предметів, явищ, інституцій чи понять певної культури, які не мають повного еквівалента в іншій мовній системі. Вони акумулюють історичний досвід, соціальні практики, традиції та світоглядні уявлення певного народу. Як зазначає Р. Зорівчак, реалії є носіями етнокультурної інформації, а їх переклад передбачає реконструкцію культурного змісту в новому мовному середовищі, що виходить за межі формального відтворення лексеми [1, с. 37]. Сучасні дослідження підкреслюють важливість системного підходу до перекладу культурних реалій у німецько-українській мовній парі, що забезпечує адекватність комунікації та збереження культурної специфіки [2, с. 18–21; 4, с. 92–93].

Ретельний аналіз сучасних німецько-українських текстів свідчить, що перекладач часто використовує під час перекладу різні способи відтворення культурно-специфічного значення. До них належать транслітерація та транскрипція, калькування, описові перефразування, використання функціональних аналогів, адаптація до мовно-культурного середовища та комбіновані підходи [3, с. 74].

Наприклад, переклад **нобутових реалій** (*Dirndl, Feierabend, Stollen, Oktoberfest*) здійснюють через транслітерацію або пояснювальний/описовий переклад, що дозволяє зберегти найкраще культурний контекст та функціональне навантаження оригіналу [2, с. 20–22].

Етнографічні реалії, такі як *Sorbe* чи історичні германські племена, вимагають під час перекладу поєднання пояснювальних перефразувань та функціональних аналогів для адекватного сприйняття в українському тексті [4, с. 89–92].

Міфологічні реалії (*Loreley, Walhalla, Kobold*) потребують уваги під час перекладу до культурного контексту та міфологічного семантики, яку вони репрезентують, і передаються через адаптований переклад або коментар, що зберігає відтінки оригінальної семантики [5, с. 114–116].

Релігійні та адміністративно-політичні реалії (*Reformationstag, Erntedankfest, Bundesrat, Landtag, Bundeskanzler*) відтворюють в перекладі шляхом застосування відповідних перекладацьких стратегій, зокрема калькування, описового перефразування або використання функціональних аналогів, що забезпечує адекватну інтерпретацію їхнього змісту та ролі в німецькому культурному просторі [2, с. 22–23].

У процесі перекладу **соціально-професійних та фінансово-економічних реалій** (*Beamter, Bürgermeister, Euro, Bundesbank*) доцільним є використання функціональних еквівалентів або пояснювального перефразування, що сприяє збереженню точності та культурної автентичності [3, с. 77–78].

Системний підхід до перекладу німецьких реалій у сучасних німецьких й українських текстах демонструє, що ефективність перекладацького рішення визначається здатністю відтворити культурний код оригіналу без надмірної втрати змістових і емоційних компонентів. Це підкреслює, що переклад культурних реалій є динамічним процесом інтерпретації, що вимагає не лише мовної компетентності, а й глибокого розуміння історико-культурного контексту обох мов. Комбінування способів відтворення дозволяє забезпечити комунікативну повноцінність перекладеного тексту та збереження його національно-культурної маркованості [1, с. 37; 2, с. 23].

Література:

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Видавництво при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
2. Амеліна С. М. Особливості перекладу лакун з німецької на українську мову. *International Journal of Philology*. 2023. Vol. 14, № 4. С. 15–23. DOI: [https://doi.org/10.31548/philolog14\(4\).2023.02](https://doi.org/10.31548/philolog14(4).2023.02)

3. Leleka T. O. Особливості перекладу слів-реалій. *Наукові записки. Серія : Філологічні науки*. 2023. № 206. С. 74–79.

4. Karpiuk V., Kazhan Y., Korystova K. Translating the realities of a German fairy tale as a means of improving translation competence. *Educational Dimension*. 2024. Vol. 10. P. 84–102.

5. Каменецька К. А. Особливості перекладу лінгвокраїнознавчих реалій Німеччини. *Проблеми розвитку гуманітарних наук в контексті глобальних трансформацій сучасного комунікаційного простору* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., 27 жовт. 2023 р. Харків : НТУ «ХП», 2023. С. 41–45.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-45>

ON RENDERING THE STYLE OF JACK LONDON'S “THE APOSTATE” INTO UKRAINIAN

ВІДТВОРЕННЯ СТИЛІСТИКИ ОПОВІДАННЯ ДЖЕКА ЛОНДОНА «ВІДСТУПНИК» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Kuzmina K. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Theory and Practice
of Translation from English,
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Кузьміна К. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Твір Джека Лондона «Відступник» є автобіографічним оповіданням відомого американського письменника, у якому на прикладі свого героя – маленького хлопчика на ім'я Джоні – він описує важку дитячу долю наприкінці XIX – на початку XX століття, коли діти нарівні з дорослими були змушені працювати на перших фабриках Америки [5, 6].

Для розуміння сучасних соціальних і економічних процесів та вирішення пов'язаних з ними проблем вкрай необхідно вміти їх бачити в історичній перспективі, у зв'язку з минулими етапами розвитку людської цивілізації. Формуванню такого історичного погляду на життя сприяє знайомство з художніми творами як вітчизняних, так

і зарубіжних авторів, а також із їхніми перекладами, які розкривають і збагачують оригінал новими культурними смислами та допомагають сприймати світ у взаємодії різних культур та історичних епох [2, 4, 6].

Джек Лондон пережив складне напівсирітське дитинство, коли він був змушений з юних років пізнати всю важкість і трагічність дитячої праці. Цей трагізм він і передав через описання непростого характеру головного героя оповідання «Відступник» та його взаємовідносин з сім'єю та оточуючим світом. **Метою** дослідження є виокремлення основних стилістичних прийомів, які письменник використав для «формування» своїх образів та проаналізувати їх відповідники в українському перекладі Володимира Горбатько з точки зору адекватності передачі історичного контексту [1, 3].

*"If you don't **git up**, Johnny, I won't give you **a bite to eat!**" – – Джонні, якщо **не встанеш**, то не отримаєш **ані крихти!***

В наведеному англійському тексті оригіналу мати намагається розбудити свого сина, використовуючи аграматичне просторіччя "**git up**" та розмовну фразу "**a bite to eat**". Через невідповідність англійської та української граматики в українському перекладі емоційне навантаження аграматизму втрачено, проте цю втрату компенсовано більш підсиленням перекладом другої виділеної фрази.

*"**Lemme lone!**" It was a cry that began, muffled, in the deeps of sleep, that swiftly rushed upward, like a wail, into passionate **belligerence**, and that died away and sank down into an inarticulate whine. – **Відчепиця!** Цей крик, приглушено почавшись у глибинах сонної свідомості, швидко вирвався назовні пристрасним **войовничим** зойком, але так само швидко стих і перетворився на нерозбірливе скигління.*

У часи Джека Лондона діти були змушені рано вставати, щоб разом із дорослими йти на фабрику. Всю трагічну безвихідь такого життя Джек Лондон в емоційних фразах передав у вищенаведеному уривку. Ця ж сама тональність збережена і в українському тексті, хоча на рівні окремих одиниць перекладу стилістична забарвленість оригіналу була втрачена (аграматичне "**lemme lone**" передано звичайним українським просторіччям, літературне слово латинського походження "**belligerence**" – більш нейтральним словом «**войовничий**»).

*That a sink should smell was to him part of **the natural order**, just as it was a part of the natural order **that the soap should be grimy with dish-water** and hard to lather. Nor did he try very hard to make it lather. Several splashes of the cold water from the running faucet **completed the function**. – Сморід з раковини був для нього частиною **природного стану речей**, так само як і **засмальцьоване від миття посуду мило**, яке погано милюлося. Та він і не надто старався намилюватися. Кілька сплесків холодної води з-під крана – **от і вся процедура**.*

У наступному уривку описується похмура й убога атмосфера домівки, де проживала сім'я Джонні: брудна раковина, мило, що не милиться, холодна вода з крану. Український переклад повністю зберігає стиль і настрій оригіналу з використанням окремих лексико-граматичних трансформацій. Англійське підрядне дієслівне речення **“that the soap...”** замінено номінативною фразою з транспозицією відповідно до правил української граматики, а стилістично формалізоване словосполучення **“completed the function”** передано українським більш емоційно забарвленим сталим словосполученням.

Some of the boys shirked, wasting time and machinery by not replacing the small bobbins when they ran out. And there was an overseer to prevent this. He caught Johnny's neighbor at the trick, and boxed his ears. – Дехто з хлопців ухилився від роботи. Вони марнували свій та машинний час, не замінюючи маленькі катушки, коли ті змотувалися. А щоб хлопці цього не робили, існував наглядач. Застукавши якось сусіда Джонні за таким фокусом, він добряче нам'яв йому вуха.

У наведеному уривку описується важка атмосфера на ткацьких фабриках, в якій працював Джонні разом зі своїми однолітками з одноманітністю механічної праці, яка швидко перестає приносити задоволення, суровим наглядачем, який за незначну провину може вдарити, з постійною можливістю отримати травму при роботі з грубими верстатами, із задухом від текстильного пилу. Образ фабрик кінця XIX – початку XX століть майстерно передано як самим автором оригіналу, так і його перекладачем. Трансформації в українському перекладі, як і в попередніх прикладах, зумовлені лише синтаксичними розбіжностями між мовами та частковою невідповідністю окремих лексичних значень.

"I know, ma, what you've ben plannin' for Will -- keepin' him in school to make a bookkeeper out of him. But it ain't no use, I've quit. He's got to go to work." "An' after I have brung you up the way I have," she wept, starting to cover her head with the apron and changing her mind. "You never brung me up," he answered with sad kindness. "brung myself up, ma, an' I brung up Will... I'm tired. I'm goin' now. Ain't you goin' to say good-by?" – Я знаю, ма, що планувала ти для Віла: щоб він ходив до школи, а потім учився на бухгалтера. Але то все марно. Так не вийде. Я кидаю це заняття. І йому доведеться піти на роботу.

– І оце – подяка за те, що я тебе виховала! – знову зарюмсала мати, прикрившись фартухом і роздумуючи, чим зарадити.

– Нічого ти мене не виховала, – відповів Джонні з печалю і лагідністю в голосі. – Я сам себе виховав, ма, і також виховав Віла ... Я втомився. І тому я іду. Ти не хочеш зі мною попрощатися?

Наприкінці оповідання Джонні, виснажений передчасним дорослим життям, покидає матір, молодших братів, фабрику, та, відчувши нарешті свободу, сідає на перший товарний потяг. Так само колись і Джек Лондон, залишивши фабричну працю, вирушив потягом у новий етап свого життя.

Наведений уривок описує важку розмову Джонні з матір'ю. Його висока експресивність та емоційна напруженість повністю збережені Володимиром Горбатько, незважаючи на втрату в перекладі просторічного аграматизму фраз Джонні та його матері.

У перекладі трансформації відбуваються лише на рівні окремих фрагментів тексту через лексико-граматичні розбіжності між двома мовами, тоді як на рівні цілісного тексту переклад є повністю адекватним. Останнє пояснюється не тільки професіоналізмом перекладача, а і близькістю для української культури ситуації та подій, описаних Джеком Лондоном. Адже під час зародження капіталізму та індустріалізації на межі ХІХ–ХХ століть прості люди в Європі і у Сполучених Штатах жили у схожих історичних реаліях і стикались з одними і тими самими труднощами, що відображено як у вітчизняній літературі, так і у творах різних американських та європейських авторів. Тому у перспективі цікаво було б на основі подібних зіставних перекладацьких досліджень порівнювати способи опису одних і тих самих історичних реалій у художніх творах різних культур.

Література:

1. Ерліхман А. М., Кульчицька О. О. Лексико-стилістичні засоби формування образу головного персонажа у романі Джонатана Сафрана Фоера "Extremely Loud and Incredibly Close". *Закарпатські студії*. 2022. Випуск 25, Том 1. URL: <https://www.researchgate.net/publication/391398310> (дата звернення: 20.02.2026).

2. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському ун-ті, 1989. 216 с.

3. Лондон Джек Відступник / переклад: Володимир Горбатько. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=883> (дата звернення: 20.02.2026).

4. Cultural Translation. Copyrighted Material Taylor & Francis. URL: https://cbpbu.ac.in/userfiles/file/2020/STUDY_MAT/ENGLISH/JS/cultural%20translation%20pdf%20routledge.pdf (дата звернення: 20.02.2026).

5. Growing up poor in 19th century America: The Jack London Story. *Absolute History*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KnBnNKbZnIA> (дата звернення: 20.02.2026).

6. London Jack The Apostate. URL: https://www.shortstoryamerica.com/pdf_classics/london_the_apostate.pdf (дата звернення: 20.02.2026).

7. Torop Peeter Translation as translating culture. *Sign. Systems. Studies*. University of Tartu, 2002. Vol. 30, No. 2. URL: <https://ojs.utlib.ee/index.php/sss/article/view/SSS.2002.30.2.14> (дата звернення: 20.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-46>

LOSSES IN RENDERING MILITARY TERMINOLOGY IN SIMULTANEOUS INTERPRETING

ВТРАТИ ПІД ЧАС ВІДТВОРЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СИНХРОННОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Movchan B. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Assistant Professor at the Department
of Theory and Practice
of Translation from English,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Мовчан Б. В.

*кандидат філологічних наук,
асистент кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Kinzerska V. B.

*Master's Student at the Department
of Theory and Practice
of Translation from English,
Taras Shevchenko National
University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Кінзерська В. Б.

*магістрант кафедри теорії
і практики перекладу
з англійської мови,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Упродовж останніх років міжнародні конференції з питань безпеки та війни стали ключовими майданчиками формування публічного дискурсу. Їхній формат, швидка зміна мовців і високий темп мовлення ускладнюють роботу синхроністів та підвищують вимоги до термінологічної точності. Перекладачі змушені балансувати між зрозумілістю й точністю, що ускладнює оцінювання усного перекладу [8, с. 768]. Одним із показників якості вважають перекладацькі втрати. Найвні дані свідчать про різний рівень втрат і різні підходи до синхронного перекладу порівняно з письмовим, що пов'язують

із когнітивним перевантаженням і особливостями розподілу зусиль перекладача [4; 7, с. 24].

Втрати та компресія у синхронному перекладі зазвичай викликані нечіткістю висловлювання мовця, коли обмовки в оригіналі свідомо вилучаються або ж перекладач не встигає ідентифікувати потенційно проблемні речення [6, с. 10]; вживанням метафоричної та образної мови, яке значно підвищує когнітивне навантаження; високою щільністю термінів, цифр, дат, реалій, оскільки їх переклад також вимагає значних когнітивних зусиль. Отже, відтворення термінології, зокрема військової, є одним з елементів підвищеної складності у синхронному перекладі.

У сучасних дослідженнях до військової термінології відносять терміни, пов'язані зі збройними силами та бойовими діями, військово-технічну лексику й військовий сленг [5, с. 255–275; 1, с. 18], офіційну (статутну) й неофіційну лексику [3, с. 281]. Найчастіше мова йде про номінації організаційних і структурних одиниць різних рівнів, назви командних органів та елементів системи військового управління, найменування військового фаху, посади, звань, оперативно-тактичні поняття бойового застосування та забезпечення військ тощо. Важливі підгрупи становлять абрєвіатури й акроніми, а також власні назви військового характеру, зокрема операцій, програм, коаліцій, підрозділів, а також найменування систем озброєння, техніки й платформ.

Серед способів відтворення військової термінології оптимальним вважають метод еквівалентного перекладу [1, с. 20], який називають основним способом перекладу термінів [3, с. 282]. Також можливі транскрипція й транслітерація, калькування, описовий переклад, семантична адаптація, лексико-семантична заміна [2, с. 273]. Такий підхід характерний насамперед для письмового перекладу, де термінологію розглядають як стабільну система, що потребує перевірки за словниками й базами даних та забезпечення максимальної семантичної точності й послідовності. Узагальнення, вилучення чи описове відтворення терміна зазвичай вважають небажаними через ризик втрати спеціалізованого змісту.

Натомість у синхронному перекладі терміни відтворюються в умовах високого когнітивного навантаження, тому пріоритетом стає не абсолютна еквівалентність, а комунікативна доцільність і збереження основного змісту без переривання мовлення. Узагальнення та компресія часто є функціонально виправданими й зумовленими браком часу, допомагають зберегти темп мовлення й уникнути надмірного когнітивного навантаження. В усному дискурсі відтворення термінів може супроводжуватися лексичними та граматичними

трансформаціями. Застосовується конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, а також додавання й вилучення [3, с. 282–284].

Аналіз синхронного перекладу конференції YES показав, що за наявності усталених відповідників і прозорого контексту еквівалентний переклад застосовується приблизно у 40 % випадків. Водночас брак часу та висока щільність термінології в умовах синхрону часто зумовлюють звернення до узагальнення, спрощення або часткового вилучення термінів:

1) *«And it was truly a **traditional combined arms operation** uh which doesn't generally succeed on the **front lines** here now»* // *«Вони змогли зробити **цю операцію**»*. «Combined arms operation» перекладено узагальнено, як «операція» без конкретизації її типу як класичної загальновійськової моделі ведення бойових дій; компонент «front lines» у перекладі не відтворено.

2) *«Еволюція залежить не тільки від **поля бою, наших воїнів, піхоти, артилерії, сержантів, солдатів**»* // *«Uh everything depends not just on our **military**»*. Простежується виразна термінологічна компресія: перелік конкретизованих номінацій (піхота, артилерія, сержанти, солдати) згортається до узагальненого позначення «our military».

3) *«Thanks, Hanna. Um, yes, what we are providing as **Quantum Systems**, we are providing um, **ISR capabilities** in there. So **mid-range reconnaissance drone** with a vector as a **Vector** as a type of a drone and we also providing these drones to all these **brigades** uh here **at the battlefront** since 2022»*. // *«Дякую. Ну, **Quantum system** з ми виготовляємо **середнього радіусу дії розвідувальні дрони** і з 20 якого 22-го року позначаємо в їх **в підрозділі ЗСУ**»*. У оригіналі виразно окреслено назву компанії «Quantum Systems», її роль як постачальника спроможностей «ISR» (intelligence, surveillance, reconnaissance), а також конкретизовано продукт – «mid-range reconnaissance drone Vector». Значну частину цих складників або передано неточно, або взагалі не відтворено, що призводить до звуження й часткового спотворення змісту:

4) *«Поняття близького **тилу**, поняття **тилу** як такого фактично зникає. **Тил** переноситься на дистанції, де раніше знаходилося **управління угруповань військ**. І це справді нові виклики»* // *«We do not operate the notion of uh the we uh positions uh and these challenges are pretty new to us»*. Фіксується критичний рівень втрат і помилок, за якого страждає не лише термінологічна коректність, а й порушується смислова зв'язність висловлювання загалом:

Підсумовуючи, варто зазначити, що військова термінологія є одним із найскладніших компонентів синхронного перекладу. Висока термінологічна щільність і динамічність мовлення змушують перекладача

балансувати між точністю та комунікативною доцільністю. У матеріалах панельних дискусій конференції YES еквівалентний переклад застосовано лише приблизно у 40 % випадків. Частотними є узагальнення, спрощення, вилучення, які подекуди призводять до змістових втрат і критичних помилок. Найбільший перекладацький ризик становлять аббревіатури, власні назви, багатокomпонентні терміни та швидкі переліки військових структур і озброєння.

Література:

1. Бойко Ю. П., Долинський Є. В. Особливості перекладу англійської військової термінології. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2020. № 20. С. 17–21. DOI: 10.31891/2415-7929-2020-20-3
2. Долинський Є. В. Військова термінологія та її переклад як елемент підготовки майбутніх філологів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. Вип. 83, т. 2. С. 271–277. DOI:10.24919/2308-4863/83-2-40
3. Рябокін Н. О., Пашко С. В. Специфіка перекладу військової термінології. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Журналістика*. 2025. № 3. Том 36 (75) Частина 1. С. 280–285. DOI: 10.32782/2710-4656/2025.3.1/44
4. Cox, E., Salaets, H. Accuracy: Omissions in consecutive versus simultaneous interpreting. *International Journal of Interpreter Education*. 2019. Vol. 11: Iss. 2, Article 7.
5. Denysiuk, Y. International military cooperation as an impetus for enriching terminological dictionaries: The english-ukrainian context / Yuliya Denysiuk, Tetiana Serhiienko, Roman Serhiienko, Yuliia SamoiloVA. *XLinguae*. 2021. № 14 (2). P. 255–275. DOI: 10.18355/XL.2021.14.02.19
6. Gile, D. Consecutive vs. Simultaneous: which is more accurate? *Interpretation studies: The Journal of the Japan Association for Interpretation Studies*. 2001. № 1. P. 8–20.
7. Idu, M. Information loss in conference interpreting – what is lost in interpretation? *Synergies in Communication*. 2022. № 1. P. 23–35.
8. Kalina, S. Quality Assurance for Interpreting Processes. *Meta*. 2005. № 50(2). P. 768–784. <https://doi.org/10.7202/011017ar>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-47>

GENDER ASPECTS OF TRANSLATING JANE AUSTEN'S NOVEL "PERSUASION" INTO UKRAINIAN

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ РОМАНУ ДЖЕЙН ОСТІН «ПЕРЕКОНАННЯ» УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Ochkovska A. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the Department
of English Philology and Translation,
Zhytomyr Ivan Franko State University
Zhytomyr, Ukraine*

Очковська А. П.

*кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри
англійської філології та перекладу,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна*

Переклад класичної літератури є не лише лінгвістичним, а й культурним актом, що передбачає відтворення не тільки семантичного змісту тексту, але й тих ідеологічних, соціальних та гендерних кодів, які складають його смислову основу. Роман Джейн Остін "**Persuasion**" є показовим у цьому відношенні, оскільки його наративна структура побудована на тонкій іронії щодо становища жінки в англійському суспільстві початку XIX століття, а гендерна асиметрія реалізується не лише тематично, а й на стилістичному рівні [1]. Аналіз українського перекладу дає змогу з'ясувати, яким чином перекладачка відтворює гендерно маркований текст, зберігаючи авторський іронічний голос і стилістичну автентичність [5].

Гендерний аспект перекладу є одним із центральних у сучасній перекладознавчій теорії. Починаючи з праць Шеррі Саймон, феміністична теорія перекладу утвердилася як самостійна дослідницька парадигма, що аналізує вплив культурних конвенцій і мовних норм цільової мови на відтворення гендерних значень оригіналу [9]. У сучасному перекладознавстві ця проблематика отримала нове осмислення: переклад розглядається як інтерпретаційний акт, у якому відбувається або підсилення, або нівелювання гендерних маркерів [12]. Відтак аналіз перекладу досліджуваного роману українською мовою є питанням не лише стилістики, а й перекладацької ідеології.

Сучасні дослідження феміністського перекладознавства розглядають переклад як форму культурної медіації, у якій відбувається трансляція гендерних ідеологій [4]. Українська версія «Переконання» демонструє баланс між історичною дистанцією та сучасною рецепцією: мовлення персонажів не осучаснюється радикально, зберігається

стриманість, непряма мова та підтекст. Це свідчить про збереження імпліцитної семантики, що є важливою складовою стилю Джейн Остін.

Проблема відтворення гендерної маркованості граматичними засобами набуває особливої ваги в українській версії. Українська мова з її розвиненою категорією граматичного роду робить гендерну приналежність персонажів більш експліцитною, ніж англійська. Це означає, що кожне речення з участю персонажа містить граматичне маркування статі, що може підсилювати ідеологічне навантаження тексту. Мовна система цільової мови виступає активним чинником формування гендерної семантики в процесі відтворення [2]. У перекладі роману граматичні ресурси української мови використовуються для точного відтворення соціальних ролей персонажів без їх модернізації чи переідеологізації. Відповідно до підходів гендерно чутливого перекладу [4], важливим є збереження історичного контексту, а не його модернізація.

Принципово важливим є питання передачі авторської іронії, яка у Джейн Остін функціонує як інструмент критики патріархального суспільства. Іронія вибудовується не через відкриті оцінки, а через синтаксис, лексичні повтори, модальність та недомовленість. Наприклад, у фразі «*Sir Walter Elliot... was a man who, for his own amusement, never took up any book but the Baronetage...*» [5] іронічність закладена в периферійній конструкції «*for his own amusement*» та категоричності «*never*». Переклад «...заради насолоди ніколи не брав до рук жодної іншої книжки, крім Книги баронетів» зберігає синтаксичну структуру та категоричність заперечення, не вдаючись до прямої оціночності [1]. Такий підхід відповідає стратегії форенізації, яку Л. Венуті визначає як збереження культурної «чужорідності» тексту та відмову від його повної асиміляції до норм цільової культури [11].

У контексті гендерного аналізу ця стратегія має ідеологічне значення: переклад не пом'якшує іронічну критику, не згладжує соціальну асиметрію, а зберігає її в історичному вимірі. Вибір між доместикацією та форенізацією, як наголошує А. Пім, завжди є проявом перекладацької позиції щодо культурної дистанції [8]. У випадку української версії роману «Переконання» ця дистанція зберігається.

Особливо показовою є формула «*Anne was nobody*», яка в концентрованому вигляді передає соціальну маргіналізацію героїні [5]. Варіант перекладу «*вона була лише Анною*» демонструє явище інтерпретаційного підсилення, коли імпліцитна семантика оригіналу експлікується лексично. За спостереженням М. Бейкер, переклад завжди передбачає активну реконструкцію значень, а не механічне відтворення лексичних одиниць [3]. Додавання «*лише*» робить соціальне применшення більш явним, але не суперечить ідеї оригіналу.

Тому перекладацьке втручання є спробою функціональної еквівалентності, що відтворює прагматичний ефект тексту.

Суттєвим аспектом є відтворення лексики соціального порядку, пов'язаної з гендерною ієрархією. Поняття «*Baronetage*», «*heir presumptive*», «*rank*» формують семантичне поле, де жінка не має юридичної автономії. Перекладачка зберігає ці номінації («*Книга баронетів*», «*есквайр*», «*спадкоємець*»), не адаптуючи їх до української історичної системи. Це відповідає принципам збереження функціонального профілю тексту, про які пише Крістін Норд [7]. Збереження чужорідних реалій підтримує історичну специфіку патріархальної моделі.

Проблема мовчання як семантичного елементу також відтворюється з належною точністю. Авторка конструює гендерну асиметрію через паузу, непряму мову, відсутність голосу. Український переклад не заповнює ці паузи додатковими поясненнями, що свідчить про збереження імпліцитного виміру тексту. Сучасні дослідження перекладу як соціального явища підкреслюють, що саме імпліцитність часто є носієм ідеологічного змісту [10].

Синтаксична стратегія перекладу також пов'язана з гендерним виміром. Збереження довгих періодів та складних підрядних конструкцій є не лише стилістичним, а й ідеологічним рішенням. Інтелектуальна складність синтаксису Джейн Остін є частиною авторської жіночої суб'єктивності. Відмова від спрощення підтримує цю суб'єктивність, що відповідає сучасному розумінню перекладу як репрезентації наративного голосу [6].

Таким чином, український переклад роману Джейн Остін «Переконання» демонструє послідовну перекладацьку стратегію, орієнтовану на збереження гендерної семантики та іронічної інтонації оригіналу. Синтаксична складність підтримується як носій інтелектуального жіночого голосу; іронія зберігається структурними засобами; соціально-станові реалії форенізуються. Окремі інтерпретаційні підсилення свідчать про активну перекладацьку присутність, яка є невіддільною від міжкультурного переносу. Переклад постає як форма культурного діалогу, де історична гендерна модель зберігається у своїй автентичності та водночас набуває нового звучання в сучасному українському контексті.

Література:

1. Джейн Остін. Переконання / пер. з англ. Київ : Знання, 2023. 255 с.

2. Марченко Н. Гендерна маркованість художнього тексту та її відтворення в перекладі. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2018. № 63(1). С. 214–222.
3. Baker M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. 2nd ed. London ; New York: Routledge, 2011. 352 p.
4. Castro O., Ergun E. *Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives*. London : Routledge, 2017. 256 p.
5. Jane Austen *Persuasion*. London: Penguin Classics edition, 1994. 249 p.
6. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 4th ed. London ; New York : Routledge, 2016. 395 p.
7. Nord C. *Translating as a Purposeful Activity: Functionalist Approaches Explained*. Manchester : St. Jerome Publishing, 1997. 154 p.
8. Pym A. *Exploring Translation Theories*. London; New York : Routledge, 2010. 178 p.
9. Simon S. *Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission*. London; New York : Routledge, 1996. 175 p.
10. Tyulenev S. *Translation and Society: An Introduction*. London ; New York : Routledge, 2012. 206 p.
11. Venuti L. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2008. 353 p.
12. von Flotow L., Kamal H. *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender*. London ; New York : Routledge, 2021. 474 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-48>

ORIGINAL AND THE TRANSLATION OF GERMAN LITERATURE: ISSUES OF PRESERVATION

ОРИГІНАЛ І ПЕРЕКЛАД НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Pryimak L. B.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages
and Country Studies,
Vasyl Stefanyk Carpathian National
University
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Приймак Л. Б.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
і країнознавства,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Проблема збереження змістових і стилістичних характеристик оригінального тексту в перекладі посідає важливе місце у сучасному перекладознавстві. Відтак дослідження особливостей перекладу німецької літератури сприяє глибшому розумінню механізмів відтворення авторського стилю та культурної специфіки твору.

Саме тому для збереження змісту та стилю оригіналу перекладач повинен спиратися на глибоке розуміння історичного, соціального та культурного контексту вихідного тексту, що включає знання розвитку суспільства, інституцій, релігійних уявлень і моделей комунікативної поведінки. У цьому контексті значущим є глибоке розуміння синтаксичних та семантичних характеристик вихідного тексту, а також структурних принципів їх організації. З огляду на те перекладацький процес постає як складна інтерпретаційна діяльність, спрямована на адекватне відтворення змістово-культурного потенціалу оригіналу [6, с. 179].

Тут доречно наголосити, що переклад німецької літератури характеризується підвищеною складністю з огляду на особливості історико-культурного розвитку німецькомовного простору. Німецька літературна традиція вирізняється глибокою філософською насиченістю та складними синтаксичними конструкціями. Відтак збереження змістової цілісності перекладу передбачає відтворення інтелектуального контексту твору, що формує авторську концепцію та світоглядну основу літературного тексту.

Водночас варто підкреслити, що у перекладі проблема співвідношення формальної структури тексту та його культурно-символічного змісту є не менш важливою. Тому доцільним є те, щоб перекладач здійснював інтерпретацію твору з урахуванням специфіки національно-культурних кодів, притаманних німецькій літературі.

Переклад художнього твору ставить перед перекладачем складне завдання відтворення атмосфери оригіналу та індивідуального авторського стилю. У зв'язку з цим перекладацька стратегія повинна бути спрямована на формування у читача адекватного образного сприйняття твору. Тут важливим постає прагнення до максимально природного відтворення звучання тексту з урахуванням специфіки світосприйняття аудиторії мови перекладу. Хоча художній переклад не передбачає буквального відтворення тексту, водночас безумовно необхідним є збереження його композиційної організації структурних характеристик [2, с. 88].

Таким чином, практичне втілення принципів перекладу стає очевидним на конкретних прикладах тексту, де відтворення атмосфери, образності та авторського стилю вимагає свідомого вибору лексичних і стилістичних засобів, як це простежується у перекладі присвяті із трагедії "Faust" [4]. Так, у присвяті "Faust" Йоганна Вольфганга Гете особливо виразно простежується поетика звернення автора до власних творчих спогадів та уявних образів, що постають перед ним у процесі художнього осмислення минулого. У тексті оригіналу це передано рядками: *"Ihr naht euch wieder, schwankende Gestalten! / Die früh sich einst dem trüben Blick gezeigt"* [4], де акцентовано увагу на ефемерність і примарність образів, що знову наближаються до ліричного суб'єкта. У перекладі Миколи Лукаша відповідний фрагмент відтворено як: *«Знов близитесь ви, постаті туманні, / Що вже мені з'являлися колись»* [3]. Відповідно до перекладацької стратегії збереження художньої образності, перекладач передає німецьке словосполучення *"schwankende Gestalten"* через метафоричну конструкцію *«постаті туманні»*, що, безумовно, зберігає атмосферу невизначеності й символічної примарності образів. Водночас стає очевидним, що переклад дещо зміщує семантичний акцент: у німецькому тексті підкреслюється нестійкість та коливання образів, при цьому українська версія більше акцентує увагу на їхню туманність.

У цьому контексті доречно підкреслити, що збереження художньої метафорики у перекладі німецької літератури часто передбачає передачу образного потенціалу лексичних одиниць. Німецька поетична традиція активно використовує абстрактні номінації, які поєднують філософський підтекст із символічною багатозначністю. Український

переклад водночас прагне відтворити подібний ефект через стилістично близькі художні засоби.

Натомість у романі Франца Кафки “Der Prozeß” подано опис повідомлення головному героєві про проведення слідчої процедури. В оригіналі зазначено: “*K. war telephonisch verständigt worden, daß am nächsten Sonntag eine kleine Untersuchung in seiner Angelegenheit stattfinden würd*” [5]. У перекладі це відтворено як: «*К. сповістили по телефону, що наступної неділі проведуть невелике розслідування з приводу його справи*» [1]. Отже, переклад загалом зберігає змістову структуру висловлювання, проте німецька форма пасивної конструкції “*war verständigt worden*” передана активнішою синтаксичною моделлю української мови, що робить текст стилістично природнішим.

Далі фрагмент оригіналу “*Es liege einerseits im allgemeinen Interesse, den Prozeß rasch zu Ende zu führen, anderseits aber müßten die Untersuchungen ... gründlich sein*” [5] передано як «*З одного боку, швидке закінчення процесу відповідає загальним інтересам, але, з другого боку, розслідування має бути докладним...*» [1]. Таким чином, переклад зберігає логіку аргументації та двочленну композицію висловлювання. Водночас помітно, що складна підрядна структура німецького речення частково спрощується, що сприяє кращій читабельності тексту українською мовою.

У цьому контексті доречно підкреслити, що переклад німецької прози часто потребує рівноваги між точністю синтаксичного відтворення та зрозумілістю тексту. Німецька літературна мова допускає довгі багаторівневі речення, натомість українська традиція тягнє до більш структурованих і ритмічно врівноважених конструкцій.

Отже, аналіз співвідношення оригіналу та перекладу німецької літератури засвідчує, що процес перекладу передбачає складне поєднання збереження змістової точності, стилістичних особливостей і художньої атмосфери першотвору. Водночас перекладач змушений адаптувати синтаксичну організацію та мовні засоби до норм мови джерела, що інколи спричиняє часткову трансформацію окремих семантичних і стилістичних нюансів. Саме тому проблема збереження авторського стилю, образності та культурної специфіки оригіналу залишається одним із важливих завдань перекладознавства.

Література:

1. Кафка Франц. Процес. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3262>
2. Томнюк Л., Заика К. Особливості перекладу німецьких характерів у текстах художнього стилю. *Молодий вчений*. 2023. № 3(115). С. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-3-115-16>

3. Фауст. Трагедія [Йоганн Вольфганг Гете]. (пер. Микола Лукаш). URL: <https://coolib.cc/b/478128-yogann-volfgang-gete-faust-tragediya/read>

4. Faust. Eine Tragödie. Von Goethe. Tübingen. In der J. G. Cotta'schen Buchhandlung. 1808. URL: <https://www.gutenberg.org/files/21000/21000-h/21000-h.htm>

5. Kafka Franz. Der Prozeß. Verlag Die Schmiede, Berlin, 1925. URL: https://onemorelibrary.com/index.php/ru/?option=com_djclassifieds&format=raw&view=download&task=download&fid=16601

6. Osipov P., Bulyk N. Trends of philological education development in the context of European integration: collective monograph / edited by authors. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2021. P. 159–180. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-069-8-9>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-49>

THE PROBLEM OF EQUIVALENCE IN ECONOMIC TRANSLATION: LINGUISTIC AND CONCEPTUAL ASPECTS

ПРОБЛЕМА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ: ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

Tsymbalysta O. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign Philology and Translation,
State University of Trade
and Economics,
Kyiv, Ukraine*

Цимбаліста О. А.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології
та перекладу,
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

Kryvenko O. V.

*Senior Lecturer at the Department
of Foreign Philology and Translation,
State University of Trade
and Economics,
Kyiv, Ukraine*

Кривенко О. В.

*старший викладач кафедри іноземної
філології та перекладу,
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

The theses examine the essence of the concept of equivalence in economic translation, its linguistic and conceptual dimensions. It is emphasized that economic discourse is characterized by a high level of terminological

saturation, interdisciplinarity, and culturally conditioned concepts, which makes it difficult to achieve translation equivalence. Typical difficulties and strategies for translating economic terminology, realities, and concepts are analyzed, as well as the role of cognitive models in ensuring interlingual and intercultural accuracy.

Equivalence is traditionally considered one of the basic categories of translation studies. In the field of economic translation, it is particularly important to consider specific terminology systems, established genre norms, and intercultural differences in financial, legal, and management concepts to characterize economic discourse.

Business texts include analytical reviews, contracts, reports, financial indicators, regulatory and legal documentation, and marketing materials – each of these genres has its own requirements for accuracy, clarity, and terminological consistency. At the same time, economic translation cannot be reduced to the mechanical transfer of terms: the translator must consider the conceptual structures behind economic concepts and their cultural interpretation.

Equivalence in translation studies is considered to be the correspondence between the content, function, and pragmatic effect of the source and target texts. It is interpreted differently in different paradigms:

- formal equivalence (Y. Nida) – preservation of structure and meaning;
- dynamic equivalence – preservation of the impact on the recipient;
- functional equivalence (K. Rice, G. Fermeyer) – correspondence of the function of the text;
- conceptual equivalence – correspondence of mental models and frame structures.

Economic translation requires a flexible combination of all these aspects, since even precise terms can have different cultural interpretations (e.g., equity, liquidity, liability, market value).

Terms are the largest group of lexical units in economic discourse. Their translation is complicated by:

- polysemy (capital, rate, derivative);
- the absence of an exact equivalent in the target language (hedge fund, due diligence);
- differences in legal and institutional realities;
- homonymy between common and special meanings (margin, leverage).

The following strategies are used to achieve linguistic equivalence:

- calquing (fixed assets);
- descriptive translation (e.g., blue-chip stocks);

- transcription/transliteration (audit, consulting);
- functional equivalents (outsourcing → involvement of external contractors).

Economic texts have stylistic and genre features:

- clarity and standardization;
- use of formal-logical structures;
- implicitness and abbreviation;
- passive constructions;
- nominalization.

The translator must maintain stylistic equivalence, avoiding excessive informalization or, conversely, complication.

The economic terms reflect certain concepts that have been developed within a specific economic model or legal system. The same terms can be based on different cultural and institutional frameworks:

- The concept of “equity” has different meanings in the British and American economies.
- the term “fund” can refer to a charitable foundation, an investment fund, or a budget item;
- “corporate governance” has different models in the US, EU, and Japan.

Translating such concepts requires contextual analysis and sometimes adaptation for the target audience.

Economic texts often contain culturally determined economic realities:

- institutional names (SEC, Federal Reserve, HM Treasury);
- reporting forms (Form 10-K, GAAP standards);
- culturally marked concepts (free market, shareholder value).

Conceptual equivalence determines whether a translated element will be understood in the receiving culture. Sometimes a note, description, or adaptation is needed.

There are typical translation problems and ways to overcome them:

1. The presence of “*false friends of the translator*.”

Actual (→ factual, not current), commodity (→ exchange commodity, not commodity).

2. *Absence of a single equivalent*

Leverage depends on context: “financial leverage,” “credit leverage,” “leverage of influence.”

3. *Inequality of economic systems*

Concepts that exist in the US do not always have Ukrainian equivalents; descriptive translation is required.

4. *Interdisciplinarity of economics*

Economic texts often include legal, social, and managerial categories – equivalence must be interdisciplinary.

5. The influence of artificial intelligence and machine translation

MT often makes mistakes with terms and requires careful post-editing because it does not recognize conceptual frames.

Conclusions

Achieving equivalence in economic translation requires a comprehensive approach that combines linguistic analysis, cognitive models, and cultural knowledge. Linguistic equivalence ensures the accuracy of terms, while conceptual equivalence ensures the adequacy of content models and economic realities. Effective translation of economic texts is only possible with an understanding of their terminology, genre norms, legislative foundations, and conceptual structures behind economic vocabulary.

Bibliography:

1. Nida, E. *Toward a Science of Translating*. Leiden : Brill, 2021. 341 p.
2. Reiss, K., Vermeer, H. *Skopos and Translation Theory*. Heidelberg : Julius Groos Verlag, 1984. 240 p.
3. Baker, M. In *Other Words: A Coursebook on Translation*. Routledge, 2018. 370 p.
4. Pöchhacker, F. *Introducing Interpreting Studies*. London : Routledge, 2016. 280 p.
5. Карабан В. І. *Посібник з перекладу англійської наукової та технічної літератури*. Київ : Либідь, 2013. 656 с.
6. Vinay, J.-P., & Darbelnet, J. *Comparative Stylistics of French and English*. John Benjamins, Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins, 1995. 358 p.
7. *OECD Economic Glossary*. OECD Publishing, Issue 2, 2024. 268 p.
8. *IMF Terminology Database*. International Monetary Fund, Washington, D.C.: International Monetary Fund, URL: <https://www.imf.org/en/about/terminology> (дата звернення 16.02.2026).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-50>

**TRIAD METHODOLOGY OF HARRIS–BRIER–QUINE
IN THE ANALYSIS OF ENGLISH-LANGUAGE DIGITAL PROTEST
DISCOURSE: LINGUISTIC FEATURES AND TRANSLATION
STRATEGIES**

**ТРИАДНА МЕТОДОЛОГІЯ ХАРРИС–БРІЕР–КВАЙН
В АНАЛІЗІ АНГЛОМОВНОГО ЦИФРОВОГО ДИСКУРСУ
СПРОТИВУ: ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ СТРАТЕГІЇ**

Iakymovych M. O.

*Postgraduate Student at the Department
of Theory, Practice and Translation
of the English Language,
National Technical University
of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv
Polytechnic Institute"
Kyiv, Ukraine*

Якимович М. О.

*аспірант кафедри теорії, практики
та перекладу англійської мови,
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
м. Київ, Україна*

Цифрова трансформація протестної комунікації у XXI столітті кардинально змінила механізми формування, поширення та функціонування дискурсу спротиву. Англомовні протестні гасла, циркулюючи в глобальному цифровому просторі як хештеги, меми та соціальні маркери, створюють специфічний тип медіадискурсу, що потребує міждисциплінарного лінгвістичного аналізу та адекватних перекладацьких стратегій. Мета дослідження – виявити лінгвостилістичні особливості англомовного цифрового дискурсу спротиву та визначити перекладацькі стратегії його відтворення українською мовою на основі авторської тріадної методології Харріс–Бріер–Квайн.

Теоретико-методологічну основу дослідження складає розроблена нами **тріадна методологія**, яка інтегрує три підходи: (1) дискурс-аналіз З. Харріса [1] забезпечує виявлення синтаксичних структур та ілюстративних функцій протестних гасел; (2) кіберсеміотика С. Бріера [2] дозволяє дослідити цифрову трансформацію протестних знаків, хештегізацію та міжрухову міграцію мовних матриць; (3) теорія перекладацької невизначеності В. В. О. Квайна [3] визначає зони перекладацьких труднощів. Матеріалом дослідження слугує спеціально укладений корпус із 500 англомовних протестних гасел із 53 рухів у хронологічному діапазоні 2011–2026 років із паралельним перекладом українською мовою.

Аналіз корпусу виявив шість основних прагматичних ознак протестного дискурсу: директивні конструкції – 126 одиниць (25,2%), заперечення – 132 (26,4%), метафори – 72 (14,4%), інтертекстуальність – 203 (40,6%), паралелізм – 80 (16,0%), риторичне питання – 8 (1,6%). Домінування інтертекстуальності над іншими ознаками засвідчує, що цифровий дискурс спротиву є насамперед дискурсом реактивації: він переписує та переосмислює попередні тексти, створюючи багатошаровий «палімпсест значень» [4, с. 266].

Встановлено механізми міжрухової циркуляції мовних матриць та класифіковано 11 патернів-шаблонів, що функціонують як «відкритий код» протестного дискурсу. Серед них: «[X] lives matter» (BLM → Palestine → StandWithUkraine), «My body, my choice» (MeToo → CovidProtest → ReproRights2025), «No [X], no [Y]» (BLM → Universal → 50501). Глобальне поширення зафіксовано в 280 одиницях (56,0%). Ці матриці емпірично підтверджують концепцію «репертуару суперечок» Ч. Тіллі [5]: будь-який рух може підставити власну змінну [X] і «перезавантажити» формулу в новому контексті, зберігаючи ілюктивну силу оригіналу.

Визначено ієрархію перекладацьких стратегій: дослівний переклад домінує – 405 одиниць (81,0%), що зумовлено лапідарністю протестних гасел (середня довжина 5,3 слова, 72% – прості речення). Адаптований переклад застосовується до культурно маркованих одиниць – 74 одиниці (14,8%). Нульовий рівень перекладацьких втрат зафіксовано у 78,8% випадків, що свідчить про високу транслятивність протестного дискурсу. Водночас культурно марковані одиниці (4,8%), такі як «Be water» (алюзія на Брюса Лі) чи «Rest in power» (афроамериканська похвальна формула), демонструють максимальну зону перекладацької невизначеності за Квайном і потребують прагматичної адаптації [3].

Аналіз хвилі протестів 2025 року (157 гасел, 14 рухів) виявив п'ять нових тенденцій: зростання заперечних конструкцій до 32,3%; MAGA-деконструкцію як прийом семіотичного «культурного глушіння»; антимонархічну метафору (когнітивний фрейм ТРАМПІЗМ – ЦЕ МОНАРХІЯ); інтертекстуальність 45,7%; зниження глобального поширення до 29,6% через внутрішньоамериканський фокус.

Наскрізний тріадний аналіз 500 одиниць підтвердив евристичний потенціал методології: за Харрісом, протестний дискурс тяжіє до мінімальних конструкцій із максимальною ілюктивною силою; за Брієром, хештегізація перетворює гасло на палімпсест значень, забезпечуючи міжрухову міграцію; за Квайном, зона невизначеності мінімальна для 78,8% одиниць, але максимальна для культурно маркованих гасел. Розроблена тріадна методологія Харріс – Брієр – Квайн довела свою

ефективність і може бути застосована до аналізу інших типів медіа-дискурсу [6; 7].

Література:

1. Harris Z. S. Discourse Analysis. *Language*. 1952. Vol. 28, № 1. P. 1–30.
2. Brier S. *Cybersemiotics: Why Information Is Not Enough!* Toronto : University of Toronto Press, 2008. 498 p.
3. Quine W. V. O. *Word and Object*. Cambridge : MIT Press, 2010. 310 p.
4. Papacharissi Z., de Fatima Oliveira M. Affective News and Networked Publics: The Rhythms of News Storytelling on #Egypt. *Journal of Communication*. 2012. Vol. 62, № 2. P. 266–282.
5. Tilly C. *Contentious Performances*. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 235 p.
6. Якимович М. О. Металінгвістика цифрового спротиву: когнітивно-дискурсивні механізми та перекладацькі трансформації. *Закарпатські філологічні студії*. 2025. Вип. 40. С. 146–154.
7. Гудманян А. Г., Якимович М. О. Концепт «спротив» у тріаді наративів: «мережецентричність» – «публічний простір» – «мережева спільнота». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 67. С. 225–233.

SECTION 9. LANGUAGE AND COMMUNICATION MEDIA

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-1>

FAIRYTALE THERAPY AS A FORM OF RESISTANCE TO PSYCHOLOGICAL BURNOUT (ON THE EXAMPLE OF THE PROJECT "TALES OF THE WORLD: CULTURE OUT OF TIME" V.I. VERNADSKIY TAURIDA NATIONAL UNIVERSITY)

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ФОРМА ПРОТИСТОЯННЯ ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВИГОРАННЮ (НА ПРИКЛАДІ ПРОЄКТУ «КАЗКИ СВІТУ: КУЛЬТУРА ПОЗА ЧАСОМ» ТАВРІЙСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО)

Dosenko A. K.

*Candidate of Sciences in Social
Communications, Associate Professor,
Head of the Department of Journalism,
V.I. Vernadskiy Taurida
National University
Kyiv, Ukraine*

Досенко А. К.

*кандидат наук із соціальних
комунікацій, доцент,
завідувач кафедри журналістики,
Таврійський національний
університет імені В. І Вернадського
м. Київ, Україна*

Yuldasheva L. P.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Slavic and Romance-Germanic
Philology,
V.I. Vernadskiy Taurida National
University
Kyiv, Ukraine*

Юлдашева Л. П.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри слов'янської
та романо-германської філології,
Таврійський національний
університет імені В. І Вернадського
м. Київ, Україна*

У часи повномасштабного вторгнення виникає критична необхідність шукати внутрішню силу та можливість триматися за позитивне. Моральне виснаження – це стан коли немає бажання робити нічого, це стан який приводить до депресії, а часом і суїциду. За дослідженнями кампаї Gradus (спираючись на публікацію РБК-Україна)

91 % українською молоді відчувають високий або дуже високий рівень стресу. «Для порівняння, у Великій Британії про такий стан повідомили лише 27% респондентів, у Німеччині – 52%, а в інших європейських країнах – 42–48%» [4].

Тож, не дивним, що освітній осередок (університет або інша освітня установа) стають місцем де молоді люди шукають шляхи відновлення енергії, життєвої сили відволікаючись від реалій війни, занурившись в навчання, беруть участь у творчих проєктах чи практичних заходах тощо. Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського не став винятком. На кафедрі журналістики, що належить до структурного підрозділу Навчально-наукового інституту філології та журналістики, викладачі разом із зацікавленими здобувачами почали розробляти та проваджувати проєкт «Казки світу: культура поза часом» під керівництвом завідувачки кафедри журналістики Анжеліки Досенко та доцентки кафедри слов'янської та романо-германської філології Юлдашевої Людмили націлений на психологічний баланс та віднаходження внутрішньої рівноваги через казкотерапію. «Казкотерапія – метод у психології, заснований на використанні образів і символів під час психологічного аналізу внутрішніх конфліктів і зовнішніх реакцій людини» [3, с. 144]. На думку Л. Магдисьюк, Федоренко Р, Замелюк М. «...казкотерапія є найбільш інтегральним методом арт-терапії, природно включаючи практично всі інші напрямки – малюнок і живопис, роботу з маскою і гримом, драматизацію, музико-, бібліо-, лялько-, танцювально-рухову терапію тощо.» [2, с. 77]. Василевська О. зазначає : «Казкотерапія – виховна система, мета якої – передавання життєвого досвіду, спосіб взаємодії із внутрішнім «Я», терапія особливою казковою обставкою» [1, с.147].

Варто наголосити, що в галузі соціальних комунікацій цей метод теж знайшов свою нішу: адже саме цей метод сприяє моделюванню складних життєвих перепетій (наприклад внутрішня сила протистояння війні), допомагає вишукувати шляхи роз'язання внутрішніх конфліктів (яких у молоді зараз багато в силу вікового становлення та постійних стресів). Зайвим буде наголосувати на тому, що саме через стрес, залякування та агресивні наративи країна-агресор вербує молодь України для диверсій; наводить хібні наративи високого заробітку, безкарності (буцім-то в мережі нікого не знаходять і можна робити все що завгодно); вдаються до шантажу тощо. Тому дуже важливим є механізм напрацювання не тільки зовнішнього протистояння окупантам, але і внутрішньому. Тому проєкт «Казки світу: культура поза часом» має на меті не тільки поповнити внутрішній баланс під час роботи над казками, але й у контексті протистояння агресорові –

зміцнення національної ідентичності та культурного суверенітету через утвердження цінностей, культурну дипломатію та психологічну реабілітацію (за потреби).

Варто виокремити основні зони перетину взаємозв'язку між казкотерапією та соціальними комунікаціями:

По-перше, це розвиток навичок взаємодії, що для комунікаційника (журналіста). Саме під час зустрічей учасники проекту навчаються слухати і чути один одного обговорюючи сюжети, а це не тільки розвиває навички колективної взаємодії, але й виховує майбутнього журналіста як повноцінного члена команди, а не «самотнього вовка». По-друге, це шлях до соціалізації. Казки є інструментом передачі пам'яті і надважливих подій. Ми знаємо багато прикладів коли країна-агресор всілякими методами намагалась знищити українську усну народну творчість; знищила кобзарів які виступали унікальними носіями народної мудрості та історії тощо. Тому робота з контентом казок є в нашому проекті є важливою, адже наша задача допомогти здобувачам освіти адаптуватися до реальності не розгубивши моральних цінностей. По-третє, стимуляція до комунікативних активностей. Робота з казковими сюжетами допомагає журналістам розвивати навички грамотної побудови тексту, дотримання граматичних структур української мови (а це є проблема для покоління веб 2.0) і, звичайно, це розвиток зв'язного мовлення. По-четверте, формування емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти. Казкотерапія допомагає аналізувати причинно-наслідкові зв'язки у сюжетах. Це сприяє посиленню навичок майбутнього журналіста у роботі з емоційним фоном – контроль та самовладання. Це, у майбутньому, сприятиме потужною базою для виконання професійного обов'язку журналіста. По-п'яте, побудова поведінкових стратегій майбутніх журналістів. Як треба поводитися, на чому варто акцентувати увагу тощо.

Доцільним є виокремлення трьох основних аспектів казкотерапії під час роботи з майбутніми журналістами:

– *Сторітелінг*. Як навичка у XXI столітті для майбутнього журналіста є незамінним, тому критично необхідно впроваджувати розвиток подібних умінь задіюючи творчі завдання на профільних дисциплінах, під час проходження практики та кафедральних проєктах.

– *Творче самовираження*. Це дає змогу здобувачам вищої освіти проявляти себе: свої навички, бажання працювати з певними соціальними проблемами та темами.

– *Медійні формати та створення власних платформ*. Методи казкотерапії (наприклад робота над соціально-гострими питаннями, символіка, емоційний фон тощо) можуть бути адаптовані для створення якісного журналістського контенту : авторські матеріали, інтерв'ю,

огляд тощо, що будуть розмішені студентами на власній мікроплатформах, блогах, подкастах або інших варіантах;

– *Психологічна стійкість*. Робота з контентом казок допомагає знизити рівень стресу, розвивати емоційний інтелект (що є фундаментом для дотримання професійної етики у майбутньому), уміти працювати і тримати емоційний фон.

Отже, на сьогоднішній день у Таврійському національному університеті імені В.І.Вернаського проєкт казкотерапії може використовуватися не тільки як творчий проєкт, але й з урахуванням міждисциплінарних зв'язків, адже на кафедрі журналістики вивчаються методи впливу тексту на цільову аудиторію споживачів контенту. Зокрема це може бути використано як приклад для вивчення рівня впливу тексту на читача під час вивчення психології мас та комунікацій. Тут можуть бути задіяні такі освітні компоненти як «Медіапсихологія», «Вступ до фаху», «Комунікаційні технології», «Сторітелінг» тощо. Зокрема, психологічні аспекти соціальних комунікацій, комунікаційні технології, медіаграмотність, питання пропаганди у текстах медіа країни-агресора на тимчасово окупованих територіях України простежуються в працях мінімум двох викладачів кафедри – А. Досенко та Г. Юксель. Тому, впровадження творчого проєкту «Казки світу: культура поза часом» є можливим і навіть, вдалим.

Література:

1. Василевська, О. І. Казкотерапія у контексті здійснення психологічного супроводу в закладах освіти. *Актуальні питання сучасної психології* : збірник наукових праць / [за ред: Кузікової С. Б., Щербакової І. М.]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2, 2025. С. 200–205.
2. Магдисяк Л. І. Технології казкотерапії у практиці психологічного консультування дітей та дорослих : навч. посіб. / Людмила Іванівна Магдисяк, Раїса Петрівна Федоренко, Марія Іванівна Замелюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2024. 216 с.
3. Шестопал І. А. Казкотерапія як ефективний метод роботи психотерапевта з дітьми. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, січень 2020. № 10. С. 143–147.
4. Стрес як норма: 91% молоді в Україні перебуває на межі емоційного вигорання. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/stres-k-norma-91-molodi-ukrayini-perebuvaе-1770746465.html> – назва з екрану

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-52>

**PATTERN INTERRUPTION AS AN OPTIMIZER
OF THE INFLUENTIAL POWER OF HEADLINE
PHRASEOLOGICAL UNITS**

**ТЕХНІКА ПЕРЕРИВАННЯ ПАТЕРНУ ЯК ОПТИМІЗАТОР
ВПЛИВОВОЇ СИЛИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ
В ГАЗЕТНИХ ЗАГОЛОВКАХ**

Lakomska I. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Ukrainian
Language and Foreigners' Language
Training Department,
Odessa I. I. Mechnikov National
University
Odesa, Ukraine*

Лакомська І. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
та мовної підготовки іноземців,
Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

The purpose of the research is to determine the influential potential of phraseological units (PhU) in the newspaper headlines of the Ukrainian press (2023–2026). To achieve this purpose, the following main tasks have been set and solved: 1) to describe the suggestive potential of newspaper phraseological units used in headlines; 2) to identify specific suggestive effects of headline phrasemes, considering the current provisions of neuro-linguistic programming (NLP).

The object of the research is phraseological units in the Ukrainian press. The subject is the influential specificity of phraseological units as active suggestogens in newspaper headlines of the Ukrainian press.

The source base of the research was the headlines of such Ukrainian-language newspapers as «Armyinform» (AI), «Den» (D), «Ukraina Moloda» (UM), «Novyny N» (NN) in electronic editions.

Taking into account the synthesized nature of language, which concentrates the entire spectrum of personal conceptual features – psychological, psychic, neurophysiological, social, etc., we consider phraseological units in an influential aspect.

The majority of researchers working in the field of language suggestion (O. Klymentova, T. Kovalevska, V. Rizun, O. Shcherbak, N. Slukhai and others), emphasize that the overall goal of communication is not to transmit information, but primarily to influence the interlocutor, aimed at correction of their current behavior. The scientists also focus on the complexity

and at the same time on the need to study the phenomenon of suggestion, where «studies of its heterogeneous nature should be carried out using relevant complex methods, among which special attention should be paid to the technology of *neuro-linguistic programming*» [1, p. 173].

Among the currently available analytical technologies focused on research and in-depth elucidation of influential phenomena, the so-called Milton's model of language, created by American scientists, founders of the creative paradigm of neurolinguistic programming (NLP), D. Grinder and R. Bandler, based on the theory of altered states of consciousness, proposed by the famous hypnotherapist M. Erickson [4]. In general, this model aims to optimize suggestive elements of communication aimed primarily at the subconscious. One of the techniques in Milton's model is the technique of interrupting the pattern, which «means finding... a single element of repetitive behavior that is then suddenly interrupted» [3, p. 92], which «causes a state of confusion and shock» [1, p. 199]. The influential effectiveness of such communication strategies is explained by psychologists (S. Horin, D. Carnegie, A. Kotliachkov etc.) through the «inclusion» of the psychological mechanism of unexpected behavior, the discrepancy between the predicted response of the interlocutor and the program 'package' concluded by the communicator. According to T. Kovalevska, among the developed inductions that are most involved in the modern practice of creating influential contexts, much attention is focused on the technique of pattern interruption. In particular, the use of stylistically marked vocabulary, the semantic load of which does not coincide with the general communicative attitude of the speaker, is considered effective in linguistics [1, p. 199]. Secondly, the current developed inductions include the overload technique associated with the phenomenon of holding by the human consciousness of 7 ± 2 elements of information (see the works of J. Miller), where the suggestive effect can be achieved, in particular, by presenting its exaggerated amount. In this case, when a person's conscious processes are overloaded, you can simply send information to the subconscious, and the person will respond to it [5].

The authors of «Trance-Formations» note that «pattern interruption and overload... are similar because they provide you with ways to «split» a person's experience to start the process. You use these methods to destroy the state of consciousness» [3].

In order to make the title effective in relation to the reader's attention and perception, the phraseological units are increasingly used, since, as the researchers note, it is the expressive qualities of phraseological units, aphorism, imagery, and expression that determine their use in the headlines [2, p. 259].

Explaining the influential power of the PhU used in newspaper headlines, we find markers of pattern recognition techniques. In particular, headings that contain the structural transformation of phraseological units, primarily the substitution of components, mostly reveal ways to use this technique. For example, the following headings illustrate an unexpected variant of replacing components of a well-known PhU. Ukr. *Сім разів відміряй, один раз відріж*: Ukr. «*Один раз відміряй, сім разів відріж і віддай коту*» (NN, 01.05.2023). Such variants of the PhU violate the standard perception, destroy the linearity of the message and affect the reader, because they involve their psychoemotional state, activate the imagination and encourage familiarization with information.

One more original headline, where the component of a well-known saying Ukr. *Хто рано встає, тому Бог дає* is unexpectedly replaced: Ukr. «*Хто рано встає, тому кілька годин взагалі робити нічого: позитивна добірка жартів*» (NN, 03.09.2023). Thus, the template is broken, the linearity of the message is broken, which creates a state of confusion and shock.

It should be noted that with this substitution, the communication instruction of the message changes, since the positive value of the fixed phrase in the headline takes on the opposite-negative value. This transformation of the PhU is perceived in an unusual way, leaving the reader in a state of emotional tension, which also has the purpose of making an impact.

The headline, where the proverb Ukr. *Прійшов, побачив, переміг* is used: Ukr. «*Прійшов, побачив і спалив: дронарі 45-ї бригади знищили півночнокорейську РСЗВ*» (AI, 10.12.2025). The new element introduced by the author in the headline has the reinforcing meaning in relation to the original phrase, which changes the attitude of the recipient to an unexpected element that gives a new coloring to the headline.

So is the headline, where the original negative modality of the original expression Ukr. *яблуко розбрату*, the author changes to an unexpected option and intrigues, encourages to read the article: Ukr. «*Цифра розбрату: чиновники воюють з науковцями, які вивчають Голодомор не за кремлівськими лекалами*» (UM, 31.05.2023).

A well-known saying can also be transformed by rearranging elements. As in the proverb Ukr. *Не все те золото, що блищить*. So is the headline «*Не все те блищить, що золото*» (D, 16.08.2025), which creates an unexpected effect on the message and interests the reader.

Therefore, the use of neuro-linguistic technique of pattern interruption has powerful properties of influencing the reader, since such a message is always non-standard, unusual, and sometimes paradoxical, which changes the emotional state of the recipient, leads to a multidimensional perception

of information, which activates the unconscious zones of an individual. Using the provisions of NLP and suggestive linguistics served to clarify the influential potential of headline phraseological units.

Bibliography:

1. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Одеса : Астропринт, 2008.
2. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови. Київ : Знання, 2007.
3. Bandler R., Grinder J. Trance-Formations : Neuro-Linguistic Programming and the Structure of Hypnosis. Moab, UT : Real People Press, 1981.
4. Erickson M., Rossi E. Autohypnotic Experiences of Milton H. *Erickson American Journal of Clinical Hypnosis*. 1977. № 20. Pp. 36–54.
5. Kovalevska T. Yu., Kovalevska A. V. Neuro-Linguistic Programming Conceptual Basis and Perspective Technologies. *Записки з українського мовознавства*. 2019. Вип. 26 : у 2-х т. Т. 2. С. 351–362.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-53>

MEDIA AND NATIONAL IDENTITY IN DIGITAL DISCOURSE

МЕДІА ТА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ЦИФРОВОМУ ДИСКУРСІ

Suvorova S. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Studies and Foreign
Languages,
Ukrainian State University of Science
and Technologies
Dnipro, Ukraine*

Суворова С. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українознавства
та іноземних мов,
Український державний університет
науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

1. Introduction

In contemporary digital communication, identity increasingly appears not as a fixed attribute but as an outcome of representation and interpretation within public discourse. From a cultural-studies perspective, identity can be approached as a “production” shaped within representation and therefore inherently processual and context-dependent [1, p. 222]. This becomes especially visible in media environments where national meanings are

constructed through lexical selection, metaphorical modelling, evaluative framing, and narrative schemata.

In a sociological register, identity may be defined as a process of constructing meaning on the basis of a cultural attribute (or a related set of attributes) that is given priority over other sources of meaning [2, p. 6]. Within the logic of the network society, tensions between the local and the global intensify, while informational “flows” accelerate the circulation of interpretive templates and ready-made frames [2, pp. 10–11]. Hence, media discourse analysis must account for how national meanings become visible, persuasive, and “translatable” in globally competitive attention economies.

2. Material and Methods

Material:

1) posts and public statements from official pages and public institutions (local narrative);

2) news reports and analytical notes from international media (global narrative);

3) highly circulated posts/reposts in social media.

Methods:

1) Critical Discourse Analysis (CDA) as a tool to relate discourse to power, ideology, and social structure [4, pp. 3–6];

2) discourse-pragmatic analysis of “we/they” oppositions, evaluation, and modality;

3) comparative analysis of local and global narrative patterns;

4) elements of the socio-cognitive approach: public discourse control as a resource of influence and dominance [3, pp. 13–15].

3. Results and Discussion

3.1. Identity markers: what is being “recoded”

Across the examined digital texts, national identity is most frequently indexed by:

1) lexical signals of belonging (community labels, institutional names, culturally loaded keywords, markers of proximity and collective agency);

2) metaphorical frames (identity as “home/belonging,” “protection/fortress,” “path/choice,” “voice/agency,” “flow/network”);

3) evaluative markers (positive self-presentation of “we,” problematization or negative framing of “they,” intensifiers, emotionally charged vocabulary, rhetorical questions);

4) deictic and pronominal strategies (construction of collective “we” as an actor, strategic distancing from “they”).

These markers function in conjunction with platform genres: news items tend to foreground informational economy and standardized framing,

whereas posts and public statements more often mobilize affect and solidarity.

3.2. Three dominant recoding strategies

1. Universalization. Local meanings are framed through universal value-words (rights, freedom, dignity, safety), increasing international readability while reducing the density of culturally specific symbols. In this mode, national identity becomes a “language of values” rather than a “language of traditions.”

2. Stereotypization. Complex local contexts are packaged into familiar mass-media plots (role conflict, hero/anti-hero scripts, crisis templates). This aligns with the idea that control over public discourse provides interpretive power: the actor who sets the frame influences what becomes thinkable and shareable [3, pp. 13–15].

3. Hybridization. National symbols are integrated into memeability, hashtags, short-form logic, and clip-like argumentation. This increases circulation speed, yet it risks flattening semantic layers. At the same time, such hybridization reveals identity as “becoming” rather than “being” [1, p. 225], consistent with the processual nature of mediated identification.

3.3. Local vs global narratives: what changes

Comparative reading typically shows that:

1) local narratives rely more heavily on “internal” cultural codes and affective proximity (collective “we,” appeals to shared experience and memory);

2) global narratives shift towards explanatory standardization (categorization, generalized labels, backgrounding).

Conclusions. In digital media discourse, national meanings are recoded through a multi-level complex of lexical, metaphorical, and evaluative markers that structure “we/they” oppositions. The most recurrent recoding strategies are universalization, stereotypization, and hybridization. Local narratives tend to preserve cultural density and affective proximity, while global narratives favour standardization and generalized interpretive templates.

Combining CDA with identity-focused approaches enables a systematic description of how platform formats and discursive power affect the visibility and “exportability” of national meanings.

Bibliography:

1. Stuart Hall. Cultural Identity and Diaspora. In: *Identity: Community, Culture, Difference* / ed. by J. Rutherford. London : Lawrence & Wishart, 1990. P. 222–237.

2. Manuel Castells. *The Power of Identity*. 2nd ed. Oxford : Wiley-Blackwell, 2009. 592 p.
3. Teun A. van Dijk. *Discourse and Power*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2008. 308 p.
4. Norman Fairclough. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. 2nd ed. Abingdon : Routledge, 2013. 608 p.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-54>

**LINGUISTIC STRATEGIES FOR THE FORMATION
OF NATIONAL IDENTITY IN UKRAINIAN MEDIA
IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION**

**МОВНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

Shershnova O. V.

*Assistant Professor at the Department
of Primary and Special Education,
Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State
Pedagogical University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Шершеньова О. В.

*асистент кафедри початкової
і спеціальної освіти,
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, України*

Функціонування й динамічний розвиток України як суверенної демократичної держави значною мірою зумовлені рівнем сформованості в громадян почуття національної та громадянської ідентичності. Усвідомлена належність до української політичної нації – самобутньої історико-культурної спільноти, інтегрованої спільною назвою, державною символікою, колективною історичною пам'яттю та системою суспільно-державних цінностей, серед яких вагоме місце посідають українська мова й народні традиції, – впливає не лише на світоглядні установки особистості, а й на моделі її соціальної активності та громадянської відповідальності.

У ХХІ столітті глобалізаційні процеси суттєво змінюють конфігурацію комунікативного простору: інформаційні потоки набувають наднаціонального характеру, традиційні медіа трансформуються у цифрові платформи, а мовна політика дедалі більше розглядається як інструмент забезпечення культурної та інформаційної безпеки.

В умовах повномасштабної інформаційної війни українські медіа виконують не лише інформативну, а й ідентифікаційну, консолідаційну та мобілізаційну функції, сприяючи зміцненню суспільної єдності та формуванню стійкості до деструктивних наративів [2].

Національна ідентичність у медіадискурсі постає як динамічна система символів, концептів, наративів і мовних практик, що відтворюють уявлення про спільну історію, культуру, цінності та стратегічне бачення майбутнього.

Утвердження української національної та громадянської ідентичності є важливою передумовою зміцнення спроможності держави протистояти внутрішнім і зовнішнім безпековим загрозам. У цьому контексті ідентичність набуває не лише культурного, а й безпекового виміру, стаючи складником національної стійкості та обороноздатності [4].

Розвиток національної свідомості має ґрунтуватися на системі суспільно-державних цінностей – самобутності, волі, соборності, гідності, відповідальності, правової культури. Важливу роль відіграє актуалізація прикладів героїчної боротьби Українського народу за незалежність, популяризація ідеалів свободи, поваги до Конституції і законів України, формування готовності до захисту територіальної цілісності держави та виконання громадянського обов'язку.

Стратегічні документи у сфері державної політики визначають пріоритетні напрями, цілі та механізми реалізації заходів, спрямованих на утвердження національної та громадянської ідентичності, а також передбачають системний моніторинг їхньої ефективності [4]. Цілі такої політики корелюють із положеннями Закону України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» та реалізуються через інструменти національно-патріотичного і військово-патріотичного виховання, громадянської освіти, розвитку медіаграмотності [1].

Одним із ключових інструментів цього процесу є мовна стратегія, що передбачає цілеспрямований добір лексичних, граматичних, стилістичних і прагматичних засобів для досягнення визначеної комунікативної мети [3]. У площині формування національної ідентичності мовні стратегії спрямовані на:

- конструювання позитивного образу нації та держави;
- маркування опозиції «свій – чужий»;
- відтворення та переосмислення історичної пам'яті;
- легітимацію державності та її інституцій;
- формування ціннісних орієнтирів і моделей громадянської поведінки.

В українських медіа мовні стратегії реалізуються через системну підтримку й популяризацію україномовного інформаційного та куль-

турного продукту, утвердження державної мови як ключового атрибута національної самоідентифікації, актуалізацію тематики історичної спадщини, визвольної боротьби, постатей видатних діячів і сучасних захисників держави. В умовах глобалізації медіа активно застосовують інструменти формування патріотичної свідомості, громадянської відповідальності, соціальної згуртованості, а також протидії пропагандистським і маніпулятивним наративам.

Основними напрямками реалізації мовних стратегій у медіапросторі є:

- активне поширення якісного україномовного контенту в різних сегментах медіа;
- формування позитивної мовної інтеграції та престижу державної мови;
- популяризація історії України та її культурної спадщини;
- розвиток дискурсивних практик, спрямованих на консолідацію суспільства;
- впровадження механізмів протидії інформаційній агресії через утвердження власних національних наративів.

Медіатексти стають простором символічного конструювання «ми-спільноти», де через добір лексичних одиниць, метафор, оцінної лексики, інтертекстуальних відсилань формуються когнітивні моделі національної належності. Зокрема, в інформаційних повідомленнях і публіцистичних матеріалах активно використовується інклюзивна займенникова форма «ми», «наш», «разом», яка актуалізує відчуття колективної єдності: «ми вистояли», «наша держава», «наш спротив». Такі лексеми виконують функцію інтегративних маркерів і сприяють формуванню спільної ідентифікаційної рамки.

Важливу роль відіграє метафорика, зокрема метафори родинності («єдина родина», «брати й сестри», «велика українська сім'я»), дому («наш спільний дім», «захист рідної землі»), світла й темряви («світло свободи», «темрява окупації»), що створюють емоційно насичене символічне поле. Такі образи не лише передають інформацію, а й моделюють ціннісну опозицію «свій – чужий», «свобода – поневолення», закріплюючи у свідомості аудиторії чіткі морально-оцінні орієнтири.

Оцінна лексика також є дієвим інструментом конструювання «ми-спільноти». Позитивно марковані характеристики на позначення українського суспільства («незламний народ», «відважні захисники», «стійка нація») поєднуються з негативною характеристикою агресора чи деструктивних явищ («окупаційний режим», «злочинна агресія», «ворожі наративи»). Така лексична поляризація підсилює процес

ідентифікації через контраст і сприяє чіткому розмежуванню «свого» і «чужого» [2].

Інтертекстуальні відсилання до класичних текстів, історичних подій і культурних символів також відіграють суттєву роль. Наприклад, апеляції до рядків Тараса Шевченка («**Борітеся – поборете**»), згадки про події Революції Гідності, героїв визвольних змагань чи сучасних оборонців держави створюють безперервний наратив боротьби за свободу. Через такі інтертекстеми медіадискурс інтегрує сучасні події в ширший історичний контекст, формуючи відчуття спадкоємності поколінь і тяглості національної традиції.

Крім того, у медіатекстах активно використовуються символічно навантажені концепти – «**свобода**», «**гідність**», «**соборність**», «**незалежність**», які функціонують як смислові доміанти національного дискурсу. Їх регулярна репрезентація в заголовках, слоганах, соціальній рекламі та аналітичних матеріалах сприяє закріпленню у масовій свідомості відповідної когнітивної моделі: українська ідентичність осмислюється як така, що ґрунтується на свободі, гідності та колективній відповідальності.

Отже, формування й утвердження української національної та громадянської ідентичності в умовах ХХІ століття постає як комплексний соціокультурний і безпековий процес, у якому ключову роль відіграє медіадискурс. Рівень усвідомленої належності громадян до української політичної нації безпосередньо впливає на їхню світоглядну позицію, соціальну активність та готовність до виконання громадянського обов'язку, а відтак – на стійкість і спроможність держави протистояти внутрішнім і зовнішнім викликам.

Мовні стратегії – через займенникові форми, метафоричні моделі, оцінну лексику, інтертекстуальні відсилання та концепти-домінанти – забезпечують символічне конструювання «ми-спільноти» як згуртованої, відповідальної та ціннісно інтегрованої нації. Регулярна актуалізація тем історичної пам'яті, визвольної боротьби, державної символіки, культурної спадщини та сучасного героїзму сприяє формуванню відчуття спадкоємності поколінь і тяглості національної традиції.

Таким чином, медіапростір виступає не лише каналом трансляції інформації, а й стратегічним середовищем формування національної свідомості. Системне впровадження продуманих мовних стратегій, підтримка україномовного контенту, розвиток медіаграмотності та послідовна реалізація державної політики у сфері ідентичності створюють підґрунтя для зміцнення національної єдності, консолідації суспільства та забезпечення довготривалої державної стійкості [1; 4].

Література:

1. Верховна Рада України. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20/ed20221213#n80>

2. Довгань Б. В., Мартинюк О. В. Становлення та розвиток поняття інформаційної війни. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2020. № 12. С. 51–56.

3. Олександр Пономарів. *Культура слова: мовностилістичні поради*. К. : Либідь, 2011. 272 с.

4. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-%D0%BF#n18>

SECTION 10. INTERCULTURAL COMMUNICATION

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-55>

TAX TERMINOLOGY AS A REFLECTION OF NATIONAL AND CULTURAL MODELS OF THINKING

ПОДАТКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ МОДЕЛЕЙ МИСЛЕННЯ

Okhrimenko O. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Modern European Languages,
State University of Trade
and Economics
Kyiv, Ukraine*

Охріменко О. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри сучасних
європейських мов,
Державний торговельно-економічний
університет
м. Київ, Україна*

Специфіка мови виявляється передусім у способах понятійного осмислення соціумом навколишньої дійсності. Саме мовні засоби відображають національно зумовлені моделі сприйняття та інтерпретації реального світу. Формування й розвиток терміносистеми ґрунтуються насамперед на ресурсах національної загальнолітературної німецької мови, зокрема на її лексичному складі та словотвірному потенціалі.

Термін виникає у процесі комунікації – в усному або писемному тексті, де репрезентується певна концепція чи описується нове явище, – і з часом набуває системного статусу в межах відповідної терміносфери. Сукупність термінів становить ядро лексики мови науки, виконуючи ключову роль у професійному мовленні [2]. На відміну від загальноживаної лексики, терміни характеризуються спеціалізованою семантикою, оскільки репрезентують винятково фахові поняття, а також особливу функціональність, поєднуючи номінативну та дефінітивну функції [1, с. 57].

Водночас за сферою використання терміни є неоднорідними: частина з них виходить за межі фахового дискурсу та входить до активного словника широкого загалу, тоді як податкова термінологія функціонує переважно в межах спеціалізованого правового й економічного спілкування [3, с. 98]. У цьому контексті терміносистема постає як елемент мовної системи, зорієнтований насамперед на професійну

комунікацію. Остаточна кодифікація термінів здійснюється через їх фіксацію в словниках, нормативних документах і стандартах, що забезпечує стабільність і однозначність фахового спілкування.

Податковий термін виступає ключовим чинником формування податкової обізнаності населення, на основі якої вибудовується податкова культура держави. Усвідомлене сприйняття податкових принципів, нормативних положень і зобов'язань сприяє становленню відповідального ставлення громадян до виконання податкових обов'язків та їх активній участі у податкових процесах [4, с. 102]. Саме податкова термінологія забезпечує доступність і зрозумілість спеціалізованих текстів, що є необхідною передумовою функціонування стабільної та справедливої податкової системи, здатної підтримувати фінансову рівновагу країни й стимулювати її економічний розвиток.

Вплив податкових текстів на становлення податкової культури має комплексний характер. Передусім, чітке розуміння базових податкових понять і законодавчих норм формує свідоме дотримання податкових вимог. Особи, які орієнтуються у змісті податкового дискурсу та усвідомлюють власні права й обов'язки, виявляють вищий рівень податкової дисципліни, що позитивно позначається на регулярності надходжень до бюджету та створює підґрунтя для реалізації соціально-економічних програм [2].

Крім того, використання усталеної податкової термінології в офіційних текстах сприяє раціональному управлінню фінансовими ресурсами. Обізнаність громадян і суб'єктів господарювання щодо видів податків, принципів їх нарахування та можливостей застосування податкових пільг дає змогу здійснювати зважене фінансове планування. Це, у свою чергу, забезпечує ефективне використання ресурсів і підтримання фінансової стабільності як на індивідуальному, так і на державному рівнях [1, с. 29].

Податкові тексти також безпосередньо впливають на економічний поступ країни. Високий рівень податкової грамотності населення сприяє формуванню прозорої та передбачуваної податкової системи. Розуміння змісту податкових норм, зокрема через представників або консультантів, дозволяє громадянам орієнтуватися в податкових процедурах, відстоювати свої права та виявляти порушення у сфері оподаткування. Це створює умови для ефективного контролю за використанням публічних фінансів і водночас зміцнює довіру між державними інституціями та суспільством [3, с. 115].

Отже, діяльність фахівців у галузі права та функціонування податкових текстів сприяють не лише формуванню інформаційного простору для підвищення рівня фінансової грамотності населення, а й становленню культури відповідального ставлення до власних

фінансових зобов'язань і оподаткування загалом. Недостатнє розуміння механізмів функціонування податкової системи може зумовлювати недовіру або негативне сприйняття податків, що ускладнює формування зрілої податкової культури. Окрім цього, необізнаність у сфері податкового законодавства нерідко призводить до його ненавмисного порушення, наслідком чого можуть стати фінансові санкції.

Література:

1. Cabré, M. Teresa, *Terminology: Theory, methods and applications*, Philadelphia PA, John Benjamins, Barcelona, Emúries. 2018, 248 p.
2. Kramsch, C., & Zhu Hua. *Language, Culture and Language Teaching*. In G. Hall (Ed.), *Routledge Handbook of English Language Teaching*. London : Routledge. 2016. P. 38–50.
3. Lucien Karpik *Valuing the Unique: The Economics of Singularities*. Princeton, Princeton University Press, 2020.
4. Lynne Bowker. *Lexicography, Terminology and Translation. Text-Based Studies in Honour of Ingrid Meyer*. Ottawa : University of Ottawa Press, 2012. P. 252.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-56>

INDUSTRY SPECIFICS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN TOURISM AND HOTEL BUSINESS

ГАЛУЗЕВА СПЕЦИФІКА МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ТУРИЗМІ ТА ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Pozdniakov O. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages
and Country Studies,
Vasyl Stefanyk Carpathian National
University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

Поздняков О. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
і країнознавства,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна*

Сьогодні туризм і готельний бізнес вважаються одними з найбільш динамічних галузей економіки, що функціонують в умовах інтенсифікації глобальної мобільності, цифровізації сервісів та

мультикультурності професійного середовища. Взаємодія представників різних культур у процесі надання туристичних послуг зумовлює зростання ролі міжкультурної комунікації як ключового чинника успішної професійної діяльності. Її переосмислення з огляду на виклики сьогодення дозволяє глибше зрозуміти закономірності формування міжкультурної компетентності, комунікативних стратегій, механізмів подолання бар'єрів у професійному середовищі туризму і гостинності.

Актуальність пропонованого дослідження детермінована потребою систематизації сучасних теоретичних підходів до розуміння міжкультурної комунікації як комплексного соціокультурного явища, що інтегрує мовні, психологічні, соціальні та етичні аспекти професійної взаємодії.

Міжкультурна комунікація є процесом обміну інформацією між представниками різних культурних спільнот, що передбачає усвідомлення відмінностей у системах цінностей, нормах поведінки, мовних кодах і невербальних сигналах. У контексті туризму та готельного бізнесу вона набуває прикладного значення, оскільки взаємодія між клієнтом і фахівцем сфери гостинності є водночас міжкультурним актом.

Дослідники акцентують увагу на прагматичному аспекті міжкультурної взаємодії, підкреслюючи значення контексту, намірів мовця та культурної обумовленості комунікативних стратегій [2, с. 24]. Водночас, відмінності у вербальній та невербальній поведінці є частими причинами комунікативних непорозумінь.

Як засвідчує аналіз діяльності підприємств сфери обслуговування, основними викликами у міжкультурній взаємодії є мовні труднощі, різні моделі сервісних очікувань та специфіка ділового етикету [4, с. 55]. Таким чином, теоретична модель міжкультурної комунікації повинна враховувати багаторівневу структуру культурних відмінностей (як власне лінгвальних, так і ціннісно-нормативних).

Туризм можна розглядати як форму соціокультурної комунікації, що сприяє взаємному збагаченню культур. Міжкультурна взаємодія в туризмі має двосторонній характер: з одного боку, турист адаптується до нової культурної реальності, з іншого – представники приймаючої сторони коригують власну поведінку відповідно до очікувань гостей. Такий процес можна визначити як динамічну модель культурної адаптації, що ґрунтується на принципах толерантності, емпатії та взаємоповаги.

Особливої ваги набуває комунікація в умовах сталого туризму. У сучасних дослідженнях зазначається, що усвідомлення різноманітності культурних традицій і норм, толерантність й повага до них сприяють гармонізації туристичних потоків і мінімізації соціальних

конфліктів [5, с. 105]. Отже, міжкультурна комунікація є не лише інструментом у процесі надання відповідних послуг, а й чинником сталого розвитку туристичних регіонів.

У свою чергу, підприємства готельного бізнесу функціонують як багатокультурний простір, де щоденно відбувається інтенсивна взаємодія між працівниками різних національностей і гостями з різних країн. Ефективність цієї взаємодії безпосередньо впливає на якість обслуговування та репутацію закладу. Дослідження у сфері міжнародних комунікацій у готельному бізнесі доводять, що здатність персоналу адаптувати стиль спілкування до культурних особливостей клієнтів є чинником конкурентоспроможності підприємства [1]. І йдеться не лише про володіння іноземними мовами, а й про розуміння культурних моделей поведінки, специфіки етикету, очікувань щодо сервісу.

Маркетингові комунікації в готельній сфері також мають міжкультурний вимір. Адаптація до культурного контексту цільової аудиторії забезпечує підвищення довіри до бренду та формування позитивного іміджу підприємства (закладу) [3, с. 64]. Таким чином, міжкультурна комунікація охоплює як міжособистісний, так і корпоративний рівні.

Одними із найпоширеніших викликів у сфері туризму й готельного бізнесу є мовні та культурні бар'єри, пов'язані з різним сприйняттям комунікативних ролей. У зв'язку з цим можна виокремити когнітивні, емоційні та поведінкові складові міжкультурної компетентності, що забезпечують подолання таких бар'єрів.

Ефективна міжкультурна взаємодія передбачає розвиток емпатії, відкритості до нового досвіду та готовності до саморефлексії [4, с. 60]. Отже, міжкультурна комунікація розглядається як інтегративна здатність особистості, що поєднує теоретичні знання та практичні навички.

Тому підготовка фахівців туристичної та готельної галузей повинна ґрунтуватися на інтеграції мовної освіти з культурологічним компонентом. Теоретичні моделі навчання передбачають формування у студентів здатності до аналізу культурних відмінностей, критичного мислення та ефективного використання комунікативних стратегій [2, с. 23].

Системний підхід до формування міжкультурної компетентності передбачає поєднання теоретичних знань із практичними тренінгами, рольовими іграми та симуляційними вправами. У сучасних умовах цифровізації особливого значення набувають онлайн-платформи міжнародної співпраці, що створюють додаткові можливості для міжкультурної взаємодії.

Як висновок, міжкультурна комунікація в туризмі та готельному бізнесі є багатовимірним соціокультурним феноменом, що охоплює мовні, психологічні, етичні аспекти професійної взаємодії. Комунікація є основою взаєморозуміння між представниками різних культурних середовищ, а міжкультурна компетентність є чинником конкурентоспроможності та якості сервісу. Оскільки подолання мовних і культурних бар'єрів вимагає розвитку комплексних комунікативних стратегій, освітня підготовка фахівців повинна інтегрувати міжкультурний компонент як елемент професійної компетентності.

Отже, міжкультурна комунікація є важливою складовою сталого розвитку туризму і готельного бізнесу в умовах глобалізованого ринку сфери послуг, а теоретичне осмислення її освітнього аспекту дозволяє визначити досліджуваний феномен як ключову складову професійної підготовки майбутніх фахівців туризму і готельного бізнесу.

Література:

1. Нікітчина Т., Кожевнікова В., Федосова К. Ефективні міжнародні комунікації як аспект конкурентоспроможності в готельному бізнесі. *Економіка та суспільство*. 2025. № 78. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-126>.
2. Abdukhalilova G. K. Pragmatics of Intercultural Communication in the Field of Tourism. *Western European Journal of Linguistics and Education*. 2024. Vol. 2. № 2. P. 21–26. URL: <https://westerneuropeanstudies.com/index.php/2/article/view/316>.
3. Chernykhivska A. Marketing Communication Technologies in Tourism and Hospitality: Importance, Current Realities and Prospects. *Management*. 2024. Vol. 40. № 2. P. 55–70. DOI: <https://doi.org/10.30857/2415-3206.2024.2.4>.
4. Drozdova V., Luka I., Šakytė-Statnickė G., Budrytė-Ausiejienė L. Intercultural Communication Aspects Encountered in Tourism Enterprises of Latvia, Lithuania and Sweden. *Journal of Education, Society & Multiculturalism*. 2023. Vol. 4. № 1. P. 51–79. DOI: <https://doi.org/10.2478/jesm-2023-0003>.
5. Xudoyorov O. Speaking with Respect: How Cross-Cultural Communication Supports Sustainable Tourism. *International Journal of Political Sciences and Economics*. 2025. Vol. 1. № 3. P. 101–108. URL: <https://inlibrary.uz/index.php/ijpse/article/view/114122>

SECTION 3. EUROPEAN DIMENSIONS OF PHILOLOGICAL EDUCATION

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-57>

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE USE OF GROUP WORK IN GERMAN LANGUAGE LESSONS AIMED AT DEVELOPING COMMUNICATIVE COMPETENCE

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ГРУПОВОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Golovchak N. I.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of German Philology,
State University "Uzhhorod National
University"
Uzhhorod, Ukraine*

Головчак Н. І.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри німецької філології,
ДВНЗ "Ужгородський національний
університет"
м. Ужгород, Україна*

Kushnirchuk O. O.

*Senior Lecturer at the Department of
German Philology,
State University "Uzhhorod National
University"
Uzhhorod, Ukraine*

Кушнірчук О. О.

*старший викладач кафедри німецької
філології,
ДВНЗ "Ужгородський національний
університет"
м. Ужгород, Україна*

У сучасній іншомовній освіті проблема оптимізації форм організації навчальної діяльності набуває особливої актуальності в умовах упровадження компетентнісної та особистісно орієнтованої парадигми. Переорієнтація освітнього процесу на досягнення вимірюваних результатів зумовлює необхідність використання педагогічно доцільних та дидактично ефективних форм навчання. У цьому контексті групова робота постає як інноваційний інструмент інтерактивної взаємодії на уроках німецької мови.

Групова форма навчання реалізує комунікативний та діяльнісний підходи, забезпечує суб'єкт-суб'єктну взаємодію учнів, кооперативне розв'язання завдань і спільну відповідальність за результат.

Її ефективність полягає в інтенсифікації мовленнєвої практики, активізації пізнавальної діяльності та формуванні автономності здобувачів освіти. У межах групової роботи відбувається розвиток усіх складників іншомовної комунікативної компетентності (аудіювання, читання, говоріння, лексика, граматики). Проблемно-комунікативні завдання, рольові ігри та проєктні технології сприяють перенесенню мовних знань у практичну площину та наближенні до автентичного спілкування.

Результативність групової роботи визначається методичними умовами: продуманим формуванням груп, диференціацією ролей, структуризацією завдань, поетапною організацією діяльності та фасилітативною функцією вчителя. Недотримання цих умов може знижувати ефективність, що зумовлює потребу теоретичного та експериментального обґрунтування.

Об'єкт дослідження – групова робота як форма організації навчального процесу; предмет – методичні засади її використання для розвитку комунікативної компетентності та підвищення навчальних результатів. Мета дослідження – теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка ефективності групової роботи порівняно з традиційними формами навчання.

Методологічна основа: компетентнісний, комунікативний та діяльнісний підходи. Використано комплекс теоретичних (аналіз, синтез, узагальнення джерел), емпіричних (спостереження, анкетування, тестування, педагогічний експеримент) та статистичних методів

Наукова новизна полягає у систематизації та конкретизації методичних умов ефективного впровадження групової роботи й оцінці її впливу на формування складників комунікативної компетентності. Практичне значення – можливість впровадження методичних рекомендацій у заклади загальної середньої освіти та професійну підготовку майбутніх учителів німецької мови

Груповою роботою передбачає спільну діяльність учнів над завданням, де вони виступають взаємними ресурсами, а вчитель координує процес та забезпечує підтримку. Результати групової роботи фіксуються письмово та презентуються класу. Можливе комбінування з індивідуальною або парною формою навчання. Учитель може надавати матеріали (тексти, зображення, ключові слова), які групи аналізують, модифікують і презентують [1, с. 36; 2, с. 185; 3, с. 120].

Експериментальне опитування 12 учителів німецької мови м. Ужгород виявило переваги та обмеження групової роботи. Вона стимулює розвиток комунікативних навичок, критичного мислення, соціальної компетентності, мотивацію та здатність працювати в різних контекстах. Основні виклики: обмежені часові ресурси, труднощі

оцінювання, дисциплінарні проблеми, різний рівень підготовки та нестача матеріалів. Для їх подолання рекомендовано: встановлення чітких критеріїв оцінювання, попереднє планування, структурування етапів, регламентацію правил та формування гетерогенних груп.

Дослідження показує, що групові завдання на заняттях з німецької мови найчастіше використовуються для розвитку комунікативної компетентності та аудіювання, тоді як для формування граматичних і лексичних навичок використовуються менше. Організація групової роботи є структурованою та включає низку послідовних етапів:

1) на першому етапі формується склад груп: групи визначаються випадково або за критеріями (здібності, інтереси), іноді надаючи учням можливість самостійного вибору партнерів;

2) етап планування передбачає обговорення учнями поділу завдань, розподіл обов'язків із урахуванням внеску кожного учасника. Під час виконання завдання учні активно взаємодіють: обмінюються ідеями, аналізують тексти, використовують різноманітні джерела (книги, робочі аркуші, Інтернет), а вчитель координує діяльність та забезпечує участь усіх учасників;

3) на етапі презентації групи представляють результати роботи усно, у вигляді постерів, презентацій або читання текстів, що сприяє обговоренню та узагальненню знань у класі;

4) оцінювання враховує індивідуальний внесок, якість ідей та ефективність командної взаємодії.

Отже, групова робота є інтегрованою формою навчання, що поєднується з фронтальною, парною та індивідуальною роботою. Вибір форми організації навчання визначається цілями уроку та індивідуальними потребами здобувачів освіти. Групова робота розвиває соціальні та комунікативні компетентності, самостійність, застосування знань і креативне розв'язання завдань, парна робота сприяє покращенню комунікативних навичок і активізації учнів, індивідуальна робота – розвитку автономності та мовленнєвої компетентності.

Ефективність групової роботи значною мірою залежить від позитивного ставлення учнів і вчителя, мотивованої участі здобувачів освіти та продуманого складу груп. Під час групової роботи учні розвивають критичне, креативне та колективне мислення, долають складні завдання та поглиблюють комунікативні компетенції.

Організація групової роботи вимагає ретельного планування та структурованої послідовності дій, що включає формулювання завдань, розподіл ролей, координацію та надання зворотного зв'язку. Вчитель виступає організатором, координатором і джерелом зворотного зв'язку, підтримує взаємодію та стимулює розвиток мовленнєвих, соціальних і когнітивних навичок.

Преваги групової роботи полягають у підвищенні мотивації, розвитку комунікативних, соціальних та колективних компетентностей, можливості диференціації за рівнем підготовки та створенні сприятливого навчального середовища. Основні труднощі – проблеми з дисципліною та додатковий час на підготовку і організацію. Загалом групова робота визнана ефективним засобом підвищення результативності навчання та розвитку мовної компетентності здобувачів освіти.

Література:

1. Gudjons H. Handbuch Gruppenunterricht. Weinheim: Beltz Grüne Reihe, 2003. 216 s.
2. Schwerdtfeger I.C. Gruppenarbeit und innere Differenzierung. Berlin: Druckhaus Langenscheidt, 2001. 192 s.
3. Zajicova P. Didaktik der Fremdsprache Deutsch: Einführung in die Fachdidaktik des Deutschen als Fremdsprache. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě – Filozofická fakulta, 2005. 176 s.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-58>

**AI-BASED ADAPTIVE INSTRUCTIONAL SYSTEMS
FOR MARITIME ENGLISH**

**АДАПТИВНІ НАВЧАЛЬНІ СИСТЕМИ НА ОСНОВІ ШТУЧНОГО
ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ МОРСЬКОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Koblik V. V.

*Senior Lecturer at the Department
of English in Marine Engineering,
National University "Odesa Maritime
Academy"
Odesa, Ukraine*

Коблік В. В.

*старший викладач кафедри
англійської мови в морській
інженерії,
Національний університет «Одеська
морська академія»
м. Одеса, Україна*

Hrynychuk H. V.

*Senior Lecturer at the Department
of English in Marine Engineering,
National University "Odesa Maritime
Academy"
Odesa, Ukraine*

Гринчук Г. В.

*старший викладач кафедри
англійської мови в морській
інженерії,
Національний університет «Одеська
морська академія»
м. Одеса, Україна*

English is the official language of international maritime communication in accordance with the standards developed by the International Maritime Organization. The requirements of the STCW Convention emphasize the necessity of effective communication skills for officers and crew members to ensure navigational safety and operational coordination. Training of future seafarers for outcome-based professional communication on board a ship is a mandatory condition for their successful career at sea. Misunderstandings during communication, especially in multinational crews, may lead to critical maritime incidents. Consequently, the development of high-level professional communicative competence in Maritime English remains a priority in maritime education.

Maritime English is a branch of English for Specific Purposes characterized by standardized phraseology, technical terminology, and operational communication patterns, including the Standard Marine Communication Phrases (SMCP). Traditional teaching methods rely on textbooks, simulation exercises, role-playing tasks, and audio materials. These approaches sometimes lack personalization, continuous feedback mechanisms, and scalable opportunities for extended communicative practice [7].

The rapid advancement of artificial intelligence has significantly influenced global educational practices. According to the report presented by British Council (2024), 76% of English language teachers report already using AI-powered tools for various tasks. The most frequently used tools include language learning apps, AI for language generation, and chatbots. Research in Artificial Intelligence in Education (AIED) demonstrates that AI-driven tools enhance personalization, automate assessment, and improve learner engagement [c. 250, 1]. AI-powered chatbots and generative models have shown positive effects on communicative competence, learner autonomy, and interaction strategies in studying [2, p. 16].

Adaptive Learning Systems are smart digital platforms that adjust lessons based on how each student learns. They use technology, mainly AI and data to track student progress and adapt lessons in real time. These systems respond to individual learner's needs, create a flexible and personalized lessons; adjust instructional content to meet individual needs. Adaptive learning systems represent one of the most promising applications of AI in Maritime English instruction. Adaptive technologies in higher education improve knowledge retention and learning efficiency by tailoring educational pathways [3, p. 50].

In maritime contexts, adaptive platforms can provide customized exercises on navigational terminology, as well as terminology for marine engineers, grammar patterns typical of technical instructions, and safety-related vocabulary. Such personalization ensures that cadets with varying levels of English proficiency receive appropriate academic challenges. This contributes to the systematic formation of professional language competence aligned with maritime operational requirements.

Generative language models based on transformer architecture have transformed natural language processing and educational applications [4, p. 5998]. These models can generate realistic dialogues, simulate emergency scenarios, and produce context-specific communication tasks. In Maritime English courses, AI-generated simulations may replicate communication with Vessel Traffic Services (VTS), distress calls, collision warnings, or onboard safety briefings.

Recent empirical research indicates that AI-assisted conversational tools improve students' communication strategies and increase confidence in speaking tasks within ESP environments [5, p.215]. By interacting with AI systems, learners gain opportunities for repetitive, scenario-based practice beyond classroom limitations. However, instructors must verify AI-generated content to ensure terminological accuracy and compliance with maritime safety standards.

Pronunciation accuracy and speech intelligibility are critical elements of maritime communication. Automatic Speech Recognition (ASR)

technologies provide immediate feedback on pronunciation, stress, rhythm, and clarity. ASR-based instruction significantly enhances phonetic competence in second-language learners [6, p. 210].

In Maritime English training, ASR tools simulate realistic radio communication and evaluate clarity under conditions resembling authentic maritime exchanges. Continuous corrective feedback supports the development of standardized pronunciation patterns required for safe and efficient ship-to-ship and ship-to-shore communication.

The integration of AI facilitates the implementation of blended learning models in maritime academies. Students combine face-to-face instruction with AI-assisted online practice, enabling continuous language development. Blended approaches allow educators to monitor student progress through data analytics, identify learning gaps, and adapt instructional strategies accordingly. In institutions with limited access to advanced simulators, AI-powered platforms provide alternative means for practicing professional communication scenarios.

Despite its pedagogical potential, AI implementation in Maritime English education presents several challenges. First, generative systems may occasionally produce inaccurate or outdated maritime terminology. Second, concerns regarding data privacy and academic integrity require institutional regulation. Moreover successful integration depends on teachers' digital competence and readiness to adopt innovative methodologies.

Artificial intelligence should be viewed not as a replacement for educators but as a complementary tool that enhances instructional effectiveness. Teachers remain responsible for methodological supervision, ensuring that AI-generated materials correspond to international maritime standards and pedagogical objectives.

The integration of artificial intelligence into Maritime English instruction represents a strategic direction for modernizing maritime education. Adaptive learning systems, generative language models, and automatic speech recognition technologies significantly contribute to personalized learning, communicative competence development, and professional readiness of future seafarers. When aligned with international maritime regulations and implemented under pedagogical guidance, AI technologies can strengthen both the quality and efficiency of maritime language training.

Bibliography:

1. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. 2019. Boston : Center for Curriculum Redesign.

2. Li, J., & Hegelheimer, V. Artificial Intelligence in Language Learning: Chatbots and Generative AI Applications. *Language Learning & Technology*. 2023. 27(1), 1–17 p.
3. Singh, R., Gupta, S., & Kaur, M. Adaptive Learning Technologies in Higher Education: A Systematic Review. *Journal of Educational Technology & Society*. 2021. 24(3), 45–58 p.
4. Vaswani, A., et al. (2017). Attention Is All You Need. *In Advances in Neural Information Processing Systems*. 2017. 30, 5998–6008 p.
5. Ratnaningsih, D., Munir, A., & Anam, S. The Roles of Artificial Intelligence toward Students' Communication Strategy in ESP Maritime English. *Asian Journal of Applied Education*. 2025. 4(3), 215–228.
6. Li, Y. Automatic Speech Recognition for Second Language Learning : A Meta-Analysis. *CALICO Journal*. 2022. 39(2), 210–228.
7. Гринчук Г., Коблік В. Аналіз використання штучного інтелекту на заняттях з англійської мови для суднових інженерів механіків. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2025. № 84. С. 249–253.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-59>

**PHILOLOGICAL EDUCATION AS A PLATFORM
FOR THE FORMATION OF EUROPEAN VALUES**

**ФІЛОЛОГІЧНА ОСВІТА ЯК МАЙДАНЧИК ФОРМУВАННЯ
ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ**

Fediunina O. I.

*Assistant Professor at the Department
of Ukrainian Philology
and Foreign Literature,
Bogdan Khmeltsky Melitopol State
Pedagogical University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Федюніна О. І.

*асистент кафедри української
філології та зарубіжної літератури,
Мелітопольський державний
педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Запоріжжя, Україна*

Філологічна освіта відіграє ключову роль у формуванні у майбутніх учителів української мови та літератури не лише професійних компетентностей, а й ціннісних орієнтирів, що відповідають сучасним стандартам освіти та принципам Європейського Союзу. У процесі підготовки педагогів важливо поєднувати розвиток фахових знань із формуванням громадянської, культурної та етичної компетентності, що дозволяє створювати цілісну особистість учителя, здатного не лише передавати знання, а й виховувати у школярів повагу до культурного різноманіття, критичне мислення, толерантність і відповідальне ставлення до спільнот. Особливого значення набуває ціннісно-орієнтований підхід у навчанні, який дозволяє інтегрувати європейські стандарти у практичну діяльність майбутніх педагогів, формуючи у них уміння застосовувати набуті компетентності у реальних освітніх ситуаціях, адаптуючи методики до потреб сучасної школи та викликів глобалізованого освітнього простору.

Метою дослідження є визначення ефективних методів та педагогічних умов інтеграції базових європейських цінностей у процес підготовки майбутніх учителів української мови та літератури. У сучасній філологічній освіті важливо поєднувати професійну підготовку з формуванням ціннісних орієнтирів, що сприяють розвитку громадянської, культурної та етичної компетентності студентів, а також їхньої готовності до реалізації принципів європейської освітньої політики. Методологічну основу дослідження становлять системний підхід, який дозволяє розглядати процес підготовки учителя як цілісну педагогічну систему, компетентнісна парадигма, що акцентує на розвитку професійних і особистісних компетентностей, а також

ціннісно-орієнтоване навчання, яке інтегрує у підготовку філологів ключові європейські цінності, такі як толерантність, критичне мислення, повага до культурного різноманіття та громадянська відповідальність [3, 4].

У роботі застосовано низку методів, що забезпечують комплексне дослідження процесу формування ціннісної компетентності: порівняльний аналіз освітніх стандартів України та ЄС дозволяє визначити відповідність навчальних програм міжнародним практикам і вимогам [2], контент-аналіз навчальних програм і дисциплін – оцінити, наскільки навчальні плани сприяють формуванню європейських цінностей у студентів [1], педагогічне спостереження – виявити реальні механізми формування ціннісної компетентності у процесі практичної підготовки, а аналітична інтерпретація отриманих результатів дозволяє визначити найбільш ефективні педагогічні умови та методичні підходи для інтеграції ціннісних орієнтирів у навчальний процес.

Результати огляду сучасних досліджень українських науковців підтверджують, що ефективна підготовка вчителя-філолога має ґрунтуватися на поєднанні теоретичного навчання, міждисциплінарної роботи, практичних кейсів, проектних завдань та активних інтерактивних методик, що створюють умови для формування у студентів не лише професійних, а й ціннісних компетентностей, відповідних європейським стандартам [1, 2, 3, 4].

Результати проведеного дослідження свідчать, що філологічна освіта виступає ефективним майданчиком для формування у майбутніх учителів української мови та літератури європейських цінностей, забезпечуючи розвиток як професійних, так і ціннісно-орієнтованих компетентностей. Досягнення цього результату відбувається через поєднання кількох ключових компонентів освітнього процесу: застосування міждисциплінарних підходів, які дозволяють інтегрувати знання з історії, культурології, філософії та соціальних наук; активне використання проектної та дослідницької діяльності, що сприяє розвитку у студентів самостійності, аналітичного мислення та відповідальності за результат власної роботи; систематичний аналіз художніх та наукових текстів, який стимулює формування етичних, культурних і громадянських цінностей; а також впровадження дискусійних та інтерактивних методик, що заохочують студентів до критичного осмислення суспільних процесів і власних ціннісних орієнтирів [2]. Такий комплексний підхід сприяє формуванню у майбутніх педагогів толерантності, критичного мислення, поваги до культурного та мовного різноманіття, соціальної відповідальності та готовності активно брати участь у реалізації принципів європейської освітньої та культурної політики у шкільному середовищі.

Практичне значення проведеного дослідження полягає у визначенні та обґрунтуванні педагогічних умов, що забезпечують формування ціннісної та професійної компетентності майбутніх учителів української мови та літератури. Йдеться насамперед про інтеграцію європейських цінностей у навчальні програми, використання міждисциплінарних методик, проєктної та дослідницької діяльності, аналіз художніх і наукових текстів, а також впровадження інтерактивних та дискусійних форм роботи. Такий підхід дозволяє студентам не лише засвоювати теоретичні знання, а й формувати навички їх практичного застосування в освітньому процесі, розвивати критичне мислення, толерантність, повагу до культурного та мовного різноманіття, соціальну відповідальність і готовність до професійної діяльності в умовах євроінтеграції.

Дослідження показало, що філологічна освіта є ефективним майданчиком для формування у майбутніх педагогів базових європейських цінностей та ціннісно-орієнтованих компетентностей. Інтеграція міждисциплінарних підходів, активних форм навчання та аналізу художніх і наукових текстів забезпечує ефективне поєднання професійної підготовки з ціннісним вихованням, сприяючи розвитку у студентів толерантності, критичного мислення та громадянської відповідальності. Формування ціннісної компетентності у процесі підготовки вчителів забезпечує їхню готовність до впровадження європейських стандартів у практику шкільного навчання. Запропоновані методичні рекомендації можуть бути використані не лише під час підготовки майбутніх педагогів, а й при модернізації освітніх програм з метою інтеграції європейських принципів у національну систему освіти.

Література:

1. Protsenko, O., Bulvinska, O., Kalinicheva H. Higher education as a space for forming the values of United Europe. *Multidisciplinary Journal of School Education*. 2023. 12(1 (23)), 95–114. <https://doi.org/10.35765/mjse.2023.1223.04>
2. Гончарова О.В., Маслоva А.О. Building up the common European values in professional training of future foreign language teachers: a comparative study. *Studies in Comparative Education*. 2022. DOI: 10.31499/2306-5532.1.2022.257515.
3. Нестерова М. Практика впровадження європейських цінностей для сталого розвитку вищої освіти. *Вища освіта України*. 2021. № 1. С. 49–54. DOI: [https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2021.1\(80\).06](https://doi.org/10.31392/NPU-VOU.2021.1(80).06)
4. Спіцин В., Антоненко І., Синьковська О., Дзевицька Л., Потапюк Л. European values in the Ukrainian higher education system: adaptation and implementation. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2024.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-664-5-60>

**FORMATION OF LINGUAL-SOCIAL COMPETENCE
OF STUDENTS OF THE FIRST (BACHELOR'S) LEVEL
OF HIGHER EDUCATION AT UKRAINIAN HEI BY MEANS
OF THE COURSE *ENGLISH FANTASY:
LANGUAGE, PRAGMATICS***

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО
(БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВИТИ ЗВО УКРАЇНИ
ЗАСОБАМИ КУРСУ «АНГЛІЙСЬКОМОВНЕ ФЕНТЕЗИ:
МОВА, ПРАГМАТИКА»**

Shramko R. H.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of English and German Philology,
Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University
Poltava, Ukraine*

Шрамко Р. Г.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської
та німецької філології,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

Rakhno M. Yu.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of English and German Philology,
Poltava V. G. Korolenko National
Pedagogical University
Poltava, Ukraine*

Рахно М. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської
та німецької філології,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна*

The social-cultural competence of a student learning a foreign language (first and foremost, English) as a major at a Ukrainian HEI is a prerequisite for their successful training as an English teacher / translator in the field of English philology in the international market. The formation of the competence depends on how well the intending graduate can navigate the nationally significant units in the English-speaking society, be able to explain their origins and trace the changes in meaning against the historical background, interpret onyms with positive and negative connotation from diachronic perspective, choose their Ukrainian equivalents using ethnically significant components, and perform comparative analysis of these lexemes singling out differential features in both languages.

Improving this competence is a completely logical consequence of the student immersing into the authentic English / Ukrainian content and their in-depth work with realia on different language levels, starting with pronunciation and up to the pragmatic potential. The course *English Fantasy: Language, Pragmatics* becomes important in the context. This course is intended for Bachelor students (first level of higher education) and aims to showcase the lingual features of the fantasy literature and its role in the development of the English-speaking society in the modern period. The first three modules oriented towards the European cultural heritage can become especially useful for these purposes.

While working on Content Module 1 *Historical and Cultural Background of Fantasy Literature*, students are supposed to get familiarized with main archetypes, images, and plots based on the British folklore (myths, legends, and tales) with comparative introduction of continental European (Greek, Scandinavian, Old German, and French myths) and Asian (Japanese and Chinese myths and legends) folklore. Using the comparative approach benefits the formation of critical analysis skills as it allows tracing the mechanism of creation of archetypes and plots, singling them out and specifying the ways of borrowing and, most importantly, adaptation in the English culture.

The specific feature of this module is in-depth work on fantasy literature images as it involves students working both with the literature discourse and video content while performing the “profiling” task:

- to profile a folklore/literary image (the world tree, a forest [1; 4], a dwarf / gnome, a troll, an elf, a unicorn, a dragon, a werewolf, a magician [5], a witch / witcher/ warlock, an undead creature, a damsel in distress / an aggrieved princess / a wise maiden / Cinderella / a little girl [3], etc.);
- to trace the evolution of the image in the traditional work and its English-language variant;
- to study the language units applicable for the image in the literary work to compile its “language passport / profile”. To describe units used to characterise the image in the fantasy literary work and explain their pragmatic potential.

Studying the Content Module 2 *Fairy-Tale as the Basis for Fantasy Works* is based on the comparative analysis of the English and European fairy tales in the following aspects: outlining the images of the most popular folk tales, determining their origins, tracing the dynamics of character traits and language; learning about features of literary tales and stages of its establishment as a “bridge” between folklore and “the secondary matrix” combining folk beliefs with the author’s creative thought, showing the ways in which the writer processes archetypes, plots, and images of the past; describing the most prominent figures from literary English tales; comparing those images with well-known European tales. Of no less significance

is the language potential of the author of the literary tale themselves, the study of which improves the critical analysis skills of students. As a conclusion, the profiling of the fairy tale character is as important as the image profile in the previous module.

The work on Content Module 3 *J. R. R. Tolkien's The Hobbit as the Transition to Fantasy Literature* aims at ascertaining the formations of groundworks of the fantasy genre by the author as a multi-layered construct and at the same time studying the onyms and appellatives that serve as nationally significant units and consequently affect the formation of the lingual-social competence of the student.

It is worth mentioning that the study of these modules is enhanced by the introduction of audio- and video content: students work with the audio materials (ballads, songs, etc.) and compare them with their literary interpretation. While watching video content (movies, cartoons, anime), the main attention is focused on the visualization of the plots and images and their dynamics in different nations.

Thus, the course *English Fantasy: Language, Pragmatics* integrates the units significant of the English-speaking world. Their in-depth analysis benefits the formation of the lingual-social competence of future Bachelors with English as their major. The prospects of the future studies are in the future research of pragmatics of the fantasy genre language and the educational potential of the course using the pedagogical tools created in other countries [2].

Bibliography:

1. Chinellato G. Where the magic things are: forests in fantasy literature. *ITINERARIOS – REVISTA DE LITERATURA*. 2020. Is. 51. P. 127–138. <https://doi.org/10.58943/irl.vi51>

2. De Oliveira A. M. A literatura fantástica na educação brasileira: preconceitos, desafios e esperanças. *DIALOGIA*. 2017. Is. 26. P. 21–36. <https://doi.org/10.5585/dialogia.N26.7339>

3. D'Amore L. M. Vigilante Feminism: Revising Trauma, Abduction, and Assault in American Fairy-Tale Revisions. *Marvels & Tales*. 2017. Vol. 31. Is. 2. P. 386–405. <https://doi.org/10.13110/marvelstales.31.2.0386>

4. Łaskiewicz W. Into the Wild Woods: On the Significance of Trees and Forests in Fantasy Fiction. *Mythlore*. 2017. Vol. 36. Is. 131. P. 39–58. <https://www.jstor.org/stable/26809256>

5. Maculan M., Becker M. R. The duality of magic: deconstruction and reconstruction of the female archetype in literature – a comparative analysis between the witch and the wizard. *REVELL – REVISTA DE ESTUDOS LITERARIOS DA UEMS*. 2025. Vol. 1. Is. 39. P. 08–19. <https://doi.org/10.61389/revell.v1i39.9076>

NOTES

The project was implemented with the support of

The Center for Ukrainian-European Scientific Cooperation is a non-governmental organization, which was established in 2010 with a view to ensuring the development of international science and education in Ukraine by organizing different scientific events for Ukrainian academic community.

The priority guidelines of the Center for Ukrainian-European Scientific Cooperation

1. International scientific events in the EU

Assistance to Ukrainian scientists in participating in international scientific events that take place within the territory of the EU countries, in particular, participation in academic conferences and internships, elaboration of collective monographs.

2. Scientific analytical research

Implementation of scientific analytical research aimed at studying best practices of higher education establishments, research institutions, and subjects of public administration in the sphere of education and science of the EU countries towards the organization of educational process and scientific activities, as well as the state certification of academic staff.

3. International institutions study visits

The organisation of institutional visits for domestic students, postgraduates, young lecturers and scientists to international and European institutes, government authorities of the European Union countries.

4. International scientific events in Ukraine with the involvement of EU speakers

The organisation of academic conferences, trainings, workshops, and round tables in picturesque Ukrainian cities for domestic scholars with the involvement of leading scholars, coaches, government leaders of domestic and neighbouring EU countries as main speakers.

Contacts:

Head Office of the Center for Ukrainian-European Scientific Cooperation:
88000, Uzhhorod, 25, Mytraka str.
+38 (099) 733 42 54
info@cuesc.org.ua

www.cuesc.org.ua

Philological Sciences: Global and National Contexts

International scientific conference

March 4–5, 2026

Izdevniecība “Baltija Publishing”
Avotu iela 8 k-1 - 25, Rīga, LV-1011
E-mail: office@baltijapublishing.lv

Iespiests tipogrāfijā SIA “Izdevniecība “Baltija Publishing”
Parakstīts iespiešanai: 2026. 9. marts
Tirāža 100 eks.